

HET NEGENDE BOEK
 VAN DE
GELDERSCH
GESCHIEDENISSEN.

BEGRYPENDE

Het leven en bedrijf van **ARNOLD** en **ADOLF**
 van **EGMOND**, Hertogen van Gelder en Gulich,
 ende Graven van Zutveen.

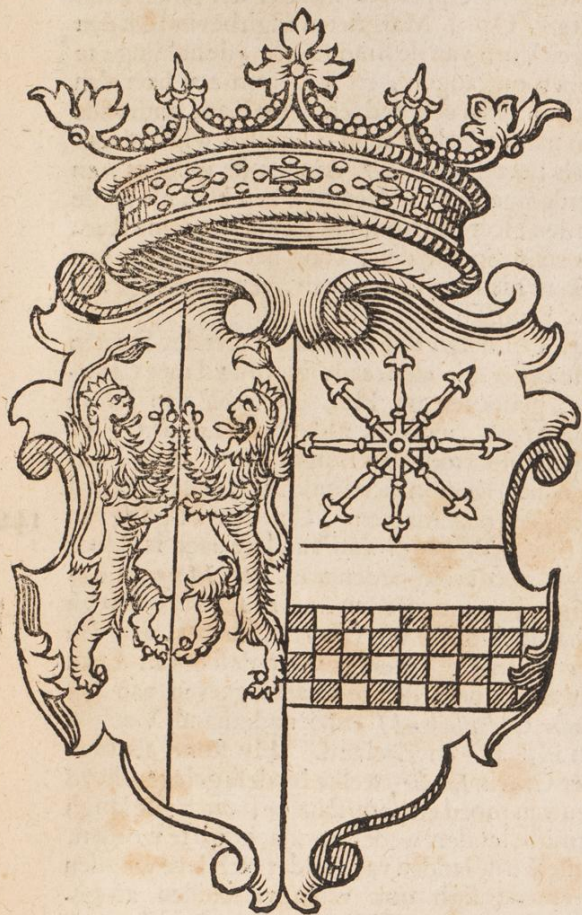
I N H O U D.

1. en 2. **A**rnold wordt Hertogh, ende sijn vader Ian op zekere voormaerden
 Ruwaerd der landen. 3. Plackaet van Arnold. 4. Die met Ca-
 tharine van Kleve trouwt, ende de Kleeffse en Kolenfse verbonden vernieuwt. 5. Key-
 ser Sigismund verklaert de Egmondten voor Graven, ende Arnald voor Vorst van
 Gelder, Gulich, ende Zutveen. 6. De Brabander en Burgondier in oorlogh met
 Vrouw Iacobe. 7. De Heer van Arkel ontbonden. Verwerringe tot Vtrecht over
 de keur van een Biffchop. Swanenburgh gewonnen. Willem van Drueten. 8. Ar-
 nold neemt geld op van die van Nymegen. Brand tot Thiel. De Keyser draeght Gel-
 derland op aen Adolf Hertogh van den Berge. 9. Iacobe slaet met haer Engelsse
 tegens Hertogh Philips. De Abt van Egmond aengehouden. 10. De Gelderfse ver-
 rassen Amersfoord voor Biffchop Zweer van Kulenburg, 't welck Diephold hen ove-
 der ontweldight. 11. 12. Knibbeling over de tollten. Arnolds oneenighejd, ende
 daer na verbintenis met Ian van Loen. 13. 14. Rupert van den Berge neemt de
 weduwe van Reynald. Oorlogh tusschen Philips den Goeden ende Iacobe. 15. A-
 mersfoord keert de Gelderfse en Borgoensse van haer vesten. 16, 17. Biffchop Diep-
 hold ende Arnald krygen ende stroopen op malkanderen. Een vergeeffse aenslagh op
 Thiel. 18. Arnold verdraeght met die van Kolen, ende Philips met Iacobe. Diep-
 hold belgert Kulenburg. De Heer van Arkel sterft. 19. Thiel wederom ge-
 dreghd. Bestand met Diephold. 20. Mis-verstand tusschen de Vorsten van
 Gelder en Brabant aen rechters gesteld. Diephold met sijn aenhangh van den Paus
 bekeeven. 21. 22. Vredes-besteck tusschen Arnald en Diephold. 23. Tusschen
 Arnald ende Adolf Vorst van den Berge. 24. De verschillen met die van Kolen
 geuyterd. Orleans door een maeghd ontzet. 25. Dood van Rupert van den Berge.
 Stam-boom der Vorsten van Gulich en den Berge. 26. De Bergenaer beoorloght
 Arnold, die Bueren vermeestert. Brieven aen die van Nymegen. 27. Arnold
 verdedight zich tegen den Keyser, ende belegert Bruggen in Gulicher-land. 28. Spij-
 tigh schryven van Wesmael aen den Vorst. Noch yet anders. 29. Keyserlyke acht
 tegens Arnold en de Gelderfse. Besluyt der Staeten. De Gulichfse adel ontzeyd Arnold.
 30. Die zich tegen den Keyser en Adolf met de penne verantwoord. 31. Brieven
 van Mechelen. Vyandschap van die van Deventer. Verbond met Philips van Bur-
 gondien. 32. Dood van Ian van Kempen. Iacobe trouwt met den Heer van Borssel.
 33. Arnald bestrijdt Adolf en de Gulichers. 34. Sijne bond-genootschap met Adolf

van Kleve. 35. De Grave een leen van Brabant. Diephold wordt wetlijke Bisschop. 36. Arnolds besteck met zommige Heeren. 37. Die van Bueren ingetoomd. Twist met Frederick van Meurs vereffend. Bier op Duytsland verzonden. 38. 39. 40. 41. Versoek van de landschap op den Vorst, ende sijne antwoord. 42. Arnold wisselt met den Heer van Loen scherpe brieven. Onlusten met de Brabanders. Bestand met Adolf van den Berge. 43. Schriftelijke eysch tegens Adolf; aengaende 't land van Gulich. 44. Verscheyde vonnissen van Hertogh Philips. Adolf sterft. Arnold by den Raed van Arnhem te gast. 45. Mengel-moes. 46. Arnolds maegh-gescheyd met sijn broeder Willem. 47. 48. Van alles. 49. De zaak van Driel, Mechelen en Lyenden. 50. 51. Beloften van den Vorst aen de landschap. 52. Onlusten tusschen en over de Pausen Eugenius en Amadis, ende Arnolds vonnis. Bestand met Geeraerd Grave van der Mark. 53. Pond-schattinge. Munten afgeschafft. De voor-rechten van Nymegen by den Keyser bevestigd. Klaghten over den Grave van Nassouw. 54. Over Vincent van Meurs. Vrygelegde voor Arnald om naer Brabant te koemen. 55. Wisselingh van brieven tusschen Paus Amadis ende Arnold. Afslag van vis tot Harderwyk. Het Koetemer veer by Zwol. 56. Arnold overft. Noch wat meer. 57. De Vorst verdraecht met die van Ruermond, ende Geeraert van Kulenburgh. 58. Versoek van den Klevenaer. Bespreek met den Bisschop van Luik. 59. Wesemael maent den Vorst. De zaak van Driel. 't Beleg van Beesd. Zweer van den Sande. De Vorst neemt geld op schade. 60. Slagh tusschen Arnold ende den Vorst van den Berge: als ook tusschen de Fransse en Switzers Trotsheyd van Willem van Bueren. 61. Voorslag van houwelijk tusschen Adolf van Gelder ende Margriet van Savoyen. 62. Land-brief van de Over-Betouw. Nederlag van Lawick. Schade van den donder te Zutveen. De zaak van Vincent van Meurs ende de Brabanders. 63. Bezwaernissen van den Heer van Wesemael ende die van den Bos tegens de Geldersse. 64. Rechts-pleeginge voor de banken van Velouwen. Oorsprongh der droeviger rase-ryen van Dryel. 65. 66. 67. Vonnis tegens die van Driel, ende de uitvoeringe van 't zelve: waer over die van Nymegen zeer gestoord zijn, zonder te luysteren na de verdrags-middelen by den Vorst voorgeslaegen. 68. De Vorst van Kleve grimmigh. Arnold verzet sijn huys-raed aen Ian ten Holte. 69. 't Verschil van Dryel noch ongemiddeld. Ian wordt Vorst van Kleve. 70. 71. Soen ende gunstigh verdragh van Arnald met sijne onderzaeten, zoo over de zaak van Dryel als anders. Sijne dochter Marie houwlijkt aen den Koning van Schotland. 72. De Vorst doet een reys naer Italien ter eeren van H. Ioust. Smet-siekte te Kolen. 73. Na Walr. van Meurs wordt Ian van Beyeren Bisschop van Munster. Ian van Heukelom. De Sebus kerk tot Arnhem. 74. Margriet van Gelder treed in echt met Fred. Palts-grave. Het Slot van Wykrade. Plackaet tegen de Hollanders en Zeuuden. 75. Na Diephold wordt Bredero, ende, na sijn afstand, David van Burgondien Bisschop van Vtrecht. Onlusten met Ian van Kleve. De vryheyd van Harderwyk. 76. 77. De Hertogh van Burgondien dwinght die van Over-Yssel en Deventer Bisschop David in te hulden. Arnold te onvreeden. 78. Bestand met Kolen. Vyandschap tusschen Arnold en Vincent van Meurs. 79. Wapen-rust tusschen beyde. Een Slot te Nykerk gelegd. 80. 81. 82. Aenklaghten van die van Nymegen tegens den Vorst, ende sijne verontschuldiging. 83. Schier alle de Steden tegens Arnold opstaende worden van den Burgondier bekeeven. 84. Arnold belegert sijn Zoon binnen Venloe ende neemt hem wederom in genade. 85. Een nieuwe by-een-koemste. Vee merkt tot Arnhem. Nymegen valt in den Keyserlijken acht. De Fransse Koning handelt met Arnold. 86. Schielijke dood des Koninx van Schotland, schoon Zoon van Arnold. 87. Op-spraek van de Geldersse op die van Vtrecht. De Heer van Gaesbeek geeft Wyk en Abkoude over aen den Bisschop. Diderick Smullingh. 88. De Vorstin Catharine bekoemt den lijf-tocht van Lobeth. Arnold draecht rouw over den Koningh van Frankrijk. Op-roer te

Venloe gestild. 89. Tweedraght in Schotland over de momberschap van den iongen Koningh. Ende noch yet anders. 90. Leelyk bedryf van Adolf tegens de broeders van Prangen, vvaer over sijn vader is klaegende. 91. Adolf treckt naer Ierusalem, ende trouwt daer na met Catharine vā Borbon. 92. Dood van Marie Koningin van Schotland. Verfoek der Steden. laer-merkt tot Kulenburg. Broeder Brugman. 93. Vermetelhejd van de Geestlyke tot Vtrecht. 94. 95. 96. i Saemen-zweeringe van die van Nymegen. Adolf en sijnne moeder, die den Vorst uyt sijn bedde haelen, halfnaekt over tys leyden, ende met Fred. van Egmond gevangen vveghslepen. 97. Adolf dwinght sijn vader i bewind der landen af te staen, ende vword van den Klevenaer door-gestreeken. Klaghten van die van Vtrecht en Kolen. 98. Over-moed van Adolf tegens sijn oom Willem van Egmond, die met den Klevenaer hem ontzeght. Strooperjen tusschen de Klevenaers en Geldersse. 99. Die van de Kulenburgers schade lijden, ende Ysselsteyn plonderen, dan te Gorichem vworden afterhaeld ende aenden hals gestraft. 100. Adolf in des Paus ban. Tol-vryhejd van Wageningen. Latynsse leerlingen te Doesburg. Land vveer te Malburgen. Kranenburg belegerd ende verlaeten. 101. Bestand met den Klevenaer ende Adolfs toezegginge. Philips van Burgondien sterft. 102. Adolf leght Block-huysen om Arnhem en Wachtendonk. Geboorte van Karel van Egmond. 103. Adolfs verbond met Robert Bisschop van Kolen. 104. Doesburg aen de Kleeffse verraeden en deerlyken mis handeld. 105. Vooruwerp van vrede. De Klevenaer slaet de Geldersse; Adolf verwoest het Kleefs-land. 106. Brief des Koninx van Schotland vvegen de gevangenis van Arnold. Adolf verstroyt de Kleeffse. Sijn gebed voor den slag. 107. Vrede met den Klevenaer ende af-spraek met den Heer van Borkeloe. Adolfs bitterhejd tegen sijnne oomen van Egmond en Kleve. Sijnne gemael sterft. 108. Adolf tracht sijn vader te ontbinden, dan vword van de landschap verhinderd, ende naer Hesdin ontbooden. 109. Lact na veel tegen-streevens sijn vader uyt de boeyen, die binnenden Bos ende van Karel van Burgondien vword gewillekoemd. 110. 111. De Geldersse Staeten versoeken op den Burgondier, dat hy Adolf los maeke. Haere verantwoordinge over het verzeekeren van Arnold. 112. Beyde Vorsten bepleyten hare zack voor den Burgondier. Adolfs vvreed bescheyd, die in de vlucht vword afterhaeld ende vast gezet. 113. Arnold vword binnen de Grave ingelaeten, ende van die van Ruermond en Gelder erkend. Vincent van Meurs vword hoofdman van Adolf. 114. Verbond van de Staeten. Arnold schenkt aen sijn broeder Willem Baer en Lathem. 115. Maent Arnhem en Zutveen tot gehoorsaemhejd. Thomas van Kempen sterft. Arnold schenkt Bueren aen sijnns broeders zoon, ende maekt een stille-zaet met Vincent van Meurs. 116. 117. Verpand Gelderland en Zutveen aen Karel van Burgondien. Sijn vorder besteck met den zelven. 118. Arnold sterft. Sijn aert en afkeer van alle pracht. 119. Karel maekt gereedschap om Gelderland aen te grijpen, vvaer in hy van sijnne Raeden ende den Klevenaer vword gestijfd. 120. Overweldicht eenige Geldersse plaetsen. 121. Belegert ende vermeestert Nymegen, ende verzend Adolfs kinderen Karel en Philippe naer Gent. 122. Word allenthalven ingehuld, zet schattingen op, ende doet sijn leen-eed aen den Keyser. 123. Belegert ende verlaet ten laetsten Nuys, ontbied volk vwt Gelderland. Klaghten van die van Doesburg. 124. Sijn oorlogh tegens Lotringen en Switserland. 125. Word tweemaal gerost, ende blijft eyndlijken met veel volx voor Nancy. 126. De Geldersse hellen naer Adolf. De Koningh van Frankrijk stuert Olivier naer Gent. 127. Voor-slagh van houwelijk tusschen Marie van Burgondien en den Dolsijn. Oproer te Gent, en eenige Grooten een hoofd korter gemackt. Doornick van de Fransse ingenoomen. 128. Adolf van Gelder Veld-heer der Vlamingen ende vryer van Marie vword by Doornick verlaegen, ende sijn lichaem daer na op-gegraven. 129. Sijn aert ende hoogh-hertighejd.

A R N A L D de eerste, wt de Stam van Egmond,
Sefte Hertogh van Gelder en Gulich, en Grave van Zutveen.

I. **N**A de met betamelijke pracht gehouden lijk-plight van Reynald, is ARNALD van Egmond, after-neve van de Vorsten Willem en Reynald wt hun zuster Iohanne, by de Staeten des lands voor Hertogh van Gelder en Grave van Zutphen binnen de Stad Nymegen in-gewillighd. Op den seften van de Hoy-maend zwooren hem met op-gesteecken vingeren Willem Heer van Bueren en Ysselsteyn, neffens de Proosten van Aken, ende van onse L. Vrouw in 't Sticht van Utrecht. Kortst daer na is 'er tusschen den iongen Vorst ende Adolf Hertogh van Kleve en Grave van der Mark, by wijze van houwlijx-voorwaerden, mede bedongen een heymelijke gunstige vriendschap voor haer en haere nakoemelingen en onderzaeten, ende te gelijk aen Arnald tot een bruyd gezeekerd Iuffrouw Catharine dochter van Adolf, met verhael van meer andere daer neffens gaende hoofdstucken, streckende tot onderhoud van de onderlinge verbintenis en beyder landen eenigheyd. ARNALD was doen veertien iaeren oud, ende noch in levenden lyve sijn vader Ian van Egmond, een kloek en vernuftigh Heer, die zich niet en schroomde het oude kraekeel met de Abdy van Egmond weder op te haelen, hoewel hy de von-

† Siet op 't nissen van † Willem van Beyeren, en laetlyken van haer 1414 Philips van Burgondien Graven van Holland niet

en had weder-gesprooken, maer door stille-zwijgen laeten veriaeren. Dees is met eendragtige stemmen schier van alle de leeden des Vorstendoms (wt-genoomen dat die van Gulicherland en 't Roermondsse vierdeel het hoofd meer scheen te hangen naer Adolf van den Berge) over sijn minder-iaerigen zoon en 't gantse Hertoghdom en Graeffschap Vooghd verklaerd, op zekere voor-waerden, waer van d'eerste was; dat hy, als een voor-stander der wetten ende gemeene land-vreede, aen alle plaetsen en Steden, daer des gebruikelijk, den eed zoude hebben te doen, ende met zegel, hand en mond belooven, van de landschappen van Gelder en Zutphen, op de wijze van sijne voorzaeten, nahaere keuren en oude gewoonten te zullen beheerssen. Ende nademael 't Land gezegelde brieven had, dat de Vorst geene Steden, Vestingen, Sloten, Amptmanschappen, ofte onderzaeten, vermoght te verkoopen, verwreemden, bezwaeren, ofte te verwisselen, dan in den wtersten nood, vonden de Staeten goed, dat de Heer van Egmond openingh dede, hoe 't met Hattem moghte geleegeen zyn, ende dat de tegenwoordige bewaerder van Hattem voor de land-Overrigheyd zwoor, die Vestinge aen niemant dan aen haer wetlijken erfgenaem ende aen 't Hertoghdom te zullen over-laeten.

2. Sy verlangden mede te weeten, wat 'er tusschen de Vorsten van Gelder ende den Berge, als ook tusschen den Heer van Hensbergh en de landschap van Gulich was verhandeld, buyten kennis van de vier Hoofd-steden; ende dat, in stede van de 16. * gemaghtighde die doch geen dingen ten eynde braghten, puteerden. by den toekomenden Ruwaerd vier inzaeten gekoonden. wierden, om de gewichtighste land-zaeken te helpen verrichten en by-woonen. Ende nademael de Hertogen van Gelder en Kleve door verdragh en houwlijck nu vereenighd waren, versochten gemelte Land-standen, dat dit alles sijn voor-gangh hebben, ende de weder-zijdse, zoo van de Ridderschap als van de groote en kleyne Steden bezegelde, brieven wel moghten verwaerd blijven: van gelijken de Land-Leen-ende Stad-rechten alle weegen bediend en gehandhaefd, alle geweld af-geweerd ende na 't voorschrift der wetten wegh-genoomen worden: dat daer behalven de Hertogh ofte Vooghd de Geestlijcke luiden wilde ongemoejd laeten, ende hun goederen niet aenstaen, ten eynde de landen in geene bannen ofte ongemack moghten vervallen. Soo de mompelingh waer was, dat den Hertogh van den Berge van den Roomssen Koningh een nieuwe toll was toe-gestaen, te weeten van yeder voeder wijns drie Rhynsse goudguldens, ende de Keur-Vorst van Kolen met Heer Geeraert van Kleve de tolln mede van zelfs hadden verhooght; ende voor de vrye door-vaert geld begeerden, docht het die van de landschap weder rechtmaetigh, dat sijne Vorstelijke Genade met sijne Steden, de stroomen ende veeren gesloten hield, ter tijd toe de voorzeyde kommeren en tolln waren verminderd ofte af-geschaft. Vermits mede de Stad Grave aen den Heer van Bueren was verpand, ende te beduchten stonde, dat die plaets, de schuld te diep inwortelende, metter tijd van 't vordere lichaem moght worden af-gescheurd, zoude het den Vorst believen, de gedaghte

Stad als een tuyn en fleutel van Gelderland, met den eerften vry te maeken; als mede de Heerlijkheyd van Born van den Grave van Moers weder in te lossen; daer behalven den onwettigen tol van Ravesteyn af te maeken, die nergens anders om was op-gezet, dan dat ses wagens met wijnen toe-behoorende den Heer van Nassouw door des Hertoghs onderdaenen binnen Erkelenswaren gebragt, ende dat de schippers verstoorring van hun schade moghten hebben. Eyndlijken was de wens, dat de Vorst zich in sijne regeeringe wel moght aenstellen, sijn Raed en 's lands Ampten aen zoodanige ingezeetenen vertrouwen, die Gods vreesse en 's Vaderlands nut voor oogen hadden, &c.

† Oportu-
ni magnis
conatibus
transitus
verum.

zochten de Staeten met Reynalds † dood ende Arnalds iongheyd hun voordeel te doen, zyne vleugels in 't begin te korten, ende de beetten hem voor te snijden: 't welk de Vorst al voor lief moest op-neemen; te meer, zoo hy noch geen vasten voet in de landen had gezet, ende wegen zyne vaderlijke af-komst niet alleen min ontzagheijk was dan zyne voor-zaeten, maer ook aen d'andere zijd beschroomd voor de kuyperyen en 't geweld van sijn tegen-kanter Adolf van den Bergh.

3. Op den achtsten van de Hoy-maend liet Arnald een Plackaet af-gaen, op sijn en sijn nakoemelingen naemen, daer in betuygende, dat hy aen de Stad van Nymegen gestand deed alle haere voor-rechten, zoo van de Keyseren als Gelderfse Hertogen verworven, ende bondigh hield het verdragh, ten over-staen van de Ridderfchap en Steden, onder een op-gericht; dat hy, met believen der Staeten, sijn vader tot sijn Kuwaerd stelde, voor den tijd van 13. van nu af after een volgende iaeren; ende niet en zoude doen ofte besluyten, dan met wille en voor-kennis van de feftiene (by de vier Vierendeelen hem toe te voegen) ofte de meeste van hun, op straffe van onwaerde; daer neffens geen houwelijk aengaen, Raeds-vrienden aenneemen, noch Steden, Burgten, renten, tollen ofte andere tegenwoordige ofte aenkoemende goederen verzetten, verkoopen, wegh schenken ofte anders weerloos worden, dan met toe-stemminge der Ridderfchap en vier Hoofd-steden, ende 't geen alreeds door sijn oom Hertogh Reynald verpand was, weder in-lossen; insgelix geene Ampten ofte Stad-houderschappen vergeeven dan aen inboorelingen, ofte andere inwoonders in Gelderland ofte in 't Graefffchap gegoed ende ge-erfd, die dan ook, zoo 't nood dede, zouden zweeren en hunne handen over-geeven, zoodaene Schantsen, Steden, Ampten en goederen (indien de Hertogh zonder echte geboorte quam te over-leeven) aen niemant te zullen over-leveren, dan aen de Ridderfchap en Hoofd-steden; ook geene reekeningen op-neemen ofte sluyten, dan in 't bywesen van zyne vrienden met een wt de Ridderfchap ende noch een ander van wegen een der zelve Hoofd-steden. Indien 'er eenigh land-zaet door af-spoelinge ofte anders schaede leed aen sijn grond, daer by zoude de Vorst niet verbeterd zijn, maer een yeder het zijn weder na hem moegen neemen, zonder deshalven tegen de Vorstelijke hoogheyd te breuken: hy beloofde, geene zoenen van dood-slaegers met de vrienden van den over-leeden voor wettigh aen te neemen, dan na omgang van een iaer en ses weeken, als mede met de Staeten van een munt-winkel te spreken, ende met hun goed-dunken goud en zilver geld te slaen; noch buyten hun voor-weeten daer yets

wt te lichten. Met wt-fluytinge van alle wt-vlughten en vonden der Pauselijker en Keyzerlijker rechten. Gegeeven tot Nymegen by den Hertogh, in tegenwoordigheyd van den edelen Raed Walraem van Meurs Heer van Baer, Ian Heer van Kulenburgh, der Lecke, Weerde en Achoye, Diderick Heer te Wisch, ende Gijsbert van Mekerem Opper-rentmeester der landen van Gelre. Op † Margrieten dagh bevind ick den iongen Vorst van de Stad Doesburg de huldinge te hebben ontfangen, en wederom aen haer den gewoonlijken eed gedaen. De Raed onthaelde hem met anderhalf aem Rhijnssen wijn, doemaels betaeld met 27. Arnhemfse guldens, en overdadige spijsse: deed ook aen hem als mede aen den Heer van Egmond, ende aen zyne Raeden en Ampt-luyden, voor het verleenen van zekere nieuwe vrydommen, een vereeringe van 100. kroonen.

4. Op desen tijd is Arnald, met der Staeten ende zyner vrienden raed, getrouwd met Catharine, gebooren wt Hertogh Adolf van Kleve ende Marie, welkers vader was Ian de Onverfaghe, Hertogh van Burgondien. Arnald was doen niet over sijn viertiende iaer, ende de bruyd noch geen negen iaeren. Op den wt-gang van dit ofte op 't begin van 't andere iaer is (door vergif, zoo 't vermoeden was, van Margriet van Burgondien, moeder van Iacobe) schieliken wegh gehaald Reynalds vertrouwdste kamer-raed Ian van Beyerem, Bisschop voor desen van Luyk (alwaer sy hem den toe-naem gaeven van Ian zonder Godzaligheyd) ende naderhand Vooghd van Holland en Zeeland. Hy stond als oom over Gravin Iacobe, welke by dese gelegentheyd nieuwen moed en hoop schepte, om haere langh vermiste landen wederom machtigh te worden. Tusschen de landen van Gelder en Kleve wierden tegenwoordigh ook veele verschillen af-gespeeld, voornaemlijken aengaende de vorige verbonden, welke ten aensien van andere bondgenoodschappen eenighsins verbrooken ofte versuymd scheenen, als mede dat de Klevenaer de Vestinge Gennep als sijn eygen in-hield, ende de Gelderfse niet hadden aengehouden, ofte aen den Vorst van Kleve over-geftuert zyne gevangens die hem dienst-plichtigh waren. Over welke zwaerigheeden daer na vonnis is wt-gesprooken by Arnalds gemaghtighde, Henrick Heer van Wische, Roleman van Arendale Ridder, Heer te Welle, Hof-meester, Arent van Boekop land-Rentmeester, Reynervan Zeller huys-Maerschalk, ende Ian van Zeller krijghs-man. Gelijk mede de Heeren Ian Schelart van Obbendorp en Diderick van Bronkhorst, zoon van den Heer van Batenburgh en Anholt, als last hebbende van Arnald ende de Hoofd-steden, ende aen d'andere zijd de Kolenfse af-gezanten, na veel knibbelen en raed van Rechts-geleerden, op desen tijd oordeel weesen over de onderlinge strijdigheeden. Waer na Diderick van Moers Bisschop van Kolen, liet af-kondigen, dat, vermits 'er nueen vast bestand ende befteck met de landen van Gelder was beslooten, syne onder-zaten hierom vry ende vrank in de Hertogdommen van Gulich en den Berge als mede in 't Stift Kolen en de Heerlijkheyd van Hensbergh moghten verkeeren ende als voor heen haer handel drijven.

† Fidem huius rei faciunt quae apud Doesburgenses servantur literae.

5. Op

5. Op Marien Hemelvaerds-dagh gaf Keyser *Sigismund*, die doen te * *Ofen* in Hongaryen was, verscheyde brieven wt raekende onse landschap, ende des zelfs Hertogh en Ruwaerd. In den eersten verklaerde hy *Ian van Egmond*, met alle zyne echte zoonen, dochteren, ende hun na-koemelingen voor waere Graven en Gravinnen van Egmond. In een anderen brief een week laeter vervaardighd deed hy kond: Nademaal de Hertogdommen van Gelder en Gulich met het Graeffschap Zutveen nu na dood van Reynald aen hem en 't H. Rijk waren vervallen, dat hy over zulx sijne neven Arnalden sijnbroeder Willem, maer in 't bysonder Arnald als den oudsten op straet, voornaesten erfgenaem en rechten Heer der voorschreeven landen was houdende, ende hem als Leen-man van 't Rijk roekende gemelde Landen, Graeffschappen, Heerlykheeden, Ridders, Knechten, Sloten, Steden, ende Vestingen, met de onder-hoorige-tollen, schattingen, ingezetenen, velden, wateren en water-loopen. Maer by zoo verre Arnald zonder wettige lijfs-erven aflijvigh wierd, dan zouden de meer-genoemde landen aen sijn broeder Willem, als der zelve ende sijns broeders naesten en rechten erfgenaem, over-gaen; verzoekende eyndlijken, dat Hertogh Arnald, ofte, desen niet in leven zijnde, Willem, zoo haest hy in Duytsland weder quam, gedachte landschappen van hem, ende door over-langen van 't vaendel na oud gebruik mede van den Roomssen Koningh zoude gaen ontfangen; voor-behouden hem ende den Roomssen Koning sijne gerechtigheyd. De driede brief deed gestand alle voor-baeten ende gewoonten, waer mede de Keyfers de landen van Gelder en Zutveen hadden begenadicht: de laetste brief braght mede, dat de rechten en gericht-banken op den ouden voet zouden voortgaen. Dese brieven koemen qualijken over een met de brieven, welke de Keyzer op 't naeste iaer aen *Adolf* Hertogh van den Berge verleende; zoo dat dese brieven doen misschien alleen zijn ontworpen maer niet ten vollen bevestigd, aengesien de Keyser, na allen schijn, door veele duym-schuyvers (want hy seer geld-gierigh ende geel-zuchtigh was) bekoord ende om-gekeerd zijnde, *Adolf* van den Berge zedert altyt meer gedraegen heeft, dan *Arnald* van Egmond. Op desen tijd speur ick de geschillen tusschen die van Deventer ten Zutphen endlyken te zijn gevonden en by-geleghd.

† Siet op 't iaer 1415

‡ Siet op het iaer 1421.

6. Na dat de hoofden van den Kabeliauwsen aenhangh *Ian van Braband* † als vorigen man en momben van *Iacobe*, na dood van *Ian van Beyer*, als hun Heer na houwlijx rechten over Holland Zeeland ende Vriesland hadden in-gehuld, was *Iacobe* vergezeld met haer tweeden man *Humfrid* van *Glocester* ter rechter tijd wt Engeland met een steuwigh leger op de grensen van Henegouw aengekoemen, om haer vaderlijke na-lae-tenschap met het rappier weder te haelen. Terwyl sy daer in de weer is, koemt haer een andere ongelegentheyd voor, dat te weeten haer oom *Ian van Beyer*, tot een erfgenaem aller syner landen en goederen had geschreeven *Philips den Goeden* Hertogh van Burgondien, sijns zusters zoon, over de hand slaende de naeste eygenaer *Iacobe*, dochter van den wijlen Grave *Willem* sijn broeder. *Philips* dese zaak wat naerder herkauwende, schreef wt Burgondien aen de Staeten van Vlaenderen en *Artoys*, dat sy den Hertogh van Braband tegen de Engelfse de hand zouden reyken, die ook met groote vaerdigheyd sijn bevel after-volgden. *Ian* Grave van Egmond

vader en vooghd van Hertogh *Arnald*, een heet voor-vechter eertijds van *Ian van Beyer*, viel den Burgondier mede toe met een tamelijk getal van Geldersse. Hier over is op het naeste iaer Braband in een sellen oorlogh verwerred met de Engelfse, zoo dat de Hertogh van *Glocester* in 't byzonder tegen den Burgondier wt-vaerende, hem wt-daeghde om lijf tegen lijf te vechten. Maer terwijl *Glocester* weder te rugge trock op Engeland om zich tot een veld-slagh vaerdigh te maeken, was de Brabander sijne gehuchten in-gevallen, ende had heel Henegouw door 't beleggh van *Bergen* in vrees en roeren gebraght. Weshalven *Margriet*, moeder van *Iacobe*, genoodsaekt was Henegouw door verdragh aen den Brabander over te geeven, ende *Iacobe* (ter tijd toe de Paus over haer houwlijck had gevonnist) in handen van *Philips den Goeden*, die ook middeler wijl zoude behouden de Stadhouderschap van Holland, Henegouw, Zeeland en Vriesland. Ende aldus wierd *Iacobe*, na dat sy te vergeefs haer man en 't Engelfse bystand had te gemoet gesien, tegen dank naer Gent vervoerd, nauw bewaerd, ende op kosten van de Hollanders onderhouden; tot dat zy haere wachters eyndlyk verkloekende, naer Holland is gaen vluchten, daer sy die van 't Sticht ende Over-Yssel met haere Hoexe by de hand kreegh, ende tot nadeel van den Burgondier en Kabeliauwsse een nieuwen oorlogh rockende. De eerste storm van de tegen een gekantede Steden was by *Alfen* tusschen *Leyden* en *Woerden*, daer die van *der Goude*, die *Iacobe* mede stonden, prijs bevochten tegens de *Haerlemmers*, *Amsterdamers* en *Leydenaers*.

1425.

7. Op den zelve tijd is, door 't bestel van den Heer van *Wesemael* ende *Willem* van *Gent* een Gelders Ridder, wt zyne † tien-iaerige hechtenis verloft Heer *Ian van Arkel*, moederlijke grootvader van Hertogh *Arnald*. Hy leefde daer na noch schier drie iaeren, wordende van zyne onderzaeten te *Leerdam*, ende in zyne Heerlijckheyd van *Schoonerwoerd* onthaeld en hartelyken gewelkomd; wt-gezondert dat die van *Gorickem* en *Arkel* land hem weygerden in en aen te neemen. Na de wtvaerd van † *Blankenbeyn*, had het Godshuys t' *Utrecht* gezeeten over den keur van een versen Bisschop. Dan alzo op de beede van *Adolf* van *Kleve*, de stemmen eenfdeels vielen op *Rudolf* van *Diephold* Bisschop van *Osenbrugge*, anderdeels op *Ian van Bueren* Prooft van *Aken*, ende de Deken van de Kerk ten tijde van de keur niet by de hand en was, gaf de Paus (door aenpriesen van den Bisschop van *Spier*, die, vermits de dagelijxe aldaer voorvallende knibbelingen en werreyen, tot dit Ampt niet graegh en was) brieven van bevestinge aen *Zweer* van *Kulenburg*, Prooft van de Hoofd-kerk tot *Utrecht*, die op dit iaer in de Stad koemende een op-loop onder de burgery heeft veroorsaekt, waer in de burgemeester *Berné Preus* met zommige burgers om hals is geraekt. *Zweer* alzo met de knodze wt-gedreeven zijnde, wierd *Diephold*, door aendrijven meest van *Ian van Renesse*, met baer geweld op de stoel gedrongen. 't Welk daer na menige onheylen verweckte, zoo wel over 't Sticht als in Gelderland. Vorst *Arnald* verdrietigh over de moedwil, welke den burgeren zoo van *Arnhem* als *Nymegen* ende syne landen daeghlijx beiegende wt *Swanenburg*, heeft dit Slot, 't welk aen de voet van den ouden *Yssel* geleegen, ende zoo van plaets als van werken heel sterk was, met zyne troppen beslooten,

† Siet op het iaer 1415.

‡ Siet op 't end van 't vorige boek.

ende binnen een week tijds tot gehoorzaamheid gedwongen. Verneemende daer na dat aen *Willem van Drueten*, een Gelders edel-man en Amptman van Maesenwael, menigerhande zware ftucken te laft wierden geleghd, als te weeten het verraed van *Gorichem*, daer des Hertoghs oom Heer *Willem van Arkel* was dood gebleeven, ende noch een man-ftlagh te Maes-bommel begaen, nam voor hier over recht te doen. De Schepenen van Maes-bommel oordeelden hem straf-baer aenden hals; doch de Vorft genaede pleegende, zoude hem fijn leeven langh blootelyken wt Gelderland hebben verbannen.

8. Hertogh *Arnald* beleed op dit iaer, vā die van Nymegen op-genoomen te hebben 2000. oude Keyzerffe ofte Franffe fchilden, beloovende daer van eene iaerlijxe rente van 200. fchilden van gelyken geflachte ofte waerdy op Martens dagh ofte 14. dagen laeter wt zyne tollē aldaer te betaelen, tot dat de hoofd-fchuld met de verloopene renten van hem ofte zyne erven zoude zijn af-geloft. Was mede bedongen, dat hy de zelve zyne tollē niet hooger en zoude bezwaeren, dan die nu bekommerd waren; ende nade-mael hy had doen af-leefen, van niet te zullen aenvangen met onweeten van fijn vader, de feftiene, ende de Hoofd-fteeden; hadden daerom hun zegels aen defen brief gehangen *Ian Heer van Egmond* en *Yffelsteyn*, *Ruwaerd* der landen van Gelder, *Walraven van Moers* Heer van *Baer*, *Willem* Heer van *Brōnkhofst*, *Ian* Heer van *Kulenburgh*, der *Lecke*, *Weerde* en *Achoyen*, *Gijsbert van Bronkhofst* Heer van *Batenburgh* en *Anholt*, *Henrick van Homoet*, *Roleman van Arendeel* Heer van *Welle*, *Hof-meester*, *Henrick van Middachten*, *Diderick van Arnhem* Ridder; *Diderick* en *Henrick* Heeren van *Wifch*, *Ian* Heer van *Broekhuysen*, *Weerdenburgh* en *Ameroyen*, *Ian* Heer van *Wijkade*, erf-kamerlingh, *Rutger van Flodorp*, *Reyner van Zeller* huys-Maerschalk, *Peter van Steenbergē* en *Arend van Boekop* opperfte Ontfanger, knaepen; behalven de Raeden van *Ruermōnd*, *Zutveen* ende *Arnhem*, ende *Niclaes Vijgh* tol-meester tot Nymegen. In die daegen heeft *Willem* Heer van *Wevelichoven*, die aen Ridder *Henrick Schenk* van *Nideggen* over de 6000. Rhijnffe goud-guldens verſchuld was, het *Slot de Grebbe* ofte een deel daer van verpand aen *Alard van Broekhuysen*. Op dientijd zijn binnen *Thiel* over de 30. huysen in brand geraekt met eenige ſchuyren vōl kōrens. Maer gelijk deze ſchaede de burgers wee deed en hard druckte, zoo diende ſy daer en tegen de Stad tot meerder cieraed, alzo de neder-geftorte huysen, gelijk men gemeenlyken fiet gebeuren, vafter en fraeyer dan te vooren wierden op-gemāekt, ende de ſtroye daeken in pannen en tichels veranderd. Op 't zelve iaer heeft Keyſer *Sigismund*, op-gerockend van zyne gierigheyd ende van die geene die het oogh meer hadden op *Adolf van den Berge* dan op *Arnald van Egmond*, de Hertoghdommen van Gelder en Gulich met het Graeffſchap *Zutveen*, *Adolf* toe-geſchreeven; zonder eens gewagh te maeken van zyne vorige † inleydings-brieven aen *Arnald* gegeeven, verwittigende alle ende jeder een der Burgemeesteren, Schepenen, Raeden, neffens de burgerye en gantſſe gemeente der Steeden *Ruermōnd*, *Goch*, *Venloe*, *Erkelens*, *Stralen*, *Nymegen*, de *Grave*, *Bommel*, *Tiel*, * *Wagendonk*, *Harderwijk*,

† Siet op 't iaer 1424

* Ita corruptè in dipl. pro Wagen. vel Wachtendonca.

der *Elburg*, *Zutveen*, *Doetechem*, *Doesburg*, *Groenlo*, *Gosvelt*, ende andere plaetsen van 't Vorſtendom en Graeffſchap, hoe dat hy, na 't onvruchtbaer af-fterven van fijn oom Vorſt *Reynald*, des zelfs landſchappen alsdoen hem en 't Roomſſe Rijk ledigh en open geworden zijnde, had vergunt en over-gezet aen fijn oom *Adolf*, ende derhalven fijn ernſtighe bevel was, dat ſy gemelden *Adolf* als hun wettigen Heer, zonder vertoef ofte weder-zeggen, zouden aenneemen, huldē en bezweeren, zonder yet te paſſen op den edelen man *Arnald van Egmond*, die met ſijne mede-plegers de voorzeyde landen tegen des Rijk gebruyk had aengevaerd, noch hem voor Hertogh ofte Grave te kennen ofte zoo te noemen, op ſijne Keyſerlyke ongenade, ende haer tot dien eynde onſloegh van den eed waer door ſy haer tot ſijne gehoorſaembeyd moghten hebben verbonden. Gedaen te *Oſen* 's weeks na *Pinxteren*. Doch de Gelderſſe ſtoorden zich niet zeer aen deſe dreygerien, dan lieten alles in 't hayr rijſen, als niet onweetend zijnde, dat *Adolf* deſe brieven door bedelaery en veele ſteek-penningen den Keyſer had af-getockt, ende dat het ook in des Keyſers maght niet en ſtond de naefte en rechte erfgenaemen after-bax ongeroepen ende onverhoord van hun degelijk recht te verſteeken, den aert van 't leen te veranderen, ende door fijn bloeten wenk vreemde in te ſchuyven: hoewel hy zich door deſe onbedachtheyd heeft ſchuldigh gemāekt aen het onnoozel bloed van etlyke honderd zielen, ende aen zoo veele daer wt gevolghde verwoeftingen en werreryen.

9. Na de iōngſte over-winnige van *Iacobe*, zond haer op-genoomen man de Hertogh van *Gloceſter* van ſtonden aen den Heer van *Filtwater* met een vloote van 3000. Engelfſe naer *Holland*, die te gaeder in 't land van * *Schouwen* in *Zee-land* anker wierpen. *Philips van Burgondien* ziende dat het mes op hem geſleeven was, ende zijnde, als geſeyd, nu verhooghd tot een Vooghd van *Holland* en *Zeeland*, gingh te *Rotterdam* en elders met een ongelooſlijke gauwigheyd een deel volx op-lichten, waer by als *Ian van Egmond* zich met eenige Gelderſſe hulp-troppen had verwoeghd, is hy de Engelfſe by *Brouwers-haven* vrymoedigh tegen getrocken. Terwijl hy aldaer fijne maght aen land zet, vallen de Engelfſe met alle geweld aen, ende ſtroyen zoo een dicken hagel van bouten, dat de *Hollanders* bereeds begonnen teruggelen; vermits de voorſte op de knyen gingen leggen, op dat de aſterſte in het ſchieten te gelijk ruyme plaets moghten hebben. *Philips* by deſe ongelegentheyd van fijn ſchip zelf aen land ſpringende, liep midden onder den drang, roepende fijn beſt en vermaenende, dat alle die hem en haere behoudenis lief hadden zyne ſtappen zouden navolgen. Ende alſoo hem op den zelve oogenblick onder *Henrick van der Veer* en *Frank van Borſſel* die van *Zierick-zee* te hulp quaemen, zijn eyndlijken de Engelfſe en *Hoexe* afterwaerts gedreeven, ende zoo op de vlucht, als in 't gevecht ende 't water meerendeels om-gekoemen. De *Burgondier*, wien dit geluck mede duer genoegh ſtond, heeft de *Veer*, *Borſſel*, *Praet*, *Halewijn*, ende mede *Ian van Egmond* den Voogd van *Gelderland* op de plaets alle tot *Ridders* geſchaepen. De zelve Heer van *Egmond* rechtevoort in gezagh en deſtigheyd hoogh geſteygerd zijnde, ſtelde zich meer ende meer gemelijk en weder-barſtig aen tegen den *Abt* en *Geeflikheyd* van *Egmond*. Want na dat de *Abt Oque-bergh* t' *Utrecht* was geſtorven, quam *Willem van Matheneſſe*

* Scaldia.

1426.

1426. *Matheneffe* in zijn stede, die in dese daegen op Utrecht zullende reysen, met de brieven van t Klooster zoo veele er by de hand waren, ende zijn vorder geselschap is onder-schept geworden, ende over de drie maenden op t Huys te *Rosendael* niet ver van *Arnhem* met zijn gevolgh wel strengelyken bewaerd, dan ten laetsten op de voor-beede van *Philips van Burgondien*, wederom ontslooten ende in zijn vorigh Ampt hersteld. Na dat Hertogh *Arnald* zijn Raed en Hop-man *Diderick van Horst* met vertrouw-brieven aen *Karel* den sevenden Koningh van Vrankrijk had af-geschickt, ende hem zijn dienst aengebooden, gaf de Koning een lieflijk bescheyd, noemende *Arnold* zijn waerden bloed-verwant, ende hem van zyne weder-gunst en vriendschap wederom door brieven verzeekerende.

† *Siet op* 10. Na dat † *Zweer van Kullenburgh* Bisschop van Utrecht met de burgery in twee-spalt en moeyten was geraekt, rieden hem zommige, zich binnen *Amersfoort*, te *Rhenen*, ofte op het Huys te *Horst* zoo langh op te houden, tot dat hy nieuwe vrienden aen t snoer had gekreegen, ofte van zyne oude vyanden vrienden gemaakt. Maer *Zweer* was ende bleef voortaan wt-geslooten, ende bevond zyne vorige Christoffels met het geluck om-gekeerd. Alshy weder zijn wegh nam op *Amersfoort*, wierd hy ter nauwer nood in-gelaeten. Doch wanneer hy door zyne booden eenige benden ruyters en voet-knechten van Heer *Ian van Egmond Arnalds* vader ter beede had verworven, weygerden de *Amersfoorders* de poorten voor dese gasten te openen. Waer over de Bisschop list gebruykende, gebaer maekte als of hy van fins ware zich vroegh in den morgenstond buyten de Stad wat te willen vertreden: maer terwijl hy in de deur van de poorte stille blijft staen, siet zoo koemt de Geldersse ruytery en het voet-volk met haestige schreden aenzetten, ende buyten vermoeden de Stad verrassen. De Bisschop zoo gemakelyken tot zijn voorneemen koemende, deed alvoortsyn beste, om de Stad met gewapende en nieuwe bolwerken tegens den vyand van buyten te verzeekeren; ten welken eynde hy twee Block-huysen liet opwerpen, het eene by de Marien poort, ende het andere binnen de Stads vesten. Hertogh *Arnald* maekte als doen met den Bisschop zoo een besteck, dat te weeten by die van t Sticht en *Over-Yssel* voor vyanden zoude verklaeren, zoo verre sy hun Bisschop *Kullenburgh* tegen ende ongehoorsaem waeren, ofte hem ende sijne landen op des Bisschops naem beleedighden; om al het welke te verhoeden hy noch geld noch moeyten en wilde spaeren. Terwijl *Zweer* de *Amersfoorders* alzo in den teugel ende de nabuerige Geldersse op zyne hand hadde, gebeurden er over en weder veele strooperyen en baldaedigheeden. Dan *Diephold* eer langh door hand-leeninge van etlyke burgers met sterke troppen te *Amersfoort* binnen dringende, kreegh beyde Sloten oftemet geweld ofte met verdragh wederom in syn geweld, ende daer binnen gevangen des Bisschops broeder *Peter van Kullenburgh*, *Goossen van Wanderijk*, *Diderick Roy* ende meer andere. Dit in-neemen zoude op de volgende wijze hebben in t werk gegaen. Na dat men de † burgers te vooren hier van een kleyne wenken stille loofse had gegeven, zyn die van *Emenes* s'nachts de Stad aen eene zijd genaderd.

† *Ex veteribus membranis.*

Op desen loofsen bohey liepen de burgers als in ernst naer de vesten, desgelyken die aen de poorten op de wal de wacht hadden, ende doen zyn die van t Sticht en Utrecht aen een anderen hock over de wallen en muiren geklommen. Weshalven de Geldersse naer den wal toerennende binne de Stad als in een pis-pot waren beslooten ende gedwongen zich op te geeven, en die van *Amersfoort* op dese wijze van het moeyelijk gezelschap van de Geldersse ontslaegen. Van daer schreef *Diephold* aen den Hertogh van Gelder, smadelyken op-haelende, hoe hy te voren menighmaelen verstooringe had versocht van de sijne onderzaeten in *Over-Yssel* aengedaene schade, zonder de minste weder-antwoord te hebben bekoemen; ende dat noch onlanx de Geldersse de Stad van *Amersfoort* over-ylende, aldaer met plonderen, branden, huysbraek, ende bouwinge van nieuwe Sterken de burgery en Geestlyke grootelijx gequeld en over-laeden hadden; waer van hy nu vergoedinge was eyssende ende schriftelyk bescheyd wederom, ofte zoude anders genoodzaekt zyn zijn recht ter bester wijze en gelegenthyd te vervolgen.

11. De Bisschop van Kolen deed onsen Hertogh op desen stond aendien, hoe hy met *Gevaert van Klove* Grave van der Mark was versprooken, dat van nu af op-houden en van geener waerden zoude zyn, tgen te *Keyfers-weerd* den koop-luyden boven den gewoonlyken tol was af-genoomen, ende de handel-dryvers, zoo er in dese eenige veranderinge op-quam, daer van by tijds te willen waerschouwen. Weshalven Vorst *Arnold* gebeden wierd, dat hy de koop-luyden den *Rhijn*-stroom bevaerende middelerwyl niet meer yet over-tollighs en wilde af-eyssen, ende op een gezette tijd en plaets verschynen, om deze weder-zijdse twist aldaer, zoo t doenlijk ware, te bemiddelen. *Ian van Loen* (noemende zich Heer van *Gulich*, *Heynsbergh*, ende *Leeuwenbergh*) schreef mede wt *Wassenbergh* aen *Ian van Egmond* Vooghd van Gelderland, wegen de af-doeninge van den tol te *Monheym*, ende zulx alreede geverght te hebben op den Hertogh van den Berge en Bisschop van Kolen, by de welke hy zoo veel vermeynde wt te werken, dat de verschillen op een by-een-koemste met gemeene stemmen en genoegen moghten worden beslicht. Wanneer omtrent dien tijd *Arnald* wijs wierd, dat de *Gulicher-landers* ende *Robert*, *Adolfs* zoon van den Berge, bezigh waren om t gedachte Hertogdom na zich te trecken, heeft hy *Ian van Hensberg* Bisschop van Luyk ende de *Luykenaers* dese lesse gegeven, dat, niet tegenstaende hy met zijn vader, broeders, ende eruen aenden Hertogh en t Huys van Gelder met een eed waren verplicht, van t zelve Vorstendom met raed ofte daed, onder de hand ofte in t openbaer, nemmer te zullen beschaedigen, hy evenwel zijn vader oudsten zoon en broeder tot vrede-brack had op-geroekent, ende zelfs de Vestingen van den Heer van *Hensbergh* in-hield, waer wt het Geldersse Vorstendom zich eensdeels tegen sijne vyanden had te verdedigen, ende daer behalven Gelderland met den streek van *Montfoort* als mede de Graeffschappen van *Hensbergh* en *Wassenbergh* met rooven en blaeken had geschonden. Waer over hy *Arnald* de drie Standen van Luyk wilde gebeden hebben, dat sy hun Bisschop wilden vermaenen om trouw en woord te houden, ende hem zijn schade weder op te richten.

12. Korts daer na te weeten op *Woensdagh* na Marien boodschap zyn Hertogh *Arnald* van Gelder, ende aen d'andere zijd *Ian van Hensbergh* Bisschop

1426. Biffchop van Luyk ende Grave van Loon, gevoegd met *Ian Heer van Loon, Gulich, Hensbergh* en *Leeuwenbergh*, *Ian van Loon* fijn oudften zoon, ende *Willem* Grave van *Blankenhem*, wegen de vorige zwaerigheeden over en weder verdraegen, beloovende, dat fy ende hun erven getrouwen, welyken by een zouden blyven, d'een tegen d'ander in geenerley wijze op-ftaen, dan des anders nut na vermoegen helpen vervorderen, zonder argelift, wt-genoomen dat des Hertoghs verbond met den Kleevenaer standvastigh zoude blyven. Hier behalven handelde de Vorft afzonderlijken met gemelten *Ian van Loon* Heer van *Gulich*, &c. op defe wijze: Voor eerst was de Hertogh van Gelder en *Gulich* gehouden aen fijn neve den Heer van *Loon* en zyne erven wt te reyken 80000. guldens, en 16000. hier van binnen twee iaeren, ende zulx wt de Gelderffe fchat-kiffen zoo hem dit wierd toe-gelaeten; zoo niet, in plaets van dien aen hem te verpanden zoodaenige Sloten in *Gulicher-land*, als hem *Ian* beft zouden believeen, wt-gezonderd de Burgten van *Gulich* ende van *Hambach*; ende in ftede van de overige 64000. guldens, de Stad in vryheyd van *Gulichen* *Hambach*, t'zynen keure, zoo haeft fy eene van beyden quaemen te veroveren, om ze te pande te houden, zoolangh de oorlogh moght dueren ofte op nieuws aengaen met den Vorft van den Berge ofte fijn zoon. Doch in geval de zaek op geen krijgh wt en liep, ofte de krijgh door verdragh ofte anders wierd op-geheeven, zoude evenwel het gebied en recht der Stad *Gulich* voor de helft verblijven aen den Hertogh, onafgezien het vorige pand-recht, voor-behouden hem *Ian* de hooge gerechtigheyd en in-komften der Stad in 't geheel; die daer tegens be- loofde, *Arnald* op zyne begeerte in te hulden, ende hem de helfte van de noch te over-winnene landen ofte Steden over te laeten; in dier voegen, dat *Loon* het vierde deel daer van met zyne na- koemelingen als fijn erf-goed, ende op de voor- dere deelen recht van pandfchap zoude behou- den voor 100000. guldens: met welke pennin- gen (te *Hensbergh* ofte te *Waffenbergh* te tellen) de Hertogh dan t'allen tijden weder moght vry koopen *Ians* overige vierdeel. De andere weder- helfte van de weder-vermeesterde Steeden, Schantsen ofte Landen, zoude teneenmael en ervelyken koemen aen den Hertogh, doch de opperfte vooghdy daer van behooren aen den *Heervan Loon* voor fijn leeven, ende langer ofte anders niet. De Hertogh zoude de voor-keur hebben, mids dat die de beste pluck had fijn vennoot daer voor weder moeffte te wille zijn; behalven dat de Vorft de Stad *Suchtelen* alleen na hem zoude neemen. Wanneer 't hem goed docht, zouden fy 1000. mannen min ofte meer werven; dan de *Heervan Hensbergh* was ongehouden meer dan 50. lans-knechten te onder-houden, ofte hy en wilde. De Hertogh (hoewel hoofd van dit verbond) zoude oorlogh noch wapen-befstand aengaen met den Bergh-lander, anders dan met voor-weeten en toe-ftaen van *Loon*, ende van zyne Steden in Gelderland. De Ridderen, knech- ten, in-zaeten, Steden en Sloten van *Gulicher- land*, welke den *Heervan Hensbergh* onderdaenigh ende echter niet eed-plichtigh en waren aen *Adolf* van den Berge, en zoude niet quaeds weder- vaeren, ende de *Hensberger* de zelve trachten met den Hertogh te vereenigen. Daer na heb- ben beyde Heeren de vingers op dit fchrift ge-

legt ende het alzo bezwooren ende daer na bezegeld. Gedaen ten over-ftaen van *Ian Heer van Kulenburg*, &c. *Roleman van Arendale* Heer van *Welle* Ridder en Hof-meester, *Ian Heer van Wijkade*, erf-kamerling en Vooghd van *Erkelens*, van des Hertoghs wegen; mitfgaders *Henrick van Velkenbusen*, *Godfchalk van Foerde* ende *Steven van Leek* aen d'andere zijde. Hier after volghde noch een verzeeker-brief van den *Heervan Hensbergh*, waer by hy alle zyne tegenwoordige ofte toekoemende Schantsen, Vestingen, en Steden aen den Hertogh te leen op-droegh, ende de zelve van niemand anders dan alleen ende voor altoos met zyne erven van fijn Heer den Hertogh ofte Hertogen van Gelder beloofde te verheffen: gelijk hy ook nu van hem was verheffende 't geen hy rechtevoort bezat, ende van niemand te leen had ontfangen.

13. Dit alles draeyde hier op, ten eynde *Arnald* in tijds fteenen moght raepen en palm in 't vuur leggen; byzonder zoo *Adolf* van den Berge, na *Reynalds* af-fterven, het land van *Gulich* had over-weldight, om *Arnald* daer na des te beter van 't lijf te weeren, ofte op 't lijf te vallen; ende fijn zoon *Robert*, om te gelijk een voet in Gelderland te krijgen, aen *Marie van Harcourt* after-gelaetene weduwe van *Reynald* geweest den Hertogh van Gelder en *Gulich*, ging wt-hyliken, door kuypery en aenraeden meeft van *Diderick van Moers* Biffchop te *Kolen*, die doen ter tijd groot was met *Adolf*. Dit paer wierd opentlyken bin- nen *Kolen* van den Biffchop te hoop gegeven, alwaer mede op de bruyloft verfcheen de zoon van *Ian* Koning van *Portegael*, die zoo een verre reys had aengenoomen om de begraveniffen van de drie vermeynde Koningen te befichtigen. Hertogh *Arnald* gevoeghd met fyn broeder *Willem van Egmond*, ende willende in alles den fleur volgen van de gemeene wetten, droegh in die daegen met toe-ftaen van zyne Raeden, aen *Udo de Boefe* ervelyken op veele polders en erven op de *Velouw*, onder andere het huys te *Kernhem* by het dorp *Ede*, met twee margenlands en fijn vorder toe-behooren, in het by-zijn van *Gerlaek van der Capellen* Richter van de *Velouw* en zyne byfitters, neffens de gerichtshuyden *Willem van Rijfwijk*, *Otho van Schonouwen*, *Otho van Scherpenzeel*, *Iacob Bierwifch*, &c. Wanneer na de neder-laege der 't Engelften by Brouwers-haven *Philips van Bur- gondiën* het hoofd weder naer *Vlaenderen* had gekeert om een verffe maght te werven ende fyne dingen aldaer te verrichten, had *Iacobe* de handen weder ruym, ende met de *Hoexe* een nieuwen moed gefchept om *Haerlem* te gewinnen. Als die van *Leyden* ende *Delft* zich begonden te reppen om de Stad te ontzetten, liet fy, om zulx te ver- hinderen, den *Dam* van de *Maes* door-steeken. Binnen *Haerlem* lagh *Diderick van Wikerken* met 600. mannen te voet. Sijn zoon *Ian van Wikerken* met 800. knechten in aentocht zijnde, zond wt *Alfen* een boode voor wt aen fijn vader om hem van zyne aankomfte te verwittigen. *Iacobe* den brief-draeger op-gevangen hebbende ende in de nacht-ftilte op-breekende, is den iongen *Wt- kerken* in 't dorp van *Alfen* daedlijken op 't lijf ge- vallen, zoo dat hy ter nauwer nood zich met 200. mannen konde bergen. Maer *Iacobe* haer effenwel noch te onsterk bevoelende om *Haerlem* te vermeesteren, braght het overigh leger van

† Siet hier vorens op 't begin van dit iaer.

daer

1426. daer wederom na *der Goude*. Die van *Hoorn* die zich tot nu toe onzijdigh hadden gedraegen, zijn kortst daer na *Iacobe* heel en alle tegen gevallen. Als zeeker burgers zoon van *Hoorn Ian Lambertsen Cruyf* by geval ter *Goude* zijnde *Vrouw Iacobe* bezagh, ende wt deernis quanzuys van haere menighvuldige tegenspoeden dese kallinge zich wt den mond liet vallen, dat men met zoo eene doorluchtige *Vrouw* niet en behoorde om te gaen, als met een andere slechte *vrouw*, zijn deze woorden, hoewel zonder argh gesproken, door de after-klappers averechtsover-gedraegen, ende zoo ergh geduyd, dat hier over die ionghman gegijzeld ende daer na ter dood wierde verweesen. De vader *Lambert Cruyf* zich naer *Goude* spoedende, bad ende deed zoo veel hy moght voor sijns zoons leeven. Maer hoewel men hem diets maekte, dat sijn zoon alleen op het schavot zoude staen, ende *Iacobe* den slagh van den scherprichter met haer knicken op-houden, is hy evenwel zonder genade af-gehouden. De vader zulx met traenende oogen aensijnde, riep over-luyd, dat *Iacobe* van dien tijd af noyt haere landen maghtigh zoude worden; ende wel weetende dat sijn tijd daer niet langer, ende sijn hoofd, zoo men zeght, al te groot was, is van daer naer *Hoorn* gevluht, alwaer hy zyne mede-burgers tegens de *Gravin* door syne klaghten en aenspraek zoo zeer ontstact, dat sy haere *Stad*, welkete voren niet dan een opene vleckte was geweest, tegen het toekomende geweld van *Iacobe*, met een aerden wal gingen besluuten; waer toe *Lambert* gaerne alle die penningen verstrekte, die hy de *Gravin* voor sijns zoons verlossinge had aengeboden. Dat zich de *Grootten* hier aen spiegelen, ende demindere niet te zeer en vertreeden ofte verachten; want men zomtijds niet en weet, waer ende wanneer de vliegghet paerd wederom kan steeken.

14. Maer *Iacobe* op't zelve iaer noch eens by *Alfen* met voordeel vechtende, veroorsaekte daer door een nieuwen schrick en flacuwte by haere vyanden; gelijk mede de *Kennemaers* onder *Willem Nagel* een bedreeven krijghs-man, in *Waterland* in-boorende, *Purmerend*, *Monickedam*, en *Edam* omtrent *Hoorn* over-weldighden, ende vervolgens in *Noord-Holland*, de *Steden Medenblick* en *Enkhuysen*. Die van *Hoorn* hoewel op den *Ouden Dijk* verslagen zijnde, en bezweeken echter niet, dan gingen met het over-schot van hunne burgery buyten de *Ooster-poort* op een steylen dijk zich wederom vertoonen, mans ende vrouwluyden onder een. De *Kennemaers* hier wt nemende dat de *Stad* met vers volk moeste bezet zyn, te meer zoo der vrouwen wit behanzel op de wyze van krijghs-wapenen van verre afscheen, hielden zich dien dagh gerust. Maer daeghs daer aen in't geficht der *Stad* treckende eyschten de poorten op, onder dreygementen dat men anders hun gevangens zoude neder-hacken. Wanneer ze *Nagel* weygerigh vindende zich daerom tot een storm schickte, was ter goeder tijd de *Heer van Leliendam* wt last van den *Burgondier* met eenige benden in de *Stad* gekoemen, behalven zommige *Waelen*, *Haerlemmers*, en *Amsterdamers*. Daer na wierd'er met de *Kennemaers* wederom een hand-gevecht buyten de poorten gehouden, daer de *Kennemers* onder laegen ende *Nagel* zelf het leeven verloor. De *Burgondier* etlyke daegen daer na binnen *Hoorn* koemende, roemde en bedankte de burgers over hunne vroomigheyd.

Wanneer naderhand een vloot schepen van de *Gravin* wt *Wieringen* schielyken op den middagh naer *Enkhuysen* zeylende, over de honderd menschen van tafel hadde gehaeld, onthoofd, ende na zoo een moedwilligh bedrijf weder was vertrocken, is'er op dese onbarmhertigheyt een haestige roede gevolghd. Want wanneer zy'siaers daer na onder *Willem van Brederode* met noch eeri maghtiger vloot dien gantssen streck meynden af te loopen, zijn haer die van *Haerlem*, *Amsterdam*, en *Hoorn* met etlyke groote schepen tot aen't eyland van *Wieringen* tegen getrocken, ende aldaer aen anker leggende gebleeven. *Brederode* de water-beurte verwachtende, beval syne matroosen den vyand met koggen aen boord te vallen, verhoopende dat die groote schepen by'tebben van de zee aen den grond zouden blyven sitten. Dan de zaak viel heel anders wt: alzoo de *Steden* de over-hand en't meeste scheeps-volk gevangen bekoemen, ende 80. daer van tot wederwrack binnen *Enkhuysen* een hoofd korter hebben gemaekt, wt-genoomen *Brederode*, die, om de achtbaerheyt van sijn geslacht, wierd over het hoofd gesien.

15. Hier na troffen *Philips van Burgondien*, Hertogh *Arnald* ende *Zweer Bisschop* van *Utrecht* een onderlingh verdragh, ende loofden d'een zonder kennis van d'ander geen vrede-handelingh in te gaen. De waerom was, dat die van *Utrecht*, tegen last van *Paus Eugenius* en't besluyt van de *Kerkelyke vergaderingh* van *Basel*, *Roelof van Diephold* (verstootende, die hen van den *Paus* was toegeleghd, *Zweer van Kulenburg*) tothun *Bisschop* hadden aengenoomen, ende *Iacobe van Beyeren* tegen *Philips* onder-stand gedaen. Want het den Hertogh van *Gelder* wee deedende aen't hertgingh, dat de goede *Bisschop* allenthalven door ongelijk wt sijn *Sticht* wierd gekeerd, ende met den neck aengesien: ia zoo zeer, dat hy om de wille van een vreemdeling zyne eygene zacken in't ried liet loopen en de gelegenheyt voor by strijken, om sijn *Vorstendom* van *Gulich* *Adolf* van den *Bergh* weder wt de handen te breeken. De eerste storm-buy quam die van *Amersfoort* over-vallen, daer die van *Utrecht*'s nachts te voren 300. schutters hadden binnen gezonden. Evenwel gingh de belegeringh voort onder den *Maerschalk* den *Heer van Leliendam*, die *Bunschoten* te voren had over-heert, om de *Stichtenaers* alzo eenfdeels van de *Zuyder-zee* af te sluyten. Dese *Stad* wierd een wyl tijds door de *Fransse Picarden*, die den meesten hoop maekten van't *Borgoentse* leger, vreesfelyken aengetast, zoo dat *Philips*, in syner soldaeten ampt tredende, zelf in de graffen sprongh, ende aende heetste oorden voor aen stapte. 't Had doen met de *Stad* gedaen geweest, zoo niet de vrouwen de mans de handen gelicht, ende met water en heete kalk van boven neder tegieten, de hardneckigheyt van de stormers hadden gebrooken. *Philips* verloor alhier *Ian van Bos*, met een koegel wt het grof geschut neder geschooten, behalven noch eenige van adel, die zich heel dapper queeten. Tot een teyken en heughnis van zoo een ongewoone zegen, hangen al noch in de *loriskerk* de oorloghsvaenen, welke den vyand doen zyn ontweldighd; gelijk mede hier over die van *Amersfoort* haere dankbaerheyt op *Aller-heyligen* menige iaeren vervolgens met een iaerlijxen om-gangh plaghten te betuygen. Ick vind elders een oude * acn-teykening, inhoudende, dat op dit iaer 1427.

1427.

* Ita Buchel. ex misto Gisb. Lappij.
(doch,

1427. (doch, zoo men giffen kan, een wijl voor dit be-
legh) Vorst *Arnald* 1000. ruyters binnen *Amers-
foord*, tot versterkinge van de Stad, geschickt
hadde, welke voort daer na, na dat de Geldersse
en Bisschop *Zweer* aend' eene ende die van Utrecht
aen de over-zijde een onderlinge stille-zaet be-
flooten hadden, weder waren wt-getrocken, ende
dat by dese gelegenheyd de Amersfoorders, in
weder-wille ende na 't veriaagen van *Zweer*, *Diep-
hold* met die van Utrecht hadden in-gelaeten.
Hertogh *Arnald* teykende in die daegen brieven,
waerby hy den Raed en burgery van *Nymegen* vryinge
toe-zeyde van alle schaeden, verloop en gevangen-
is, welke haer, ten op-sicht vande oorlogen met *Vrouw
Iacobe*, *Diephold*, en de *Over-Yffelsse Steden*, moghten
over-koemen. Gedaen by den Hertogh, in 't by-
wesen van zyne Raden *Roleman van Arendael* &c.
Goosfeyn van Rossen, ende *Evert van Balveren*
Land-rentmeester.

16. Bisschop *Zweer* zelf te maghteloos zijnde
om het Huyster *Horst* te verweeren, gaf het aen
onsen Hertogh te bezitten, mids dat hy 't voor
zeeker geld van *Hubert Wolf* zoude vry koopen;
hy wierd mede Pand-heer gemaekt van alle
zulke in-koemsten, als *Wolf*, van *Zweers* wegen,
wt het Sticht van Utrecht en *Over-Yffel* had in
te beuren. Na 't vruchteloos beleg van *Amers-
foord*, liet *Philips van Burgundien* een yffelijk groot
schip, de *Kat* geheeten, op de wijze van een bol-
werk binnen *Amsterdam* toe-ruffen, om op de
Bem-stroom die door *Amersfoord* loopt wacht
te houden, ende de inwoonders in 't Sticht van de
Zuyder-zee af te keeren. Hy was mede over-
besigh om den aenhang van *Iacobe*, en naemkun-
delijken die van *Delft* en *Rotterdam*, met wapenen
te bezoeken; tot wtvoeringe van 'twelke hem de
Vorsten van Gelder en Kleve zoo met volk als
geld vaerdige onder-stand te doen niet en ver-
gaeten. Tot dien eynde heeft zich *Arnald* zeer
ontbloot, ende, onder andere, aldoen van *Geerlof
van der Capellen* 6000. Rhijnsse goud-guldens
op schaede genoomen, ende, daer voor ende voor
zyne diensten en trouwigheyd, aen hem met be-
lieven van zyne Raeden, verpand het gebied en
de vruchten van sijn Richter-ampt van de *Ve-
louw*. Maer *Diephold* groot mis-noegen schep-
pende wt de maetschap tusschen *Philips* van
Burgundien, den Hertogh van Gelder ende *Zweer*
van *Kulenburg* geslooten, is met die van Utrecht,
Over-Yffel, en *Amersfoord*, waer onder zich de
Grave van *Hoey* ook had vermenghd, daeghs na
Geertruden dagh met groote vinnigheyd de *Ve-
louw* over getrocken, alles vernielende, ende
Kloosters noch kerken veel min wereldsse ge-
fichten heel laetende. *Arnald*, om hier over
wraek te neemen, heeft op den vierden van de
Gras-maend, de vlecken *Amerongen*, * *Wou-
denbergh*, en *Spalkenburgh* wederom geplondert,
ende aen kolen geleght, ende den roof na huys
voerende, is met geen minder maght in *Drent*
gevallen, alwaer hy 't niet veel beter en maekte.
Diephold, om den Hertogh niet schuldigh te
blijven, quam t'eyndens de *Soemer*-maend
met eenige duysenden wt de muyten, waer by
neffens de *Drentenaers* en *Over-Yffelsse*, ook
etlyke *Hollanders* waeren, van die geene die
de Vorstin *Iacobe* het hoofd bovenhielden. Na

* De Heer *Pontanus* noemt deze plaets t'onrecht
Windenberg.

dat dese by † *Rhenen* over *Rhijn* zettende, de
omleggende dorpen en boerschappen, als *Heusden*,
Kesteren, *Linden*, *Ommeren*, *Ingen*, *Eck* en *Maurick*
tot aen *Ravenswaey* hadden wt-gerooft, ende
door den brand geschonden, zijn die van *Ny-
megen*, *Thiel*, en *Bommel*, met de huys-luyden
van dien ban hier over op de beengekoemen, die
den vyand op de hacken vervolghden, ende met
hem ook tusschen *Rijswijk* en *Maurick* een kamp
dorften waegen. Dan alzooy graeger als voor-
sichtiger aenliepen, wierden sy gedwongen de
wijk te neemen, met after-laetinge van ongeveer-
lijken 500. gevangens en weynige dooden, waer
onder de kroon spande *Peter Lauwert* van *Ny-
megen*, een Ridder met den draegh-band, die
alhier groote eer behaelde door zyne ongemeyne
stout-moedigheyd.

17. Als nu Gelderland dus in den vloed van
ellenden lagh gedompeld, zochten de Staeten
van 't Hertoghdome vrede-middelen tusschen
beyden te beraemen; ende porden die van *Ruer-
mond* op den tweeden van de *Hoy*-maend de
Overigheyd van *Nymegen* door brieven aen,
om met den Hertogh over dese zaak mond-
spraeck te houden. Bisschop *Zweer* van Utrecht
had op desen tijd een Stee-houder ofte volmach-
tiger met naemen *Henrick*, die de bekomernis
van geestlijke zaeken op hem had genoomen,
ende de kerken en Gods-huysen te *Thiel* voor
den Bisschop waer-nam. Op den vierden van
de *Herfft*-maend had *Diephold* in 't krieken van
den dagh een aenflagh op *Thiel*. Behalven die
van *Utrecht* en *Amersfoord*, booden hem hulp
Diderick van Merven, ende eenige *Hoex*-gefinde
wt *Holland*: gelijk mede desen tocht by-woon-
den de Heeren van *Bueren Willem*, ende *Ian
Prooft* van *Aken*. Dese gewapender hand ende
met sterke troppen doch stille trokken wt de
Vesting *Bueren* treckende hadden dit ooge-
merk, dat in geval sy de Stad met list niet en kon-
den verrassen, alsdan met stormen en geweld
zouden te werk gaen. Maer dit hun voorneemen
by tijds ontdeckt zijnde is des te eerder om-ge-
stooten. *Diephold* op de Stad zelve geen vat heb-
bende, koelde met knevelen en blaeken onder-
tusschen sijn moed aen de by-gelegene dorpen,
als *Zandwijk*, *Droempt*, *Soelen*, *Malsen*, en *Wade-
noyen*. 's *Anderen* daeghs wierd het heerlijke ende
met veele kostelijkheden begaefde *Klooster*
van *Marien-weerd*, 't welk in den vorigen tocht
eenigh letzel van den brand had geleeden (hoe-
wel eenige diteen iaer laeter stellen) wt-geplon-
derd, ende dit geestelijk gebouw door de geeste-
lijke trouwanten in d'as geleghd. Derhalven is
Vorst *Arnald*, onverduldhich van spijt en hertzeer
daeghs daer na voort met etlyke krijghs-benden
zoo te voet als te paerd binnen *Thiel* gekoemen,
ende, zonder langh te panne-koeken, met alle
maght het *Graeffschap* van *Bueren* in-gevallen,
verdelgende te zwaerd en te vuyr wat hem
ontmoetede, ende door een mis-bruyk van den
oorlogh noch het koren-gewas op 't veld,

† Een oud hand-schrift gevonden in het *Klooster* van
Thiel, maekt gewagh van 7000. voet-knechten en
200. paerden die tot *Rhenen* zouden zijn over-
gescheept. Verhaelt daer behalven, dat op dit iaer
1427. 's daeghs na *H. Ian ante portam Latinam*
de *Geldersse* onder haere hoofden *Reiner* en *Ian
van Zeller* by *Barneveld* zijn geslaegen.

noch de † boomen zoo binnen als buyten de tuynen cenighsins verschoonende.

18. Op desen tijd stonden de Geldersse in geengoed blaedien met die van Kolen, vermits Hertogh *Arnald* niet en moght lijden, dat de koopmanschappen der burgeren van Kolen over Rhijn ende zyne vyanden wierden toe-gevoerd. Sommige van dese geschillen wierden by de vier Geldersse Hoofd-steden verhandeld, ende de overige tot uyteringh gesteld van den Hertogh de Ridderfchap ende den Bisschop van Kolen. Hier over zijn verscheyde sittingsen gehouden, ende middeler-wijl een stille-zaet ten weder-zijden beslooten. De Kolenfse Iacr-boeken melden, dat alsdoen de Geldersse goederen en schepen wierden bezet en aengehouden; overmits men vermoedede, dat *Arnald* de vyanden van 't Stift Kolen hand-haefde, ende met naemen *Walraven van Moers*, broeder van hun Bisschop *Diderick*, die met den Bisschop sijn broedereens zoude gezoent hebben, dan daer na sijn woord weder te buyten gezaen. In dese daegen storf *Ian* Hertogh van Braband op sijn 24e. iacr, vorige man van *Iacobe van Beyeren*, na dat hy op het aenraeden van sijn wel-lieven *Engelbert* Grave van Nassow'siaers te voren de Academie tot Loeven had gesticht. Sijn na-zaet was sijn broeder *Philips* Grave van *S. Paul*, ende Stal-meester van Frankrijk. Op het volgende iacr is *Philips van Burgondien* wt de haven van Sluys met een steuwigh leger Holland in-getrocken, alwaer hem eenige Geldersse en Kleeffse hulp-troppen by quamen. Vooreerst en vooral gingh hy de Stad *der Goude* in Zuyd-Holland nauw beleggen, ende daer binnen zyne nichte *Iacobe*, welke, siende dat het recht voor 't geweld moefte wijken, wt aendenken van meerder quaed en wan-hoop van ontzet, mer haer neve zoo een eyndelijck verdragh in-gingh, dat sy hem voor haer erfgenaem zoude kennen, ende 't bewind van alle haere landen terstond over-laeten, ook in weder-wille van hem aen niemand hertrouwen. Na 'raf-kondigen van dese vrede, is sy met *Philips* op Henegouw, Holland, Zeeland en Vriesland gereysd, ende zagh hem met goede oogen (immers zoo sy haer geliet) door alle Steden als Vooghd en naesten erfgenaem inhulden. De Stad-houderschap over de Hollanders, Zeeuwen en Vriesen, schonk *Philips* aen *Frank van Borffel*, Heer van *Borffel*, *Zylen*, en *Martens-dijk*. Op den 25. van de Lauw-maend was *Ian* Heer van *Bueren* en Prooft tot *Aken* doende, om de Vestinghe *Kulenburg* ende Bisschop *Zweer* daer binnen tot dienst van *Diephold* te verkloeken, ende alzo een korteynd van den oorlogh te maeken. Koemende dan met een sterke trop in de midder-nacht voor *Kulenburg*, zocht na 't bekruypen van de vesten sich meester te maeken van de Stad, en den Bisschop gevangelijck met hem wegh te voeren. Dan de burgery on-raed hoorende, stelden alle moegelijke tegenweer te werk, sloegen den Prooft met 15. van zyne rot-gezellen dood, ende braghten het overschot ofte op de vlucht, ofte in verzeekingh. In die daegen is in 't Stedeken *Leerdam* overleeden, na dat hy voor een wijl tijds wt zyne tien-

iaerige † banden was ontslaegen, *Ian van Arkel*, groot-vader van 'smoeders wegen van Voist *Arnald*. Na zyne wtvaerd, beurde *Arnald* tot erf alle des zelfs Heerlijkheden, als *Leerdam* en *Schoonerwoerd*, met de daer toe-behoorende Sloten en landen, welke hem ook alle zwöoren. Hertogh *Arnald* en Bisschop *Diderick* van Kolen maekten op desen tijd een nieuw geschrift, by de vier Hoofd-steden van 't Hertoghdome bekrachtighd, waer in de vorige wapen-rust tot aen toekomstige *Marten* wierd op-geschort, ende de geheele zaek verbonden aen de wt-spraak van *Ian van Nivensteyn* Rechts-geleerden ende Deken van *Servaest* tot *Maestrict*, dielast kreegh van de zwaerigheeden aen weder-zijden aentykening te doen. Korts daer aen is wt bevel vanden Hertogh hier over op Kolen verkeysd *Henrick Ieger van Hattem* een openbaer Schrijver; dan alzo hy daer niet seer wellekom ofte tot desen handel bequaem genoegh was, is hy even wijs te rugge getrocken, hebbende eerst een langh schriftelijck * verhael gemaekt van sijn vruchteloos weder-vaeren.

19. *Rupert* † zoon van *Adolf van den Berge* schickte op den 19. van de Hoy-maend aen *Arnald* (zoo hy hem noemde) van *Egmond* een laet-dunkenden brief van dezen zin, dat hy wegen de op-spraak zoo hy op hem hadde, aengaende de Hertogdommen van *Gelder* en *Gulich* ende 't Graeffschap *Zurveen*, 't welk alles hy hield voor sijn vaderlijcke erve, een vyand van hem wilde zyn ende van alle sijn mede-standers. In 't begin van de Oogst-maend was *Willem* Heer van *Bueren* (broeder van den onlanx verlaegen *Ian*) met Bisschop *Diephold* ende *Ian van Langerack* wederom daer op wt, om die van *Thiel* het net over 't hoofd te haelen; ontbiedende derhalven de Overigheyd der Stad, als of sy zaeken van groot belangh haer hadden mede te deylen; doch het eenige wit was, dat men ze onder dezen mom wilde vast houden, op dat het Bisschoplijcke leger, 't welk tot dien eynde by de hand was, de Stad, nu van zyne voor-gangers en over-hoofden ontbloot, onvoorsiens moght over-rompelen. Dan die van *Thiel* van dese boevry verwittighd, hadden een oogh in 't zeyl ende dreeven den vyand wederom moedelijcken ruggewaerts. Daer tegens was Hertogh *Arnald* op sijn leen-man den Vry-heer van *Bueren* (die over de Stichtfse troppen *Veldheer*, ende naest aen, ofte, om zoo te zeggen, in *Gelderland* gezeeten was) als ook op *Diephold* zoo bits, dat hy van verstoordheyd en wt een blinden yver na sijn eygen voordeel niet eensom en zagh, maer met *Philips van Burgondien* 't zaemen spannende, sijn recht op het Hertoghdome van *Gulich* ondertusschen liet vaeren, grijpende alsoo na de schim ende het lijf verliessende. Waer over ook Keyser *Sigismund*, de maght van Hertogh *Philips*, die hem te zeer in de oogen begon te schemeren, ende zyne verbintenis met onzen *Arnald* voor verdacht houdende, *Adolf van den Berge*, tot nadeel van *Arnald*, met het Vorstendome van *Gulich* gingh beleenen. Daer na is 'er tusschen *Arnald* en *Diephold* op den 22. van de Slacht-maend een wapen-stilte beraemd voor een maend, loopende welken tijd geen van beyden den ander te water ofte te land moest beleedigen, ende een yeder zich binnen sijn schelpen houden: over en weder stond het niet te min vry de Zuyder-zee te ge-

† Siet op 't iacr 1425

† Siet op het iacr 1426.

1428.

† Il y a un certain respect qui nous attache, & un general devoir d'humanité, non aux bestes seulement qui ont vie & sentiment; mais aux arbres mesmes & aux plantes. Montaigne livr. 2. ch. 11. Vid. Grot. lib. 3. de Iur. belli.

* Vide, si tanti est, apud aut. pag. 436. & seq. T. brycken,

1428. *bruyken, ende, om sijne dingen te beschicken, tot op de wterste grenzen te koemen, te weeten van Maerissen tot aen Rhenen, als mede naer Hoewelacken en Scherpenzeel. De booden moghten vry wegh ende weder gaen, wgezondert zoo sy na wtbeemisse Heeren toe wilden, ofte brieven aen de zelve bestellen, streckende tot verkortinge van d'een of d'ander. Aen die op het huys te Horst in bezettinge leggende volken was toegelaeten, de aengrenzende Velouw te bezoeken; gelijk mede Hertogh Arnald, duerende de by-een-koemste welke op het Slot te Horst was aenbestemd, zoo langh hy daer verbleef, door het Sticht van Utrecht ende over de Grebbe allen noodzaakelyken toe-voer zoude moegen bekoemen.*

* Siet op
het iaer
1333.

20. Op desen tijd toonden zich die van 's Hertogen-bos mis-noeghd over menigerley schaeden en ongemacken hen van den Gelderssen in ofte buyten den oorlogh aengedaen; van gelijken over 't verbreeken van 't verdragh tusschen de burgery en den Heer van Arkel voortijds opgericht. Gelijk mede tusschen de Hertogen Philips van Brabant ende Arnald van Gelder mis-verstanden begonnen op te koemen. Want alzo Marie * dochter van Ian den drieden, Hertogh van Brabant, met Reynald den drieden trouwende in den houw-lijx-brief had bedongen, dat, zoo sy zonder kinderen quam te over-leeven, haer goed weder aen de Vorsten van Brabant ende in sijn ouden boezem zoude vervallen, ende dit indien in haer nu vervuld was, docht sich Philips van Brabant, als haer wetlijke erfgenaem, gerechtighd den mede-gegeeven houwlijx-penningh Arnald weder af te eysen. Arnald zeyde hier tegen, dat vermits Vrouw Marie nu voor lange iaeren was ontslaepen, het geensins gelooflijk en schein, dat haere erven in al dien tijd voor dese schuld niet en zouden hebben gemaent. Als hier over aen weder-zijden menige vergaderingen vielen, ende de Brabander daer mede niet en zaght te recht te koemen, leyde hy de zaak in kennis van de Staeten, ende was gefind met geweld te haelen 't geen hy in der goede geen hoop had om te bekoemen. Dit vuur wierd van Diephold vermeynden Bisschop van Utrecht meer en meer aengestookt, die, om sijn erf-vyand den Hertogh van Gelder meerder bangigheyd aente iaegen, den Brabander aanbod, Nymegen met de zyne te willen belegeren, zoo maer Philips aen zyne zijd het Slot van Oeyen aen de Maes op de grenzen van Brabant bereyd was aen te taften. Arnald merkende wat daer gaende was, vervoegde zich in der yl naer Philips van Burgondien (met wiens zufters dochter te weeten de Vorstin van Kleve hy in echt leefde) die geensins goed vindende dat dese twee verwante en over-buyrige Heeren aen den oorlogh vast raecten, door brieven en maekelaers zoo veel te wege braght, dat hier over voor eerst een bestand wierd getroffen, ende ondertusschen te Mechelen een dagh bestemd om de rijzende zwaerigheeden te middelen. Bisschop Zweer had op desen tijd brieven verworven van Paus Marten, waer by alle de aenhangers van Diephold zwaerlyken met den ban wierden gedreyghd. Wefhalven niet alleen in 't Sticht van Utrecht, maer ook in Over-Yffel, ende onder andere de Kloosterlingen van Bethlem binnen Zwol, gelijk mede de Broeders op den Agnieten-berg buyten Zwol, ende die van Windeshem by Kampen liever hadden te verhuysen, dan Diephold in weder-wille van den Paus gehoor te geeven. Eenige begaven sich naer Northorn, zommige naer Vriesland; de op-

fiender van Windeshem op Bredevoort, een wel besorghd Stedeken in 't land van Zutveen, daer hem om niet een erf wierd vergund om een Klooster te bouwen, 't welk hy daer na Nazareth noemde. Soo zijn ook de Bethlemitters in het volgende iaer na 't gebied van Hertogh Arnald over-gekoemen. In dese dagen is het groote schip de * Katte, dat van de Hollanders op den Eem-stroom ende die van Amersfoort als een bril op de neus was geleghd, door den ys-gangh r'eenmael in stucken gestooren. Die van 't Sticht hadden een bol-werk aen de kant van de Eem daer tegens op-geworpen, ende noch een anderen dam deun by. Doch de ys-schollen krachtiger zijnde dan de mensche-lijke handen, beweesen dat het geval te mets kan doen, 't geen de arrebejd en 't verstand niet en weeten te boven te koemen. Op den zelven tijd is de Stede van Bunschoten neder-geworpen, om dat sy de Hollanders in-genoomen, ende hun mede-leeden die van Utrecht hadden begegeven.

21. Hertogh Arnald op 't laetste after-waerts denkende, ende den vreemden oorlogh noede zijnde, vond op het aenhouden van zyne Raedsvrienden noodigh en geraedfaem, het maendelijc bestand in eene gestadige vrede te verkeerren. Men zeght, dat Philips van Burgundien insgelyken Zweer van Kulenburgh in sijn wesen en geheel laetende, met Diephold was gaen verdraegen. Het vrede-besteck tusschen Arnald en Diephold was schier van desen in-houd: In den eersten zoude de Hertogh van Gelder aen sijn neeve Diephold en het Sticht van Utrecht weder leveren de Schants te Horst, ende besorgen dat aen † Hubert Wolf van Horst sijn after-wesen (na 't wt-wijzen van sijn schoonvader den Vorst van Kleve, Did. van Bronkhorst zoon van Batenburgh en Anholt, ende Did. van Heimert, gevoeghd met Diephold ende het Gods-huys en de Stad van Utrecht) wierde voldaan; zonder zich namaels de zaak van Bisschop Zweer eenighsins te bekroeden. In dese vrede zouden, zoo sy wilden, begreepen zijn de Vorstelyke ballingen burgers en onderzaeten, die in 't Sticht niet zouden moegen koemen, ofte hun gronden aldaer aenvaerden, dan met believen van Diephold, ende onder goede zeckerigh; mids dat hun overbooden was zoo weynigh als d'andere landzaeten, den Hertogh te helpen, indien Gelderland met het Sticht wederom in kraekeel en oorlogh verviel; blijvende effenwel de brieven van die van Zwol raekende hunne ballingen, van waerden. Alle kerken en luyden, ende niet min geestlyke als andere goederen, zoo in Gelderland gelegen, ofte Diephold en de kerk waeren onderdaenigh geweest, zouden by haer bezit en vorige Heeren rustelyken verblijven: doch zoo Bisschop Zweer, ofte yemant anders den Hertogh ofte sijn onderzaeten hier over in den handeed, in zulk een val zoude de Hertogh, volgende den raed van Diephold, met haer en 't Sticht den wegh van rechtsen in-gaen, stellende daer toe volmaghtigers en bescheydene luyden, op kosten van 't Sticht; welke onkosten, by weygeringe, hy vermoght te vinden op zulke erven en landerijen, als die van 't Sticht in sijn gehucht hadden leggende. De handel en wandel zoude aen weder-zijden vry en ongemoejd zijn, onder betaelinge van gewoonlyke tolln ter gewoonlyker plaetsen: des zoude yeder in sijn gebied den voorzeyden koop-luyden over schade en schuld goed en kort recht laeten weder-vaeren. Diephold en vermoght Bisschop Zweer ten geenigen tijden tegens Arnald ofte sijn landen eenigen bystand te doen: ende of 't gebeurde, dat Zweer een stuck van 't Bisdom bemaghtighde, daer tegens zoude, op des Hertoghs

1429.

* Siet op 't iaer 1427

† Siet op 't iaer 1427

1429. Hertoghs goed-duncken, Diephold neffens de Staden 't Sticht van Utrecht, dadelyken tot haeren kosten en gevaer alle tegenweer aennemen; gelijk de Hertogh mede op sijne kosten beloofde te doen, om hem weder wt te stooten. Soo eenigh Heer ofte wie 't ook moghte wesen, ter zaeke van desen zoen, yetwes tot after-deel van den Hertogh voor-nam, aen dien zoude by Diephold noch het Sticht in eenigerley wijze de hand bieden. De gevangens zouden over en weder vry gesteld worden, behalven * Peter van Kulenburgh ende etlyke meer, die in de ionghst op-geworpen Sterkte binnen Amersfoord waren gekreegen. De goederen van de Geldersse in 't Sticht, ende van de Stichtenaers in Gelderland, zouden geeven als van te voren, ende als de Geldersse en Stichtse goederen; gelijk mede niemands goederen, zonder voorgaende vermaeninge van de Overigheyd der plaetse, moghten aengehouden, nochte de goederen der Stichtenaers in Gelderland geleege, met eenige lasten van paerden ofte andersins bekommerd worden. De bossen aen de zijd van de Velouw, ende de hout-keur daer in zouden staen aen den Hertogh, die tegen alle over-last zoude bevrijden, zoo veele 'er wt het Sticht daer binnen woonden. De beesten en koyen der burgeren van Zwol, welke door des Hertoghs onderzaeten, boven sijn vry-geleyde, naar Gelderland waren verdreeven, geloofde de Hertogh te vergoeden wt het geld, 't welk hy aen die van 't Sticht te goed hadde. Alle after-stallige ende by dezen oorlogh voor Peters-dagh niet betaelde iaer-renten, zouden onbetaeld ende van nu af op den zelven voet blijven als voor heen. De Hertogh zoude aen Diephold weder behandigen alle zulke brieven, waer by die van Rhenen sich in den voorgaenden krijgh hadden beloofd onzijdigh te draegen, ofte die van Rhenen hier van schriftelijken ontslaen: gelijk ook onduchtigh zouden zijn die brieven, welke den Amersfoorderen na 't inneemen van haere Stad waren af-geparst. Soo yemant eenigh pand-recht aenquam, 't welk duynende den oorlogh niet en was aengenoomen, daer toe zoude een yegelyk sijn volkoemen recht al noch behouden. De dijk by Elburg zoude op-ende een Sluys daer by gemaekte worden, volgens den raed en 't goed-duncken van de weder-zydse ge-erfden, ende die by de zelve wateringh gebreck hadden.

22. De Hertogh zoude geensins gebengen, Diephold ofte yemant van de Stichtse ingezeetenen binnen sijne land-grensen van de ballingen ofte yemant anders eenigh hinder ofte moeyten aengedaen te worden. De Vorst vergat en vergaf mede aen de Steden van Utrecht, Amersfoord ende 't gantse Sticht, al wat te Worichem was gepleeghd, ende begeerde den Heer van Kulenburgh in dese vrede begreepen te hebben, ende darmend' eene neder-slagh, roovery en brand-stichtinge tegen d' andere zoude reekenen ende vergelijken. Maer zoo sich yemant steegh en weder spannich tegen den Hertogh wilde aenstellen, ende dit verdragh niet aenneemen, ende die van 't Sticht hier over in schade raekten, dan zouden de Geldersse den Stichtenaers, ende de Stichtenaers den Gelderssen na vermoegen bystaen, yeder op sijne kosten. De Hertogh met de Riddersehap beloofden, tot meerdere vastigheyd van de gemeyne vrede, alle strooperyen, blackingen, hechtenissen, af-zettingen, engeweld in Gelderland en het Sticht nabaer beste maght te weeren, ofte aen Diephold daer voor in twaelf weken vergoedinge te geeven, mids dat men daer van verkondinge zoude doen omtrent de plaets van de mislaed; te weeten omtrent Rhenen, indien de over-last waer voor-gevallen in 't Sticht van Utrecht; dan zoo zulx in 't Over-Sticht was gebeurd, omtrent Kampen ofte Deventer. Soo de Hertogh de schade weygerde op te richren, moght ze

Diephold op des zelfs onderzaeten verhaelen; wel-verstaende, dat al hoewel de zegels van alle de vier Hoofd-steden aen desen brief vast waeren, by echter sijn wraak moest zoeken open omtrent de vesten, waer van daen het leed ofte de schuld was gegroeten. Ende nademaclde Hertogh, wt den naem van alle ende een yeder die dit aengingh ende die hem in desen krijgh hadden geholpen, dese vrede, wt eygen drift en raed sijner vrienden, had in-gegaen ende de zelve vast en onverbreekelyk begeerde na te koemen, gaf by tot dien eynde over sijn Vorstelyk woord entrouw, leggende daer behalven sijne hand op het schrift ende sijn zegel daer aen bechtende. Tot bezegeling van desen waeren mede van des Hertoghs wegen gebeden zyne verwanten en Raeden Willem Vry-heer van Bueren en Buesichem, Gijsbert van Bronkhorst Heer van Batenburg en Anholt, Willem van Leek Heer van den Berghen Byland, Ian Heer van Hoeklem en Millingen, Ian Schelart van Obbendorp Ridder en Hof-meester, Ian van Bueren Heer van Wijke, Ian Heer van Asperen Voorst en Keppel, Diderick van Bronkhorst, Diderick van Lynden Heer van Hemmen, Diderick van Bylande Ridder, Ian van Groesbeek Heer te Hoemen Malden en Beek, Ian Heer van Broekhuysen Weerdenburgh en Amersfooyen, Ian van Ost, Ian van Apeltern, Heer Robert Maerschalk, Willem van Vlodorp erf-wacht-meester van Ruermond, Reynald Heer van Oyen, Ian van Apeltern Heer van Perfingen, Ian van Rossim Heer van Leenbergen, Herbert van Oy Heer van Balgoy, Arent Heer van Bliterswijk, Ian van Bueren Heer van Amse, Ian van Oy Heer van Uebergen, Gijsbert van Tuyl, Diderick van Vlodorp, Reynold en Ian Zeller, Gijsbert van Mekerem, Peter Steenbergen van Nyenbeek, Evert van Wilp, ende Willem van Ryswijk Kamerlingh; behalven de Burgemeesters, Schepens, en Raeden van Nymegen, Ruermond, Zutveen ende Arnhem. Gedacn op den 28. van de Hoy-maend. Voor de bezegeling vond de alinge landschap min ofte meer zwaertigheys over den doem, zoo Bisschop Zweer tegens de Geldersse ofte Stichtenaers moght in 't werk stellen, ende of sy van rechts wegen daer in gehouden zouden zijn ofte niet. Sy verstonden mede, dat het recht van beroeping te verstaen was, niet van de Godlijke ofte Geestlijke, maer van menschelijke en plaetselijke wetten, als in der landen vier-scharen in zwangh gingen. Eyndlijken wierd ook naerder besteck gemaekt aengaende de pael-steden, ende hoe ver yemant sijn recht ofte wraek moght gaen haelen.

23. Op den 13. der zelve maend gaf Frederick Grave van Moers brieven wt, inhoudende, hoe hy de Hertogen Arnald van Gelder ende Robert van den Berge (die 't Hertoghdom van Gulich met sijn vader Adolf voor 't meestendeel had in-genoomen) had geraeden, om aen beyde zijden goede mannen te neemen, ende by tijds, eer het tot een oorlogh quam, een wapen-bestand te beraemen: betuyghde daer over met Rupert te zijn versprooken, dat hy ende Arnald hunne raeds-vrienden na Meurs ofte Kreyen-veld zouden af-schicken, ende haer bewijs-stucken aldaer over-leggen: ten welken eynde met bewilling van beyde Vorsten, ook een vier-iaerige vrede was gemaekt van nu af aen te vangen; met bedingh dat middeler-tijd geen van beyde Vorsten noch Adolf, des anders onderzaeten ofte landen zouden deeren ofte verongelijken, zelf ofte door andere, dan alle hunner onderdanen geweld, zoo veel mogelijk, in-toomen, ende den overtrederen

„ geen plaets ofte vry-geleyde in Steden ofte Slo-
 „ ten vergunnen, maer haer dwingen tot beteringh
 „ van de fchaede. d'Een inwoonder zoude in
 „ des anders landen vryelijken moegen koopman-
 „ fchappen, vertucken, over en weder reysen, als
 „ wel eer ten tijden van Vorft Reynald; zonder dat
 „ men ze moghte bezetten, ofte moeyten en hoon-
 „ aendoen, ten waere fy daer toe oorzaak hadden
 „ gegeeven met woorden ofte met werken. Yemant
 „ ftaande desen oorlogh wt zyne goederen ge-
 „ ftooren zijnde, moght ze weder aenvaerden in
 „ desen tijd van beftand, ende ook daer na, na dat
 „ hy met den Heer van den lande konde verdrae-
 „ gen. Soo yemant der voorzeyder onderdaenen
 „ zich eenigh recht ofte op-fpraek vermat te heb-
 „ ben op den Vorft zelve ofte zyne onderzaeten,
 „ zulx zoude door de weder-zijdfse zeghs-man-
 „ nen gefcheyden worden. Waer 't zaek, dat ye-
 „ mant der ingezetenen aen dese ofte geene zijd
 „ dese vrede verwierp, die zoude door beyde Vor-
 „ ften op gelijke koften tot bedwangh en gehoor-
 „ faemheyd gebraght worden. Middeler-wijl
 „ zouden Adolf ofte Rupert geene goederen ofte
 „ Sierkten in Gelderland ofte 't Graeffchap Zut-
 „ veen gelegen, fch aenmaetigen, ende Arnald van
 „ gelijken geene plaetsen binnen de paelen van Gu-
 „ lich ofte Berghs-land. Geen der gemelter Vor-
 „ ften vermoght dit beftand te verbreeken, ten
 „ waere Arnald zulx moest doen, ten op-fichte van
 „ 't verbond, waer door hy aen fijn fchoon-vader
 „ den Hertogh van Kleve was gehouden. De Vor-
 „ ften van den Berge bedongen mede, Keyfer Si-
 „ gifmund onverminderd deze vrede te moegen
 „ volgen, indien hy, loopende dit beftand, te gelijk
 „ ofte in 't bysonder, de landen van Gelder ofte
 „ Zutveen quam bespringen. En om dat dese
 „ vredes-middelen met toe-ftemminge van Adolf
 „ en Rupert door den Grave van Moers waren voor-
 „ geflaegen, zijn de felve ook van hun Raeds-heeren
 „ ende mede van de Steden Gulich, Dueren, en Euf-
 „ kirchen bezegeld.

† Siet op 't
 voorgaen-
 de iaer.

24. Wanneer op desen tijd † Ian van Nive-
 steyn, gekoosen fcheyds-man tuffchen Arnald
 ende het Sticht van Kolen, redenen by braght,
 waerom hy de zaek niet en konde tot een gewenft
 eynde brengen, is insgelijks het gantfe verschil
 gefield aen des Biffchopsbroeder, Frederick Grave
 van Moers en Sarwerden, die alle de fchriften naer
 hem nam ende met oordeel over-woogh. Hier
 over ftuerde hem Arnald een eysch en lijfte van
 alle fchaeden en ongelegentheeden, welke zyne
 onderzaeten van de inwoonderen van 't Bifdom
 hadden geleeden; geevende echter te kennen, dat
 hy geen fcherp recht dan alleen billijkheyd ver-
 zocht. De Overigheyd van Nymegen fchickte
 van wegen den Hertogh en d'andere Steeden, als
 volmaghtiger na Frederick van Moers toe Willem
 van Doenen. De naemen der Schepenen zyne
 laft-geevers waren Diderick Baers van Velar, Sander
 van Redinchaven, Diderick van Machgen, Henrick
 van Weelden, Koenraed van Herven, Henrick van
 Almen, Peter Vijge, ende Ian Kuysman; behalven
 de Burgemeesteren Diderick en Roelof van Hau-
 tert, Peter Lauwert, Ian Puls, Adam van Heze,
 Klaes Kollert, Herman van Sandwijk, Roelof Opp-
 stal, Willem Winnick ende Willem van Lyenen;
 in 't bywefen van Ian van Boningen, Herman Neve,
 Walter van der Huyt, en Geeraert de Vriese, in-
 zaeten van 't Stift Kolen, ende als getuygen tot
 desen handel geroepen. Op den 25. van de
 Hoy-maend heeft Frederick, als een recht Vrede-

maeker, met de breede bijl tuffchen beyden
 houwende, binnen Meurs het vonnis gevelt, ende
 die van Kolen eenigh geld toe-geken, tot bete-
 ringh van de fchade en 't ongerief welke de Gel-
 derfse en inwoonders van Erkelens hen hadden
 aengedaen. De Hertogh met de Steden betuygh-
 den fchriftelijken, aen dese wt-fpraek haer ge-
 noegen te hebben. Op desen tijd zat Vrankrijk
 als tuffchen twee ftoulen in de as, ende hadden de
 Engelfse de vernaemdste gewelten daer van in
 hun geweld: zoo dat * Karel Frans Koningh
 fch niet alleen moest vernederen voor Philips
 Hertogh van Burgondien (wiens vader hy had
 doen om-bringen) ende hem om hulp vleyen,
 maer ook deemoedige quijt-fcheldingh verfoe-
 ken van fijn voorleeden mis-bedrijf. Daer nevens
 was † Orleans zwaertlijken van de Engelfse be-
 nauwd, ende de Koning van beraed, zoo de Stad
 had over-gegaen, met vrouw en kinderen naer
 † Castilien te vluchten, ende van hem by-ftand te
 vergen. Maer ziet, terwijl de Burgondier, ver-
 mits fijn Engels verbond, vertraeght en de han-
 den toe-fluyt, is 'er in dit iaer een flichte maeghd
 op-geftaen, op het land ende tot land-werk op-
 gevoed, welke zich wt-gaf van God geroepen te
 zijn om den Koning en het ziel-toogend rijk we-
 derom op te helpen. Als de Koningh met zyne
 Raeden haer toe-liet binnen te ftanen, wift fy haere
 redening zoo wel te beleggen ende met zulk eene
 vrymoedigheyd de waerom van haere komfte wt
 te leggen, dat fy, na een kort beraed en fchier met
 eenhellige ftemmen, over eenige ruyter-vleugels
 wierde gefield, ende daer mede, dat niemand tot
 nu toe had konnen doen, in fpijt van de Engelfse
 binnen Orleans in-drongh, en de bykants wt-ge-
 hongerde burgery met de ruymte van voor-raed
 verzorghde. Daer na is fy als een man-karel ge-
 wapend op-gezeeten, heeft drie Engelfse Block-
 huysen over-rompeld, alle bezettelingen den
 beck gebrooken, ende voor 't laetft den vyand
 benoedighd wt het beleg te fcheyden. † Door
 welke over-winningen zy geloof ende ontzagh
 by den Koning heeft gewonnen, ende hem doen
 naer Rheims vergezelschapt, om, op de wijze
 zyner voor-zaeten, met den geheylighden oly
 gezald ende van nieuws in-gewyded te worden.

† Ex illo ruere ac retro sublapfa referri Res Bri-
 tonum. De Heer Pontanus houd het daer voor,
 dat fy niet anders zy bekend geweest dan met den
 voor-naem van Ianne: 't welk een louter mis-
 verftand is, nademael veele Gedenk-boeken haer
 den naem geeven van Ianne Darc, ende Lotrin-
 gen tot een vaderland. Dese Heldin en Amazon
 (in de wandelingh geheeten la pucelle d'Orleans
 ende al noch binnen die Stad in haere beelden
 opentlijken te pronk ftande) is naderhand in 't iaer
 1431. van de Engelfse in een slagh gegreepen, die
 wt fchaemte en bitteren fpijt dat fy van een vrouw
 zoo menighmael en iammerlijken waren af-geroft,
 haer een laek van tovery hebben op-gelegh, ende
 binnen Rouaen aen een staek verbrand. Lipfius
 gift half, dat fy door fchalkheyd eerst zy op-gemaekt
 om den Koningh en fijne bedeesde gemeynte op
 nieuws aente moedigen. De Fransse, om dat fy
 hen zoo veel goeds gedaen heeft, houden ze niet te
 min voor een tweede Debora en Iudith, ende die
 niet en heeft aengevangen dan door in-blaefinge
 van den H. Geest. Siet hier eens, wat een kragtigh
 in-druzel de inbeeldinge en waen van een vermeyn-
 de ofte waere heyligheyd kan geeven in de ziel zoo
 mel

* Siet op
 het 82.
 hoofd-
 ftuck van
 't voor-
 gaende
 boek.

† Aurelia.

† Castella.

wel van groote als gemeyne luyden : welke zich eertijds noch vreemder en levendiger heeft geopenbaert in de eerste stichtinge van het tegenwoordigh Keyserdom van Tartaryen : waer mede het (zoo de zaak my ten deel niet en is ontvallen, wans ick hier mijne boeken niet by de handen hebbe) zoo is toe-gegaen. Seeker inwoonder, met namen Cham, een yser-smid van sijn ambacht, haddes nachts bescheydentlijken gedroomt, dat hem God de Heer had gegeven de opper-hoofdy van heel Tartaryen : waer over hy, troetelende sijne onrustige gedachten, zich gaet vervoegen in de raed-kamer van de seven Land-vooghden, die doen Tartaryen, als Staeten, beheersten ; verhaelt sijn droom en vermaend ze tot onderdanighbeyd : doch word bertelijken begecke en wt-gejouwd, als een die met het hoofd niet wel bevaerd was. Maer hoe gingh 't al vorder ? De Land-standen krijgen alle op de volgende nacht diergelijc een droom : koemen in den morgen-stond by een, vertellen met verwonderingh wat hen hoofd voor hoofd in den slaep was voor-gekoemen : kiesden daer op vrywilligh desen Cham tot hun Keyser, ende leggen niet alleen hun staffen neder, maer slachten ook dadelijken hun eygen zoons op sijn bevel en in sijn by-wesen. Op hoedaenige wijze ook wel eer Darius zoon van Hystaspes door het binneken

van sijn paerd, met wille van alle de Vorsten en het volk, Koningh is geworden van Persien, gelijk zulx wij loopiger word verhaeld by Iustinus in eyn dens sijn eerste boek.

25. Onder dit is wt de wereld verhuysd Robert van den Berge, eenige zoon van den dwarsdrijver Adolf, die zwanger ging van hoogh-draevende gedachten, ende door sijn houwlijk met Marie van Harcourt, weduwe van wijlen Reynald, Hertogh van Gelder en Gulich, beyde landschappen schier ofte morgen aen een ende onder sijn gebied dacht te brengen. Welke hoop door sijn ende sijns vrouws schielijk en onvruchtbaer af-sterven t'eenmael in rook is verdweenen ; weshalven ook, na sijns vaders Adolfs dood welke op 't iaer 1437. voor-viel, de Hertoghdommen van Gulich en den Berge door een zijd-val zijn bestorven op Geeraert, broeders zoon van Adolf. By welkers nakoemelingen beyde Vorstendommen zijn verbleeven, tot de tijden van Willem Hertogh van Gulich ende naderhand mede van Gelder. Om nu te weeten, wat recht ofté veel eer schijn van recht, by de Vorsten van Berghsland is voor-gewend geworden op het land van Gelder, zullen wy hier stux-wijze in voegen

DE STAM-BOOM DER VORSTEN VAN GULICH ende den BERGE.

GEERAERT de tweede, Grave van Gulich en den Berge.

A.

Willem de driede, Grave van Gulich.

Walraven. Willem. Geeraert de driede, Grave van Gulich.

Geeraert de vierde, Grave van Gulich, stichtte Gulich, stichter van Nydecken. } Walraem Bisschop van Kolen.

Willem de vierde, Grave van Gulich, wierd in 't iaer 1329. door Keyser Lodewijk van Beyeren geschaepen tot Mark-grave, ende door Karel den vierden in 't iaer 1356. tot Hertogh van Gulich. Was getrouwd met Marie, dochter van Reynald den tweeden, Hertogh van Gelder, ende zuster van Reynald den drieden. Wt haer zijn gebooren

Willem Hertogh van Gelderen, die kinderloos stierf. } Reynald de vierde, Hertogh van Gelder en Gulich. } Iohanne, ge- } paerd met } Stierf mede kinderloos in den } iaere 1423. } Ian van Ar- } kel, braght } voort } A.

B.

Adolf Grave van den Berge, is door Bisschop Sifrid van Kolen gevangen, in een yzere kouw gezet met honigh besmeerd, ende alzo van de vliegen dood gesteecken. Siet op 't iaer 1296.

Willem Grave van den Berge, was in 't iaer 1337. op een Ridder-gevecht te Ingelheym. Had tot een vrouw Iohanne, tweede dochter van Willem Grave van Henegouw en Holland.

Geeraert * Grave van den Berge. Eenige kennen desen Geeraert niet, maer wel een Willem (zoon buyten twijffel van Adolf) geevende hem een broeder met naemen Geeraert, ende een zuster Philippe, vrouwe van den Heer van Hensbergh.

* Hier zijn veele Graven over-geslaegen, ende veele mis-slaegen begaen. Want andere stellen naest Willem, Adolf den 7. 12. Grave, wiens dochter Margriet trouwde met Otho Grave van Ravensbergh, die tot een dochter hadden een tweede Margriet, welke vrouw wierd van Geeraert van Gulich (waer van wy op 't iaer 1360. hebben gesproken) een zoon van Willem den eersten, die met haer de Graeffschappen van den Bergh ende Ravensbergh behijlicke. Ende wt desen Geeraert zijn eerst gebooren Willem, Adolf en Margriet, van de welke onse Pontanus hier gedenke.

A.

Willem Ionk-
heer van *Arkel*
te *Gorichem*
verflaegen.

{ N. getrouwd aen
dē Heer vā *Horn*,
ende stierf sonder
lijfs-erven.

{ *Marie* egade
van *Ian* van
Egmond,
moeder van

ARNALD Hertogh van Gelder
en Gulich, ende Grāve van
Zutveen, huys-heer van *Ca-*
tharine, wiens ouders waren
Adolf Hertogh van Kleve en
Marie dochter van *Ian den On-*
vertsaeghden, Hertogh van
Burgondien, waerby hy teel-

{ *Willem* Heer
van *Yssel-*
steyn, *Bue-*
ren, *Leer-*
dam, ende
Mechelen.

Eduard
(andere
noemen
hem
Willem)
die in sij-
ne ionge
iaeren is
gestorvē.

ADOLF 7. Hertog
van Gelder in sijns
vaders plaets, die mā
was van *Catharine de*
Borbon (welkers zu-
ster in echt zat met
Karel van Burgon-
dien) die moeder
wierd van

{ *Marie*
Konin-
gin van
Schot-
land.

{ *Mari-*
griet
Vorstin
van
Beye-
ren.

{ *Catha-*
rine
bleef
onge-
trouwd

Karel van Egmond,
achtsten Hertog
van Gelder.

{ *Philippe* getrouwd met
René Hertogh van
Loringen.

B.

Willem is op 't iaer
1389. door *Keyser*
Vencestlaes eerste
Hertogh van den
Berge gemaekt.
Syne vrouw was
Anne, zuster van
Keyf. Rupert Palts-
grave.

{ *Adolf*
Hertogh
van den
Berge,
kinder-
loos.

{ *Margriet*, ge-
trouwd met
Adolf Grāve
vā der *Mark*,
ende daer na
met *Otho*
Hertogh
van *Brunt-*
wijk.

Adolf Hert. van dē Berge
heeft na dood vā *Reynald*
in den iaere 1423. het
Vorstendom Gulich na
sich getrockē, trachten-
de tegens *Arnold van Eg-*
mond desgelijx te plegen
met Gelderland, doch te
vergeefs. 't Was een on-
rustigh mensch, en God-
loos tegen sijn vader, diē
hy gevangen zettede en
syne landen dwongh te
verdeylen. Hy stierf in 't
iaer 1434. ofte (zoo an-
dere stellen) 1437. Syne
vrouw was *Marie*, doch-
ter van *Robert* Hertogh
van Bar.

{ *Rob-*
ert
Bisfc.
van
Pader-
born,
is o-
verle-
den
op 't
iaer
1344.

{ *Willem* Her-
togh van den
Berge, eerst
Bisfc. van
Paderborn,
ende daer na
van Kolen;
welk ampt hy
eyndlyken
opseyde, trou-
wede met *An-*
na nichte van
Diderick Grā-
ve van *Moers*,
ende daer by
verweckende

Rupere
Hertogh
van Gu-
lich ende
den Ber-
ge, storf
zonder
lijfs-
vruchten
als ge-
zeghd,
en voor
sijn va-
der.

{ *Geeraert* Hertogh van den Berge en
Gulich, als zijnde vollē erfgenaem vā
sijn oom *Adolf*. Dees heeft in het iaer
1475. sijn vermeynd recht op Gelder-
land voor geld over-gedraegen aen
Karel Hertogh van *Burgondien*. Welke
opdracht den Burgondier daer na, on-
derschijn van gelijk, den wegh baen-
de naer Gelderland; ende waer mede
sich ook socht te behelpen Keyzer
Karel de vijfde, na 'twt-sterven van 't
Huys van *Egmond*. Had toteen bed-
genoot *Sophie* dochter van Hertogh
Bernard van *Saxen*.

Willem Hertogh van Gulich ende den Berge,
Grāve van *Ravenspergh*, stierf op den iaere
1511. Syne eerste vrouw N. * erf-uyterse
van *Heinsbergh* en kinderde niet: de tweede
was *Sibille*, dochter van *Albert* Mark-grāve van
Brandenburgh, ende wierd moedervan een ee-
nige dochter

Ian de driede, Hertogh
van Kleve, man van
Marie.

Marie Vorstin van Gulich en den Bergh, Grāvin
van *Ravensburgh*, alzo wt haer stam geen
mans meer overigh en waren, braght alle haere
erf-landen tot houwlijx-goed aen haer huys-
waerd *Ian* den drieden, Hertogh van Kleve.

Willem van Gulich en Kleve, is by 't leeven van *Karel van Egmond*, meer by vrywillige
keur dan door 't recht van ervenis, voor Hertogh van Gelder aengenoomen;
wiens manlyke nalatenschap by ons heugen op-gehouden heeft in sijn kinder-loo-
sen zoon *Ian*, Hertogh van Gulich Bergh en Kleve.

† Siet
hier van
breeder
op 't ier
1437.

Wt desen boom van maegh-tal is wel te be-
sluyten, dat de Vorsten van Bergs-land, schoon
† gerechtigd tot het land van Gulich, aen het
Hertogdom van Gelder echter niet te passe kon-
den koemen; aengezien hunne voor-gangers de
Hertogen van Gulich *Willem en Reynald*, na dood
van hun oomen *Reynald* den drien ende *Eduard*
den eersten, Gelderland be-erfden, niet als Hertog-
gen van Gulich, maer als kinderen van *Marie* van
Gelder: daer nu *Arnald* wt de voorzeyde maegh-
schap van moeders wegen recht af-daelende, tot
eene groote moeder had *Iohanne* (gebooren wt
meer-gemelte *Marie* van Gelder Hertogin van
Gulich, welke volle zuster was van *Willem* en
Reynald den vierden) ende tot eene moeder *Marie*
(dochter van *Iohanne*) getrouwd met Heer *Ian*
van *Egmond* sijn vader. In voegen, dat indien aen
Gulicher-land erven hadden ontbrooken die van
mans gekoemen waren, *Arnald* van 's moeders
wegen in zulk een geval daer toe de naeste zoude
geweesd hebben.

1430.

24. Na dood van de nieuwljx-getrouwde
sijn zoon *Rupert* en *Marie van Harcourt*, maekte
Adolf, half wtzinnigh van rouw zijnde, ende daer
nevens van aert onbeschaemd en onstuymigh,
niet veel werx van 't vier-iaerigh bestand door
Frederick van Moers zoo onlanx ende op sijn ey-
gen begeeren gekoppeld; want hy zoo door
brieven als boodschappers dan by den Keyfer,
dan by andere Vorsten, ende met naemen *Philips*
den Goeden Hertogh van Burgondien, steeds
doende was om hen in 't hoofd te praeten, dat
Gulicher-land niet alleen sijn eygendom was,
maer ook het Vorstendom van Gelder door *Arend*
van *Egmond* hem wierde onthouden. Syne he-
vigheyd was zoogroot, dat hy *Arnald* den oor-
logh aanzeyde, ende *Willem* Vry-heer van *Bueren*
en *Beufchem* hier over tot zich ontbood, ende
hem de Veld-heerschcap van zyne heyr-kraght
over-gaf, dien hy zeer wel wist met een bitzen
haet tegen *Arnald* ontsteeken te zijn. *Arnald*
siende dat het *Adolf* ernst was, noch dat hem zyne
aengeboorene soet-aerdigheyd en het langh
wachten baet konden doen (alzoohy bereeds
door Heerouten en brieven was ontzeyd, ende de
Heer van *Bueren* aen drie verscheyde hoeken
Gelderland 't effens quam aentaften en over-
stelpen) veranderde zyne langmoedigheyd in
een ernstige gramschap, ende bestond *Willems*
Graeffschap wederom aen te spreken, ende het
Stedeken met den Burgh van *Bueren* met sijn
leger te omringen. Dewijl de belegeringh wat
aenhield ende eyndlijken die van binnen met
kommer en allerley ongemacken gequeld wier-
den, zonder hoop te sien van ontzet, gaven sy sich
op den 17. van de Lente-maend, vry bedingende
hunlijf en goed, aen Hertogh *Arnald* over, die
dit heele Graeffschap daer na 't zaemen met *Leer-*
dam, *Schoonerwoert* en *Haestrecht*, met goed vinden
der Staeten van Gelderland, aen sijn broeder den
Heer van *Ysselsteyn* gunde te besitten. Als korts
daer na *Willem van Bueren*, (bezuurende nu de
rechtvaerdige straffe van zyne onrechtvaerdi-
ge wapenen welke hy meermaels tegen sijn leen-
heer en meerder hadde op-genoomen) ofte van
hart-zeer ofte anders wt-landigh in Bergs-land
was gestorven, is de Heerlijckheyd van *Bueren*,
alseen verbeurd en gewonnen goed, zedert aen
't Huys van *Egmond* gebleeven; tot dat by ons
gedenken de eenige dochter van *Maximiliaen*

van *Egmond* † in echt tredende met Prins *Willem*
van *Orangien*, 't zelve landeken ten laefften aen
den Stam van Nassouw heeft vast gemackt. Maer
Adolf siende dat hem syne aenslaegen mis-luckt
waeren, socht de Geldersse opeen andere wijze
aen hem te trecken, ende door dreygementen te
versnorken, schrijvende in de Oogst-maend aen
die van *Nymegen*, dat niet tegenstaende *Gelderland*
en *Zutveen*, als leenen van 't Rijk, door Keyfer *Si-*
gismund aen hem, als naesten bloed-verwant en
mans-oir, al voor langh wetlijken waren toe-gekend en
geschonken, sy echter de Keyserlijke beveelen hadden
verdonkert, ende tot noch toe niet geboorsaemt; waer
over hy haer de eygentijke en beteykende brieven des
Keyfers was over-zendende, en versokende, dat sy hem
zonder langer vertreck zouden in-hulden, ende met
den brief-draeger weder-andwoord doen hebben, op
dat hy zich daerna moghte richten. *Philips van Bur-*
gondien heeft hy de ooren mede warm gemackt,
ende met sijn verkeerd waer-zeggen en after-
klap zoo verre verblind, dat die sich niet en ont-
zag in een brief aen synes zusters man Hertogh
Adolf van *Kleve* schoon-vader van *Arnald*, het
gelsacht der Heeren van *Egmond* by vergelijkinge
der Hertogen van Gulich zeer te verkleynen;
ende in een anderen zend-brief *Adolf* de Steden
ende Ridderfchap van Gelderland aen te prijfen,
alshaer naesten en rechten Over-heer. Doch de
Hertogh van *Kleve* heeft dese en meer andere
schriften, als de eer van sijn schoon-zoon *Arnald*
aenstootelijk, wijsfelyken after-gehouden ende
* naerder bericht gedaen aen den Burgondier,
ende bestandige redenen gegeeven van dit sijn
doen, ende ook van het houwlijck tusschen zyne
dochter ende *Arnald*, als wesende soo wel voor
synen staet eerlijck, als, wegen de nabuyrigheyd
van beyde landen, ten hooghsten voordeelig en
wensselijck: aenwijzende mede, dat de eerst-ge-
booren zoon van *Egmond* niet alleen tot de erve-
nis van Gelderland, maer ook tot die van Gulich
was gevoeghd: ende dat anders hy Hertogh
van *Kleve* de voor-baet zoude moeten hebben,
nademael zyne moeder *Margriet* Gravin van
Kleve en der *Mark* ende dochter van *Geeraert* van
Gulich Grave van den Bergh, een heelen trap in 't
bloed naerder was dan *Adolf* van den Berge; die
ook daer behalven door een byzonder verdragh
en scherpen eed wel eer en al noch hem tegen een
yegelijck gehouden was te beschutten; hoewel
de Bergenaer nu desen plicht door een vuyle baet-
zucht had vergeeten, ende met sijn zoon *Robert*
hem ende sijn broeder *Geeraert* van *Kleve* niet
dan vyandschap en ontrouw beweefsen: aen hoe-
daenige ondankbaerheyd de Grave van *Warne-*
burgh mede schuldigh was.

27. *Adolf van den Beyge* liet het hier niet by
blijven, maer teemde en talmde zoo langh dat
Arnald door Keyserlijke beveelen wierde ver-
daghvaerd, om zyn wetlijcke aankomste op het
Vorstendom van Gelder te betoonen. *Arnald*
met Rechts-geleerden te raed gaende, zeyde hier
tegens, dat hy beyde landen, na dood van sijn oom
Reynald, deughdelyken had aenge-erfd, ende nu
over de seven iaeren, als een Rijk-Vorst, vrede-
lyken beheerst; dat hy ten tweeden aen het Ko-
ninghlijcke Hof-gericht, na behooren en oude
wijze, doortwee Vorsten niet en was geroepen;

† Siet de Stam-boom der Heeren van *Bueren* boven
op het sevendende boek.

* Vid.
auth. pag.
449.

„ alzoó hy in zulk een geval zich had moeten in-
 „ stellen ende te recht staen, tot dat hem zyne lan-
 „ den door wettelyke wegen waren af-gewonnen ;
 „ ende welke gewoonte on-nagekoemen zijnde den
 „ heelen handel bedorf en ondughtigh maekte.
 „ Daer behalven had *Arnald*, na dat hy, hoewel
 „ buyten schuld ende niet betaemelyken verdaegd,
 „ in den Keyserlijken acht was gedaen, binnens
 „ iaers door zyne gemaghtighde aengebooden,
 „ voor den Roomssen Koning zyne zaek te verde-
 „ digen; mids dat men den vorigen ban weder-riep,
 „ 't welk hem rondelyken was af-geslaegen. Dat al
 „ het voorzeyde mede was geschied binnen den
 „ tijd van syns *Arnalds* minder-iaerigheyd, gelijk
 „ hy ook noch minder-iaerigh was, ende over zulx
 „ na rechten krachteloos, ten minsten by † middel
 „ van herstellinge; welke hem de Keyser geensins
 „ vermoght te weygeren. Maer ten was met geen
 „ woorden te doen; alsoo *Arnald* meer dan met
 „ woorden was verongelijkt: die daerom in de
 „ zelve daegen de Vestinge * *Burgen* op de grensen
 „ van Gulicher-land, daer *Adolf* den baes speelde,
 „ aenvingh te besluyten. Als dese belegeringh
 „ wegen de aenstaende winter wat bekommerlijk
 „ viel, docht het den Staeten van 't Vorstendom
 „ dienstigh, den krijghs-luyden haere leeninge
 „ zonder vertoef te betaelen, op dat sy niet en
 „ moghten door-loopen, ofte eyndelyken slapen
 „ weder-willigh worden in hun diensten. Waer toe
 „ het Vierdeel van *Ruermond* maendelyken zoude
 „ wt-maeken 2000. goud-guldens, ende 50. grae-
 „ vers met spaeden en hout-gereetschap wel voor-
 „ sien; die van *Nymegen* zouden insgelijk doen, ten
 „ minsten voor twee maenden; dan de spitters be-
 „ hoefden maer eene maend in den dienst en 'twerk
 „ te blyven. Daer toe zouden de Ampt-mannen
 „ van beyde Vierdeelen twee lasten bus-kruyd ver-
 „ schaffen, ende de onkosten hier van vinden op de
 „ penningen, die omtrent Lamberts-dagh te betae-
 „ len stonden. Al 't voorzeyde moest zonder man-
 „ gel ofte verwyderingh alle weeken in 't leger by
 „ de hand zyn, indien men van 't geen met wacker-
 „ heyd was begonnen, een degelyke wt-komste
 „ wilde verhoopen. Dit wierd op den 9. van den
 „ Winter-maend aldus vast gesteld, om dat de land-
 „ schap liever had volk voor geld te onder-houden,
 „ dan den onbedreeven en ongewapenden land-
 „ man van syn boeren-werk op het kloeken-geklep
 „ 'telkens in de dorpen op te booden. Na de dood
 „ van *Philips* Hertogh van Brabant, is op desen tijd
 „ *Philips van Burgondien*, tegens *Margriet* moeder
 „ van *Iacobe* en moeye van den over-leeden, door
 „ de Staeten voor Erf-heer van Brabant verklaerd
 „ en aengenoomen, die korts daer na bruyloft hou-
 „ dende met *Isabelle*, dochter van *Ian* Koningh van
 „ Portugael, de Ridderfchap van 't gulde Vlies aller
 „ eerst heeft in-gefteld.

28. Wanneer Hertogh *Arnald* op dit pas *Ian*
 Vry-heer van Wefemael en erf-Maerschalk van
 Braband een schriftelyke weet had gedaen, dat
 „ hy zyne ongehuerde handen van de vrye Heer-
 „ lijckheyd van Mechelen (als zynde sijns *Arnalds*
 „ erf-goed, ende eerst door het houwelijck van *Sophie*
 „ van *Berthout* met *Reynald* den tweeden; den Vor-
 „ sten van Gelder aengekoemen) zoude af-houden,

† *Adduxerant, ad probationem praedictorum, l. 1. Cod. de testam. l. Barbarius Philippus ff. de offic. Prætor. cum ibid. notar. per Dd. l. eaquæ C. quom. Et quand. judex. Item l. acta §. contra. cum ibid. allegat. ff. de re judic. Et ibi Columbin. glossat.*

ende met eenvergoedinge doen der vruchten by „
 hem tot nu toe daer van genooten, schreef *Ian* „
 (gelijk een haen moedigh is op syn eygen mest-
 vaegh, ende de geyt van *Aesopus*, boven op het
 dack van een huys staende, de stoutigheyd wel
 had van den voorby-gaenden leeuw te schelden
 ende te trotzen) met den boode weder te rugge,
 dat het gebied van Mechelen op den Brabandissen „
 bodem geleege en sijn eygen grond was, ende „
 hem gerechtelijken toe-gekend, ende dat 'er in „
 Brabant vier-schaeren waren, voor de welke hy „
 weder was het vonnis hier van af te wachten; „
 ende den bal wederom kaetzende voeghde daer „
 by, dat zyne vaderlijke na-laetenschap zelfs by „
 hem *Arnald* wierde in-gehouden, gelijk hy des „
 zelfs vader, sijn bloed-vriend, Heer *Ian van Eg- „*
mond te voren had laeten waerschouwen, ende „
 waer van hy ook reekeningh en betaelingh was „
 vorderende, als mede van de schuld die hy noch „
 te goed had aen sijn beste-vader den Heer van „
Arkel: zeggende van alles binnen 14. daegen „
 weder-bescheyd te willen verwachten. Het op- „
 schrift was wat verachtelijk: *Aen Aert eerst-ge- „*
booren zoon van Egmond, Hertogh van Gelder, &c. „
mijnen vedder. Na de * vrede-handelinghe welke „
Arnald met Bisschop Diephold had in-gegaen, * Siet op
 wierd *Diephold* nu, na dood van Paus *Eugenius*, „
 by des zelfs navolger *Martin* in 't geheel ontflae- „
 gen van den vloek van *Zweervan Kullenburg*, ende „
Zweer te gelijk wt sijn Bisschoplyk ampt gezet, „
 die hier over t'eyndens 'tiaer tot de gemeene „
 Kerken-vergaederinge te Bazel zich beriep, „
 alwaer hy ook, meer van verftoornis en moeye- „
 lijckheyd dan van ouderdom, is over-leeden. Maer „
 alzoó voor desen de Hollanders 'telkens hadden „
 gepocht ende ten toon gestelt den buyt en schat- „
 ten den Stichtenaers in den vorigen oorlogh af- „
 handigh gemaekt; hebben die van Utrecht in „
 dese daegen, openbaere schouw-spelentoe-rich- „
 tende, alle buyten-luyden door vergunninge van „
 vrye markt en geleyde in de Stad gelockt, en drie „
 daegen after een voor al de wereld te pronk ge- „
 hangen het over-schot van hun kleynoodien en „
 kostelsten huys-raed, ende zulx op drie raduyfen „
 tusschen de Backer-brugh en Rooden Toorn; „
 daer men zoo eene maght van goud en zilver „
 zagh blinken, als of alle de schatten van Holland „
 en Gelderland binnen Utrecht by een hadden „
 gestaepeld geweest. *Arnald* handelde op dit pas „
 met *Ian* Heer van *Wijkade*, sijn erf-kaemerlingh „
 en Raed, Ampt-man daer neffens te *Erkelens* en „
Kriekenbeek, dat hy van wegen den Hertogh tien, ofte „
 meer na vereys van zaeken, gewapende knechten bin- „
 nen *Erkelens* zoude onderhouden, om daer mede dien „
 streek by nood tegens alle knevelerye te beschutten, be- „
 loovende tot wt-voeringe van dit voor-neemen iaer- „
 lijx aen hem te doen tellen 500. ofte meer *Arnhemse* „
 goud-guldens, wt de wt-komsten der Stad Gelder en „
 't Ampt van *Kessel*. Hy bedongh mede van *Wil- „*
lem Vry-heer van *Wachtendonck*, dat het ge- „
 dachte Stedeken op sijn verfoek hem zoude open „
 staen, ende ten dienst om volk van oorlogh in te „
 neemen.

29. Op het geduerigh bekuypen en aenhou- „
 den van den onrustigen *Adolf van den Berge* liet „
 Keyser *Sigismund* op nieuws zeer strenge brieven „
 af-gaenaen den Raed van Aken, waerby *Arnald* „
 (zoo hy hem noemde) van *Egmond* met alle zyne „
 Steden (wt-gezonderd *Nymegen*) Vry-heeren, „
 Ridder, krijghs-luyden, ende inzaeten van Gel- „
 derland en Zutveen inden acht wierden gedaen, „
 ende

* *Andere*
noemen
dese plaets
Bruggen.

* *Siet op*
het iaer
 1429.

1431.

ende als vyanden van 't Rijk prijs- en vogel-vry verklaerd, belaffende, dat men ze niet huysen ofte hooven, ende eeten drinken ofte eenigen nood- durft geeven zoude, noch de minste gemeenschap met haer ofte haer mede-standers in 't openbaer ofte heymelijk houden, niet van aen ofte met hen koopen verkoopen ofte handelen, maer de zelve wt den naem van *Adolf* en 't Rijk alle wegens aenhouden, hechten, ende beleedigen: tot dat sy met den Keyser ende *Adolf* zouden zijn vereenighd, ende gemelden *Adolf* als hun wetlijken Heer hadden aengenoomen en in-gehuld. *Arnald* en de Gelderisse Staeten speurende, dat na den Keyserlijken ban de tolln en ongelden op den Rhijn-stroom buyten hun gebied van de nabuerige Heeren en zönderlingh van *Adolf* van den Berge hun vyand wierden op-gezet, treurden echter niet, dan hielden sich effen hertigh, ende bevoolen insgelijx den Rhijn met hunne stroomen en wegen te water en te land te sluyten, ter tijd toe die lasten aen den boven-Rhijn zouden zijn af-geschaft, schoon genoomen de Keyserlijke acht noch niet was wegh genoomen ofte verfoet. 't Selve Plackaet bepaelt te gelijk, hoe verre sy in desen deele die van Nymegen zouden hebben te bewilligen ofte niet, ten aensien van de iaerlijxe rente, welke de Vorst haer schuldigh was; ende belaft voor 't laetste, dat de landzaeten niet te min met den anderen zouden handelen en verkeerren. Tegens de Keyserlijke brandbrieven en veest-donders wierd gezeghd als te voren. In die daegenschonk *Arnald*, na dood van *Diderick van Vlodorp* ende *Iohanne van Gruesbeek* echte luyden, aen zyne gemaelin *Catharine van Kleve* voor haer leeven, zeeke zulke schattingen, als die van Goch iaerlijx aen den Hertogh hadden op te brengen: te weeten 150. mark, welke de Stad ontfingh van de Gruyt en meulens, behalven 200. mudden roggen, 50. mudden weyts, ende 100. mudden van haver en garst door een. Dese gifte deden die van Goch gestand. De † *Gruyte-tol* wierd betaeld, om het ende-gruys ofte de gruyte op het water drijvende wegh te doen, op dat de brouwers des te klaerder water in haer bier-ketels moghten scheppen. Veele van den Gulichffen adel (waer voor wt aller naem gezegeld hadden *Ulrick van Mentzingen* ende *Ian van Plettenbergh*) lieten op desen tijd Vorst *Arnald*, *Ian van Broekhuysen* Heer te Loe en Geistren, ende *Ian van Bodebergen* Hopman te *Erkelens* schriftelijken aenleggen, dat sy hunne vyanden wilden zyn, ende hen ter goeder tijd vergelden en te passe brengen zulke brand-stichtingen en strooperyen, als de Gelderisse onlanx zoo in Gelderland als door 't gebied van Gulich hadden gepleeghd. Die van Nymegen kreunden ook, dat sy te † *Burick* tegen over Wezel hun goederen niet anders als wt-heemisse moesten aengeeven en vertollen, als mede de waeren, welke sy tusschen *Lobed* en *Burick* in-scheepten. Die van Zurveen en Arnhem waren mede te onvreeden ende verfochten den Hertogh met de Landschap, om in desen een insicht te neemen, ende den Vorst van Kleve tot bescheydenheyd te vermaenen. Op dit iaer is wederom een nieuwe tooren op de Martens kerk tot Thiel gezet, ende het Kruyswerk tot aen den top van de kerk op-getrocken.

† Wy hebben te vooren noch een andere beteykenis van het woord Gruyt aengeweesen.

† Burginatum Romanorum.

30. Hertogh *Arnald* hield op desen † tijd † *Siet* met de penne sijn recht staende tegens sijn be- mede op 't nijder *Adolf* van den Berge, om al de wereld de iaer 1430 oogen te openen; missaekende voor eerst, dat het en 1437. Vorstendom van Geldernaden wt-gangh van *Reynald* den vierden, op de wijze van *Saxen-land* en *Brunswijk*, aen 't Roomsse Rijk was vervallen; alzoo het in *Neder-land* gebruykelyk was, dat de aen 't Rijk roerige landen, op den naesten mans-oir, schoon van eene vrouw gekoemen, verstorven. Dit gingh mede zoo toe zelfs in *Bergs-land*, waer van *Erf-beer* was geworden *Willem*, vader van desen *Adolf*, ende zulx om de wille van sijne moeder, gelijk de Keyserlijke brieven ook mede braghten. 't Selve was gebeurd in 't land van *Kleve*, 't welk de Keyser had op-gedraegen aen den vader van den tegenwoordigen Vorst, ten opsichte alleen van sijne moeder *Margriet*. Op gelijkeen voet was ook *Willem* door den Keyzer in de Vorstendommen van *Gelder* en *Zurveen* in-gezet, als gesprooten zijnde wt eene dochter van den Hertogh van *Gelder*. Geen ander recht was 'er in *Holland*, *Zee-land*, *Henegouw*, noch ook in *Braband*, en *Vlaenderen*. Over zulx was de ban tegen *Arnald* en de Keyserlijke geweld-brieven op *Adolf*, aengaende de ervenis van *Gelderland*, daer hy in 't minste geen aental toe en had, na rechten eenemaal ondughtigh; te meer, zoo *Adolf* sijne eygene handen bindende beloofst hadde, loopende den tyd van 't † bestand, tegen *Gelderland* niet te zullen voor-neemen. De Keyserlijke acht en wt-spraek en konde van gelijken niet bestaen, wt zaek by *Arnald* door twee Vorsten niet en was gelaeden en voor gebod; zonder dat hier tegens deed, dat de Keyser *Arnald* voor geen Vorst en erkende, aengesien hy voort na *Reynalds* over-lijden (wanneer men hem had behoord te verdaghvaerden) de landen van *Gelder* en *Zurveen* rustelijken had bezeeten, ende ook voor den Hertogh van den Berge van den Keyser was ingeheard, die 't zynen verfoek ook naerdere brieven gebouden was te verleenen. 't Voor-werpsel van *Adolf* (als of de broeders *Willem* en *Reynald* geen wetlijke erfgenamen van *Gelderland* zouden hebben geweest, om dat *quanzuys* haere moeder een ionghste dochter was van *Gelder*) en klemde mede niet; nademaal de ionghste dochter alleen manlijke geboorte after-liet, ende haer oudere zuster, welke kinderloos was, ook over-leefde. Daer behalven waren 'er meer dan 30. iaeren verstreken, na dat de Hertogen *Willem* en *Reynald* gemelte landen ongemoyd hadden in-gehad. Dat *Adolf* het land van *Gelder* sich van den Keyser zeyde op-gedraegen te zyn, niet als een ervenis maer als een onbeheard ende aen 't Rijk vervallen land, was onwaer en buyten alle bewijs: behalven dat *Arnald* in zulk een val evenwel de naeste tot het leen zoude wesen, ende in dit stuck alle zoo leen- als andere rechten te baet hadde.

31. In 't volgende iaer handelden de Hertogh 1432. van *Gelder* en *Philips van Burgondien* over de landschap van *Mechelen*; alzoo Ridder *Roeland Wikerke* Heer van *Hoestert* en *Heemstede*, in zeeke hand-veft belijdt, hem door den Geheym-schrijver van Hertogh *Arnald Henrick de Roede*, ten behoeve des Hertoghs van *Burgondien*, weder te zyn gereykt vier brieven zoo groote als kleyne, raekende het gebied van *Mechelen*, ende door de Schepenen van *Bruyssel* bezegeld. Hy voeght 'er by, deze brieven ontfangen te hebben op zulke voor-waerden, als Ridder *Diderick van Merwein* van wegen den *Burgondier* tegens den Hertogh van *Gelder* had geopend; beloovende de zelve brieven, zoo 'er een van beyden yet menschelijx over-koemen, ofte die den *Burgondier* niet ter handen

* Siet op het iaer 1430.

† Siet op het iaer 1429.

handen moghten koemen, gaef en ongeschend te bewaeren. In de Oogst-maend klaeghden die van Zutveen, dat die van Deventer een kruys op-rechtende ('t welk noyt van te voren daer gesien en was) de schepen van hunne burgers en andere kooplyden vast hielden, ende den stroom verboden op te vaeren: De Vorst liet die van Zutveen wederom toe, om die van Deventer te wateren te land over eenen kam te scheeren, ende lastede zyne Ampt-luyden in 't Graeffschap, den Zutvenaers in dezen de hulpelyke hand te bieden. *Henrick* Heer te Wische en Land-Droft van Zutveen, liet wt den naem van den Vorst mede opentlyken aenslaen ende verbieden, dat eenige Richters van de Kerspelen van *Warnsfeld*, *Wichmond*, *Vorden*, *Almen*, en *Gorssel*, ergens anders dan voor den Schout binnen de Stad Zutveen na oude gewoonte, rechts-vorderingh zouden pleegen ofte banken spannen. *Philips de Goede*, Hertogh van Burgondien, Lotringen, Brabant, Limburgh; Grave van Vlaenderen, Artoys, Burgundien; Palts-grave van Namen, Mark-grave van 't H. Rijk; Heer van Salins en Mechelen; Vooghd Ruwaerd en erfgenaem van Henegouw, Holland, Zeeland, en Vrieland, die in 't eerst een slecht gevoelen had van onsen *Arnald*, was doorde onder-richtingh van *Adolf* van Kleve † ofte inzicht van sijn eygen voordeel, zoo wijd in-genoomen, dat hy rechtevoort met gemelten *Arnald*, dien hy sijn vedder en bloed-vriend noemde, een verbond beraemde voor hun beyder leeven, beloovende daer by, *d'een den ander vrouw te houden, ende des anders eer recht en hoogheyd na vermoegen te bevorderen.* Indien een van hunne onderzaeten ofte leen-mannen des anders gebuchten, het ware te water het ware te land, bestond aen te tasten, ofte de koop-luyden, geestlijke ofte andere stands-luyden te beleedigen, zoo dat daer over de vrygeleyden, tollens, en wegen onweyl wierden, zulx zoude de ander des vermaend trachten voor te koemen, en af te weerden, op kosten van den geenen die het begeerde. Sy zouden ook strengelijken door alle haere gewesten laeten af-kondigen, dat geene Ampt-luyden, onderzaeten ofte andere inwoonders elkander eenige schaede aendoen, ofte door de zelve landschappen, onderdaenen, Steden ofte Slooten zouden aendoen; noch geene vyanden in des anders bedrijf moegen herbergen ofte schuylen, op verbeurte van lijfen goed; in welk een geval de Ampt-mannen ofte versocht ofte van zelfs, zoo verre en haest sy daer van kennis hadden, zoo daenige na lands-wyze zouden aengrijpen, ende na de maet der misdad tuchtigen. De handel en wandel zoude onder betaeling van gewoonlijke tollens wederzijds vry wesen; ende yeder der onderdaenen om schuld ofte anders aengesprooken ofte bezet zijnde spoedigh en goedrecht genieten. Yemant willens en weetens hier tegens zondigende, zoude met geweld in teugel worden gehouden. Gedaen t' Antwerpen den 17. van de Winter-maend.

32. Op dit iaer is over-leeden de yverige en eerwaardige *Ian van Kempen* (broeder van *Thomas*) oud 67. iaeren, ende in 't Begijne Klooster te *Behanien* by *Arnhem* op de *Velouw* (waer van hy opfichter was) begraven; na dat hy te voren insgelijken by *Arnhem Mariendael*, den *Agneten Bergh* by *Zwol*, *Marien-buys* te *Haerlem*, ende de Klooster-Iuffrouwen te *Brunnop* by *Kampen* had bestuert, ende neffens eenige andere ook by *Bommel* een geestelijk gesticht laeten bouwen. 't Was op dit iaer zoo een strenge en langwijlige winter, dat de vorst voor *Martens* dagh aen-

gaende tot in den *Sprockel*-maend hardende bleef: waer over de stroomen *Rhijn*, *Wael*, *Yssel* en *Maes* zoo gezwollen waren, dat de *Wael*-dijk by *Loenen* door-barstende, in de *Over-Betouw* en elders oneyndelijke schaede te wege braght. Als *Vrouw Iacobe*, zonder weeten † van *Philips* den *Burgondier* en boven 't besteck met hem gemaekt, op desen tijd haer door trouw-beloften ten halven had verslingert met *Frank van Borssel*, Stad-houder over *Holland* van wegen *Philips*, bekoord door zyne onverhoopte beleefdheyden mild verschet van penningen, quam de *Burgondier*, die wt desen houwlijx-band meerder onheylen tegen zagh, maekende een andere boodschap, op 't volgende iaer schielyken wt *Vrankrijk* naer *Holland*; daer hy onder een vriendlyken schijn *Borssel* by sich te gast ontbood, ende geboeyd na 't Slot van *Rupelmonde* in *Vlaenderen* liet wegh brengen, wt-stroyende dat het hem sijn hals zoude kosten, dat hy buyten sijn Heers toe-stemminge sich had verstitout zoo een ongelijk houwlijkaen tegaen. Eyndlijken wierde gededinghd, dat *Iacobe de Graeffschappen van Holland, Zeeland, Henegouw en Vrieland wt hare handen stellen en in 't geheel aen Philips zoude geven te houden, ende voorts haere vrouw met Borssel voltrecken, zullende de echte luyden sich vergenoegen met de naemen van Graven van Oostervant in Henegouw, t'saemen met de landen van Voorn (welker Hoofd-stad is den *Brihel*) in *Holland*, *Zuyd-beverlanden ter Tolen* in *Zeeland*, ende daer neffens (doch alleen voor haer leeven) opbeuren sommige *Hollandse* en *Zeeuwse* tollens.*

33. Daer na schreef *Arnald* aen de Gemeenschap, Ridderen, Steden en t'zaementlyke onderzaeten van sijn Hertogdom *Gulich*, sy zouden aen hem, als hun wetlijken en eenigen erf-Heer, binnen acht daegen eed en plicht van manschap koemen doen, ende hem binnen dien tijd weder-bericht tuschicken, ofte hy was van sins de weder-willige daer toe te dwingen. Hy voer mede dapper wt tegens de *Vry-heeren van Hensbergh*, die haer † eed en beoften nu weder op nieuws schandelyken hadden verbrooken. Boven andere *Ian van Hensbergh* Bisschop van *Luyk*, die de Steden van *Hensbergh* en *Wassenbergh*, waer wt de Hertogh van *Gelder* sich volgens besteck moght verweeren, had aergehouden, ende dit ongelijk door schimp-woorden noch grooter gemaekt, wanneer de *Borgoense Raeden* van wegen *Arnald* hem sijn vorig verbond hadden voor-gedraegen. Hier over zijn de *Geldersse* krijghs-knechten van stonden aen op *Gulicher-land* aengevallen; 't welk hen des telichter viel, alzo 't vermoeden was dat de meeste *Gulichers*, ende daer onder de *Heer van Hensbergh*, onsen Hertogh een goed hert en heymelijke gunst toe droegen. De *Geldersse* hadden doen het oogh en een aenslagh op het Slot van *Keyfers-weerd*, maer wierden vermits het onderscheyd van haere wapenen ontdeckt ende in hun hoop bedroogen. Hertogh *Arnald* zelf daeghde *Adolf* wt in 't open veld, wenssende niet meer dan de onderlinge geschillen door een hoofd-treffen t'eenmael af te snijden, en desen wer-knoop met het zwaerd van *Alexander* in stucken te houwen. Maer *Adolf* beducht voor verraed, ende op de *Gulichers* zoo vast staende als op eenglad ys en verrot vonder, kroop nu in zyne schelpen ende dorst het op geen slagh laeten aenkoemen, dan verfocht den *Raed* van *Kolen* in dese zyne bangigheyd tot hulp en onderstand.

Dien

† Siet op 't iaer 1430

† Siet op 't iaer 1428

1433

† Siet op 't iaer 1426

Dien volgende is'er in de Soemer-maend een groote maght van ruytery en voet-volk, tot zynen dienste, naer Gulicher-land over-gekoemen. De Geldersse gevaerlijken achtende haer kleyn geweld tegenszoo eene menigte te waegen, begonnen alreeds te verslappen en allenxkens te aersselen, ende leeden nu de straffe van hun verzuymenis, dat sy te vooren de kosten hadden geschuwt van een genoeghsaem en maghtiger leger t'effens in 't veld te brengen. De Kolenisse willen het sich alleen dank geweten hebben, dat de Geldersse op dat pas Gulicher-land niet vooreen ontbijten wegh en namen; alzo schier de geheele Ridderfchap het hoofd neyghde naer Gelderland, ende *Adolf* anders den Gelderssen Vorst niet en was gewoogen. Dese af-keer en nijdigheyd tusschen de Kolenasers en Geldersse waren meest toe-gekoemen, om het wijlen vast houden van goederen en schepen, ende andere bysondere haperingen * boven aengeroerd, waer van de lid-teykenen tot noch toe waren over-gebleeven.

* Op het jaer 1427

34. In de houwlijx-voorwaarden van den jaere 1423. tusschen *Arnald* en de Vorstin *Catharine van Kleve*, waste gelijk een eeuwigh verbond in bedongen, 't welk beyder Vorsten leeven warden, ende met den navolger van den overleeden zoude worden hervat. Dit verbond is op desen tijd vernieuwd, ende alle Steden, Burgemeesteren, Ruwaerden en Ampt-luyden van dit ende geen Hertoghdom gelast, om yeder een zulxaente dienen, ende den in-houd daer van te voldoen, waer toe beyde Heeren de onwillige ook zouden drijven. De Vorst van Kleve beloofde binnen 13. daegen van nu af met sijn iongsten zoon *Adolf* het Vorstendom van Gulich en *Adolf van den Berge* vyandschap aen te zeggen, ende sijn zoon den Hertogh van Gelder wt oprechter herten en op de beste wijze by te staen: insgelijx beloofde *Arnald* sijn vader *Adolf van Kleve* met mannen kraght te helpen tegens *Adolf van den Berge*, ende alle die tegen hem moghten aenstoeten en op-staen. Geen der Vorsten zoude, buyten des anders weeten en toe-stemmingh, vrede met den vyand sluyten. Dit verdragh en dese wapenen zouden tegens yeder een gelden, waer mede de Vorsten schier oftemorgen in oorlogh raekten; wt-bescheyden aen beyder zijden het Roomsse Rijk, ende *Ian* Hertogh van Brabant en *Limburg*: aen de zijd van *Arnald*, *Ian* Hertogh van *Beyeren*; aen de zijd vanden *Klevenaer*, *Diderick* Bisschop te *Kolen*. Dit verbond zoude het vorige in geenerley wijze te niet doen, dan meer ende meer versterken. Dese over-eenkominge wierd van beyde Vorsten bezwooren: met hen teykenden, *Willem* zoon van *Egmond* en *Yffelseyn* broeder van *Arnald*, *Roleman van Arendale* Heer te *Well*, *Ian van Bylande*, Ridder, *Ian* Heer te *Hemert* en *Wisch*, *Ian van Broikbusen* Heer van *Loë* en *Geisteren* Erf-hofmeester, *Ian* Heer te *Wickerade*, Erf-kamerlingh, *Ian van Boitbergen* Erf-Maerschalk, *Willem van Vlodorp*, Erfvooghd van *Ruermond*, *Udo Talholten*, Opper-Rentmeester, ende *Henrick van Blitterswijk*. Met *Adolf* van *Kleve* zegelden *Wessel* Prooft van *Wischel*, *Burchard Streck* Heer te *Molenbroik*, Heer *Willem van Rees* Ridder, *Pet. van Kulenburg*, *Gerlof van Vosbem*, *Elbert van Alpen* Heer te *Honopel*, *Ian van Bylande*, *Walter van Kirskorf*, *Henrick Nyenhuys* Rentmeester, en *Diderick Heynrich*. Gedaden op den 28. van de Wijn-maend.

35. Wanneer op 't vergangen iaer *Arnald* met *Philips van Burgondien* Hertogh van *Brabant* tot *Antwerpen* een verbond trefte, deed hy met een te *Bruyssel* den gewoonlijken leen eed aengaende de *Stad* † *Grave*. Dan alzo hy doen ter tijde mede sijn woord over-gaf van binnen korten tijde van den Hertogh verly te begeeren belangende zyne andere aen *Brabant* leen-roerige landen en erven, ende *Arnald* hier in, zoo 'tscheen, na-laetigh bleef, schreef de *Burgondier* rechtevoort wat scherpie's aen onsen Hertogh, schickende hem toe een *Naem-wijfer* en taefel van de leen-plichtige plaetsen, ende zeggende met den brief-draeger sijn weder-antwoord hier op te verwachten. Na 't over-lijden van *Zweer van Kulenburg* kreegen de *Geestlijkheyd* en zommige van zyne vorige *Christoffels* half een wederzin in *Roelof van Diephold*, ende begeerden in sijn stede tot een *Bisschop* *Walraven van Moers*, die de stem van den *Paus* al te voren wegh hadde, ende in maghten vrienden *Diephold* niet en behoefde te wijken, als die den *Grave* *Frederick van Meurs* ende de *Bisschoppen* *Diderick* van *Kolen* en *Henrick* van *Munster* tot broeders en op zyne hand hadde. Maer *Walraven* verneemende dat noch eenige *Diephold* met kraght de hand boven hielden, heeft den wegh van rechten met hem ingegaen, ende dan sijn stoel te *Dordrecht*, dan te *Arnhem* in *Gelderland* neder-gezet. Middelerwyl wierd de zaak alzo gescheydeld, dat *Walraven* sijn recht op het *Bisschopschap* van *Utrecht* aen *Diephold* zoude over-zetten, ende daer en tegens *Diephold* hem *Walraven* behulpigh zyn in 't bekoemen van den stoel van *Munster*, welke na dood van sijn broeder *Henrick* nu ledigh stond. Ende alzo is *Diephold* eerst op desen tijd wettelyken gekoofen, ende in sijn *Bisschops-ampt* bevestigd. De winter van dit iaer was noch feller als die van 't vergangen iaer, duerende naemlyken van *Lijsbets* dagh tot schier aen 't midden van de *Sprockel-maend*: waer na 'er door 't gantse *Betouw-eyland* zoo een op-loop van wateren is op-gekoemen, dat niet alleen de dijk by *Huessen* † wegen den ys-gangh in stucken brack, maer ook veele luyden, die om 't gevaer te ontvlieden boven in de daekender huysen waren geklauterd, aldaer van koude en armoede deerlyken vergingen.

† Siet op de iaeren 1387. en 1407.

† Ex Chron. Tilensi m/80.

36. Op 't volgende iaer zyn *Arnald* toegevallen zyne neeven *Reynald* *Vry-heer* van *Westerburgh* en *Schouwenburgh*, *Ian van Wede* Heer van *Yfenburgh*, ende *Geerlof van Yfenburgh*, en t'zaemen versprooken, dat de Hertogh met *Adolf van den Berge* geene vrede zoude maeken, daer sy niet in begrepen waren. Of het gebeurde, dat de *Bergenaer* ofte sijn *Stadhouder* van de genoemde Heeren wierd by 't hoofd gekreegen, zoo zoude den sy hem vast houden, tot dat hem *Arnald* had geloft voor 20000. *Rhijnsse* goud-guldens; een ander Vorst zoude hy hen af-koopen moegen voor half zoo veel gelds, maer een *Grave* ofte *Vry-heer* voor 5000. goud-guldens. Quamen gemelte Heeren gevangen ofte vermand te worden, de Vorst, als het opperste hoofd van dit verdragh, zoude voor haer zorgen en in-staen, ende zyne neeven wt den tol van *Salt-bommel* weder wt-reyken zoodanige vereeringe, al sy tot noch toe van *Adolf van den Berge* hadden genooten, ter tijde toe sy wederom in hun ampt en Heerlijcheeden zouden zyn gesteld. *Arnald* trof mede een erf-verbond met de broeders van *Heynsbergh*, Heeren

1434.

Heeren van Gulich en Loen, bedingende voor zijn aendeel de helfte van al't geen de Hensbergers in Gulicher-land zouden koemen te veroveren, ende dat hy ze de andere helfte voor een gezetten prijs zoude moegen af-baelen. In die daegen is de Stad en 't Slot Wachtendonk aen Arnald en Godart van Wachtendonk als een Gelders leen wt-gegeeven, mids dat sy vrouw en manschap zouden doen, soo dickmaels dat behoorde, ende den Hertogh als erf-Leen-Vorst des Stads in-koemen half volgen laeten. Gedae ten over-staen van des Hertoghs vrienden, wt den naem van Goossen Spede en Zander van Egert aen d'eene, ende Arnald en Godaert van Wachtendonk met Sibert Spede aen d'andere zijde; die ook als Graven met de naemen van Genaedien hier worden verheerlijkt. Die van Utrecht, Amersfoord en Rhenen braghten tegenwoordigh veele schaede en ongelijken in reekeningh, daer sy de schuld van gaeven aen de Geldersse krijgshuyden ofte inwoonders. De jonge Grave van Meurs Vincent beurde in die daegen van Vorst Arnald 4000. Rhijnsse goud-guldens, die hy tegen Victor ofte Bamisse des aenstaenden iaers op het Slot van Gelder weder te geeven beloofde, ofte, in stede van die, 400. goud-guldens tot een rente, onder verband van alle zyne goederen geleege te Vrijdensteyn en Ochten. Dese winter was immers zoo langhduerigh als die van 't verleeden iaer: het ys stond in den Rhijn en Maes over een elle in de hooghte. Op dit iaer is Philips van Burgondien, † na dat hy heele 16. iaeren met de Engelsse Vrankrijk onbarmhertelyken had geplaeght, binnen Atrecht (alwaer sich Hertogh Arnald met een hoop van den treffelijxten adel wt het Christendom liet vinden) over den moord van zijn vader Ian den Onvertsaeghden met Karel Frans Koningh ten vollen verzoend.

37. Henrick Koning van Engeland de meeste ongeneught scheppende wt dit verbond, deed onder andere Hertogh Arnald van Gelder zeer eerbiedelyken groeten, ende als goude bergen belooven, om met hem tegens de Fransse en meyneedige (zoo hy ze noemde) Burgondiens de wapenen aen te neemen. Doch alzoo die brieven van de Burgoensse volken wierden onderschept, liet Philips, hoewel meest met ondank van zyne Raeden, den Engellander in een ooploop van sinnen eerst ontzeggen, ende schickte sich vast om Calis te belegeren. Terwijl de Geldersse op dien tijd, maer zonderlingh het Vierdeel van Ruermond, dagelijx in de weer en hand-gemeen waren met de landen van Kolen en den Berge, hadden ondertusschen die van Bueren de huyk om-gekeerd. Maer Arnald een vaerdige maght wt de Steden van Nymegen, Zutveen en Arnhem op-lichtende, braght daer mede de afvallige burgery eer-langh tot gehoorsaemheyd. Die van Harderwijk deden alhier mede het beste; want haer de Hertogh doen ter tijd door geheel Gelderland vryheyd van tollen schonk, tot dat sy vergoedinge hadden van duyfsend driehonderd Rhijnsse goud-guldens, wegen de diensten en kosten by haer gedaen ende noch te doen in de belegeringe van Bueren. Vermits Arnald als doen eenigh verschil had met Frederick Grave van Meurs, ende zelf tegens syn leen-man ende in zyne eygene zaek geen vonnis en moght spreken, bertepen sich beyde tegen-dingers op Philips van Burgondien. Doch door tusschen-koemen van weder-zijdsse Raeden wierd'er een vaste vrede beslooten, ende Frederick met syn zoon

Vincent daer by in 't bezit gesteld van alle Heerlijkheden en leenen, die sy te voren wt den Gelderssen boesem hadden ontfangen. De Hertogh beloofde mede, het gebied van Kriekenbeek van de op-staendelasten te zullen bevryden, ende te maeken dat de Grave van Meurs de in-komsten daer van vryelyken konde in-beuren. In de Bloey-maend en mede in 't begin van de Lente was de wijn-stock van de koude en rijp zulx verzenghd en geschonden, dat de druiven schier nergents aen den Rhijn-kant ten vollen rijp wierden. Waer over de Geldersse ende die aen den onder-Rhijn gezeetene volken niet alleen gelegtheyd namen, om naer Kolen en hoogeraen bier te verzenden, maer ook zelve de Duytffers, van de nood een deughd maekende, aen dien drank begonnen te gewennen, welke by weynige te voren in die gewesten gewild ofte gebruykt was. Hier op volghde zoo eene dierte, ende na de dierte zoo een smet-vuyr, dat in Gelderland ende aen den Over-Rhijn 't eene huys by 't andere wierd ontfteeken, ende de menschen als met heele zwermen t'effens verdweenen.

38. Op 't volgende iaer is'er te Nymegen, zoo 't schijnt, Land-dagh gehouden, alwaer Henrick van Middachten Ridder, Reynald van Hoemoet Heer van Doorenweerde, Evert van Wilp, Peter van Steenberg van Nienbeke, Geeraert van Garner gezeghd van Eme, Arend en Gijsbert van Thuyl, Reynald en Heymrich van Vosch van Steenwijk, Herman van Mekeran, Ian Henricken Helmich Bentink, Berthold van Salland, Willem van Rijswijk, Henrick van Essen, Geeraert Gruter, Arend te Boekop, Klaes en Henrick van Aller, Klaes van Aller van Stoutenburgh, Geeraert Evert en Steven van Delen, Arend ter Voorde gezeghd Wintman met syn zoon Helmich, Ian en Hugo van Vermoeden, Otho en Ian van Heuklum, Henrick Wolf, Evert van den Gruythuys, Dirk van Heerde, Willem Toesterenbaeve, Henrick Haverkamp, Lubbert van Heyden, Arend Crede, ende Casijn van Olden-barneveld, knapen van de Velouw; neffens de Overigheeden van Arnhem, Harderwijk, Wageningen, Hartem en Elburgh vertoonden, dat sy met de Ridderschap, knechten, en Stede-gezanten der andere drie Vier-deelen van Gelderland, hun genaedigen Vorst hadden over-gelevert twee hand-schriften, ende daer by eenige stucken vervat, dienende, zoo men ze te recht verstaen wilde, tot voordeel zynen landen, ende schier † aldus luydende: Ten eersten, sullen een yegelijk leen-Land-Stad-ende Dijk-rechten weder-vaeren ter stede daer hy gezeeten is ende zulx behoord, na zyne Land-brieven, leen-land-Stad-en Dijk-rechten; ende hier en boven van den Heer noch zyne Ampt-luyden geene aentastinge wille noch geweld gedaen werden aen de Geldersse onderzaeten; ende de zelve onderzaeten malkanderen in dese en andere voor-koemende gelegtheden trouwigh en bystandigh zyn, na wt-wysinge des verbonds. De Vorst sal zyne straeten veyligh houden ende doen houden, ende, waer 't zaek dat yemand die straeten bestond te schenden ofte te rooven, te water ofte teland, de zelve, ende zulke die ze huysen

† Wy hebben in desen, om zekere redenen, ten naesten by gevolght de woorden van het oorspronkelyk hand-vest, ende tegelijk de Ridderen wt het Graefschap, by onsen Schryver over-geslaegen, naemkundigh gemaekt, ut Artio idem iuris fit quod Titio.

ofte

1435.

† Vid. latè
auctor.
pag. 463.
§ seq.

1436.

1436. „ ofte hooven, zonder genade ende tot een spiegel
 „ en schrick van andere doen richten en straffen:
 „ Als mede bestelle, dat 'er geene koop-luyden ofte
 „ yemand die geen vyand zy, wt zyne landen ofte
 „ Sloten beschadighd, af- oftevast-gezet en wer-
 „ den, ende die zulx geleeden hebben, opstaende
 „ voert wederquijt-gescholden. Dat hy, volgens
 „ zyne vorige gelofte, geenerhande Land-sloten,
 „ Steden, renten, noch goederen voor heen ofte
 „ daer na hem aengekoemen, verzette, verpande,
 „ verkoope, wegh geeve ofte eenighsins af-handigh
 „ maeke, buyten raed en wil van zyne Ridderfchap
 „ en Hoofd-steden: ende, alzo hy mede toe-
 „ zegginge heeft gedaen van eene munt op te stel-
 „ len ende daer in na hun goed-dunken goud en
 „ zilveren geld te doen slaen, dat dat zoo geschiede
 „ ende ook niet daer wt gelicht en werde buyten
 „ haer weten.

39. Datmen de mis-verstanden tusschen den
 „ Vorst van Kleve ende hun Heer vereffene na den
 „ in-houd van het onderlingh * verdragh. Dat der
 „ onderzaeten d'een met d'ander te schaffen heb-
 „ bende, hun gebreeken vorderen met de rechten
 „ der Stede daer zich dat behoort, zonder den an-
 „ deren verderf ofte brand ofte eenige andere
 „ recht-vorderingh buyten 'slands daerom te doen
 „ ofte te laeten geschieden. Dat de Ampt-luyden
 „ die van des Hertoghs wegen gezet worden ofte
 „ gezet zijn, het land in elken hoerink ter gewoon-
 „ lyker stede zweeren zullen malk land-recht te
 „ doen, alzo wel als sy den Heer zweeren, ende
 „ zulx in fleur werde gebraght daer het tot nu toe
 „ niet en is geschied. Dat de Vorst in elk Vierdeel
 „ ten minsten des iaers eens klaere ofte zoo dick-
 „ wijls als des noodigh is. Ende want sy over dese
 „ in schrift over-geleverde schortingen, daer veele
 „ dagh-vaerden om gehouden en kosten om ge-
 „ daen waren, tot dien tijd toe geen wt draght had-
 „ den gekreegen, bekenden sy voor hen en haere
 „ nakomelingen, met den Ridderen knechten en
 „ Steeden van Gelderland en Zutveen eens gewor-
 „ den te zijn, dat, in geval de Vorst dese ofte na-
 „ maels voorvallende gebreeken niet en woude af-
 „ doen, ofte met gunst daer over laeten verdraegen,
 „ sy hem zoo langh niet ten dienst ofte te wille zijn
 „ zouden; blyvende effenwel het verbond, by Rid-
 „ deren knechten en Steeden voortijds gemaekt,
 „ in syne maght, ende sy-luyden neffens alle andere
 „ inzaeten gehouden sich altoos tegen syne Genade
 „ te draegen na behooren, in 't stuck van bodinge en
 „ in andere zaeken der landen rechten niet tegen
 „ gaende. Soo de Vorst, syne Ampt-luyden, ofte ge-
 „ maghtigde van 's Heeren wegen, ofte andere ofte
 „ op eene andere wijze boven recht yemant eenigh
 „ geweld ofte over-last aendoen, zoodaenige zal
 „ men, waermen die ofte hun goed betreden kan,
 „ aentasten en houden ter tijd sy alles gebeeterd
 „ hebben. Tot welk een eynde de Richter knech-
 „ ten en Steeden der andere Vierdeelen die daerom
 „ aengeroepen worden, terstond den anderen
 „ horink bystand fullen doen, elk op zyne eygene
 „ kosten; zullende de voorseyde aenroepinghe ofte
 „ verkondinge geschieden aen de naeste Hoofd-
 „ stad ende van daer voort aen de Ridderfchap en
 „ andere Steeden, ende dese alle niet af-laeten, maer
 „ malkanderen hulpigh en gevolgigh zyn tot het
 „ wt-eynd van de zaeke: ende of 'er in 't weder-
 „ staen yemand dood geslaegen ofte verwond
 „ koemt te worden, daer zal die zulx gedaen had
 „ onbelast van blyven, ende van alle Heeren breu-
 „ ken. Die geen genoegen hebben aen dese voor-

waarden (het zyn dan Richter knechten ofte an-
 „ derman) zullen de kraght van 't eerste ofte te-
 „ genwoordigh verbond niet genieten, noch van de
 „ Ridderfchap en Steeden verantwoord worden.
 „ Of 't zaak ware dat der zegelen desen brief toe-
 „ geschreeven eenigh hier aen niet gehangen, van
 „ gelijken een ofte meer gequetst ofte gebrooken
 „ wierd, ofte het schrift nat, gaterigh, wtgeschrabd
 „ ofte vleckigh, dat en zal het niet ergeren ofte
 „ krenken. Dese brief is naderhand mede onder-
 „ teykend van *Gilmer van Apeltern, Reyner van
 Herwen, Riquijn van Kamphuyzen, Ian Bentink* ge-
 zeghd den onbescheyden, *Engelbert de Quæde,
 Arend Hugink, Ian en Evert van Domselaer* gebroe-
 ders, *Herman Wacker, Frans Haelwerf, Casijn van
 Neckevelde, Ian Schraffert, Bruno van Meerveld,
 Nonne van Randstout* van raede, *Iacob van Schaf-
 feler, Willem ter Hunden, Huyg ter Derenhorst, Gee-
 raert Schele, Geeraert Setter, Willem Noordink, Ian
 Thuyn, Geeraert ten Broekbusen, Herman ten Schay,
 Albert van Sanderæes, Ian de Ruter, Alfrid van Len-
 nip, Roelof Ruerink, Goossen van Sonnenbergh,* ende
Ian van Nenen, &c. krijghs-luyden en in-zaeten
 van de Velouw. De bond-genooten wt het
 Graeffchap van Zutveen waren, *Otho Heer tot
 Bronkhorst en Borkeloe, Willem Heer tot Berge* ende
 van Byland, *Henrick Heer tot Wische, Ian Heer tot
 Ghemen, Frederick van Rechteren Heer tot Voorst
 Keppel en Asperen, Diderick Pettershem Heer tot
 Haenen en Brecht, Ridder, Willem van Rees Ridder*
 met syn zoon *Willem, Seyn van Dort, Geeraert* ende
Iacob van Hack-forden gebroeders, *Ian van Mid-
 dachten, Dirk van Keppel* van Verwolde, *Iacob van
 Hekeren, Dirk en Geeraert Momme van Kel, Willem
 en Fred. van Baek, Gijsbert van Broekbusen, Palijk
 van Enhuysen, Herman van Keppel, Godert Klouk,
 Geeraert van Reken, Frederick van Steenre, Dirk van
 Baer, Geeraert van den Dorst, Willem van Roederloe,
 Henrick van Huevelwijk, Steven van Karrenhem,
 Willem Bamsink, ende Matheus van Woudenburgh*
 knaepen; neffens de Burgemeesters, Schepenen
 en Raeden van *Zutveen, Doesburgh, Doerinchem,
 Lochem en Grol.*

40. Tevooren was t'Arnhem het kleyne (zoo
 sy 't noemden) *hand-schrift* over-gelanghd, waer
 by sy den Vorst voor-hielden, dat hy de alinge
 Landfchap by zegel en brieven zoude verzeeke-
 ren, hun verzoek in alle zyne leeden na te koemen,
 ende de aengeweesene ongeregeltheeden na syn
 wterste vermoegen te heelen; ofte dat sy zoo
 langh van zyne onderdaenigheyd wouden ont-
 slaegen zijn; verfochten de Ridderfchap, knech-
 ten, groote en kleyne Steden haer in desen be-
 hulpzaam te zijn; ende begeerden, dat de Vor-
 stelyke, nu in der tijd zijnde ofte namaels koe-
 mende, Hof-meester, Maerschalk en Rentmee-
 steren, zoo menighmaelen sy aen hem den eed
 deden, dese stucken te gelijk zouden bezweeren,
 ende belooven den Hertogh daer mede toe te
 raeden. Dit verbond was op 't vergangen iaer
 van de Ridderfchap en Steden onder-geschreven,
 en naderhand van *Huyg en Iacob van Miermueden,
 Claes van Dyrom,* ende andere meer. Die van
 Nymegen drongen, boven al het voorgaende,
 hier op, datmen het Dijk-recht, behalven de leen-
 land-burger-ende Schouten-Gerechten, zoude hou-
 den ter plaetsen daer de twistige goederen en luyden
 waren geleegeen en gezeeten. Dese brief was beze-
 geld van *Ian Vry-heer van Kulenburgh* en der
 Leck, *Diderick van Bronkhorst Heer van Baten-
 burgh* en Anholt, *Ian van Arkel Heer van Hoe-
 kelom,*

1436.

kelom, *Ian Heer van Broekhusen, Weerdenburghen Amelraede, Diderick van Byland Ridder, Reyner Heer van Oey, Ian van Groesbeek Heer te Hoemen Malden en Beek, Willem van Drueten, Ian van Benthem Heer van Spaldorp, Ian van Rossium, Barthold van Gent Heer van Loenen, Baltasar van Bueren, Otho van Asperen en Vueren, Gijsbert van Randwijk, Willem van Isendorn, Rutger Willem en Gijsbert van Galen, Arend en Ian van Apelteren, Seger van de Pol, Herbern van Oey Heer van Ballegoey, Warner van Puysfelick, Goossen van Varick, Gerbrand van Beest, Gysbert de Rock, Ian en Evert van der Borg, Iacob van Ambe, Willem Henke, Geeraert van Merwijk en Ian Tegnagel van Merwijk broeders, Dirk en Ian van Lent, Ian Roelof en Henrick de Ruyter, Willem Mellink, Baets van Delft, Geeraert van Lauwick, Bernt Hackfort, Ian van Eyp, Floris van Mekerem, Ian en Sander van Wely, Ian en Dirk van Weese, Willem en Ian van Hees, Dirk van Driel, Wouter van Baex, Henrick Bol, Brant Spaen, Henrick van Brienen, Ian van Sandwijk, Henrick van Huysen, Iorden van Wijk, Ian en Steven van Dornick, Sander van Doyenweert, Geeraert Trant, Ian van Eyk, Ian ende Albert van Bommel, Otho en Geerlof van Boeningen, Roelof van Ewick, Arend en Henrick Ganseneb, Arend van den Wayden, Ian van Macharen, Henrick de Beyer, Sweer van Hongen, Ielis Stenken, Geeraert van Burick, ende Ian Kivit, Ridderen en knaepen wt het Vier-deel van Nymegen, behalven de Burgemeesters, Schepenen en Raeden van Nymegen, Saltboemel, Thiel, de Graeve, Leerdam, Maes-boemel, en Gent.*

41. De Vorst alles beandwoordende, zeyde, dat haer verfoek noch voor hem noch voor haer eerlijk genoeg was, ende geensins betaemelijk, dat en Heer alzo aen syne onderzaeten gehouden zoude zijn, die ook wegen haer nauwen eed en verbintenis hem zulx eer behoorden te ont-raeden. Daer behalven zoo men de Steden hier in haer wille deed, zouden de selve wt lichtveerdige en opgesochte oorzaeken ende wanneer haer zulx maer in 't hoofd schoot, sich wt de gehoorsaemheyd van hun Vorsten konnen wt-wickelen, ende moedigh op haere maght en voor-rechten, de hoofden tegens hem op-fteeken; waer wt niet dan enkel ergernis en eeuwige mis-verstanden ontstaen konden tusschen de Ridderfchap en Steden. 't En paste mede niet, dat men hem in syne iongeiaeren af-verghde, 't geen men altoos in syne voor-zaeten als billijk had geduld, ofte dat hy syne na-zaeten yet ongewoons en onverdraegelijx als een erf-schande zoude na-laeten en op-leggen. Het en leed ook geen nood, alsoo hy sich altoos over-boodigh betoonde in 't wt-voeren ende betraghten van sijn ampt, zoo sy wederom haer plicht niet en vergaeten, wt-wijzens het onderlingh verbond. Indien de Steeden hier mede niet te vreden waren (als hy nochtans niet en verhoopte) moght hy lijden, dat de heele twijfelingh gesteld wierd tot kennis van den Hertogh van Burgondien ende de Bisschoppen van Kolen ofte Munster, ofte twee wthaer, mids dat de Burgundier, daer een van waere. In 't bysonder gaf hy die van Nymegen een schrobbe, dat sy vande *pont-schattinge* ende syne andere tollen hadden af-genoomen. Die van *Ruermond* moesten hooren, dat sy, duerende desen krijgh, synervanden gevangens, ende het Hof-gericht van Prummen aen haer hadden getrocken. Den Zutveenaers verweet hy, dat sy, hoewel vry van

eenige syne lasten en tollen, sich sieffens die van Arnhem niet te wel hadden gequeeten in 't leger en beleggh voor Bueren: van alle het welke hy genoeghdoeninge was vorderende. Dit over-geslaegen; aldoen wierd in 't gemeen betaemd ('t welk naderhand ook meermaels en scherpe-lijk is verbooden) dat geene Geestelijke ofte Klooster-vooghden eenige vaste in-komsten ofte erf-gronden moghten aenkopen ofte sich eygen maeken, om dat het land daer door in sijne gemeene middelen te zeer wierde verkort, wt zaeke de zelve zoo in tijden van oorlogh als anders, in alles schot-vry en onbelast waren.

42. Wanneer in die dagen Hertogh *Arnald Willem Vry-heer van Loon* vermaent had, om op sijn woord en beloften te denken, ende hem een dagh geleght om daer op binnen 's Hertogen-bos te verschijnen, ende over al haer schort t'zaemenspraek te houden, weygerde *Willem* aldaer te koemen ende dien dagh niet waer te neemen, zeggende, het verschil op een ander tijde ende binnen *Valkenburgh* te willen af-gedaen hebben, alleen door den Hertogh van Burgondien; daer by doende, dat by *Arnald van Egmond* (die sich voor Hertogh van Gelder wt-gaf) zelf meyn-eedigh en tegens den Roomssen Keyser weder-spannich was, ende by *Willem* vants vaders wegen (die den naem droegh van Heer van Gulichen Hensbergh) voor een gedeelte meer eygendoms had aen Gulicher-land dan by *Arnald*. De Hertogh over dit vermetel schrijven met recht ontsteeken en vergald, gingh *Willem* wederom in een openbaer geschrift ('t welk hy te Westem in de volle vergaderinge der Luykisse liet op-leefen) voor al de wereld heekelen en brand-merken, geevende alle Vorsten, Bisschoppen en eerlyke luyden te kennen, hoe zwaerlijken *Willem van Loen Grave van Blankenhem* sich had vergreepen, ende tegens 't ampt van een leen-man ook sijne eygene handen en duere eeden, hoewel ongeterghd, hem noch met vyandschap en hooghmoed quam dreymen; waer-schouwende derhalven een yeder, om sich voor Loon te wachten, als de welke onder een eerlijken schijn een eerloos hert verborgh, ende over dese valsheyd en wispeltuyghbeyd waerd was ernstlijken bestraft ende gestraft te worden, tot een spiegel van andere. Tusschen de Brabanders en Geldersse waren noch eenige haperingen over-gebleeven, om de welke wegh te neemen beyde Vorsten malkander toefschreeven, waer men best zoude vergaderen binnen 's Hertogen-bos ofte te *Heusden*. Middelerwyl bestonden de Brabanders, en etlijke door den Heer van *Wesemael* op-gemaekt, op Gelderland aen te vallen, ende de beesten omtrent het Slot van Oey wt de weyden naer den Bos te drijven. *Arnald* zynen onderdaenen leed voor sijn eygen duydende, gaf de Brabanders ende hun Hertogh te verstaen, dat dit geschied was in vreesaeme tijden, ende dat men daerom zyne onderzaeten 't haere moght wederom geven, ofte dat hy ze anders woude verontschuldigh hebben, zoo sy schier ofte morgen het een ongelijk met het ander vergolden. In de eerste Lente-maend wierd 'er tusschen Hertogh *Arnald* en *Adolf* van den Berge een wapen-vrede gekuypt voor vier iaeren, welke tijd daer na in de Slaght-maend is verlenghd, met dit verspreck, dat beyder Heeren ende de Burgoensse gezanten te Dalem in Braband zouden by een koemen, ende al hun bescheyd t'effens overleggen, om by den Burgondier na een eynd-oordeel gestreeken te worden, met raed van Rechtsgeleerden. Over desen handel waren tegenwoordigh

digh *Frederick Grave van Moers en Sarwerden*, *Peter van Renes* wetgeleerde, ende *Diderick van Mengerstrunt*; van wegen *Arnald*, Heer *Ian van Ghemen*, *Godart van Wylacks*, *Udo Talholt*, ende *Ian van Doetebem* Dom-heer en Stad-schrijver van *Zutveen*; wt den naem van *Adolf*, *Ian de Quaed*, *Willem van Nesselroide*, *Godart van Harve*, *Ian Pieke*, *Henrick Ruter* Rent-meeſter van *Gulicher-land*, en *Roerick van Beldekrusen* Geheym-schrijver. Korts te voren op *Denijs-dagh* was *Iacobe van Beyer* getrouwd met *Frank van Borffel* haer vierden man, zonder eenige lijfs-geboorte after te laeten, op het Huys te *Teylingen* aen eene teeringe wt-gegaen, na dat sy 19. volle iaeren na haers vaders *Willems* dood, dan met *Ian van Beyer*, dan met *Philips van Burgondien*, over haere erf-landen *Henegouw*, *Holland*, *Zeeland* en *Vriesland* had gehayrpluckt, ende eyndelijken de zelve door haer af-ſterven aen *Philips van Burgondien* als naesten erfgenaem ten eenemaal over-lier.

1437.

43. Op dit iaer bracht Hertogh *Arnald* tegen *Adolf* van den *Berge* ſijn bewijs in, aengaende het Vorſtendom van *Gulich*, betoonende, dat *Gulicher-land* na dood van Vorſt *Reynald*, vollen broeder van zyne groot-moeder *Iobanne*, op hem als nagel-naesten erfgenaem was verſtorven; gelijk de over-gelagde ende in drie ſpraeken vertaelde Stam-boom duydelijken ende als met vingeren aenwees: zonder dat de by *Adolf* voorgewendede manlijke maeghſchap in deſen moest in-geſien worden, maer alleen (na de al-gemeene gewoonten * van *Nederland* ende zelfs van de landen van *Kleve* en den *Berge*, die de beſchreevene en alle andere rechten in dit ſtuck dood deden) het naeste bloed van de laetſte mans-oiren recht af-daelende. Hier nevens hadden die van *Gulich*, hoewel buyten reeden, den Heer van *Hensbergh* voor Heer van haer land erkend, gemerkt hy noch van 't naeste bloed, noch wt de rechte af-komſte was van de Vorſten *Willem* en *Reynald*, ofte *Iobanne van Arkel*. Boven dithad *Willem* vanden *Berge* vader van *Adolf* in een hand-schrift; by hem en veele van zyne raeds-vrienden beteykend, al over langh voor hem en zyne erven ten eeuwigen daegen af-ſtand gedaen van 't land van *Gulich*; aen welke ſijns voor-zaets verklaeringe *Adolf* ook was gehouden. Hy ſprack *Adolf* mede aen, dat hy na 't onſlaepen van *Marie* laetſte Vorſtin van *Gulich* en *Gelderland*, welke de *Sloten Steden* en *Gerichten* van *Rangeraid* en *Linnich* tot een morgen-gaewe had bezeeten, hem rechtevoort de zelve was onthoudende; daer nochtans Hertogh *Willem*, eer hy Vorſt van *Gulich* wierd, die plaetsen voor ſijn geld en 't geld der *Staeten* van *Gelderland* aen 't land van *Gelder* had aengekofft. Van al dat voorſz. is, begeerde hy vergoedinge, als mede ten minſten 200. duyzend ſchilden voor de vruchten middeler-tijd by *Adolf* op-gebeurd, ende noch drie honderd duyzend ſchilden voor zyne onkoſten, om 't land van *Gulich* neffens *Randeraid* en *Linnich* weder te krijgen: ende eyndelijken 400. duyzend ſchilden voor de ſchade by hem geleeden terzaeke van den Keyſerlijken acht, welkers weder-roeping hy van *Adolf* al mede vorderde. Voorts hield zich *Arnald* aen de wt-spraak van *Philips den Goeden* (onlanx te *Bruyſſel* gegaen over de ſchade en 't bedrijf, zoo 't ſchijnd, van eenige onder-zaeten aen weder-zijden) na welkers inhoud hy ook verzocht voldaen te weſen.

* Siet op
het iaer
1431.

44. De *Burgondier* ſprack inſgelijx doen ter tijd wt de bloedige ende met groote hals-ſterkheyd over en weder gedreevene gedingen tuſſchen den *Biffchop* van *Munſter* met *Arnald* van *Gelder* ter eene ende *Adolf* van *Kleve* ter andere zijden; ende voor eerſt het dingh-tael tuſſchen het *Klooster* van *Effen* en gemelte *Vorſten*, neffens *Ian* Heer van *Ghemen* ende *Geeraert* eerſt-gebooren van *Kulenburgh*; als mede een ander verſchil tuſſchen den *Biffchop* van *Munſter* en des *Burgondiers* zwager den Hertogh van *Kleve*, over de hooge gerechticheyd der dorpen *Brumen* en *Dingeden*, behalven van *Ringelbergh* met vijf *Hofſteden* ende van 't *Huys te Weert*. Tuſſchen de *Vorſten* van *Gelder* en *Kleve* wierd mede, belangende de *Veftinge Gennep*, gevonnift, dat in geval men moghte bewyſen het *Stedeken Gennep* leen-hoorigh te zyn onder *Gelderland*, de *Klevenaer* het alſdan herwaerts niet dan ten leen-rechten zoude bezitten. De *Klevenaer* voegde daer by, dat ſijn zoon *Arnald* ſich daer aen niet en behoorde te ſtooren, dat *Gennep* een tijd langh met ſijn volk was bezet geweest, te min, nademael hy die plaets tegens de aenſlaegen en oogh-micken van *Adolf vanden Berge* altoos vroomelijken had beſchermd. De *Burgondier* wees mede op den zelve tijd tuſſchen * *Ian van Egmond*, vader van *Arnald*, ende *Abt Willem van Matheneſſe*, dat de *Vry-heeren* van *Egmond* voortan den *Abt* van *Egmond* zouden erkennen en moeten gehengen, ende van hem verzoeken de in-heeringe van hun Heerlijkheyd. *Adolf* van den *Berge* gingh mede een reekeninge van ſchade over-leveren tegen de *Gelderſſe*, waer op *Arnald* van bericht diende, tot dat *Philips* het eyndelijken oordeel daer over wt-sprack. Maer dat hy aengaende de hoofd-zaek te weeten hoe ver ende wie van beyden tot het Vorſtendom *Gulich* gerechtighd was, vonnis hebbe gegeeven, en is niet wel gelooflijk; vermits de Hertogh van den *Berge* doen ter tijd was geruſt binnen *Kolen*, na dat hy veel waters had vuyl gemaekt, en zyne landen, welke ten hooghſten met ſchulden bekommerd ende wt-geteerd waren, over-gelaeten aen ſijns broeders zoon *Geeraert*, die zonder ſlagh ofte ſtoot daer aen quam; mids dat hy, om ondertuſſchen zyne Vorſtendommen te vryden en weder op de been te helpen, na den raed van de *Standen* vier heele iaeren in 't gebied van *Ravenſburgh* ſich zoude onthouden. Zelf onſe *Arnald* had zich, vermits de geduerige oorlogen en worſtelingen met *Adolf* over het houden en hebben, zoo diep in ſchulden geſteeken, dat hy bykants alle ſyne *Sloten* en Heerlijkheeden moeſte onderzetten; verpandende onder andere op deſen tijd ten deel aen ſijn verwant den Heer van *Ghemen*, ten deel aen ſijn broeder *Willem van Egmond*, de *Stad* het *Schependom* en de thicnden van *Wachtendonk*, welke hy nochtans binnen twee iaeren wederom af-loſte. Na de dood van *Sigismund* Koning van *Bohemen* en *Hongaryen*, wierd de man van zyne eenige dochter *Albert van Ooſtenryk* tot Keyſer ingewillighd. Doen omtrent was *Arnald* met de *Vorſtin*, ende een ſleep van 166. menſchen te gaſt by den Raed van *Arnhem*, daer over de 57. *Arnhemſſe* goud-guldens niet en wierden verteerd; een levendigh bewijs, dat de luyden in die eeuw ofte min over-daedigh, ofte het geld veel koſteler waer is geweest, als wel heden ten daege. Laeter vijftien iaeren was hy inſgelijken by die van *Arnhem* ter maeltijd genoodighd, en vergezelschap meer dan met twee

* Siet op
het iaer
1426.

honderd drey-l-gaften, alwaer het gelagh niet en klom boven de 47. goud-guldens.

1438.

45. In 't volgende iaer heeft *Arnald* eenige wey-kampen in de Kerfpielen van Putten en Nykerk aen *Reyner Henricks* en *Geeraert Snapper* voor 200. Rhijnffe goud-guldens verzet; wt welke landeryen hen de Dijk-grave, van des Hertoghs wegen, een iaerlijxe rente zoude wt-reyken van vier ponden. *Ian van Daffe* een aenzienlijk burger van Nymegen beftond op defen tijd van den Hertogh van Burgondien wederom te eyschen 140. Engelffe Nobels, welke hem door *Ian Nagge* en *Samfon van Lalaine* zyne Zee-Overfte by de haeven van Sluys waren ontnoomen, behalven 80. Rhijnffe goud-guldens aen verloopene onkosten. Koningh *Henrick* de fefte van Engeland verfocht door fmeekelijke brieven aen *Arnald* vry-geleyde voor fyne gezanten, om den Hertogh fijn bloed-vriend in 't voor-by gaen te begroeten, ende door deszelfs landen tereyfen na den Kerken-raed te Bazel, alwaer *Paus Eugenius* (die fich te zoeken had gemaekt, om dat de vergaderingh geftemd had dat fy boven den *Paus* was) wierd af-gezet, ende in fyne ftede gezet *Amadis* Hertogh van * *Savoyen*, geheeten naderhand *Felix* de vierde. De Raed van Kolen verghde *Arnald*, dat het hem beliefd te voldoen en na te koemen 't geen de Grave van † *Moers* tuffchen fyne Vorftelijke Doorluchtigheyd ende haer wel eer had wt-gesproken. *Ian van Arkel* van *Broekhuysen*, die omtrent de Maes ende in 't Ampt van *Keffele* eenige ampten bediende, poogde tegen den Vorft fttaande te houden, dat veele goederen, waer aen de Grave van *Moers* zyne handen woude flaen', hem by wt-fpraek waren toe-gekend, ende de *Heerlijkheden Spralant* en *Oefterham* als een erf-leen aen fijn vader *Willem van Broekhuysen* by de Hertogen van *Gelder* vergund; miffaekende wijders, in 't *Kuykffe* bos zonder laft eenigh hout gehouwen te hebben. Op dit iaer is *Arnald* vader geworden van fijn zoon, en naderhand vyand, *Adolf*, in 't 29. iaer van fijn ouder, daer de Vorftin *Catarine* niet over haer 22e. iaer en was, alzooy fy voor omtrent 15. iaeren, zijnde een meysken nauwlijx van acht iaeren, met *Arnald* al was getrouwd, die doen ter tijd na fijn vijftiende iaer toegingh. Sijn ander zoon *Eduard* ofte (zoo hem zommige heeten) *Willem*, voor defen *Adolf* gebooren, quam in zyne kindfheyd af te fterven, ende wt de wiegh voort in 't graf te vallen. Soo op dit als op 't vergangen iaer was de *Wael* in de *Neder-Betouw* by *Thiel* en *Ifendoorn* op feven hoeken door-gebrooken, fttaande het water twee voeten boven den dijk; doch de fcheur-gaeten met mefftinge en dreck in der yl toe-gevuld zijnde, bewaerden de landen en 't gewas van wijder verderf.

46. *Arnald* maekte op defen tijd met fijn broeder *Willem van Egmond*, na een lang-wijlige knibbelingh, zulk een maegh-gefcheyd: *De Heerlijkheden van Egmond* en *Yffelsteyn*, ende alle huns ooms en vaderlijke goederen, ook alle goederen van den groot-vader oom en moeder van de *Arkels*, buyten den kringh van *Gelderland* *Gulichen* *Zutveen* geleegeen, zoude *Willem* naer hem neemen, doch der zelver nalaetfchap in *Gelderland* en byzonder het *Slot van Oyen* met fijn toe-behoor zoude *Arnald* toe-koemen, als mede de op-fpraek op *Kleve* en *Pierepont*;

* *Dux Allobrogum*, & vulgò *Sabaudie*.

maer het verfehbil over *Mechelen* hen beyden in 't gemeen aengaen. Het geld hun vader *Ian van Egmond* wegen de verpandinge van *Hatterem* te goed komende, en zoude *Willem* niet in-vorderen, dan die zelve *Stad* na dood van fijn vader en op eene wijfe als nu fijn vader, moegen blijven bezitten, ter tijd toe hem wt de eerste fchattinge, over *Gelderland* wt te zetten, zouden zyn aengeteld 5000. Rhijnffe goud-guldens. De thynfen, thindenden, waerden, binnen-en-burten-dijxe aenwaffen, ende de overige zoo in de *Over-als Neder-Betouw* eertijds *Gelderffe* goederen, zoude *Willem* met fyne erven van *Arnald* ende fyne erven, zoo vaek dat behoorde, op *Zutveeffe* rechten te leen ontfangen, ook de bezwaerde en los-baere thynfen met fyne erven moegen vry koopen en onbespeerd gebuyken; mids dat de in de *Betouw* op nieuws op-koemende en van *Willems* grond af-gezonderde waerden (ten waere die kennelyken anderen toe-behoorden) *Arnald* volgen zouden. *Willem* zoude met fyne erven de tollen van *Yffel-oord* in-beuren, *Lederdam* behouden, ende, zoo langh fijn vader leefde, *Nergena*, de *bouw-vallige huysen* aldaer hermaeken, ende daer toe als mede tot fijn brand noodigh hout moegen kappen: des moght *Arnald* na fims vaders dood *Nergena* voor 3000. Rhijnffe goud-guldens weder naeftigen en in-trecken, mids aen *Willem* ofte fyne erven een half iaer te vooren de weet doende. *Willem* moght het gebied van de *Vooren* aen den *Grave van Moers* verpandfchap weder af-loffen, ende zoo langh in-houden, tot dat *Arnald* aen *Willem* fijn verfehbil en 3000. goud-guldens aen den *Grave van Moers* voor heen opleggende, de landekens van *Voorn* en *Nergena* weder na fich name. Yeder zoude met fyne goederen ook fyne leen-mannen 't fijnen dienst hebben; voor-behoudens dat *Leerdam* alleen leen-roerigh zoude blijven aen *Gelderland*. Noch *Willem* noch fyne erven zouden fich eenigh recht aenmaetigen op de landfchappen ofte daer inne geleegeene gronden van *Gelderland*, *Gulich*, *Zutveen*, *Kleve*, *Pierepont*, *Oeyen*, noch op de tollen van *Lobeth* ofte *Salt-boemel*, noch op het geld van *Hatterem*, 't welkhaer in dese fcheydinge niet en was toe-geveesen; gelijk mede *Arnald* ofte fyne na-koemelingen geenige op-fpraek zouden behouden op 't geen *Willem* in desen was toe-geleghd. Indien *Willem* zonder echte geboorte af-ftierf, zouden alle fyne goederen *Arnald* en fyne na-zaeten aen-erven. Dese was van beyde broeders geteykend, ende van hun vader *Ian van Egmond*, hun oom *Willem van Yffelsteyn*, *Frank van Borffel* *Grave van Oostervant*, *Iacob Heer van Gaesbeek*, *Abkoude*, *Putten*, en *Stryen*: *Reynald van Brederode* *Heer van Gennep*, *Vianen*, en *Ameijden*, *Henrick* en *Ian van Waffenaer*.

47. In 't naefte iaer deden die van *Hatterem*, *Elburgh* en *Venloe* klaghten aen den Hertogh over de fchaede en 't onrecht, 't welk hen die van *Deventer* en *Zwol* in opentlijke merkt-daegen anders aendeeden. De *Geestlijkheyd* van *H. Walburgh* tot *Arnhem* gaf te kennen, dat die van het *Sticht* tegen billijkheyd en oude verdragen hadden toe-geftopt de wateringe van 't *Lunterffe Veen*, en den dam alzooy geleght, dat al de waterdrift, die over de *Stichtffe* landen fich plaght te loffen, nu tot haer groot ongerief den *Sprakeleracker* haer toe-koemende bedorf en over-deckte, *Ian van Broekhuysen*, die fich voor erf-Droft van 't *Hertoghdome* *Gelder* wt-gaf, dreef op nieuws tegen den Hertogh, dat by brieven van de vorige Vorften dit ampt ('t welk hem voor al in oorlogstijden, meermaels was te ftaede gekoemen) aen zyne voor-ouders ervelijken was vergund, ende hy

† Siet op het iaer

1429.

1439.

hy na dood van sijn vader en broeder, zelf met believen des Hertoghs, als erf-Droft en Hofmeester van yedereen was gegroet en aengesien. Hy had mede verschil en moeyten over 't recht van huys-raed en wapens, na de inneeminge van *Amersfoyen* en andere plaetsen en Sloten by hem aengenoomen; verzoekende de Ridderschap en Steden hem hier in de hand te houden en getuygeniste moegen beleggen van luyden, die onzijdigh ende aen den Hertogh niet gehouden waren. *Arnald* vertoonde doen ter tijd aen de Standen van Gulich, wat al af-breuk zyne onderdaenen hadden geleeden, byzonder van *Ian van Bongart* en *Schonouwen*, ende vermaende haer toe te zien (gelijk hy van synen 't wegen mede woude doen) dat zulx in den tijd van 't bestand niet weder en moght gebeuren. Op dit iaer is iongh geweest *Catharine*, welke alleene van *Arnalds* dochters vryfter en ongehoudt bleef, hoewel meer als eens door groote Vorsten ten echt aengesocht. Sy verdiende daer na den lof, van het Vorstendom, na dood van haer broeder *Adolf*, wijsfelyken en heussfelyken etlyke iaeren langh te hebben waer-genoomen. In dese tijden nam de zmettelijke ziekte in Gelderland, Holland, Zeeland ende omtrent den Rhijn, ontallyke menschen wegh, ende onder andere *Ian van Loen* Heer van *Hensbergh*, een wreveligh man, ende die de Heeren straeten gewoon was te bezetten, ende sich met de schaede ende 'tzweet der onnoselen te verrijken; na dat hy, hoewel alleen van een ridder-matigh geslacht en slechteluyden gekoemen, sijn zoon *Ian* tot Bisschop van Luyk, ende *Geeraert* tot een Grave hadde verheeven. Keyser *Albert* haelde mede, in 't leger tegen den Turken *Amuraeth*, de dood op 't lijf door het onnaetigh nuttigen van koude pompoenen, in heete tijden, bekoemende in het volgende iaer tot een navolger sijn neve *Frederick van Oostenrijk* den drien.

1440. 48. *Arnald*, die met de landschap van Utrecht in geen onvreede begeerde te leeven, was rechtvoort besigh die van Nymegen door brieven te gebieden, om alle luyden van 't Sticht, ende in 't bysonder de gegyzelde burgers van *Amersfoort* van haere boeyen te ontslaen. Doen ter tijd is 'er over de erven dijk en gerechtighyde van *Driel* een vinnigh en doodelijck krakeel gebooren tusschen *Arnald* en sijn broeder *Willem van Egmond*: alwaer die van Nymegen den Hertogh rieden, de zaak te laeten bepleyten en af-doen by de iaerlijxe bank van *Driel*, daer sich *Willem* niet ongeneegen toe en toonde. *Arnald* had in die dagen het Slot van *Oyen*, bezeten te voren by *Ian van Rossen*, met de vleck Diechden, neffens de gerechtighyde en heelen tol voor 6000. goudguldens verpandschap aen *Diderick van Bronckborst* Heer van *Batenburgh*; met bedingh, dat de Vorst gemelte plaetsen zullende lossen, *Bronckborst* een iaer te vooren zoude hebben te waerschouwen. Middeler tijd schreef *Geeraert van Kleve* Grave vander Mark aen de Gelderse Ridderschap en Hoofd-steeden, dat het dorp Diechden aen zyne zuster *Elizabeth van Kleve* Vorstin van *Beyeren* tot een morgen-gaewe was geschonken, ende haer van den Hertogh 'onrecht wierd onthouden, verzoekende dat sy by den Vorst zoo veel wilden wt-werken, dat zyne zuster in haer goederen moght blyven onvernadeeld. Maer wat hier vorder op gevolghd zy, en ben ick niet gewaer geworden. Op dit iaer heeft *Philips*,

gezeghd *de Goede*, Hertogh van Burgundien voor 200. duysend goud-guldens wt zyne Engelsse banden vry-gekocht Hertogh *Karel van Orleans*, die voor 25. iaeren in den slag van *Azin-court* was gegreepen, ende tot aenlockinge van naerdere vriendschap hem wt-gehouwlijkt aen zyne nichte *Marie van Kleve*, zuster van onse *Catarine* Vorstin van Gelder, ende dochter van *Adolf* wt *Marie van Burgundien*, de vleessfelyke zuster van *Philips*. Op desen tijd is het gebouw van den tooren te Thiel weder af-geworpen, de aerde, om vaster grond te leggen, tot op den derrick toe wt-gedolven, ende gescherpte paelen 15. ofte 16. voeten langh daer in-geheyd, ende met grouwzaeme kosten en arrebeyd eyndelyken effen gestampt, daer na met zooden bedeckt, waer op de steene vloer van den tooren, zoo men hedendaeghs siet, staet gevestighd. Op dit iaer is de over-edele kunst van Druckery, het leeven en ciersfel van alle kunsten, in de Stad † *Haerlem* (maer niet te *Ments*, zoo de Duytse hen zelven en andere gaerne willen wijsmaeken) door *Laurens Koster* aller eerst gevonden, ende daer na onder de menschen allenxkens gemeen gemaekt.

49. Een weynigh laeter liet *Arnald* die van *Driel* straffelyken verbieden, geene ongelden, margen-beeden, maend-gelden, ofte diergelyke wt-gangen, aen de Geestlijkheyd van *Pauwels* 't *Utrecht* zonder synvorder last te laeten volgen. Doch alzo die van *Driel* niet alleen onder syn maer ook onder syns broeders gebied stonden, hebben sy *Arnald* en den Raed van Nymegen dese vermaeningh op het hert gebonden, dat men in desen niet te roekeloos zoude te werk gaen, nochte het hembd over den rock haelen, maer de zaak spaeren en berusten laeten tot de wederkomst van Heer *Willem van Egmond*. Aen d'andere zijd wilden *Ian van Bourbergen* Erf-Maerschalk, *Govert van Wylaik*, *Walraven van Haesten*, ende *Frank Piék* by des Hertoghs broeder verschoond blyven, zoo sy in dit stuck tot sijn nadeel yetwes moesten doen ofte wt-spreken, nade-mael sy wegen hun ampt en geboorte aen het Vorstelyke gebod waren vast gebonden. Op den 21. van de Somer-maend heeft *Philips van Burgundien* in de zaak van *Mechelen* († welk de Vorsten van Gelder voor hun erf-goed hielden, ende de Heer van † *Wesemael* Maerschalk van *Brabant* eenige iaeren herwaerts sich had aengeeygend) zoo een oordeel geveld, dat *Mechelen* (voor-behoudens hem *Philips* sijn opper-recht) Hertogh *Arnald* en sijn broeder *Willem* zoude toe-koemen, ende beyde broeders tegens den 22. des toe-komstigen maends daer over te Tiel ofte te *Bommel* een minnelijke by-een-komst houden, by-gewoond van beyder-zijdsse vrienden, om, zoo 't doenlijck ware, by verdragh alles af te doen: zoo niet, zoude hy *Philips* gemelte broeders na ses weeken tot hem roepen, ende na 't over-neemen van beyder bewijs, de gantse zaak by middel van vriendelyke kallinge ofte van rechten sien af te maeken; mids dat sy de vermelde goederen met haer aenkleeven (als *Pierpont* en *Mere*) geensins zouden verkoopen ofte

† Vid. auctor. pag. 476. § 477. ubi rei probandae integrum caput ex Hadr. Iunij Bataviâ interserit. Consule eundem ad annum 1450. Berrij Tabulas, Seriverij § Ampzingij Harlemum, tum Boxhornium in Theatr. Holland. aliosque.

1441.

† Siet op het iaer 1430.

vervreemden. Op het verfoek van *Arnald*, da *Geeraert van Kleve* over alle zyne op Gelderland fprekende pand-brieven tot onderling verfpreck en vergelijkinge wilde verftaen, fchreef *Geeraert* te rugge, niet anders te wenffen, begeerende daer by van den Raed tot Nymegen, dat fy met den Vorft tot dien eynde vafte een vergaeder-plaets zouden beraemen. In de zaak tuffchen *Walraven van Meurs* Biffchop van Munfter en *Ian van Rossem*, wegen etlykelanderyen en zool-weeren onder het Drost-ampt van *Lienden*, die *Rossem* fich van wegen fyne vrouw vermat toe te koemen, verftond de Vorft van Gelder, datmen het heele verffchil te *Kesteren* bank-vafte zoude maeken, om aldaer geuyterd te worden na de keuren van de plaets daer de goederen lagen. Die van *Harderwijk* bekuypten in die daegen tot *Arnhem* by de Ridderfchapen Steden, dat de Vorft haere brieven aengaende den tol te *Lobed* voortaan zoude gaetaeden, ende de fchaede die fy hier over geleeden hadden, als mede 't geen *Henrick van Effen* aen hem ten afteren was, wt de gemeene middelen vergoeden, mids dat *Effen* dan aen den Vorft den tegenwoordigen quijt-brief te rugge zoude geeven.

50. Hertogh *Arnald* liever achtende yets toe te geeven, dan door ontijdigh weygeren en hardneckigheyd fijn ftact in gevaer en roeren te brengen, vergunde aeneenige van de Ridderfchap ende aen de drie Vier-deelen van Nymegen, Zutveen en *Arnhem* alleen, wt-leggende haer vorige * verbond-brief, dat geene van fyne dienaers ofte ampt-luyden tegen yemant eenige hechtinge, overgreep en geweld ofte yet diergelijx vermoghte te plegen, ende daerzulx gebeurde, datmen dat brengen en vervolgen zoude eerst aen den Ampt-man van de plaets des misdacds, den fyinen ofte aen fyne woon-ftad by twee nabuyren, zoo verre men fyne tegenwoordigheyd niet krijgen en konde; om dat te verrechtvaerdigen en af te doen binnen denaeft 14. daegen; zoo niet, alfdan by den Vorft ofte fyn Stad-houder de klagt vervolgen; indien dese wt-landigh waren, zoudmen het brengen naer het Slot van Gelder in 't Vierdeel van *Ruermund*, naer *Lobed* in 't gebied van Nymegen, ofte naer *Rosendael* in de twee Vier-deelen van Zutveen en *Arnhem*, om aldaer door den Vorft ofte fyne gemaghtighe infgelijx binnen 14. daegen ge-eyndighd te worden. Soo dit verfloft wierd, zoudmen daer op voort-vaeren, ende fich tegen den ongelijk-doender wreeken op de verffe daed, als mede zoo de onderzaeten ofte buyren-luyden met rooven en branden yemands gereede haeve en goed befchadighden. Indien d'een land-zaet tegen d'ander op-ftond ofte misdced, zoudmen zulx een van de Ampt-luyden der drie Vierdeelen hebben aen te dienen, om volgens de keuren van de plaets daer 't geweld was bedreeven zonder verthoogh gericht ende gebeeterd te worden. De Ridderfchap en Steden zouden den Vorft geene andere ofte vordere dienftender ven te doen, dan men gewoon was te doen aen fyne voor-zaeten. Geene van de voor-befchreevene onderzaeten vermoghten voor fchaede, fchuld, eenige betichten of diergelijke met het stille Gerichte, ofte, dengeestliken ban malkanderen te moeyen, wtgenoomen in zaeken welke, na oud gebruyk, aen die Vier-fchaer behoorden, als † geestlijke leenen, en wt-giften, houwlijx zaeken, ende maekingen ofte wterste willen Gods-buysen aengaende. Alle verbonden en toe-zeggingen, zonderlingh met dit verbond en willekeuren der landen ftrijdigh, tuffchen den Vorft

† Beneficia ecclesiastica, seu prabende, proevens.

en fyne onderzaeten, ofte van de onderzaeten die zich tot nu toe buyten dit verbond hadden gehouden, onder een voormaels tegen den Vorft fyne landen ofte den inhouden van desen gemaecte, zouden maghteloos en onduchtigh zyn. De maekers zoo wel van de vorige als ingaenders van de tegenwoordige verbinteniffe, en behoefden geen mangal ofte zwaerigheeden meer voor te wenden, maer zouden voortaan allegaeder zonder onderscheyd een zyn, ende het water over eene stock draegen. Was wyder verfprouken, dat nergens in de drie Vier-deelen eenige verwapeninge van goederen zoude gefchieden, ofte eenige Ampt-luyden over zoodaenige handelingen ftanen, op straffe van ontwaerden. Die goeder luyden kinderen ofte dochters onfchaekte ofte tegen haer dank ontvoerde, zoude zonder genade, gelyk in dood-flagh, fyn lijfen goed gebruyk hebben, ende de dochters tegen haerer ouderen wil hier in bewilligende, van de zelve haere ouderen gaer onterfd zyn.

51. Ende al zoo een tijd langh herwaerts de Geestlijke luyden zoo binnen als buyten 's lands gezeeten, veele Hof-steden en treffelijke renten hadden aengekoft, die in dereeuwighheyd onder haer verbleeven, ende zulx niet alleen en ftreckte tot minderingh van fyne dienst, maer ook tot verloop en verarminge der onderzaeten, wierd zulx voortaan met gemeene stemmen verbooden, en des Vorften Stad-houders gelast diergelijke over-draghten niet by te woonen ofte te bevestigen. De Ridderfchap of andere die 't voorgaende verbond niet en hadden onderteykend, zouden niet te min de kraght van dit genieten, ende het voor aenftaende Paeffen moeten aenneemen; die buyten woonden binnen de naefte twee maenden, de minder-iaerige binnen haer twintighfte iaer. Indien yemant der anderen dreyghde, en veroorfacte dat fyne erven woest en ongebuwd bleeven, die zoude door den Ampt-man ofte den befchadighden over-geleverd worden aen den Vorftelijken Stee-houder, en tot fchrick van anderen gerecht. Behalven 't voor-verhaelde zouden de drie Vier-deelen in haer geheel blijven van 't geen 'er te vooren was beflooten. Dit verbond was beteykend door *Diderick van Bronkhorst* Heer van *Batenburgh* en *Anholt*, *Ian van Apeltorn*, *Barthold van Gent* Heer van *Loenen*, en *Willem van Isendorn* af-gezanten van wegen de Ridderfchap wt het Vierdeel van Nymegen: *Henrick* Heer te *Wifch*, *Frederick van Hekeren* gezeghd *Rechteren*, *Seyn van Dort*, ende *Geeraert van Hackfort*, wt het gebied van Zutveen: *Henrick van Middachten* *Ridder*, *Evert van Wilp*, *Geeraert van Gervot* gezeghd van *Eme*, en *Claes van Aller* van *Stoutenburgh* *Velouwffe* *Ridder*, neffens van de *Overigheyd* der Steden *Nymegen*, *Zutveen* en *Arnhem*. Want de Landschap verneemende, dat de Hertogh by de hand geleyd ofte geblind-doekt wierd van eenige (die haer eygen meer zoekende dan 't gemeene befte, onder dexel van oorlogh Gelderland niet op en hielden te plucken, ende met het krijghs-volk om roof wt-gaende, de vreemde luyden en vyanden in een gelid ftelden) vond hoogh-noodigh den Hertogh in desen van fyn fchuldigen plicht te vermaenen. Dit beftect is naderhand onder-gefchreeven van *Diderick* Heer van *Groesbeek*, *Henrick van Bitterfuijk* Heer van *Aefferden*, *Ian van Byland*, *Diderick* en *Arend van Bueren*, *Henrick van Puyffick*, *Herman van Mekeren*, *Orho* en *Bernt van Galen*, *Walraven van Ackor*, *Ian de Ruter*, *Willem van Heteren*, *Ian van Zylen*, *Gooffen van Brakel*, *Floris van Beejde*, *Chriftiaan* en *Ian van Ruffwijk*, *Willem Boffert van Vladorp*, *Ian van Kuyk*, *Hartwijk Neegel*, *Roelof van Merwijk*, *Orho*

* Siet op het iaer 1436.

1442. *Otho van Steenbergem, Geeraert Doys van Avezaet, Winanden Govert Pannekoek, Diderick van der Aa, Wijnrich die Schoyn, Arend Willemen Ian van Hoemen, Ian van Broekhuysen van Weerdenburgh bastaerd, Otho en Goossen van Rossen bastaerden, en Hillin de Gier.* Wt kragt deser verbintenis heeft de Hertogh op Woensdagh na Pinxteren den Raed van *Doesburgh geoorloft, dat sy, tot

* *Ex lite-
ris ipsius
Ducis.*

sijn weder-zeggen, binnen haere Stad ende daer om lanx van zynent wegen zouden moegen aentasten ofte doen aentasten alle, die eenigen overdaed met vangen, schenden, rooven, branden, ofte anders binnen den lande deden, ofte gedaen hadden, ofte die daer van ter quaeder naem en geruchtstonden, ende die, tot dat men ze hadde gericht, brengen en houden in haere gevangenis.

52. Keyfer *Frederick* verwittighde op desen tijd door ernstige brieven den hoogh-gebooren (zoo hy hem noemde) *Arnold* Hertogh van Gelder, *sijn lieven Oom en Vorst*, om over eenige weeken te *Frankfort aen den Meyn* op den Rix-dagh in eygen hoofd, ofte, in val van noodzinninge, door zoodaene gemaghtighde te verschijnen, aen wien men hoogh-wichtige zaeken betaemlyken moghte vertrouwen; aengesien aldaer zoude verhandeld worden, 't geen tot rust ofte onrust des Roomssen Rix, ende bevreedinge van de Roomse kerk was dienende, als mede verscheyde bezwaernissen raekende het geheele lichaem van Duytsland. Onder andere verstond hy hier mede de scheuringe die daer was om de kerckelijke by-een-komst, welke Paus *Eugenius* te *Florentien* hadde doen laeden tegen die van *Bazel*, welke *Amadis* Hertogh van *Savoyen* tot Tegen-Paus had op-geworpen. Maer gelijk *Lodewijk Dolsijn* van *Vrankrijk* zoon van *Karel* den seven-den de zaek van *Eugenius* sich aentrock, zoo naemen de *Switzers Amadis* weder by de hand, 't welk daer na veel bloeds en moeyten gekost heeft. Wat een gevoelen *Arnald* van dese kettery en verdeylinge heeft gehad, wijst wt sijn vonnis te *Grave* wt-gesproken, ende aldus luydende; dat, aengesien de *H. Vader Eugenius* nu veele iaeren herwaerts door 't gantse Christendom voor Paus was gehouden en gehoorsaemd, ende de meeste Koningen Proosten en Vorsten al noch hem hand-haefden, ende hem *Arnald* ook noch geene dringende redenen waren voor-gekoemen waerom men *Eugenius*, als voor heen, niet en behoorde te erkennen; zoo beleed hy, na gehouden raed met de Geestlijke en andere sich des verstaende, Paus *Eugenius* (om niet zonder hoofd te wesen) voor eenigen en rechten Paus te houden, tot dat 'er by een algemeene en wettelijken verzamelde kerken-raed anders wierde geoordeeld; belastende derhalven alle zyne onderzaeten, gemelten Paus volkoemene gehoorzaemheyd te bewijzen, op de verbeurte van 4000. Geldersse guldens. Behalven dat, zaghe de Keyfer koemen, dat *Arnald* ende sijn Vorstendom nieuwe quellingen en inlandse oorlogen over 't hoofd hingen: vermits *Geeraert van den Berge* na den af-gang van sijn oom *Adolf*, bereeds, zoo de spraek ghingh, inleydings-brieven op *Gelderland* van hem had verkreegen. Tusschen *Arnald* van *Gelder*, ende Heer *Geeraert van Kleve* broeder van Vorst *Adolf*, wierd in die daegen by tijds een stille-zaet getroffen voor etlyke maenden, op hoop, dat 'er middeler-wijl goede mannen aen weder-zijden de duysterheeden en hin-

der-paelen moghten wegh neemen. Hier in en waren niet begreepen de Hertogh van den Berge, noch *Adolf van Kleve*; in voegen, dat zoo beyde broeders *Adolf* en *Geeraert* met den anderen in veede raekten, de Hertogh sich aldan met sijn schoon-vader *Adolf* zoude moegen vervoe-gen, mids aen *Geeraert* daer van 14. daegen te voren de weet doende.

53. Op het aenhouden van den Vorst, dat men te weeten tot bewaer van de *Thieler-* en *Boemeler-weerden* ende de dorpen rondom, 100. wt-geruste ruyters en 500. voet-knechten diende te werven, wierd binnen *Arnhem* den 15. dagh des *Soemer-maends* op een *Land-dagh-vaerd* bestemd, tot dien eynde de pond-schattinge door 't gantse *Vorstendom* in te voeren; met bedingh, van dit geld tot weer alleen van 't land en gemelte nood-lijdende plaetsen te kost te leggen. Wijders beraemde de landschap, dat de muntgezellen en munten (om dat de zelve over al vervielen ende menigerley gebreeken waren onderworpen) tot naerder last zouden stille staen. Op den elfden van de *Oogst-maend* bevestighde Keyfer † *Frederick* te *Frankfort aen den Meyn* op een vollen Rix-dagh alle keuren en voor-rechten, waer mede zyne voor-zaeten die van *Nymegen* hadden vereert, gevende haer gelijke vryheyden met die van *Aken*, ende dat men ze noch aen 't *Keyserlijke Hof-gericht* noch voor andere vier-schaeren moghte verdaghvaerden, ten waere sy yemant recht weygerden; sprack ze eyndelijken ook vry van alle bezaeten en bekommeringen, indien sy in 't *Vorstendom* van *Gelder* de koop-luyden met raed ofte daed niet en hadden helpen af-zetten ende haer goederen ontroofen. De *Cancelaer* en hooge Raeden van *Brabant* deden wt *Loeven* aen die van *Nymegen*, *Zutveen*, en *Arnhem* verstaen, hoe de *Raeds-heeren* van den *Bos* haer hadden behandighd een schrift, zoo van hun als van hun Hertogh, waer by sy grootlijx klaeghden over den *Grave* van *Nassouw* en sijn wijlen vader, die in tien ofte twaelf iaeren herwaerts de *Geldersse* koop-luyden met den tol te *Ravesteyn* boven recht hadden geschooren en bezwaerd, ook hen veele goederen en waeren afgenoomen; ende dat sy alle dese mis-bruyken begeerden af-geschafft ende de geleeden schaede geheeld te hebben: waer op de *Raeds-heeren* dienden, dat sy dienthelven meermaels waren aengefocht, ende ook met wijlen *Engelbert van Nassouw* hier over in woorden geweesd, die doen geen onbillijk bescheyd en had gegeven; daer neffens op de versse daed nu aen sijn zoon *Ian* des Hertoghs brieven besteld, die insgelix over-boodigh zeyde te zijn, op zekeren stond en plaets zich met den *Grave* van *Werneburgh* in te stellen, ende van dese zaek over en weder mondelingh verspreck te houden.

54. Vorst *Arnald* beteegh in dese daegen *Vincent* *Grave* van *Moers* over zwaere en verresfende zaeken, dat hy, zijnde een *Smal-heer* van den Hertogh, nochtans des zelfs koop-luyden en in-zaeten die hem geen quaed hadden gedaen, op vrye *Heere-steegen* sijn lande had doen aenrandzen en wtschudden, ende wt de kerck te *Kessel* in *Gelderland*, terwijl de *Priester* dienst doende den beker op-bief, ee van de *Vorstelijke* onderdaenen gevangen wegh gehaald; waer door de *Gemeente* tot op desen dagh de kercken 't kerck-hof met den *Gods-dienst* hadde geschurwd en moeten missen; ende daer behalven *Ian van Broekhuysen* sijn *Erf-Drost* en *Hof-meeester*, gaende wt sijn

† *Vid.
auctor.
pag. 482.
§ 17.*

naem naer de Vorftin van Brabant, hand-daedelijken aengehouden omtrent de pael-steeden van Brabant. Hy wreefhem wijder in den neus, dat hy in Gelderland ende met de Vorftelijke land-zaeten een after-bax verbond had gemaekt; ook een bende krijghs-knechten op het fpoor ende befigh zijnde om den vyand te vervolgen, door ftreel-woorden zoo langh op-gehouden, dat de vyand was ontkoemen; ende laetftelijken tot Aken (ten tyde Geeraert van den Berge daer van wegen den Keyfer wierd in-gebuld) fijn paerd 't welk hy vanden Hertogh te fchenk had, met een fluyer ofte lint van Geeraert had behangen. Doen ter tijd waren Arend van Blitterfwiyk en Ian van Broekhuysen tegens een recht-ftrijdigh; gelijk mede Ian Schenk van Nideggen, gevoeghd met Maes van Oeft, Engelbert van Brent, ende de dochter van Henrick Schenk, om eenige Landen en Sloten een bitter kooker-gevecht en groote fpartelingh hadden met Ian van Ghemen, waer van wy, alzoo heteer recht- dan land-zaeken zijn, geen langer teemen willen maeken. Omtrent defen tijd gaf Philips Hertogh van Burgondien alle zyne Drotten, Ampt-luyden en Richters van Brabant te kennen, dat hy aen fijn l. neve Hertogh Arnald nef-fens aen fijne hovelingen en krijghs-luyden tot vijftrigh toe, met zoo veele ofte weyniger paerden (ten waere die fijne vyanden ofte ballingen waren) vry-geleyde had toe-gestaen, om binnen Brabant tot aen toekomstige Paeffen zonder vrees en moeyenis te verblijvan. De oorzaak van dese bevelen was, zoo 't fchijnd, de dickmaels hervatte en 'telkens weder-af-gebrookene handelingh wegen de landfchappen van * Mechelen, ende waer over de Burgondier beyde gebroeders Arnald en Willem van Egmond zocht te vreedten te fstellen.

* Siet op
het iaer
1441.

1443.
† Siet op t
vorige
iaer.

55. Na 'taf-zetten van Eugenius was Amadis † van Savoyen met de meefte itemmen tot Paus gekoozen; hoewel hy, verlet door den aenhangh van Eugenius, Peters ftoel te Romem noyt en heeft moegen beklimmen. Dees alfoo by de negen iaeren om-zwervende, droegh fich niet te min als Paus, fchrijvende op defentijd aen Hertogh Arnald, ende door Ian Pollart zyne meeninge voor hem bloot leggende, verzocht eyndlijken, dat de Hertogh hem en Gods kerk wt dese golven van benauwdheyd wilde helpen verlossen. Dese brief was gegeeven te Lofan onder des viffers-ringh op den 15. van den eerften Lente-maend. Het op-fchrift was (gelijk der Pausen wijze van fchrijvenis) *Lieve zoon edel man Arnald, Hertogh &c.* Arnald hier op fijn antwoord niet willende verbergen, fchreef weder een letterken te rugge, noemde fich een ootmoedigen zoon vanden Paus, ende voeghde after fijn naem dese woorden, *Heer van de Velouw, van Kuyk, ende van Born, &c.* Maer wat Ian Pollart van Amadis aen Arnald, ende van hem weder aen Amadis mondelingh heeft verricht en over-geboodfchapt, heeft men ftuckfse wijfe af te neemen wt zeeker een brief, door *Willem van Bofinchem* eer-tijds Heer van Bueren en dood-vyand van Vorft Arnald, aen fijn vertrouwden vriend Arend van Amerungen over-gefchickt, daer in ontdeckende, dat Pollart wt den naem van Arend van Egmond by Amadis aenhiel, ten eynde Amadis dochter aen Arnalds zoon Adolf moght worden verloofd en gezeekerd; hier by doende, dat hy zulx die van Utrecht mede had aengedient, of die by geval daer wt eenigh voordeel ofte fchaede zouden weeten te viffen. Dan dithouwlijck (ick en weet niet waerom) en had effenwel geen voort-

gangh; ofte om dat het Vrouwlijc bereeds aen een ander verzeyd, ofte dat de Savoyaerd (die fich wt het oude Huys van Saxen ende van Keyferlijke voor-zaeten poght af te koemen) te hoogh in de borft is geweest: van gelijken en geluckte niet de vryagy van Frederick oudften zoon van Frederick Hertogh van Saxen met Charlotte nichte van Amadis, ende dochter van Lodewijk Hertogh van Savoyen, alzoo de zelve Lodewijk den elfden Koningh van Vrankrijk naderhand ten deel viel. Op dien tijd kreegen de Harderwijkers het recht ofte de bevestinge van den af-flagh ende voor-koop van de viffen, die tuffchen Muydenen Kampen naer Gelderland wierden vervoerd. Wef-halven Arnald op hooge ftraffe verbood, dat men geene viffen wt de aengeleegen zee nieulijc gehaald zijnde, ofte over land ofte over zee ergens anders moght verbrenghen markten ofte veulen, dan aller eerft binnen Harderwijk; ende tot dien eynde alle door de Stad rijdende vis-karren aldaer stille zouden hebben te houden, ofte ten minsten een benne vis ofte ander-half verkoopen laeten. Hy deed daer beneffens dese gunft aen de Stad Zwol ende naemelijken aen Ian van Bokkhorst, dat het Kotemer-veer tot dicht onder Hattem wierde verlegghd, ende dat men daer over als mede door Hattem alle waeren en pakken onder gewoonlijke tolleren moght voeren en fleepen, mids dat daer altoos fchuyten ofte ponten (alleen van die van Zwol) by de hand zouden wesen, ende de beele Stad en 't Schependom van Hattem, als van ouds, vry van veer-geld (behalven dat yeder haerd-ftede op Martens-dagh alle iaer eens een moerken ofte duy hier voor zoude wt-langen) ten waere sy met paerden, vee, waegens ofte diergelyke zwaere vracht wilden over-vaeren. Dese brief betyckende de Vorft ten over-ftaen van Henrick zoon van Meer, Elbert van Alphen, Heer van Hoem en Pol, ende andere Raeds-vrienden meer.

56. Wanneer op defen tijd Geeraert van den Berge aen d'ene zijde de bazuyn blies, ende aen een anderen hoek de Burgondier, met de Hoëxe en Kabeliauwife in Holland te doen hebbende, wegen den geduyrigen door-toght van fijn krijghs-volk Gelderland arm en moede maekte, willende mede dat de Biffchop van Utrecht in geestlyke zaeken van yeder een zoude worden gehoorfaemd; docht het Arnald hoogh tijd wt de oogen te sien, ende verzocht daerom op de landfchap, dat men, tot af-weeringe van alle dienftbaerheyd en bezwaerniffen, metten eerften volk te paerden ook een deel voet-knechten zoude aenneemen. Waer op de Ridderfchap met de drie Hoofd-fteden dadelyken 41000. goud-guldens in-willighden; van welke wt-zettinge het Vierdeel van Nymegen binnen 14. daegen 17000. goud-guldens zoude op-brenghen; Zut-veen 4000, die van Arnhem 8000, ende die van Ruermond eerft-daeghs mede hun aen-deel. 't Geen hier aen te kort fchoot, zoude de Hertogh wt zyne landen en tolleren vol maeken. Middeler-wijl heeft Diderick Biffchop van Kolen, met Geeraert van den Berge en den Biffchop van Luyk in-spannende, het vaste Huys ten Broek in 't land van Kleve in-genoomen, ende aen den Bergh-lander den vyand van Arnald in bewaer gegeeven. Eenige Heeren wt Gulicher-land, onder andere Ian van Bomgert, Ian Schelart van Obendorp, en Ian van Wykeraede, duchtende dat het ophaer kap moght druypen, maekten, om in de voor-baette wezen, met Vorft Arnald een beftand, 't welk yemant, zoo hy 't wilde af-gaen, een

een geheele maend voor den wt-gangh van het zelve zoude moeten op-seggen. Een met naemen *Philips van Dreys*, bestond (Godwouts) den Hertogh met dreygh-brieven aen boord te koemen, zeggende, dat hy, om sijn eer te beschutten, sich vyand van *Arnald*, ende vriend van eenen *Aert Moesham* verklaerde. Doch de Vorst en was zoo week ofte geck niet, dat hem, wegen dese blaes-kaekery, het hert in de schoeyen is gezonken. De Bisschop van Kolen met *Geeraert van Kleve* Grave van der Mark, begeerden op *Arnald*, om in de Stad *Gelder* ende voortste *Veenbrugge* zich te laeten vinden, en aldaer de zwaerigheden tusschen den Bisschop van Munster ende den *Heer van Moers* te helpen wt-vundigh maeken. Die van *Maestricht* schreeven mede, tot dienst ende wt den naem van *Ian van Merode* als momber van sijn neve *Ian van Pettershem*, hy wilde den zelven beleenen met het Slot te *Weert*, waer voor hy gereed was aen den Hertogh manschapte doen.

57. Wanneer de Vorst indie daegen, om sijn hert wat speelen te leyden, naer *Arnhem* was gekoemen met *Ian van Bylant*, *Evert van Alpen*, ende *Govert van Wylayk* zyne Raeden, heeft hem de Stads Overigheyd van *Arnhem* (te weeten *Does van Gruythuyfen* Burgemeester, neffens *Winand Ridders*, *Roelof Momme* ende *Govert Bentink*) aengedient, dat die van *Ruermond* by haer t'elke reyse om hulp aenporden tegens zommige van zyne Hof-gefinde, die met vuyft-recht haer eenige goederen hadden ontvuydicht. *Arnald* zulk ter herten treckende, vertrock met een verbolgen gemoed terstond wt de Stad, ende liet wt het Slot van *Rosendael* den Raed van *Arnhem* weeten, sy zouden by geschrift vervatten t'geen sy onlanx met den mond hadden voor-gedraegen: hem was nu acht iaeren langh veele weder-waerdigheyd weder-vaeren, dan wilde nu een anderen wegh met haer in-gaen, waer van hen wt sijnen naem naerder vertoogh zouden doen sijne Raeden, welke by aen haer schickte, *Alpen*, *Wylayk* ende *Arénd van Goer*. Dan vermits de andere Hoofd-steden *Nymegen* en *Zutveen*, belangende het beklagh van die van *Ruermond*, wt eenen mond bliesen, ende van de vereeniging met zyne eygene wille op-gerecht, zeyden noch te konnen noch te moeten af-treeden, wierd dit glimmende vuyr haest in d'as-kolk gesmoord; nademael op t'volgende iaer, na veel haspelinghs en onkosten, door maekelaery van de *Ridderschap* en *Steden*, die van *Ruermond* met den Vorst binnen *Arnhem* op desen voet zyn verdraegen. Over die van *Ruermond* zoude den Hertogh sijn voorrecht en hoogheyd blijven ongekenkt: De *Rechter* en *Schepenen*, die ofte wt eygen drift ofte wt dwangh de Stad hadden geruymt, zouden haer voorrige waerdigheyd bekleeden, ende de burgers wt hunne ballingschap vry moegen weder-keeren, gelijk mede des Hertoghs gevangen lijf-knecht ontslooten worden; na gedaene vergoedinge by den Hertogh van de schaede door sijne huys-genooten ofte krijghs-knechten aldaer zengericht. De Stad zoude, als voor heen, haere schattinge op-brenghen, ende haere oude voordeelen en keuren behouden. Hier over stonden van wegen de *Ridderschap* wt het Vierdeel van *Nymegen*, *Willem zoon te Egmond*, broeder te *Gelre*; van wegen het *Zutveense* Vierdeel, *Henrick Heer te Wisch*, wt het Vierdeel van *Velouwen* *Will. van Rijswijk*;

wt den naem van de *Steden* *Nymegen*, *Zutveen*, en *Arnhem*, *Roelof van Hautart*, *Geeraert Ulrich*, ende *Ian van Zalland*. In die daegen over-quam *Arnald* met *Geeraert* oudsten zoon van *Kulenburgh*, dat hy onderplicht van manschap de beheersinge van t'Slot en gebied van *Bueren* zoude ontfangen, doch daer voor aen den Hertogh tellen 6000. Rhijnse goud-guldens, ende aen *Walraven van Haefsten* Stad-houder in der tijd 7500. der zelve guldens, welke hy aen de Heerlijkheyd van *Bueren* ten afteren was. In t'geschrift stont mede wt-gedruckt, hoe ver de Vorst ofte Vorstin aldaer huyzende, de in-komsten, visseryen, neffens den gantssen huys-raed van t'Slot, als mede de vordere baeten van t'koorn, schaepen, hoorn-beesten, ende van ander gevoegelt en vee zouden genieten.

58. Hertogh *Adolf* van *Kleve* t'*Huys te Broek* weerloos geworden zijnde, begon terstond volgens verdragh by sijn schoon-zoon *Arnald* om bystand aen te houden, ende die van *Nymegen* daer voor aen te spreken. Die van *Goch* was hy mede door brieven aen, zijnde gewaer geworden, dat eenige van hun burgers onder duymen den vyand hand-sterkten en nooddurft toe-zonden, ende bad daerom, dat zulx dogh niet meer en moghte geschieden. Die van *Goch* schreeven hier over aen hun heerschap den Hertogh van *Gelder* om raed; te meer, vermits *Blankensteyn* te voeren wt het land van *Kleve*, zoo sy klaeghden, gewaender hand en plonderende hun gebied en vryheyd was door-getrocken, ende schickten met een op het begeeren des Hertoghs over een tafereel ofte wijd-loopige rolle van alle schaeden, welke sy voor-gaeven in dien tocht te hebben geleeden. De *Steden* van de *Grave* en *Doesburgh* braghten mede te berde wat al ongemacken en aentooten sy van anderen ende wt andere oorzaken hadden wt-gestaen. De Bisschop van *Munster*, met de *Ridderschap*, *Steden* en *Geestlijkheyd* van sijn *Stift*, maekten den Vorst mede klap over klap moede van wegen *Ian van Rossen*, als of die den Bisschop de goederen van sijn *Sticht* onthield, dingende daer na hier op, dat men in desen raed wilde schaffen, ofte dat hy anders aen de *Keyserlijke Kamer* zyne klaghten van zins was over te brengen. Betreffende de twijffelingen en mis-verstanden tusschen Vorst *Arnald* en *Ian van Hensbergh* Bisschop van *Luyk*, wierd over en weder goed gevonden, dat van wegen den *Hensberger Lodewijk Boest*, *Fostrad Bare*, ende *Ian Gollardin* wt den Raed van *Luyk*, neffens den *Grave van Hensbergh*; ende wt den naem van den Vorst van *Gelder*, *Ian Schelart van Obbendorp* Ridder en Hof-meester, *Roleman van Arendale* Ridder en Heer te *Well*, ende *Ian van Broekhuysen* Heer van *Loe* en *Geisteren* Erf-hof-meester, met by-voeginge, indien de stemmen staeken, van meester *Ian van Nyensteyn* by een eynd-oordeel alles zouden af-doen. Als de voornoemde Bisschop van *Luyk* in die daegen een reys naer *Ierusalem* had aengevangen, was hy genoodzaekt, effen wijs ende zonder het land van beloften gesien te hebben, te rugge te keeren, om reden de *Turken* hem vry-geleyde ontzeyden, alzo hy sich onder anderen door een averechte en schadelijke hooghmoedigheyd Hertogh van *Bouillon* had laeten doopen, van welken naem de *Musulmans* al noch schrick en heugenis hadden. Op desen tijd liet *Roelof van Diephold* Bisschop van *Utrecht*, het hoofd in eene kap steekende met den

† Habet & mulca bitem. Auditum admissi risum teneatis amici.

1444. den Hertogh van Kleve, den Bisschop van Kolen opentlijken ontzeggen, wt zaek hy ofte zyne knechten den onderzaeten en koop-luyden van Utrecht dickmaels hoon en ongelijk hadden aengedaen, ende den Vorst van Kleve met zyne bond-genooten al noch een onrechtvaardigen krijg aendeed; ende éyntlijken meer gehoor gaf aen *Amadis* als aen Paus *Eugenius*.

† Siet op't
vorige
iaer.

* Siet op
de iaeren
1440. en
1441.

59. De Heer van *Wesemael* Erf-Maerschalk en een van de grootste van Braband, siende dat *Philips van Burgondien* † doende was, om de Stad en 't gebied van *Mechelen* (waer van hy sich mede Heer schreef) tusschen de broeders *Arnald* en *Willem van Egmond*, als rechte grond-Heeren, te verdeelen, zocht veele kromme sprongen te maeken, ende versocht, volgens eenige handschriften, van den Hertogh van Gelder wedergeevinge vooral van 't Slot en Kerspel van *Oyen* en *Didem* met de Over-Macffe landeryen van *Os*, van gelijken de thienden en raey-thienden van *Hervelt* en *Andela* in de Over-Betouw; ende alle goederen van zal: *Ian van Arkel*, ende wederreyinge van 't geld aen hem geleend. Over de verschillen van * *Driel* waren aldoen te Nymegen bekommerd en vast gehouden *Sweer van Weerdenburgh*, *Willem van Haefien*, *Willem van Wy*, *Siesken van Hemert*, *Ian van Dodenweert*, *Barent van Wees*, *Hillen van Aelst*, en *Arend de Kock*, die aen den Vorst doen op den Land-dagh zijnde ontbouden, hoe sy aldaer onschuldigh in gijzeling zaeten, ende aen den hals en goederen wierden aengeklaeghd, daer sy doch niet buyten sijn last en hadden bedreeven, biddende overzulk, dat men ze mede wilde begripen en indachtigh zijn in de handeling tusschen hem ende de Steden te sluyten. De Ridderchap en Stedengezanten schreeven van *Arnhem* aen die van *Nymegen*, sy zouden doch in de belegering van *Beeff* volharden, beloovende haer spoedigen onderstand, ende dat 'erook van *Zutveen* alle uyren bescheyd wierd verwacht; vermaenden ze daer neffens middeler-wijl het geschut en alle legergereedchap vaerdigh te houden, om den vyand ter rechter stond en plaats te beiegenen, ende alle aenstaende rampen van 't vaderland af te keeren. In die daegen maekte de Hertogh *Zweer van den Zande* tot op-siender en meester van alle zyne wapen-huyfen, lastende zyne Stad-houders en Slot-waerders al om voor hem open te sluyten de pack-kamers van 't geweer, op dat hy het geschut, snap-haenen, arm-borsten, bouten, buskruyd, ende voorts alle oorloghs-tuygh daer binnen en buyten op geschrift stellen, daer voor zorge draegen, ende het ter gelegener tijd tot des lands gemeenen oorber moght gebruyken. *Arnald*, om by tijds penningen tot de oorloghs-kosten by een te gaderen, nam op desen tijd te *Erkelens* van *Willem Keller* te leen 4000. goudguldens, onder beloften van hem wt de schar-kifte van de Stad *Grave* te betaelen; ende niet veel minder van den Heer van den *Berge*, *Byland* en *Hedel*, geevende hem iaerlijx daer voor zeecker aendeel op den rol te *Lobeth*; waer over echter naderhand moeyte is gereesen. Die van † *Elburgh* verkreegen op dit iaer van *Christoffel* Koningh van *Denemarken* milde geweld-brieven, aengaende de visseryen omtrent het gedachte Koningrijk.

† Vid. auctor. in Omissis.

60. Op *Huberts* dagh, zijnde den drieden van de Slaght-maend, is Hertogh *Arnald* met over de 2000. ruyters op *Gulicher-land* aengeftooten, menighte van vleecken wt-roovende, ende 17. door den brand bedervende. Dan alzoo Hertogh *Geeraert van den Berge* de zyne (die met den eersten naulijx stand greepen, ende de Geldersse maght ter nood af-weerden) voor de tweede mael op den vyand (die weder na huys zocht te trecken) omtrent de paelen van beyde Hertogdommen, met groot gedruys zelve aenvoerde, begaf sich *Geeraert van Kullenburgh* stang-voerder van de eene bende, aller eerst op de loop. Heer *Willem van Egmond*, die t'elkens voet by steck moedighlijken met den vyand had geschermtuzelt, siende geen kans om wegh te raeken, wierd t'zaemen met sijn Drossaet in verzeekingh genoomen, ende na zyne weder-lossinge ter eeren met den draegh-band behangen, gelijk mede de overige gevangens *Ian van Broekhuysen*, *Henrick van Mere*, en *Evert van Wilp*. Onder de dooden waren *Geeraert van Weerdenburgh*, *Warner van Zantwijk*, *Ian van Vanderick* ofte *Varick*; ende aen d'over zijd van de vernaemdste *Werner van Palant*. Hertogh *Arnald*, na dat hy sich dapperen welhad gedraegen, wierd door eenige van zyne ruyters wt het gevaer geholpen en geredderd. Over dit ongemeen geluck word op desen dagh al noch iaerlijx van de *Gulichers* gevuerd, ende *Hubert* als een Bescherin-heylich aengeropen en ge-cerd, hoewel'er (na de reekeningh van de *Kolensse* Iaer-boeken) van de Geldersse niet over de 64. gegreepen wierden, ende alleen 30. dood-geslaegen. Doch die het voordeel van den slagheeft, heeft ook de eer daer van. Hy wint genoegh, die niet en verliest en sijn nest beschut: hy verliest genoegh, die met sijn volk engeld niet en wint en een blauwe schein loopt. Ia men zoude, niet zonder schijn van waerheyd, moegen gelooven, dat dese slaghe *Arnald* meest op de knyen heeft geholpen ende sijn onderganch verhaeft. Want hier wt groote schulden, wt de schulden nieuwe scharctingen, ende wt descharctingen een af-keerigheyd ende voor't laetste een t'zaemen-zweeringe syner onderzaeten tegen hem is veroorzaekt. In *Switser-land* viel mede een treffen voor; alzo de *Dolfin* van *Vrankrijk* zoon van *Karel* den sevenden, staende voor de eer en 't wel-vaeren van Paus *Eugenius*, tegen *Amadis van Savoyen* op-trock. Niet verre van *Bazel* haytpluckten 4000. *Switzers* zoo heftigh met den vyand, dat hoewel 1600. daer van op den dicksten hoop der *Franssen* in-dringende alle te gader gematft wierden, de overige evenwel den *Franssen* heel *Duytsland* te bangh maekten, ende der zelve 6000. door de scherpte ioegen. Op den 13. van de Slaght-maend des volgenden iaers liet *Willem* geweest de Heer van *Bueren*, een geslaegen vyand van 't Huys van *Gelder*, *Willem van Egmond* Heer des lands van *Mechelen* sijn gevangen, die doen ter tijd noch niet ontslaegen ofte wegen sijn los-loon was verdongen, in een laetdunkend briefken weeten, dat hy over acht maenden daeghs na toekoemende *Iacob* sich naer de Stad van *Berchem* zoude hebben te begeeven, aldaer in 't huys van sijn tollenaer *Koenraed van Boelendorp* verblijven, ende buyten sijn believeen niet van daer scheyden, ofte hy wilde hem voor al de wereld als eerloos en meyneedigh wt-luyden.

1445.

61. *Arnald*

61. Arnald om zyne gevangens vry te koopen moest sich wederom in nieuwe schulden steeken, handelende in die daegen met die van *Erkelens*, dat sy aen hem tellende 2000. goud-guldens door geheel Gelderland tol-vry zouden wesen, voor den tijd van sesiaeren, ofte tot af-lossinge toe van de geheele schuld; waer tegens sy beloofden eene bende ruyters ofte anderhalve voor zyne hoogheyd wt te rusten, ende een tijd langh van alle behoeflijkheyd te verzorgen. Op den zelve tijd ende wt de zelve oorzaeken heeft men den heerlijken en wel-geleegen streek van de *Duyffel* aen *Arnalds* schoon-vader den Hertogh van *Kleve* moeten verpanden ende van 't Geldersse lichaem af-scheuren. De zaak van *Vincent Grave* van *Moers* en *Sarwerden* wierd nu te *Venloe* op nieuws hervat, alwaer *Arnald* en *Vincent* sich in eygen hoofd in-stelden. Doen ter tijd wierd by *Diderick* Bisschop van *Kolen* Hertogh van *Westfaelen* en *Engeren*, zeer gearrebeyd, om een knoop te maeken tusschen *Arnalds* seven-iaerigen en tweeden zoon (doch eer geschaepen om in 't leeven te blijven ende schier ofte morgen tot de heerschappy te raeken dan sijn oudsten broeder) † *Adolf*, ende *Margriet* nichte van *Paus Amadis*, en eerst-geboorene dochter van *Lodewijk* Hertogh van *Savoyen*, *Chablais* en *Augusta*, Vorst van 't *Roomse Rijk*, *Markgrave* van *Italien*, *Grave* van *Piedmont*, *Geneve*, *Valtoline*, *Baugy*, &c. Vry-heer van * *Val de l'Oste*, Heer van *Nicy* en *Vercelles*. De Bisschop liet zich te *Veenbrugge* vinden by Hertogh *Arnald*, die neffens veele Vry-heeren en Raeden hier over te † woorde was met *Ian Chiffiaco* wet-geleerden ende af-gezant van den *Savoyaerd*. Alhier wierd voor-gellaegen, dat de Hertogh van *Gelderde* bruyd, zoo haest sy in haer twaelfde iaer zoude treden, van * *Straesburgh* zoude doen haelen, ende met iuweelen en andere schenkagien na hun beyder staet en waerdigheyd wel voorzien, daer en boven *Adolf* en zyne manlijke nalaetenschap met duydelijke bewillingh van de alinge *Landschap* alleen en zuiver erfgenaem maeken in zyne Vorstendommen en Heerlijkheden. *Arnald* bedongh mede, dat *Iuffrouw Margriet* in zulk een geval vroegh na dese landen moght over-koemen, om aen de tael ende gewoonte by tijds te gewinnen. De volmaghtiger zeyde, dat *Lodewijk* zyne dochter wilde wt-zetten met honderd duysend guldens *Savoys*, maekende 70000. en 600. *Rhijnsse* guldens, in plaets van haer houwlijx-goed, zonder meer. Dit geschrift was beteykend by *Ian van Berchem*, *Eibert van Eyl* Drossaet van *Gelder*, *Ian van Apelteren*, *Ian van Zeelhart* Vorstelijke Raeden, *Ian Pollart*, *Rutger Woys* Raeds-heer, *Rutger Grave* Stad-schrijver van *Nymegen*, *Willem Sas*, en andere. Maer dese handel is steeken gebleeven, ende *Adolf* naderhand met *Catarine van Bourbon* in echtschap getreden, ende *Margriet van Savoyen* met *Peter van Luxenburgh*, *Grave* van *Brie* ende *S. Paul*; hoewel andere haer egemaet maeken van den *Mark-grave* van *Montferrat*.

62. Op desentijd gaf *Arnald* wt en bevestighde den *Land-brief*, aengaende de *Over-Betouw*, belastende, neffens andere stucken, dat detwee Hoofd-steden *Nymegen* en *Arnhem* van nu voort-

aen elk af-sonderlijkē aldaer een *Heymraed* ofte *Dijk-grave* zouden stellen, te weeten een wt den Raed van de *Stad*, ende die daer omtrent ten minsten twintigh mergen lands had leggende. Heer *Ian van Homoet* en syne *Ampt-luyden* in de *Over-Betouw* hadden doen ter tijd haere handen geleght aen *Iorden van Lawijk*; welken man-slagh en meer andere ondaeden *Arnald*, met hulp van de *Ridderschap* en *Steden* van *Nymegen* en *Arnhem*, aennam op het aller-strengste te wreken, ende niet te rusten voor dat yeder een hier over waere vernoeghd. Op *Palm-Sondagh* des naesten iaers is de hoofd-stad *Zutveen* van den *blixem* endonder zoo aengetroffen, dat de tooren en klokken van de *Marien-kerk* quamen af te branden ende te smelten, 13. menschen van den slagh dood bleeven, ende veele (zoo doen de wijze en der luyden over-geloof mede braght) met den heyligen oly hun lijf tegen dese hemelspijlen zochten te wapenen. Dat meer is, op den zelve dagh zijn 'er zulke wind-en sneeuw-buyen onder wt den *Rhijn* naer *Kolen* op-gesteegen, dat de menschen zich quaelijken op het vlacken onder den blooten hemel konden bergen, ende het kooren met den wijn-stock door de koude heel wierden verzenghd en af-gebeeten. Wegen de zwaerigheyd met † *Vincent van Moers*, schreef niet allen *Frederick van Meurs* de vader van *Vincent*, maer ook de Hertogen van *Burgondien* en *Kleve* aen *Arnald*; die daer op aen den *Burgondier* bescheyd gaf, ende aen den overmoed ende hals-sterkheyd van sijn leen-man *Vincent* de heele schuld van dit langhduerigh en verdrietigh dingh-tal. De *Klevenaar* ontbood, dat het gantsse verschil aen sijn oudsten zoon *Ian* gesteld was, die na allen schijn daer van wel haest korte metten zoude maeken. Daer na is 'er binnen de *Stad Grave* een dagh boraemd, om alle schortingen tusschen de *Brabanders* en *Geldersse* op te neemen, ende zoo moegelijken by te leggen, verklaerende *Arnald*, indien 't hem zelve niet gelegeen en viel dese vergaderingh by te woonen, evenwel voor bondigh te zullen houden 't geen aldaer tot dienst syner landen met den *Brabander* zoude worden verhandeld, ten over-staen van zyne gezanten, te weeten *Willem van Egmond* Heer 'slands van *Mechelen*, *Willem van Heuklem* Abt van *Pouwels Gods-huys* tot *Utrecht*, neffens de Heeren van *Meer*, *Broekhuysen* en *Wylaik*, als mede *Ian van Rossen*, *Walraven van Haestien*, ende *Frank Piek*.

63. De Heer van *Wesemael* begon met sijn ouden † eysch weder op te waeken ende daer neffens over te leggen het daer op gevolghd oordeel van den Raed van *Loeven* tegens den Hertogh van *Gelder*; die hier op terstond diende, dat de landeryen van *Os* over *Maes* ende de thienden van de *Betouw* in menige iaeren by die van *Wesemael* niet en waren bezeeten, ende na alle vermoeden van des zelfs voor-zaeten aen anderen over-gezet en vervreemd, vermoegens oude hand-vesten hier van zijnde; dat mede die erven, gelijk ook de *Sloten* van *Oyen* ende *Dieden*, *Geldersse* leenen waeren, ende de wtspraak of het gebied van die van *Loeven* in 't minst noch in 't meest onderworpen; ende *Arnald*, hoewel neffens andere mede erfgenaem van Heer *Ian van Arkel*, des zelfs nalaetenschap ende dien naem echter wt zekere oorzaeken niet en had willen aenneemen, ende zich in des overleedens schoeyen steeken. Op het verwijt, dat die van *Driel* door 't wegh

1443.

† Siet mede op het iaer 1443

* alias pays de Vaul.

* Argentinna.

† Siet op 't vorige iaer, en elders.

† Siet op den iaere 1444.

† Vid. latè instrument. apud auctor. pag. 489. & duab. seqq. quod totum paucis verbis enucleavit.

wegh haelen van rijs-boffen zyne onderzaeten van 't dorp *Empel* hadden verkort, zeyde *Arnald*, dat men de daeders moefte kenbaer maeken, ende man en paerd noemen, zoo men hier over recht begeerde. Die van den *Bos* gaven voor, dat hunne Stad (eertijds genaemd *de Stad vanden Bos by Orten*) van de Heeren van Gelder (als die noch Graven waren) vrydom van tollen had verkreegen over gants Gelderland, volgens verdragh wel eer tuffchen *Henrick* Hertogh van Lotringen, ende *Otho* Grave van Gelder voor haer en haere nakomelingen opgericht, ende waer by *Otho* fich had verbonden defe zyne toe-zegginge kraght te doen hebben, op verbeurte van alle leenen en landfchappen, by de Vorften van Gelder van gemelten Hertogh ontfangen; daer by doende wt den mond van alle oude luyden, dat die van den *Bos* dit voorrecht tot allen tijden hadden genooten, totdat fy zedert eenige iaeren ende vooral nu, van de Gelderfche Vorften met tollen waren belaft. Wat hier op geantwoord en gedaen zy, en kan ick niet bevinden, dan dat die van Nymegen alfdoen eene gelijke vryheyd door Brabant fich toe-fchreeven, als die van den *Bos* door Gelderland. De Brabanders beklaghten daer beneeven den Heer van Geifteren *Ian van Broekhuysen* over menigerhande quellagien en fchaeden haere burgery aengedaen, die hier tegens door een wijd-loopige verfchooninghen anders luydende kondfchappen zyne tegendingers den mond fnoerde. De Biffchoppen *Diderick* van Ments, *Diderick* van Kolen, *Iacob* van Trier, ende *Lodewijk* Palts-grave aen den Rhijn, Keur-Vorften des Rijx, lieten den Vorft van Gelder door brieven verkondigen haer op-zet en verfpreek van hen verder alle wegelagery ende nachtegaels-vogels t'eenemaal wt hunnelanden te weeren, biddende, hy wilde ten dien eynde insgelijx zyne Sloten- Steden- en froom-bewaerders allenthalven laft geeven, om op zulke knevelaers acht te neemen, ende die over al te bannen en te verftooren.

64. In die daegen is'er een vafte voet van rechts-pleginge beraemd, om door gants Velouwen en Velouwen-zoom, in 't by-wefen ofte af-wefen van den Hertogh waer-genoomen te worden, dat te weeten de Droft van Velouwen en Richter van Arnhem fes weeken te vooren wt des Hertoghs bevel hier van al om kerken-fpraek zouden laeten doen in haere kerfpelen, ende de Hertogh de Ridderfchap van Velouwen met de Stad ofte Richter van Arnhem 14. daegen te voren tegens den bestemden dagh verfchrijven. De koften van de Ionkeren zoud de Vorft afdoen, ende daer heen mede nodigen den Heer van *Voorft* gezeghd van *Keppel*, als zijnde een Ridder en fchild-knaep van de Velouw, ende van buyten anders niemant, ten ware de Vorft met de Ridderfchap anders verwillekeurden. In 't Gericht zoude de Droft beneden den Vorft zitten, ende de Vorft eerst fijn vonnis geeven, en 't zelve door den Over-pander doen wtfpreken. De vier kleyne Ampten, hebbende haer afzonderlijke gerichtsbanken, te weeten *Hoevelaek*, *Scherpenzeel*, *Nyebroek* en *Oldebroek*, zouden aen defe vierfchaer hunne zaeken mede overbrengen. 't Gericht van den Droft van Velouwen opgeftaen en gefcheyden zijnde, zoude de Richter van Arnhem in Velouwen-zoom insgelijken omzitten. De Vorft wt het land-gericht gaende, zoude door een ander zyne plaets bewaeren.

Daer na wierd'er in de zaek van *Driel* dapper gewerkt; alzoo die van *Driel* zeyden verfchimmede brieven gevonden te hebben, daer mede het recht van haere wateringh wierd vaf gefield. Dan vermits *Ian van Rossem* houder van dien brief alleen de kat de belle niet en woude aendoen, ende in 'rafwezen van de andere een oordeel fcheppen, beftonden die van *Driel* den *Zebe-dijk* (andere noemen het den *Somer-dijk*) op haer eygen hand by nacht door te fteeken. Die van *Broekom* en *Kerkwijk* den gemaekten graft van den dijk daedelijken toe-vullende, klaeghten over die van *Driel* aen hun Ampt-man; die de *Drieters* neffens die van *Rossem* en *Herwijnen* tegen die van *Broekom* en *Kerkwijk* voort naer *Bommel* daegende, ende in tegenwoordigheyd van *Ian van Rossem* en des Stads Overigheyd te kennen geevende waer over hy die van *Driel* aensprack, van de *Drielfe* dit befcheyd ontfingh, dat zy dien dijk, alzoo 't haer eygen bandijk was, wilden openen zoo dickwijls als 't haer slechts beliefsde. Daer na verfeenen de kraekeelende kerfpelen voor *Arend van Haeften* ende *Frank Piek*, alwaer wanneer die van *Broekom* en *Kerkwijk* wt kraght van zekere bewijs-ftucken zich den dijk aenmaetighden, wierden die van *Driel* vermaend de gerechtigheyd van haer dorp af te paelen; 't welk fy nochtans weygerden te doen, fteunende (gelijk doch het land-volk door de bank fteegh en vaf houdende is) op hun befcheyd en brieven. Dan alzoo yeder een het door-booren van den dijk als een gevaerlijk dingh ontried, ende die van *Driel* fich niet en wilden binden aen het zeggen van de Ridderfchap en Schepenen van Thiel ofte Boemel, noch van den Hertogh zelve en zyne Raeden, ofte van de t'zaementlyke Ridderfchap, ook niet aen het vonnis van de vijf banken van Tiel- en Bommelerweerden, waer toe de andere niet ongraegh en waren, gingh het aen beyde zijden opeen fcheyden. Terftond daer na quamen die van *Driel* den dijk al wederom met gewapend geweld doorsnijden, zonder dat die van *Broekom* en *Kerkwijk* met hunne Ampt-mans aenloopende zulx konden verhinderen. Hier oprotteerden die van *Driel* te zaemen, ende zwooren malkanderen trouw op het kerk-hof. *Willem van Berchem*, op hoop van de waffende onlusten voor te koemen, diende den Vorft al den handel aen; die *Berchem* voorhield dat hy met recht zoude fpreken ende met geen geweld te werk gaen. Alfdoen zijn die van *Driel* voor de bank van *Zulichem* verdaghaerd, waer onder de *Zebedijk* mede behoorde.

65. Alhier vonniffen eyndlyken de *Heymraeden* in 't by-zijn van de weder-zijdfe dingh-luyden, dat de voorzeyde dijk denge-erfden van *Kerkwijk* toe-behoorde, zoo wel als hun andere aenleggende erf-gronden. Waerover de Ampt-man ampts-halven die van *Driel* voor 't volle *Gericht* van *Driel* een dach van rechten moefte leggen, 't welk haer verder wees aen een van de Schepens naementlyken *Gooffen Sander*, dien fy de oogen zochten wt te fteeken ende op haer hand te krijgen; doch al om niet: vermits hy betuyghde geen oordeel te willen ftrijken buyten voorweeten der Schepenen van *Zulichem*; waer onder ook was *Diderick van Brakel*, welken fy mede zonder vrucht aen de ooren liepen, ende hem twee offten beloofden te fchenken. Ondertuffchen vonniffe *Sander* met acht Schepenen van *Zulichem*, dat de door-fteekers van den dijk, zoo vermoegens

1447. vermoegens de oude als nieuwe brieve-geschriften, den hals en alle hunne goederen verbeurd hadden. Doch de Schepenen van *Driel*, wt-gezondert *Goossen Sander*, verdoemden alle die geene die kennis hadden gehad van het doorsnijden, ofte daer toe de handen geleent, in een boete slechts van drie ponden. Ende vermits dese oordeelen verscheyden waren, deed de Amptman de Schepens zoo van *Zulichem* als *Driel* naer *Bommel* verdaegen, op dat de strijdigheid daer moghte hervormd en tot effenheyd gebraght worden. Die van *Zulichem* lieten sich daer vinden; dan die van *Driel* naer Nymegen verreyd ende van den Raed der Stad opgehouden zijnde, wierden te *Bommel* vermist; alwaer, in 't by-zijn van den Hertogh met de Ridderfchap en den adel van die gehuchten, de wt-spraek der Schepenen van *Zulichem* als recht-maetigh wierd gestadighd, ende die van *Driel* in 't ongelijk gesteld. De naemen der Ionkeren, knechten, en Raeden van *Salt-bommel* wt Thiel-er-weerd waren *Diderick van Weerdenburgh*, *Willem van Heze*. *Goossen van Vanderick*, *Arend de Kock van Opijnen*, *Alfrid en Gijsbert de Kock*, *Bartolomeus, Herman, Arend en Walraven Piek*, *Arend Piek van Asperen*, *Ian van Schonouwen*, *Willem Arend Walraven Otho en Gijsbert van Haesten* broeders, *Ian en Albert van Herwijnen*, *Ian Walraven en Otho van Vuyren*, *Adam van Hoekelom*, *Goossen de Iode*, *Ian van Kuyk*, *Hubert van Beefde*. Wt Boemeler-weerd deze: *Gijsbert Heer van Hemert*, *Steysken van Broekhuysen*, *Marten van Puderoyen*, *Arend Piek van Gamend*, *Arend de Kock van Delwijnen*, *Arend van Herler*, *Ian van Rossen*, *Otho van Rossen* bastaerd, *Ian en Egbert de Kock*, *Henrick Piek* bastaerd.

66. Hier na was de Ampt-man besigh om de breuk-plichtige wt des Vorsten naem te bedwingen, endevan de andere af te zonderen. Doch die van *Driel* bleeven effen verhard en weder-spanigh; op-gereyd en aengehouden, zoo 't bleek, van die van Nymegen, die hier over verscheyde brieven af-schickten, en af-maeningen dedden zoo aen den Ampt-man en Stad van *Bommel* als aen 't kerspel van *Gamend*. Sy ontboden mede *Frank Piek*, Ampt-man van Thiel- en Boemeler-weerden, dat hy die van *Driel* ongemoyd zoude laeten, noch hun goederen ofte lichaemen uentasten, ofte dat sy zulx als baer geweld en ongelijk zouden duyden, ten op-sichte van de brieven die de *Drielfse* hadden van de vorige Hertogen. Indien hy evenwel met de zaeken voort-voer ende sijn hoofd en last volghde, wilden sy zoodaenige middelen gebuyken, als sy van 't verdraghs wegen schuldigh waren. Die van *Driel* daerna door hun Amptman *Piek* etlijke reysen in-geroepen zijnde, en luysterden niet eens na dese beveelen. De Amptman effenwel door de vorige dreygeryen af-geschrickt ende by sijn zelve te zwack om de boeten wt te vorderen, riep den Vorst te baet, waerschouwende hem ondertussen met loode voeten in desen voort te gaen, ende aen die van *Driel* tijd te gunnen om haer te bedaeren. In 't byzonder liet hy die van *Driel* goedighlijken aenzeggen, vermits hy alleen van des Vorsten wegen de vervallene boete was inmaenende, dat sy hier over met hem op de beste wijze zouden koemen verdingen. Maer alle noodingen wierden in den wind geslaegen, en dit billijk bod met met den voet gestooten. Derhalven heeft de Vorst sich met een sleep van 60. ofte 70. ruyters

zelf naer *Driel* begeeven. De burgemeesters van Nymegen wapenden sich hier tegens, die 't volk aen 't hollen brengende ende de klokken treckende, hem opstaende voet zijn na-gezet. *Arnald* dit wijs wordende, ende de zyne vermaenende wel op haer geweer te passen, was genoodzaekt sijn lijf-wacht te versterken, ende, na voorgaende klock-luydinge, de schuld en syne boeten wegh te haelen, doch ongaerne en zonder arge meeninge; alzoohy die van *Driel*, zoo haest sy sich gezeggelijc en verdraghfaem aenstelden, na vergunninge van vry-geleyde tot hem riep, ende daer na wt *Driel* vertrock. Wt dezen handel rees 'er tusschen den Vorst en die van Nymegen een vinnige vyandschap en groote verdeylinge, die dit voor kragt hielden, ende de schuldige met de onnoofele, de tegenwoordige met de afwezige zonder onderscheyd klaegden gestraft te zijn; verzoekende daerom haer bond-genooten, om hen, na den letter van 't * verdragh, tegens zoodaene wijze vandoen de hand te reyken. De Vorst zeyde tot zyne verfooningh, het recht der landen, ende sijn eygen eer en hoogheyd verdedicht, daer behalven zoo wel die by huys als van huys waeren pand af-gehaelt te hebben, om dat alle de *Drielfers* schuldigh waeren, d'een door hand-leeninge en d'ander door toe-kenninge; dat hy eyndlijken met geweld en onminne hadde moeten te werk gaen, alzoohy die van Nymegen de *Drielfers* hadden verhard, ende gepoght, den Hertogh wt de plaets te willen drijven.

67. Om dese waerom liet *Arnald* de Ridderfchap naer *Arnhem* verschrijven, neffens een deel van zyne bloed-verwanten: alwaer hy die van Nymegen aenbood, het gantsse verschil wt syne handen ende tot erkentenis te willen stellen van de Ridderfchapen Steden, ofte haer af-gezanten, ook aen 't Sticht van *Utrecht* ende sijn vader den *Heer van Egmond*, ofte (zoo hen dit niet aen en stond) aen *Philips van Burgondien*, dien sy zelve hier over hadden aengeweefd. Dan die van Nymegen beriepen sich alleen op die geene, die in 't iongste verbond stonden benoemd. De goede Vorst begeerde in desen slechts 14. daegen tot sijn beraed, 't welk als die van Nymegen mede wt korfel-hoofdigheyd onwaardlijken af-sloegen, heeft hy *Catarine* sijn egemael van stonden aen naer Nymegen af-gevaerdicht, met dit bescheyd, dat hy moght lijden, zoo de Vorstin ende de Stad van Nymegen, met de in 't onlanx gemaekt verdragh aengeroerde Ridderfchap de zaak onder een konden vinden. Welk bod den Hertogh al te mild, maer aen die van Nymegen noch kreupel en niet genoeghsaem en docht, die derhalven 's anderen daeghs wt de Stad gaende, sich zelve gericht, ende van het Tol-huys en de in-komsten van *Lobed* meesters hebben gemaekt. Dir gedaen, beleeden sy rond wt in openbaere brieven, dat die van *Driel* kragt en over-last was weder-vaeren, aen wien sy, als onder haer Vierdeel te huys behoorende, heul en hulp schuldigh waeren; ende om dese reden de Ridderfchap en vernamde Steden by haer hadden t'zaemengeroepen: voor welke gehoude vergaedinge sy den Vorst geen eyndelijc bescheyden zoudengeeven, wegen de zaak van *Driel*. In nocheen ander geschrift vermaenden sy den Vorst, om te Nymegen op die by-eenkomst, onder toe-zegginge van vry-geleyde, te verschijnen met de andere, die 't werk van *Driel* hadden beleyd en helpen wt-voeren. *Arnald* dese stout-sprekende brieven niet zonder

* Siet op
het iaer
1441.

ſmaed en wterſte verſtoornis ontfangende, ende al te hoogh-hertigh om ſich te laeten muylbanden van zyne eygene onderdaenen, gaf haer een neus, enzeyde, dat het niet henlyuden, maer hem ende ſyne voor-zaeten altoos en alleen had toe-geſtaen, zeeckeriſch te verleenen. Ontboud haer derhalven, ſy zouden de wiſte en geſchickſte van hun Raeds-lyuden naer hem binnen *de Grave* af-vaerdigen, om in deſen ſijn vonnis en genaedige meeninge te verſtaen. De Hertogh van *Burgondien* had mede ſyne gemaghtighde te Nymegen, die tot voordeel van *Arnald*, doch zonder voordeel, haer tongh en yver te werk ſtelden.

68. In die tijden liet *Adolf van Kleve* de Steden *Ruermond*, *Zutveen*, en *Arnhem*, maermeest die op de vergaderiſch tot Nymegen aenzeggen, men zoude hem *Kempe-land* ongequeld laeten, ende, door ſijn ſchoon-zoon den Hertogh van Gelder, ſijn oudſten zoon aldaer niet in 't licht ende in den wegh zijn; *Arnald* mede over dwars betijgende als wankelbaer van trouw, ende die t'elkens het fuzel-boekien en omwegen zocht; vermits het een angel in ſijn voet was, dat hy in den oorlogh zijnde in-gewickeld ende de vaſt belegerde Stad van *Soeft* door ſijn zoon *Ian* tegen den Biſſchop van *Kolen* (die wt *Bohemen* en *Saxen* ſterke hulp-troppen by ſich hadde) zullende tegen-houden, van *Arnald* tegen verwachtingh en beloften in deſe ſyne nooden niet met allen en wierd geholpen. Want beyder Vorſten *Stiften* en *landſchappen* alſdoen zoo bekommerd waeren, dat ſy nauw een eenigh Slot en hadden daer in geen ſchuld en was geveſtighd: tot dat op 't naefte iaer, door 't koppelen van *Paus Amadis* (die na dood van *Eugenius* nu ſchier meester in 't ſpel was) tuſſchen beyde Heeren de oorlogh te *Maſtricht* wierd neder-geleghd. Op dit iaer hebben die van *Buyren*, de kodze op ſtraet koemende, haeren Droſt *Walraven van Haiſten* wt de Stad gedreeven en op het Huys belegert: ende zijn daer over die van Nymegen en andere Steden die van *Buyren* te hulp gekoemen. Doch wt welke oorzaeken deſe hapery geſprooten zy ofte hoe het vorder daer mede zy af-gelooopen, en vind ick niet aengereykend. Eenpooste voren had *Geeraert van den Berge* Hertogh van *Gulich* in een opentlijk geſchrift kond gedaen, hoe hy genaede en af-laet had vergunt aen alle inwoonders van *Gelderland* in den voorigen krijgh en in-toght gevangen. Hertogh *Arnald* was op deſen tijd zeer beroyd van geld en ſinnen, vermits hy alſdoen geene ofte luttele in-komſten wt ſyne landen trock, ende, om den daegelijxten penningh en onderhoud van ſijn leger te *Grave*, ſijn huys-raed en verſcheydene zoo goude als zilvere vaeten van nooden had aen ſijn opper-keuken-meester *Ian van Holte* te verzetten: te weeten een Cruys met vier ſtucken: de groote en kleyne beelden van de moeder *Marie* en *H. Ian*: een groote ſchildery van *H. Ieroen*: twee vleſſen: twee groote lichters: een groote wijd-waters back: een belle: een paix: een outaer ſchotel: twaelf bekers, weegende t'zaemen by de 630. ponden. Dan aizoo na verloop van eenige weeken de wt-gifte den ontfangh te boven giſch, gaf de Vorſt op 't reynd van den Wijn-maend op nieuws ſijne hand over, ende maekte hem *Holte* eyndlijken tot Opper-

† *Hausimus haec ex mſcto quodam Chronico Tilensi.*

Rent-meester van 't gantſſe Vorſtendom, Graefſchap, ende van 't land van *Kuyk*, met laſt om als voor heen te bezorgen de keuken en huysgefinde, zoo van hem, als van ſyne nichte en egemael *Catarine*.

69. Na dat die van Nymegen het land als den bodem dreyghden in te slaen en het onderſte boven te werpen, ende boven de vorige moederwillen *Vincent Grave* van Meurs *Arnalds* Smalheer ende tegen-ſtreever aen 't zeel hadden gekreegen, zonder tot eenige redelijckheyd te willen verſtaen, deed de Hertogh te † *Heuſden* in *Brabant* hier over ſijn beklagh aen *Philips van Burgondien*, als ſijn wterſte toe-verlaet en Leenheer daer en boven van den grond daer het *Drielfſe* verſchil eerſt over was geſprooten; die zyne en aller Vorſten hoogheyd en verzeekernis in *Arnald* willende bewaeren, korts daerna ſyne onderzaeten in *Brabant* belafte de koopmanſchappen aen te houden van alle die geene, die wt de landen van *Gelder* ofte *Zutveen* om den handel van *Driel* ſich dertel en drieffigh tegens *Arnald* aenſtelden; te meer, nademaal veele van de *Ridderschap* en weder-willige Steden, hoewel door *Heerouten* aengezocht, in gebreeke bleeven van hem als Leenheer in deſe zaek tot richter te neemen. Weynige daegen laeter leverde *Walraven van Moers*, van wegen de gezanten der vier Opper-ſteden, aen den Hertogh brieven, waer by ſy begeerden dat hy op nieuws een dagh wilde beraemen, ende de verbondene *Ridderschap* en Steden by een doenlaeden, om te ſien of men het verken niet zoude konnen waſſchen, ende de zaek vereffenen bykants op zoo een voet, als de *Burgoenſſe* volmagtigters ende de vier Steden onlanx tot Nymegen hadden aengevangen. De Vorſt gaf hier op een wijd-loopigh bericht, hoe dat die van Nymegen, terwijl hy ze alle billijckheyd voor-droegh, het Huys te *Lobed* ('t welk als in tijden van vrede van bezettinge ontbloomt was) ende ſyne tolleren aldaer hem hadden ontweldight, het land van *Bueren* vyandlijken aengetaſt, het Slot vermeertert, ende wreedelijken geleeft met die geene die hem tegens die van *Driel* de hand en ſchuldige trouw hadden gebooden: dat hy echter te vreden was, zoo verre ſijner ende de Hertogh van *Burgondien* zulx toe-lieten, met de ſyne in verdragh te treden. Die van Nymegen ſiende dat de Hertogh ten hooghſten ontroerd was, ende niet alleen den *Burgondier* maer ook een legerken aen de hand hebbende, om tegen-weer wtzagh, deden alle vlijt om die van *Tiel* en *Bommel* te verleyden, ende met haer in een ſchipte brengen (onder een fraeyen glimp van der Steden gerechtighde te verdedigen) ende van alle hoeken eenige ſchorfde aenklaghten en beufelingen tegens den Vorſt op te zoeken, die inſgelijx in opene brieven ſich van alles zuiverde en den bal wederom sloegh. *Arnald* verzocht op deſen tijd den Biſſchop van *Kolen* voor het Hoogh-tijd van *Kerſmiſſe* eens voor hoofd te ſpreken; waer in de Biſſchop bewillighde, ende hem met een vermaende, dat doch de Vorſt ſijn land van *Kempen* niet langer door zyne krijgers zoo deerlijken wilde laeten plaegen en om-wroeten.

† *Hesdinum oppidum Brabantiae locis duobus appellat auctor. Mallem Heuſdam vel Heuſdinum dixisset, ad differentiam Hesdini, noti oppidi in Artesius, cuius in seqq. mentio crebra.*

Mid-

Middelcr-wijl verloor *Arnald* sijn schoon-vader en naesten na-buyr Hertogh *Adolf* van Kleve, wiens dochter *Catarine* beyde Vorstendommen door een nauw verbond aen een had gehecht, 't welk echter met *Ian* van Kleve *Adolfs* na-zaet en zoon is hervat; ende wijders versproken, dat de streek van de *Duyffel* met de kerspielen *Loenen* en *Taweck*, voor 6000. *Rhijnse* goud-guldens † eertijds aen *Adolf* verpand, wederom aen *Gelderland* zouden koemen, zoo haest *Ian* van Kleve van de hoofdschuld met de renten zoude sijn veruoeghd. Over dese handelingh stonden als middelaers en getuygen *Willem* van *Egmond*, *Diderick* van *Bronkborst* Heer van *Batenburgh*, met den Raed der Stad van *Nymegen*, welke nu met den Vorst was ofte schein vereenighd.

† Siet op
het iaer
1444.

70. Onlanx te voren had *Arnald* bereeds veele klaghten in 't wit gestelt tegens zommige Raeds-heeren en Grooten van *Gelderland*, die hem in den aenvangh van sijn bewind ende onmondige daegen waren toe-geuoeghd, naementlijken den Heer van *Batenburgh*, *Nymegen*, ende etlijke andere Steden, als of die meer haer eygen, dan het voordeel der landen zouden beiaeght hebben. Dan door de op-koemende verzoeningh sijn de lid-teekens van dese zeeren mede bestreken en wegh genoomen. Want onder andere op dien tijd *Ridder Ian* van *Broekhuysen* Erf-Hof-meeester, *Ian* van *Wykrade* Erf-kamerlingh van 't Vorstendom, neffens *Willem* van *Vlodorp* Erf-vooghd van *Ruermond* alzoo met den Hertogh eens wierden, ten over-staen van zyne Raeden *Henrick* van *Meer* Heer van *Weerde*, Heer *Ian* van *Bokhaeven*, *Winand* van *Arnhem* Ridderen, *Ian* van *Boetbergen* Erf-Maerschalk, ende van de geschickte der *Ridderschap* en Steden die by 't verbond bleeven, dat men over de moeylijke zaak van *Driel* ende over de wapenen neder te leggen elders een zit-dagh zoude wt-schrijven. Ende wierd te *Kuyk* bestemd, dat de Vorst het gantse verschil zoude verblijven laten aen die van *Ruermond*, *Zutveen* ende *Arnhem*, hier by koemende *Broekhuysen*, *Wikerade*, en *Vlodorp*; met bedingh nochtans, dat die van *Nymegen*, zoo die hier in bewillighden, eerst ende voor al hem zyne Sloten, landen ende in-komsten zouden weder in-ruymen. Dienvolgende gaf de Vorst in 't begin van de *Hoy*-maend brieven wt, inhoudende, dat by met sijnre onderzaeten wegen het kraekeel van *Driel* en 't ontnemen van sijnre *Huysen* en 't land van *Bueren* aldus was verdraegen; dat by de verleedene raseren niet meer en wilde gedenken: ende vorder begeerde yedere Stad in haer verkreegen recht en vryheyd onverkort te laeten, ende der Hoofd-Steden gebreeken en begeerten, vaerdighlijken en binnen twee maenden na den aenvrenghe af te doen, onder verbeurte van de opkomsten van die landschap, zoo zulx by sijn verzuym ofte schuld toequam; mids dat de boeten van de gebreuke hem wederom zouden volgen en te goede koemen: dat by mede niet dan inborelingen tot 's Lands-ampten wilde op-voeren; zonder believen der *Ridderschap* en vier Steden geen vrede aenvangen, ofte geld doen munten; dan alles wt-wijfens den verbond-brief verrichten en wt-voeren; van gelijken de reekeningen sijnre landen iaerlijx op-neemen en over-sien. De eenmael verleende ende in 't byzonder voor het in-neemen van *Lobed* en *Bueren* geteykende brieven, zoude by van waerden houden, gade slaen om sijnre wegen te land en te water te zuiveren; ook niet gedoogen, eenige bond-genoodschap met wt-beemisse Vorsten op sijn

1449.

naem in-gegaen te worden, buyten kennis als voren; sijnre naerstigheyd doen, dat de vorige verbintenis met den tegenwoordigen Vorst van *Kleve* wierd vernieuwd, ende de onderlinge twisten by-geleghd: in arrenmoede belasten, dat alle die zich al noch buyten 't verbond bielden, hare handen binnen een maend daer onder zouden stellen; ende, in stede van de afgestorvene ofte af-gedankte Ampt-huyden, de bequaemste van stonden aen wt het zelve Vierdeel tot die opene waerdigheyd verkiezen. *Wt Lobed* en den tol aldaer zouden geene andere lasten ofte onraed gaen, dan de iaerlijxe renten van sijnre gemaelin *Catarine*, van de Stad *Nymegen* ende den Heer van *Batenburgh*, ende de overentfinge deelen koemen tot de Vorstelijke tael en huys-houdinge. Ingelix zoude het landende Slot van *Bueren* niet wijder bezwaerd worden, dan met honderd goud-guldens, iaer op iaer wt te keeren aen de *Vrouw* van *Bueren* haer verhouden-de in 't Klooster te *Wijk*. De zaak van *Driel* met al 't geen daer wt gevolghd was zoude gezust worden, ende in desen naemkundelijken beklemd sijn *Ian* van *Vueren* met sijn zoon, neffens *Willem* van *Berchem* en hun mede-pleegers; en twee gemaghtighde wt yeder Vierdeel het verschil van *Driel* eyndelijken en eens voor al wt-wijfen. De tol die eertijds te *Driel* plaght te sijn ende nute *Hedel* was, zoude na drie maenden wederom te *Driel* koemen. Was onderteykend van den Hertogh, in 't by-wesen van zyne Raeden *Henrick* van *Meer*, meester *Adolf* van der *Mark* wet-geleerden, ende *Sander* *Eger* wapen-draeger.

71. Boven dit schonk *Arnald* aen die van *Driel* een iaerlijxe markt te houden acht daegen voor en na *Marien* boodschap, als mede een week-markt op alle *Woen*-daegen: ten maere de Steden van *Bommel* en *Thiel* hier hinder by leeden, ende de vier Hoofd-steden anders gerueden vonden. Hy stelde ook breuken op het trecken der messen ofte rapieren, die aen hem zouden vervallen; bepaelde de tollenen lasten op de wijnen, bieren, laekens ende andere waeren gezet. Besloot voor 't laetste, dat over de dijken en water-slusen niet de *Dijk-grave* met de *Heymraeden*, maer de *Richter* van *Driel*, *Rossem*, ende *Herwijnen* 't zaemen zouden recht spreeken, na 't wt-wijfen der brieven, welke die van *Driel* daer van hadden. Hy hield in die daegen mede van waerden alle rechten en vryheden, zoo voor desen sijn broeder *Willem*, *Vincent* *Grave* van *Moers* (die nu met den Hertogh ten vollen was vergeleeken) *Diderick* van *Bronkborst* Heer van *Batenburgh*, *Talhol* van *Gronsfelt* en *Ringbergh*, met de Overigheyd der vier Steden, aen die van *Bueren* en *Bosinchem* hadden vergunt. Doch dat het vorige hand-vest meer tot gunst en door dwangh van die van *Nymegen*, als tot eer en met wille van den Vorst zy gegeeven, geeft te kennen zeeker hand-vest van de Vorstin *Catarine*, waer by sy belijd, hoe sy met *Meer*, van der *Mark* ende *Eger* haer een wijl tijds in 't Klooster te *Nymegen* had op-gehouden, ende geene moeyten aengesien, om de droevige twee-spalten en scheuringen tusschen haer waerden Heer ende de Stad van *Nymegen* af te snijden, zoo dat het de Vorst heel over sijn kant had laeten gaen, ende om vreedshalven, alles ten laetsten toe-gestaen; hoewel de oneffenheyd en onbillykheyd aen de zijd van die van *Nymegen* kennelijken al te groot waren. *Wien* volgende sy betuyghde, het dubbeld van die brieven aen haer man noyt getoond te sijn, noch ook aen haer ofte gemelde Raeden, dan maer blootelijken voor-geleesen: ende dat de Vorst, om van al het haffebassen en baynklooven een eynd te maken, sijn zegel in 't Klooster had

had moeten befchicken, eer die van Nymegen haere handen wilden over-geeven, ende na de bezegeling aen niemand daer van af-fchrift en wierd vergund; ende dat haer lieve bed-genoot hier toe gedwongen was, om wijdere verdeylingen en onbeylen te verhoeden. Daer na porde Arnald die van Nymegen doorzeynd-brieven aen, dat fy volgens het beyder-zijdsse verdragh Ian van Kleve met raed en daed ende alle nood-durft, wanneer het nood dede, niet en zouden na-laeten te onder-ftutten. Op dit iaer is Arnalds dochter Marie van Gelder verloofd aen Iacob, den tweeden van dien naem, Koningh van Schotland, ende met een deftigen fleep van groote Heeren (waer onder, van wegen onfen Hertogh, de Prins van Veer, Bergen, en Ravesteyn, neffens den Grave van Naffouw en de Biffchoppen van Kamerijk en Luyk) naer Schotland over-gevaeren, ende voort in de Hoy-maend binnen Edinburgh in de kerk van 't heylige Cruys ftaetelijken gekroond geworden. Dit was een achtbaer houwelijk voor de Schotten; aengefien Marie van moeders wegen van Karel den fevendden, Koningh van Vrankrijk, ende wt de zufter van den Burgondier, een Koninghlijken ftam, was gefprooten, door welker beyder aenraeden ende bekuypinge dese band ook gemaekt en de eerfte koppels gedraeyd waren: hoewel ick mede blijk vind, dat de Burgondier dese zyne nichte aen Albers Hertogh van Oostenrijk eerft had toe-gedacht, ende de voor-waerden bereeds ontworpen waren, en daer by tot een houwelijx-penningh geloofd 50000. goudguldens

1450. 72. Op 't volgende iaer liet de Vorft de Ridderfchap en Steden naer Lobed by een verdaegen. Welhalven over en weder veele brieven zijn gewiffeld; vermits de Steden meynden haer toe te ftaien, wt de Ridderfchap van yeder Vierdeel twee wt te kippen, om met de feftien gezanten wt den adel de land-zaeken te beftueren. Als fich Arnald ten laetften in dit ftuck gevangen gaf, wierden by die van Nymegen gekoofen Heer Willem Arnalds broeder met den Batenburger: die van Ruermond ftelden tot volmaghtigers Ian van Broeckhuysen en Ian van Wijkraede: die van Zutveen, Otho van Bronkhorst Heer te Borkeloe ende Henrick Heer te Wilch: die van Arnhem, Reynald van Hoemoet, met Wynand van Arnhem. Arnald dese naemen aenneemende, riep hier op de feftiene by een; ende land-dagh-vaert houdende, vond goed in fyne af-wefigheyd den toeficht en 't gezagh fyner landen aen gemelte Heeren te vertrouwen. Behalven dat hen de Vorft in 't bysonder is toe-gevoeghd, om ondertuffchen haers mans plaetz te vullen en hoogheyd te be-waeren. Aengefien de Hertogh voort daer na, volgens den gemeynen fleur van die tijden, een reys ging aenneemen naer Romem, Ierufalem, ende naer Heylige Iooft, die een zoon zijnde van den Koningh van Britannien, ende niet te min de wereldfse grootsheyd en weelden verzaekende en moede zijnde, omtrent den iaere 653. als woud-Monick in zecker een dorp in Italien, del Ponte geheeten, zoude zijn geruft. Want gelijk wel eer de Ioden op het vijftighfte iaer hun medeburgeren allerley fchuld quijt-ende de panden om niet weder-gaeven, daer neffens de flaven op vrye voeten ftelden: zoo trock de Paus, als Gods opper-dienaer hier op aerden, fich aen de vergeevinge van alle misdaeden; welke gunft hy op andere tijden fpaersaemlijken en met een gierige

hand, maer in dese daegen zonder maet, en echter niet zonder geld, wt-deelde, ende als de fchuyren van zyne aflaeten voor een yeder open ftelde. By dese gelegentheyd begaf fich Arnald dan naer Romem, geveende nochtans voor fijn vertreck geweld-brieven aen die van Harderwijk, om het Schependom van haer Stad wt te leggen, ende met paelen af te steeken. Omtrent Martens dagh des naeften iaers fchreef de Vorft wt Venetien aen zyne vrouw, ende fy wederom met een verheughd gemoed aen die van Nymegen, hoe hy in goede gezondheyd, na 't verlaeten van Napels en Romem, binnen Venetien was geland, ende in 't groeten van H. Niclaes (omtrent Napels, ende by de 13. daegen reysens van Romem) door den Koningh hoffelijken ghenoodighd om aldaer wat stille te leggen, ende ook te Romem niet min beleefdelijken onthaeld van zyne Heyligheyd, welken hy tweemaal te woord geweefd en zyne eerbiedigheyd had beweesen. In de zelve daegen was 'er een fel smet-vuyr omtrent den Rhijn en byzonder te Kolen, 't welk niet alleen van Pinxteren tot Kerstmiffen en duyrde, maer ook dickwijls op eenen dagh in die Stad 200. menfchen, ende over de 25000. in een half iaer van de ftraet na het kerk-hof dede verhuysen. Gelijck men mede aengeteykend vind, des Hertoghs vader Heer Ian van Egmond in dese daegen zyne sterflijkheyd te hebben af-geleghd, zonder fijns zoons aenspraek en trooft op fijn dood-bedde te hebben genooten. Op 't volgende iaer is zyne Vorftelijke Genade in de Sprockel-maend van Venetien wederom naer fijn gebied gekoemen, hebbende van de plaetsen welke hy door-wandelt had veel waen-heylichheids mede naer huys gedraegen, ende de Carthuser-Monicken zulx in fijn handel en wandel na-bootzende, dat de Gelderfse, een volk in den oorlogh en alle wildery op-gequeekt, hem after rugge fomwijlen doopten met den fchimpelijken toe-naem van een Monick.

73. Doen wierd hem voor de vier-fchaer een gedenk-fchrift geleverd vol van verfcheyde feylen en gebreeken, duyrende zyne wlandigheyd ontftaen in het Over-vierdeel ofte de Vooghd van Ruermond. Hy was mede vlijtigh in de weer, dat Walraven van Meurs, in ftede van des zelfs broeder Henrick, Biffchop van Munster moght worden, waer toe hem ook de hand en eengoed woord verleenden Biffchop Diderick van Kolen, ende de Pauffelike Boodschapper in Dnytsland, door wiens voor-fchrijven en toe-doen Walraven ook van den Paus brieven van in-leydinge heeft verworven. Maer na dat Walravens vreughde in fijn nieuw ampt door een schielijken dood was af-gefneeden, ftonden Erick van Hoey Prooft te Kolen ende † bedienaer van Ofenbrugge, en Koenraed van Diephold, broeders zoon van Rudolf Biffchop van Utrecht, beyde verkoozene, na den ledigen stoel. Erick met die van Munster verfochten minnelijken op Hertogh Arnald, zyne gunft en voor-fpraek, ende dat hy met een de Heeren Otho van Bronkhorst en Borkeloe, ende Henrick van Wilch met zyne andere onderzaeten wilde verbieden, van het Stift Munster en t Steden Vreden vorder lertzel ofte vyandlijkhedyd aen te doen. De Vorft gaf ze weder te verftaen, dat zoodaenigh beftaen hem geenfins raekende en ook buyten fijn kennis was, ende hem immers

† *Administratorem eius ævi lexis appellat.*

zoo leed als haer-luyden : dat hy echter het onder-
 zoeken ende sijn ampt in desen niet en zoude
 versuymen. Ondertusschen liet *Diephold* niet na
 (op wiens beurs, zoo mengiste, ende tot wiens
 behoef de Geldersse doen dienden) om sijn neve
 tot het Bisdom te helpen, ende zyne tegen-din-
 gers een onder-steek te doen en met kraght te
 onder-drucken. Maer Paus *Calixt* de tweede
 sloegh evenwel beyde gekoozene over de hand,
 ende vereerde den Hertogh *Ian van Beyerens*,
 doen ter tijd Dom-heer van Kolen, met de ver-
 vallene plaetz. Op den 9. van de Bloey-maend
 was de geweldige Stad van *Constantinopolen*, de
 stoel en 'thoofd van 't Oostersse Keyser-rijk,
 door den Turxen *Mahometh* stormender-hand
 vermeestert en iammerlijken geplaeghd, ende de
 Keyser *Constantinus Paleologus* onder 't gevecht
 en gedrangh dood-gebleeven. In die daegen
 heeft *Ian van Heukelem* Heer van *Arkel* de 30.
 goud-guldens, hem iaerlijx toe-koemende wt
 den tol van *Salt-boemel*, over-gezet aen zyne
 geloovers *Goossen Bloe* en *Arend van den Berge*,
 tot dat haer de 240. geleende goud-guldens zou-
 den zijn af-betaeld. Dit zal de zelve *Heukelom*
 zijn, die in den iaere 1465. is ontslaepen, ende by
 zyne vrouw *Berte van Kulenburgh* een zoon *Orho*
 heeft verweckt, diet'zaemen met sijn vader door
 Hertogh *Karel van Burgondien* in den oorlogh
 gevangen zijnde, het landeken van *Heukelom*
 moest in den looplaeten. In die daegen zijn de
 botten en over-blijfzelen van *H. Sebis* wt het
 Klooster van *Prummen* naer *Arnhem* in de groote
 kerk (waer van op 't verleeden iaer doortoe-la-
 tinge van den Paufelijken last-hebber de eerste
 steen was geleghd) over-gebraght, welke ze-
 dert dien tijd den naem van de *Martenskerk* af-
 geleght, ende die van de *Sebis-kerk* heeft aenge-
 noomen.

1454. 74. Op het naefte iaer is 'er op nieuws een
 gezeegend houwelijck geslooten tusschen *Palts-
 grave Frederick* Hertogh van *Beyerens* en *Grave
 van Spanbeym*, ende *Arnalds* dochter *Margriet van
 Gelder*. Men gaf ofte beloofde haer mede 22000.
 goud-guldens, 12000. in gereed geld, de vordere
 10000. zouden een iaer na *Arnalds* dood, ofte
 anders na acht iaeren door den Vorst ofte Vorstin
 binnen Kolen geteld worden. Dese was op de
Heylige dertien daegen van de Vorsten bezegeld,
 ende noch van *Heymrijk van Oyen* Heer van
Weerde, *Willem van Vladorp* Erf-Vooghd van
Ruermond en *Maerschalk*, *Ian van Arendael* Drost
 van *Gelder*, *Diderick Dist* Opper-kock, ende *Dide-
 rick van Horst* Kamerlingh van den Hertogh en
 Ampt-man van *Kessel*. Wt dit bedde zijn veele
 kinderen gesprooten, ende ook af-gedaeld *Fre-
 derick* de vijfde, die in de vorige iaeren tot *Ko-
 ningh* van *Bohemen* wierd verheeven. Daeren
 tegens schonk *Frederick* op drie Koningen des
 volgende iaers aen *Margriet* haer leeven langh
 tot een morgen-gaave de Steden van *Lansbeym* en
Wachenbeym, als mede den tol by *Mittelbuert* met
 sijn aenkleeven, ende, zoosy hem quam te over-
 leeven, de renten van haer in-gebrachte houwe-
 lijx-penningen: ten waere sy haer tot een tweede
 echt begaf; in welk een geval die renten op de
 wetlijke kinderen van desen bedde ofte haere
 naefte verwanten zouden ver-erven. Door den
 af-gangh van *Ian* Heer van *Wickrade* quam *Ar-
 nald* op dien tijd te be-erven het Slot van *Wick-
 rade*. Weshalven hy de weduwe in sijn schut nee-
 mende een Ampt-man over het Slot stelde, om

met een de Drost-ampten van *Erkelens* en *Krie-
 kenbeek* te bedienen; mids dat de weduwe in haer
 geheel blijven, ende de Hertogh op het Huys
 koemende, zulx buyten haer bezwaer zoude
 doen. In die daegen braghten de Steden en
 onderzaeten van *Gelderland* heevige klaghten
 aenden Hertogh, hoe te weeten de *Hollanders*
 en *Zeeuwen* nu eenige iaeren herwaerts haerten
 hooghten hadden verongelijkt, ende haer niet
 alleen te water en te land tollen en veer-geld,
 maer ook met ondank haere goederen af-ge-
 drongen, de gevangens daer en boven een tijd
 langh op-gehouden ende geld af-geschat; alles
 tegens haer vryheyd en oude bescheyden. Waer
 overten laetsten de vier moeder-steden en *Arnald*
 (hoewel zeer noode, om zyne verwandschap
 met den *Burgondier*) op het hard aen-drijven
 der land-zaeten, brieven teykenden, ende daer
 by alle hooge en laege stands-luyden verwittigh-
 den, dat sy ten aensien van dit leed en groot onrecht,
 insgelijx haere veeren, tollen, stroomen, ende alle
 Heeren-steegen wt- en in-gangen van haere ge-
 westen voor de *Hollanders* en *Zeeuwen* ende hun goe-
 deren toe-geslooten bielden, van toe-koemende aller
 Heyligen af; verzoekende middeler-tijd ieder een
 om neffens haer te arrebeiden, dat de in-zaeten van
Gelder in gedachte landen van alle over-last en ge-
 leeden schaeden mochten worden en blijven bevrjyd.
 Voort daer na is in de Stad *Vyanen*, door onder-
 handelingh van den Bisschop van *Utrecht* *Roelof
 van Diephold*, de zaak zoo wijd gebraght, dat de
 Bisschop daer over kennis zoude neemen, ende echter
 geen wierlijk vonnis wijsen, dan in tegenwoordig-
 heyd ende met toe-stemmen van de vier Steden van
Gelderland.

75. Op 't volgende iaer is Bisschop *Diephold*
 op het Slot te *Horst* over-leeden, ende sijn lichaem
 binnen *Utrecht* begraeven. Het Stedeken *Vreden*
 had hy te vooren laeten besluyten, waer toe hem
 eenige Geldersse knaepen bedienstigh waeren,
 welker zorge en af-voeringe, na dood van den
 Bisschop, by Hertogh *Arnald* is over-genoomen.
 Na de Paes-heylic-daegen zaeten de Geestlijke
 't *Utrecht* over de keur van een verssen Bisschop.
 Onder andere liet sich daer vinden de Vorst van
Gelder, die, zoo wt in-zicht van maeghschap als
 eygen baet, sterken zonder op-houden aenhiel
 voor Hertogh *Steven van Beyerens*, Dom-heer te
 Kolen, en vollen broeder van *Frederick* *Palts-
 grave* sijn's dochters man. Om zyne woorden
 meerder kraght en klem te geeven, beloofde hy
 aen die van 't Sticht voor zoo een weldaet, vry-
 dom van tollen door sijn gantse Vorstendom.
 Defen onaengesien viel het geluck van de stem-
 men op *Gijsbert van Brederode*, die in den aen-
 vangh door zyne ontijdige strengigheyd, zom-
 mige vyanden verweckte, welke derhalven den
 Hertogh van *Burgondien* in 't oor bliessen, om
 by den Paus te doen bevestigen sijn bastaerd
 zoon *David van Burgondien*, doen ter tijd Bisschop
 van *Teroane*, die haer mede effen te vooren door
 de mond van sijn gezant den *Grave* van *Nassouw*
 was aengepreezen: daer by doende, om hem
 bangh ende tanden waterigh te maeken, dat
Brederode met sijn broeder in den iaere 1441.
Amsterdam had in-genoomen, in weder-wil iae
 in 't aensien van zyne vrouw *Isabelle*, die wt sijn last
 zelve daer heen was geschickt; ende dat alzo
 de glibberige vriendschap tusschen die van 't Sticht
 en de *Hollanders* sijn staet min verdacht en be-
 zorgelijck zoude wesen. De Paus stond dit ver-
 X 3 rock

1455.

zoek niet ongaerne toe en des te eerder, vermits hy op 't vorige iaer *Constantinopelen* weer-loos geworden zijnde, het *Burgondisse* bystand tegens de vervaerlijke en dagelijx hooger steygende maght der *Turken* wederom van nooden hadde. *Brederode* hier over bedeesd en voor dese gewapende gebeden verschrickt zijnde, daer na ook door Hertogh *Ian van Kleve* om-gezet, is met een gedwongene wille op-gestaen, ende liet by levenden lijve *David van Burgondien* in zyne plaets sitten, bedingende in tegendeel voor sijn afstand van Hertogh *Philips* merkelyke schatten, ende de waerdighste ampten van *Holland*. De Vorst van *Kleve* had in die daegen de goederen van sijn voor-vlughtigen *Rent-meester Geeraert Grave*, die van *lorren-dracery* en *landdiefte* beschuldighd, ende boven verscheydene dagementen was wt-gebleeven, als verbeurd aengeslagen. De Hertogh van *Gelder*, die *Geeraert*, als sijn land-zaet en leen-man in sijn schut had genoomen, beval de waeren en schepen van die van *Emmerick* (welke anders volgens verbond ende oude wijse tusschen beyde Vorstendommen niet en gaeven) by *Lobed* aen te houden, ende met tollen te bekommeren. Over dit leed was *Ian van Kleve* niet weynigh ontsteld en vergald, zeggende over-boodigh te zijn alle richters ofte goede mannen daer over te laeten erkennen. Voor desen * was het Schependom van *Harderwijk* buyten de *Stad* na 't westen af-gepaeld t'eyndens den *Rabben-kamp*, ende aen d'andere zijd boven *Beekhuysen* aen de zee toe, ten eynde dat wie binnen dese paelen wierd gebooren, *grasburger wesen* ende gelijke voor-baeten met de andere burgers zouden genieten. Dan de Vorst sich wijs maekende dat die van de *Stad* in plaets van een vinger de heele hand hadden gegreepen ende sijn besteck te buyten gegaen, beval ze met den eersten naer *Arnhem* te koemen, ende hem hier van naerder vertoogh en vernoeginge te doen. De *Burgemeesters* gaeven den Vorst wederom te verstaen, dat haers *Stads* gerechticheyd wt sijn bevel door *Casijn van Olden-barnevelt* *Richter* van *Velouwen*, in 't by-zijn van drie ofte vier wt haeren Raede, was af-getuynd; ende missaecten mede, buyten haere vryheyd yemant eenige ongelden ofte tollen af-genoomen te hebben.

76. Alreeds was *David van Burgondien* de nieuwe *Bisschop* op *Utrecht* gekoemen, ende de vleck van zyne geboorte voor heen door den *Paus* wegh-genoomen, op dat doch niemant zyne verkiefinge moght om-stooten ofte wraeken. By hem was de bloem en eer van alle Vorsten, sijn vader *Philips van Burgondien* met een langen zwier van andere Hertogen, Graven, Vry-heeren, en Ridderen, mede-voerende daer behalven een aenzienlijke maght van ruyteren en voetvolk, om de weder-willige, zoo het nood deede, met kraght van wapenen na zyne hand te zetten. De in-huldige volbraght zijnde, als *Philips* wijder vernam, dat de *Steden* van *Over-Yssel* (die, op de wijze van onzijdige ofte vreemde volken, als op haer eygen hand leefden, ende sich met de ootlogen en 't vorder bedrijf van 't *Neder-sticht* meesten tijds, gelijk dese wederom met het *Over-sticht*, niet ofte luttel en bemoeijden) waren t'huys gebleeven ende tot *David* niet zeer geneegen, waerschouwde hy ze door brieven en boodschappers, om hun *Bisschop* aen teneemen. Dan dese, door die van *Deventer*

meest op-gerockend, gaven, zoo men zeght, voor antwoord, niet weygerigh te zijn den *Bisschop* te believen, maer met dit bedingh, dat *Adolf* zoon van den Hertogh van *Gelder* twaelf iaeren over en neffens hem als mombber zoude gebieden. Hier over liet haer *Philips* den oorlogh verkondigen, ende versocht op sijn neve *Arnald* in de *Oogst-maend*, dat sijn voet-volk zoo wel als de ruyterye, voor al in de dorpen van *Amerongen*, *Renkom* ende *Velp*, voor geld alle voor-raed, ende zoo veele schepen en ponten als men behoefde op het veer tusschen *Doesburgh* en *Zutveen* moghten bekoemen by de hand hebben, ende eyndelyken verzeekeringh voor de kraemers en zoetelaers, om door zynelanden tot gerief van 't leger heen en weder te gaen. Daer na begeerde hy voor sijn Raed en *Kamerlingh* *Ian van Luxenburgh*, *baistaerd* van *S. Paul* en Heer van *Habordin*, die om noodwendige boodschappen met een gevolg omtrent van 30. mede-gezellen door zyn gebied moest reysen, brieven van vryen door-tocht, welke hem ook op staende voet wierden beschickt. Op den 16. lagh *Philips* met sijn heyr-kraght in het dorp *Spankeren* aen den *Yssel*, van waer hy onsen Hertogh wederom kond deed, dat hem, buyten verwachtingh en beloften, noch schepen omtrent *Doesburgh*, noch noodige toe-voer en wierden verschafft. Vorst *Arnald* schuyvende de schuld daer van op zyne *Ampt-luyden*, zeyde hem van alles te willen gerieven. Alsdoen gingh *Philips* *Deventer* schieliken berennen: hy zelve sloegh zyne hutten te *Velp*, het naeste dorp aen de *Stad*: de *Hollanders* en *Zeeuwen* namen zuyd-waerts in den *Vennoort*, een eyland op den stroom: *David van Burgondien* koos met zyne driede trop de west-zijde.

77. Hier omtrent stond een steenen gebouw ofte tooren, 't welk den harderen by nacht tot een schaeps-kot plaght te dienen. Dese plaets hadden die van *Deventer* met graften en een hoogen aerden-wal rondom verschantst, ende van oorloghs-geschut en andere behoeflijkheyd in overvloed verzoght. Van daer deden de belegerde sterke wt-vallen, ende ontzaegen moeyten noch gevaer om hem van hunne vesten af te weeren. Doch te vergeefs; vermits de *Bisschop* door het geduerigh schieten op de wallen en mueren van 't bol-werk zoo vuyr gaf, dat die van binnen de wijk naemen, ende echter, om den vyand geen voordeel te geeven, al den bras te voren door den brand lieten op-springen. Ondertusschen gaven *Philips* en de *Hollanders* aen die van *Deventer* geentijd ofte rust, dan quelden met pijlen en zwaere stucken de *Stad* zonder op-houden. Dan wegen het regenachtigh en weekelijc weder wierden sy gestuyt ende in hun voorneemen grootelijc verasterd. Soo dat eyndelyken, door tusschengaen van *Ian* Vorst van *Kleve*, sijn oom *Philips* de belegeringh staekte, na voorgaend bedingh, dat *Deventer* en de vordere *Over-Ysselsse Steden* *David* voor hun *Bisschop* zouden in-hulden. In den omloop van negen weeken, zoo langh het beleggh had aengehouden, wierden op de *Velouw* en omtrent *Arnhem*, *Doesburgh* en *Utrecht* menige moedwilligheyd en rooveryen gepleeghd, waer over *Philips* door brieven Hertogh *Arnald*, ende *Arnald* *Philips* wederom opwekten, om daer opeen waekend ooght te houden, en de snap-haenen te tuchtigen. Eenige Schrijvers melden, dat *Philips* aen die van *Over-Yssel*

* Siet op
het iaer
1450.

Yffel veel toe-gaf, door dien hy voor de Vriesen beducht was, welke hy onder sijn gebied zocht te brengen, end die den Hertogh van * Gelder tegens hem zouden hebben verbittert en gaende gemaekt; al het welke de Vorstin *Catarine* met haer zoon *Adolf* zelve naer *Deventer* treckende haer oom *Philips* hadden in 't oor geluyftert, die daerom ook des te eerder, na geslooten verdragh, van daer op-brack. Altoos is 't gewis, dat de Vorstin van Gelder aen die van *Nymegen* (verzoekende af-schrift en mede-deelinge van het geen *Philips* aen haer hadde vergunt) wederom ontbood, dat sy etlyke van hun Raeden naer *Lobed* zouden schicken, om alles haerluyden belangende breeder en gevoeghlyker wt haer mond te verstaen. Dat Hertogh *Arnald Philip* zelve niet enis gegaen begroeten, daer van is misschien de waerom geweest een klaghtige † brief, op het moeyelyk aenhouden van die van *Nymegen* ende (moegelyk) van de Vorstin zelve, door *Philips* geschreeven aen de vier Steden van Gelder wegen de nalaetige en argerlyke heerschappy van *Arnald*; ofte om dat *Arnald* noch een inwendige smert gevoelende, dat sijn verwant *Steven* Palts-grave, staende na de stoel van *Utrecht*, zyne scheenen had gestooten.

* Vid.
auctor.
pag. 508.

† Siet op
bet iaer
1458.

1457.

78. Op 't andere iaer gaf *Adolf* van Gelder (misschien by af-wesen ofte toe-stemminge sijns vaders) brieven wt, waer in de stil-stand van wapenen wierd bevestighd, ende verzeekeringh gedaen, van de Heeren-straeten tusschen *Kolen* en *Gelderland* allenthalven vry en veyligh te maeken; waer over de Keur-Vorsten te voren met yver hadden aangeweest de Vorsten aen den *Rhijn*. In die daegen was gestorven *Ian van Broekhuysen*, Erf-Hof-meeftter van *Gelderland*, after-laetende twee dochteren, waer van d'eene echt aengaende met *Ridder Govert van Harve* Erf-kamerlingh van den Hertogh, en d'andere met *Willem van Kessel*, de Heerlijckheyd en 't Slot van *Geifteren* aen haere mans braghten. Over alle welke goederen met haer aenkleeven, gelijk mede over het Ampt van *Kessel*, by wylen *Broekhuysen* bezeeten, als *Gelderse* leenen zijnde, sy van den Hertogh verly moesten begeeren. Die ook een wijl te vooren een scherp dingh-tal, hangende tusschen *Geeraert van Rbemen* ende *Evoert* en *Ian van Kelle*, ende daer *Arend van Middachten* sich mede in-stacken by vermenghde, niet zonder veel-voudige moeyten had bevreedighd. Alzoo de vader van *Vincent* Grave van *Meurs* de *Gulichse* Stedekens en vlecken, als *Borne*, *Sittart*, en *Susteren* van de Vorsten *Reynald* en *Marie van Gelder* eerst in pandschap had ontfangen, maekte Hertogh *Arnald* op desen tijd *Vincent* meermaels indachtigh, dat hy gefind was die *Vestingen* wederom wt te koopen, zettende hem met een plaets en dagh, om hier over malkanderen te woord te staen. Dan vermits *Vincent* niet te voorschijn en quam, maer de lange baen en omweegen zocht, klaeghde *Arnald* op nieuws over de schattingen, waer mede hy zyne onderzaeten te *Sittart* en de landschap van *Borne* had bezwaert, ende daer neffens wt wrevel-moedigheyd de burgeren van *Erkelens* gevangelyk door het gebied van *Wassenburgh* om-gevoert, geslaegen, geboet, ende qualyken gehandelt hadde; zeggende van alle dese euvel-daeden binnen acht daegen vernoeginge te willen hebben, ofte hem te doen straffen. *Vincent* de daed ontkennende, ende tot onedele en dorperlyke scheld-woorden

wt-berstende, schreef te rugge, dat hy die van *Erkelens* altoos wel had ende al noch wel vermoght, niet om synen 't halven (meynende daer mede den Hertogh) maer ten op-sichte van sijn groot-moedigen zoon *Adolf*, dien hy het dank moght wijten, dat op syne trotsse bevel-brieven noch zoo een heusch bescheyd volghde. *Arnald* door dit onverstandigh schepsel zoo zeer op syne teuwen getreden, waerschouwde *Vincent*, zonder meer, om wel op syne hoede te wesen, hy woude hem leeren wat een zonde hy deed met het lasteren van syne Overigheyd, ende het onderscheyd dat 'er was tusschen een Leen-heer en Smal-heer, ofte tusschen een Vorst ende een gemeyn land-zaet en onderdaen, ende dat men met geen leeuwen moet speelen. *Vincent* verneemende dat syne landen daegelijx wierden aengetast, gepluckt, en syne onderzaeten mede gepackt, vertoonde klaghtelyken aen die van *Nymegen* (die hy wel wiste hun Hertogh niet seer getrouw en toegedaen te weesen) dat voor de poorten van het Slot te *Gladbach* 's morgens een briefken gevonden was, waer in *Geeraert Bernsfeld* en *Diderick van Horst* hem met veede dreyghden, ende dat 'er te *Nieuftad*, te *Echt*, ende elders *Gelderse* ter schuyllaege, die in syne gehuchten gingen moes-koppen; verzoekende dat doch deze in-getoomd, ende hem syne schaede moght worden opgericht.

1458.

79. Korts daer aen wierd 'er een wapen-ruffte gemaekt tusschen *Arnald* en *Vincent*, zullende van den 26. des *Hoy*-maends duyren tot aen toekomende *Victor*, mids dat alle de geene die den anderen vyandlijckheyd hadden beweesen (als *Bernsfeld* en van *Horst* met hunne mede-standers) niet anders dan onder vry-geleyde ofte op haer ban en boeten, in des anders gebied ofte Sloten zouden koemen, ende daer en boven arrebeyden, om door de tusschen-komst van den Heer van *Hensbergh* ende den Grave van *Hoorn*, ofte anderen, over en weder eenmael een vaste vrede te bestuyten. Dese was beteykend by den Hertogh, *Vincent*, *Jacob* Grave van *Hoorn*, *Henrick* Heer te *Wisch*, *Henrick* van *Meer*, *Willem* van *Vlodorp*, *Govert* van *Vlodorp* Heer te *Lente*, en by de Overigheyd van *Ruermond*, *Zutveen*, ende *Arnhem*. Effenvoor den wtgangh van 't bestand lieten *Geeraert van Kleve* Grave van der *Mark*, *Diderick* van *Meurs* Biffchop te *Kolen*, ende *Lodewijk* van *Bourbon* Hertogh van *Bouillon* Grave van *Loen* en Biffchop van *Luyk*, om sijn toorn te breeken, den Hertogh van *Gelder* weeten, dat *Vincent* aen hen-luyden, als mede aen *Ian van Beyer* Biffchop van *Munster*, toteen onder-pand verhandeld hadde beyde landschappen van *Moers* en *Borne*, versochten over-zulx, dat hy den wegh van vrede wilde in-gaen, zeggende laft te hebben om daer over met hem te spreken. Hier op is de vorigetijd ses weeken verwijderd, ende naderhand noch menighmaelen, mids dat dese stillezaet geensins zoude wegh-neemen ofte verhinderen, 't geen 'er tusschen den Vorst en die van *Nymegen* was verhandeld ofte noch stond te verhandelen. Korts hier na vermaende *Ian* Biffchop van *Munster* den Hertogh van *Gelder*, ende bad hem om syne verwandschap met het Huys van *Beyer*, waer wt *Vincent* mede eene vrouw had, te weeten sijn Biffchops zuster, hy wilde doch van vorder geweld en strooperyen af-laeten, ende *Vincent* met syne kinderen niet in den grond bederven, ende op den dijk iaegen. Op dit iaer is *Gercel* van *Aller* burgemeester tot

* Neoclefiā.

Arnhem naer * *Nykerk* gereyfd, om wt laft van de Stad aldaer een Sterkte ofte Slor te doen leggen. In de acht daegen die hy in die Veftinge toebraecht, had hy nochtans niet boven twee goudguldens aen verteerde kosten.

80. Hertogh *Arnald* en die van *Nymegen*, om eens den draed te vinden ende een eynd te hebben van de heete en langhwijlige tweedraghten, gaven beyde hun geheele zaek over aen *Ian van Loen* Heer van *Hensbergen*, *Millem* en *Steyn*; *Jacob Grave* van *Horn* Heer van *Altena*, *Montigny*, en *Kortershem*; ende *Willem van Egmond*; als mede aen de *Ridderschap* en drie *Hoofd-fteden*, ende ftelden een groote boete op de geene die namaels der zelve wt-fpraek zoude willen wraeken. De op-fpraek van *Adolf* die mede tegens fijn vader yet dreyghde in te brengen, zoude aldaer met een moeyten over-woogen en afgemaekt worden. Die van *Nymegen* smadelijken op-haelende hun eerften yver om *Arnald* na af-lijvigheyd van *Reynald* in weder-wil van andere Vorften tot Hertogh te maeken (hoewel fy in dat ftuck niet meer en hadden gedaen dan fy van Gods wegen fchuldigh waren te doen) hadden hunne pampieren gevult met de navolgende verwijtingen en bezwaerniffen: Dat de Vorft menige *Sloten*, *landeryen*, *renten* en *tollen* op menigerley wijfen had bezwaert ofte verpandfchap: de nabueren ende die van *Munfter* zonder voor-kennis van de *Ridderschap* en *Steden* op hoop van geld en goed by een te fchraepen aengerandft, ende de Stad *Vreden*, zoo tot haer als der burgeren blijkelyke fchaede, belegerd gehouden: de iaerlijxe *gerichts-banken* in 't gebied van *Nymegen* verzuymt by te woonen: tot het op-neemen der reekeningen de gewoonlyke gezanten wt den edeldom en *Steden* niet geroepen: de wegen en *stroomen*, tot after-deel van den onderlingen handel, niet geveylight: niet in-gewillight, dat fy, tot gerief van de reyzende ofte handel-drijvende luyden, de gemeene wegh tuffchen *Arnhem* en *Nymegen* op haer eygen beurs zouden maeken, noch tuffchen de *Maes* en *Nymegen* een land-weer op-werpen. Sy en vergaeten mede niet, dat hun burgeren een tijd langh herwaerts te *Zons* en *Keyfers-weerd* door de *Graven* van der *Mark* over-tollige *tollen* waren af-geuoomen (niet tegenftaende de Vorft, om die te doen af-ftellen, meerder fchattingen had genooten) als mede te *Geeroliet* en *Gorichem* in *Holland*, daer eenige van hun koop-luyden waren vafst gehouden, mis-handeld ende t'elke reys gedwongen geld tefchieten, meest om het quaed bedrijf van *Iacob van Ifendoorn*, die de *Burgoensse* onderzaeten wt *Gelderland* dickmael had besprongen en wt-getrocken: dat fy mede tegens olde gewoonte te *Dort*, ook op de *Maes* ende te *Venloe*, nieuwe *tollen* hadden moeten betaelen. Sy laekten den Hertogh, dat hy een wt-heems koop-man, geheeten *Herman van Hallen*, binnen zyne landen en *stroomen*, ende tegens zyne eygene brieven van verzeekeringh, had gegijzelt, ende des zelfs vertolde goederen tot fijn gebruyk gekeert, 't welk hunne poorten en haer-luyden over de 500. goud-gulden had gekoft: dat hy op een vollen *Land-dagh*, ten tijde de *Burgondier* fich voor *Deventer* had geflaegen, gefproken had, dat het hem verdroot langeraen 't roer te zitten, fiende zyne gewesten alzoov van vreemde Vorften vernielen en door-loopen; ende ter zaeke van dese woorden

verscheydene *strooperyen*, *brand-ftiften*, ende ongeftrafte dood-flaegen waren gebeurd. Sy reekenden mede over de 1000. goud-gulden te quaed, zijnde wt fijn naem verfochten, waneer hy, door den *Keyfer* in den *Acht* gedaen zijnde, het Hertoghdom van *Gelder* als een leen van 't *Rijk* verzuymde te verheffen, ende fy gelaft wierden fich wederom onder het *Rijk* te begeeven, waer van fy door verpandinge waren af-geruckt.

81. Sy onder-ftonden ook brieven over te leggen, by *Philips van Burgondien* in den iaere 1456. aen de vier *Gelderffe Steden* af-gezonden, waer by hy *Arnald* zwart locht te maeken wegen zyne vreemde regeeringe en vreemd verftand in het verkoopen, wegh geeven ofte verpanden van het meestendeel fyner *tollen* en *renten*, ende het verwaerloofen van fyne *Sloten*, ende haer bad om hier op goede acht te neemen, gelijk hy mede van synent wegen wilde doen ende haer de hand reyken, op dat fyne nicht de *Vorftin* van *Gelder* met haer zoon *Adolf* niet in den grond moghten zeylen. Over welke zorghvuldigheyd de doen tot *Nymegen* verzamelde *Steden* hem wederom hooghlijken hadden bedankt, betuygende des Hertoghs wijfe van doen haer leed te zijn, dan met haer tegen-ftreeven, wt-fchrijvingh van *land-daghyaerden*, ende beraemingh van nieuwe wetten, niet dan hoofd-zeer en fyne ongenaede gewonnen te hebben; beloovende echter, dat fy voortaan in desen na haer beste vermoegen wilden voor-fien en beter op-paffen. Die van *Nymegen* noch verder gaende, zeyden, hier over menigen zit-dagh te zijn gehouden, ende eyndelijken beraemd, dat men fijn zoon *Adolf* het bewind in handen zoude geeven, die fich ook varedigh daer toe betoonde; ende wt desen oorsprongh tuffchen vader en zoon twift en onlusten ware gereefen, 't welk men tot noch toe niet hadde kunnen beflechten: dat hy onlanx mede na haer goederen en leeven had gestaen; ende eenen *Ian Rijp*, woonachtigh te *Nymegen* op de kant van de *Wael*, op-gemaekt om de Stad te verraeden, die, alzoov 't *God* zoo hebben woude, van haer gevangen was, daer over gepijnighd, ende na voorgaend beken aen den hals getraft. Sy lafterden mede den Hertogh, dat fijn *krijghsvolk* de *Gelderffe* allenthalven wt-mergelden, ende in 't gebied van *Walbeek*, behoorende aen *Ian Schenk* leen-man van *Adolf*, groot verderf had aengericht. Daer na wilden fy noch andere brieven over-leggen, ende na der zelve inhoud als mede van den Vorft voldaan wesen. Voor 't laetste beschuldighden fy *Geeraert van Mekerem* een hovelingh van den Hertogh, die met noch feven andere te *Velp* opeen vrye markt de burgeren van *Nymegen* zoude hebben gedreyght.

82. De Hertogh diende hier op in 't breed, de hem aengewreevene feylen en lafteren ten deel ontkennende, ofte op fyne aenklaegers fchuyvende; ten deel, als zaeken die buyten fyne kennis ofte † maght waren, verschoonende; elders ook der *Steden* eygene zegels voor den dagh haelende, zonderlingh aengaende het *Rijx-wald* by *Nymegen*, 't welk voor 12000. en 136. gulden door hoogen nood aen den Vorft van *Kleve* was verpand met believen der *Steden*

† Vid. auctor. pag. 512. 513. & 514.

‡ Non est in medico semper relevetur & aeger. Interdum doctâ plus valet arte malum.

1458. „ en zelfs van *Nymegen*, ende voor dat geld de „ Burgemeesteren ofte Steden-gezanten te Kolen „ vast zittende, geloft. Dat ook de Ridderfchap „ den Munsterfien krijg had toe-geftemt, wanneer „ fy vernaemen de aengrenzende volken in 't land „ van *Zurveen* ende die van *Grol* dagelijx van haer „ geplaeghd en over-laeden te worden: Dat hy „ zich op het land-gerecht zoo dickwijls als 't be- „ hoorde ende ook gaerne, ten ware hem hoogh „ belet was voor-gekoemen, had laeten vinden, „ ende al die schade, zoo daer wt eenige onftaen „ was, alleen op hem quam ende de fchuld op de „ edelen. Dat de werreryen en verffchillen van die „ van *Nymegen* hadden verhindert dat hun Burgh- „ grave een wijl herwaerts over het fluyten det „ reekeningh niet mede en had gezeeten; ende „ belangende de onveyligheyd van de Heeren- „ ftraeten, zelve meermaels oorzaak daer toe had- „ den gegeven, hoewel niemand met recht daer „ over behoefde te klaegen, die maer zyne oogen „ wilde werpen op de verleedene en zyner voor- „ zaeten tijden: Dat de nieuwe wegh tuffchen *Ny- „ megen* en *Arnhem* daerom was after-gebleeven, „ om dat zy ze niet alleen op haere kosten, maer op „ den naem ende echter niet tot voordeel van den „ Vorft ofte het Vorftendom begeerden volbraght „ te hebben; ende van gelijken het leggen van de „ land-weer, als den landen on-orbaerlijk, ook van „ zyne voor-gangers was geweygerd: Dat hy van „ wegen den Keyfers-weerdffen tol haer niet fchul- „ digh en was, als wefende af-gefteld niet by ge- „ breck van hem maer van haer ende gantffe Rid- „ derfchap, aen de welke hy zyne meeninge meer- „ maels had te verftaen gegeven, te weeten van „ fich ofte met wapenen daer tegens te kanten ofte „ haere ftroumen en tolln wederom toe te hou- „ den: Betreffende de tolln van *Gorichem* en *Geer- „ vliet*, dat het in 't minfte niet in zyne maght had „ geftaen ofte ftond, om kraght en verzeekingh „ te geeven aen die brieven, die fy by wt-landige „ Vorften ter bede ofte met geld hadden verwor- „ ven; ende haer niet onkundigh en was, wat mer- „ kelijke onkosten hy fich zelve had op den hals „ gehaelt doen hy om dese reeden de *Hollanders* „ dan hier dan daer liet bezetten: Dat *Iendoorn* „ toelaetinghs brieven had gehad van den Hertogh „ van *Burgondien* waer mede hy fijn doen konde „ beweeren, ende niet te min ballingh was geleyd, „ ende daer door dese oude *Gelderffe* ftam 't een- „ mael wt-geroyd: Dat hy haer menighmael de „ hand had geleent tegen die van *Dort*, zoo met der „ zelve vaer-tuygh aen te houden, den in-gangh „ zyner ftroumen te fluyten als anders, ende zulx „ niet zonder over-groot ongemack zyner onder- „ zaeten, terwijl die van *Dort* wederom fijne ge- „ weften te land en ter zee allenthalven besprongen; „ waer van hy de fchade niet en waerdeerde onder „ de 50000. goud-guldens: Dat hy niet onwee- „ tend en was, wegen de tolln op de *Maes* by „ haer-luyden meenige klachten voor-gefteld te „ zijn tegen die van *Ruermond* en *Venloe*, maer dat „ fy daer tegens ook een tol hadden op-gezet, ende „ dienthalven veele dagen waren gehouden ten „ over-ftaen van de *Ridderen* en *Steden*, ende dat „ die van *Nymegen*, wanneer men binnen de *Grave* „ daer over zoude verdragen, fich te zoeken ende „ geweldiger-hand de ftroumen hadden onvry „ gemaekt; waer van fy hem ook vergoedinge „ moefften doen: Dat *Herman van Hallen* wt *Kolen* „ verbannen zijnde de wapenen met de *Gulichers* „ tegen hem had op-genoomen, ende nochtans,

om andere koop-luyden niet in den wegh te „ zijn, onder billijke voorwaerden was ontflaegen: „ Dat de aengetoogene woorden niet zoo bloote- „ lijken waren gefproken ofte gemeynd als fy ze „ wel fochten te verdraeyen, maer door een recht- „ vaerdigh ongeduld hem ontvallen, wanneer hy „ zaght dat de Hertogh van *Burgondien*, zonder „ hem nauwlijx te kennen, zynelanden was door- „ getrocken, en daerna door fyne knechten zoo „ fchandelyken liet vernielen, ende fijn zoon *Adolf* „ van hem naer 't leger was gefchickt om van we- „ gen de *Gelderffe* zich daer over te beklaegen: „ Dat de onkosten tegen des Keyfers acht by haer „ eeds en ampts-halven ende niet wt overtollig- „ heyd waren gedaen: Datmen wel fpeuren „ konde op wat moer leggende ende wt wat koo- „ ker gekoemen was het aenschrijven van den „ *Burgondier*, welken fy niet alleen, maer ook fijn „ eygen bloed en eenigen zoon hem poogden op „ het lijf te hiffen, onaengefien hy fich altoos bereyd „ had getoont om der landen gebreken, zoo veel „ in hem was, wegh te neemen: Dat door de „ grouwsaemheyd van de fmert de mond van „ *Ian Rijp* fijn hert en gedachten hadde beloogen; „ ende eyndelyken, aengaende het wt-heyms „ krijghs-volk, dat hy dat had moeten gebruyken, „ vermits; fy ende de andere hem niet en wilden, „ ofte, ten opfichte van andere, miffchien niet en „ dorften helpen; ende zoo, na gemaekte stille- „ zaet met den *Grave* van *Meurs*, zyne knechten „ fich over het gebied van *Schenk* hadden ver- „ fpreyt, dat zulx gefchied was om toe-voer te „ haelen, ende ook niet buyten recht, om dat *Schenk* „ een vyand van hem en vriend van die van *Nyme- „ gen* was geworden. In tegen-deel wierp hy „ die van † *Nymegen* voor de fcheenen, dat (on- „ aengefien hy ze by 't aenvaerden fijns bewinds, „ door louter dwangh meer voor-baeten had me- „ de-gedeylt dan fy oyt fijnen voor-zaeten hadden „ konnen af-toeken, ende met haer in veele dingen „ door de vingeren gefien) fy op een Godloofe „ wijze fich met stijf-finnigheyd en meyneed „ zwaerlijken tegen hem vergreepen, iae na fijn „ leeven, bloed en hoogheyd getracht, ende niet „ alleen rechtevoort fyne gemaelin, fijn eenigen „ broeder en zoon, maer ook eertijds fijn groot- „ vader den Heer van *Arkel* te *Nymegen* tegens hem „ hadden op-gerockent, getoornde poorten op- „ richtende, de burgery gewapend, daer nevens de „ Stad nacht en dagh toe-gehouden, zoo dat op „ zeekeren verffchijn-dagh tuffchen hem en fijn „ beste-vader, noch hy, noch yemant buyten haer „ believeen wt en konde koemen, tot groote kleyn- „ achingh van alle de by-wefende Heeren en Vor- „ ften, en verafteringh van de gewichtige zaeken die „ men onder handen hadde.

83. Op 't volgende iaer fchreef de Heer van *Hensbergh* aen den Hertogh, gemelte klaghte en weder-ffraf te *Ruermond* over-gefen te hebben met de andere mede-richters, die voor al dien-ffigh vonden, dat *Adolf* met fijn vader zoude in verzoeninge treden, der landen regeeringe op een beter voet gefield, ende alle onheylen en ftoot-paelen wegh genoomen worden: waer toe wel drie honderd duyzend goud-guldens van nooden waren, zoo tot de kosten van verffchey- dene by-een-komften hier over noch te houden,

† *Regum Ducumque clementia non in ipsorum modo, sed in illorum qui parent, ingentis sita est.* Curt. lib. II X.

1459. als, neffens andere, tot het weder-inlossen van de verpande gewesten. Palts-grave Frederick de Schoon-zoon van Arnald was mede by de Steden over-befigh om de smoor-pot van dese twisten te ontdekken, ende sijn dienst toteen onderlinge vrede-handelingh aen te bieden. Die van Nymegen smeekten die van Ruermond, dat sy doch haer niet wilden af-zonderen van het vordere lichaem, wt zaeke van dese mis-verstanden tusschen hare Vorsten. Maer alzo aen alle kanten de Steden de hoofden byeen staeken en tegens den Vorst † op-stonden, ende hy zich nergens veylighlijken en derfde verlaeten dan op het Vierdeel van Ruermond ende in de Stad Grave, begon het over al in Gelderland zuyr wt te sien. Ende vermits die van Ruermond met geene middelen tot meyn-eed waren te bekooren, zocht men ze door snoodde streeken te onder-vangen en het net over 't hoofd te haelen. Die van Nymegen bliefen die van Venloe in 't oor, de Ruermondse quanzuys aen te strijden, dat sy van hen menigen aenstoot en ongelijk hadden geleeden, ende daer van verstooringe wilden hebben, ofte haer zelve anders met het rappier rechten. Die van Ruermond met verbaesdheyd op-hoorende, ende zoo een vuylen after-klap verfoeyende, dienden den Hertogh alles aen, die den Raed van Venloe vermaende, haere moeder-Stad met geene op-gezochte lasteren te betijgen, danveel eer den oorber van 't vaderland voor oogen te hebben. Middeler-wijl word *Adolf*, op-gestookt door de moeyte-maekers van Nymegen, naer Venloe gezonden; van waer hy als wt een zit-plaets van den oorlogh daeghlijx in de vryheyd van Ruermond bestond te moeskoppen, ende alles te vuyr en te zwaerd te schenden: als of het zonde had geweeft zyne wetlijke Over-heeren trouw en gevolgigh te zijn, ende met de op-roerders niet in te spannen. In dese boose daegen ontbooden die van Zutveen en * Arnhem, elk om zeerft, volmagtigers wt de mindere Steden om sich daer mede te bespreken, haer voor-draegende, hoe sy van zyne Genade van Gelder en van die van Ruermond ende de kleyne Steden op-waerts aen de Niers op het verbond wierden aengeropen, om haer by-stand te doen tegen haer genadigen Ionk-heer, ende het nakende geweld en vorder verderf te helpen keeren. De Hertogh van Burgondien (welken als ook *David Bisschop* van Utrecht onse *Arnald* effen te vooren door een Heerout om raed en hulp had geverght tegen sijn zoonen de drie Hoofd-steden) dit wijs wordende, schreef mede wt *Rijffel* in arren moed aen die van Nymegen, ende bestrafte ze, dat sy, onder den deck-mantel van de weder-zijdse geschillen, de Vorstelyke Sloten en Steden allenthalven over-

* Ex archiis Vagening.

† Sommige, waer onder Tesselmaker in sijne Kleeffse Geschied. houden het daer voor, dat die van Nymegen de schoeymeest wrongh, vermits de Hertogh haer het stapel-recht van de Rhyjnse wijnen zoude hebben ontnoomen, ende voor een stuck gelds aen die van Dort verkost (hoewel ick wt de vorige aen-klaght van die van Nymegen noch oude bescheyden eenige zeeckerbeyd daer van kan vinden) ende de andere Steden daer over morden, dat hy op den ionghsten Land-dagh tot Arnhem een neuwe schattinge, zoo om sijne schulden af te leggen als om sijn Hof-staet te onderhouden, gezocht had in te voeren.

weldighden, bouwer-schappen en vlecken wt-roofden, ende haer derhalven woude gewaerschouwd hebben zulx hen vorder niet meer te pleegen; ten welken eynde hy eerst-daeghs een gezant hen zoude toe-zenden, om wt sijn mond te hooren, 't geen hen wyder te doen stond.

84. Dan dese brieven te laet besteld zijnde, ofte dat de oorlogh lichter is te beginnen dan te stutten, hebben geene veranderingh by-gebraght, noch den hollenden kroo-waegen konnen op-houden. Want *Arnald* zyne hoogheyd en der landen onderganch ter herten neemende, trock van stonden aen op, ende sich om Venloe neder-slaende, belegerde de Stad zoo nauw, met hulp van den Hertogh van Kleve, dat'er buyten sijn believen niemant in noch wt en konde koemen. *Adolf*, die noyt buyghsaemer ofte beleefer was dan in tijd van nood, ende daer binnen als in een knip ofte muysen-val beslooten geen raed en zaght om te ontslippen, schickte eyn-delijken, alzo het mes op hem gewet was, in sijn vaders leger naer sijn oom *Willem van Egmond*, met verzoek om hem een goed woord by sijn vader te leenen, hy woude dese weldaet met eeuwige dankbaerheyd erkennen. *Willem* deed sijn wterste best dat sijn broeders hevigheyd tegens *Adolf* en die van Venloe moght besinken; zeggende, dat sy beter geleerd beter doen zouden. Den goedertieren Heer, die het slibberigh en boos-aertigh gemoed van dit wild kieken noch niet te dege en kende, hier door om-gezet en verbeeden zijnde, werd de belegeringh gestaekt, ende de Vorst met den Ionk-heer verzoend op zekere voorwaerden, welke te Batenburgh hier over zijn gemaekt door *Willem van Egmond* Heer te Ysselsteyn ende 'slands van Mechelen, ende dese Ridderen en Vry-heeren wt het Vierdeel van Nymegen; *Gijsbert van Bronckhorst* Heer van Batenburgh en Anholt, *Eduard van Kulerburgh* Heer van Weerden en Ewick, *Eduard* Ampt-man van Belle en Heer te Haeps, neffens wt den Raed van Nymegen *Diderick van Bronckhorst*, en *Henrick Kollert van Linden*: Wt het Vierdeel van Ruermond, *Henrick van Meer* Heer te Weerde, *Willem van Vladorp*, ende wt des Stads Overigheyd *Ian van Zuchtelen*, ende *Henrick van Kelner*: Wt het gebied van Zutveen, *Henrick* Heer te Wissche, *Iacob van Hackfort*, *Arend van Middachten*, ende wt den Raed *Willem Leerink*, ende *Alfrid Schimmelpennink*. Wt het Vierdeel van Velouwen *Winand van Arnhem*, mitsgaders *Otho van den Gruythuys* en *Steven de Ploich* Raedsheeren van Arnhem, alle gekoozene zeggeren, aen welker vonnis de Hertogh met sijn zoon sich op het woord van een edel-man hadden verbonden. Dese verstonden, dat vader en zoon van nu voortaan in rustigheyd zouden leeven, ende *Adolf*, om geene oorzaak van oproer tegens sijn vader te zoeken, de Stad het Burgh-graefschapen Schependom van Nymegen met de Duyffel wt sijn vaders naem behouden, blijvende alleen het recht van manschap met sijn gevolg by den vader, dien mede op-geleghd wierd de landen van Nergena en de Duyffel wt de gemeene landsmiddelen weder in te lossen. Die van Venloe zouden zich, als voor heen, onder den Vorst en by 't lichaem van Ruermond begeeven, ende de wt-geweekene burgemeesteren en burgery hunne ampten en goederen onbespeerd op nieuws aenvaerden: ook alle andere, die tegen den Vorst ofte het Vorstendom hadden gezondicht, ver-giffenis

„ giffenis genieten. *Adolf* zelve beloofde by zyne
 „ trouwe en hand-schrift, alle bedenkelijk bedrogh
 „ wt-geslooten, noyt by 'tleeven van sijn vader in
 „ des zelfs goederen, landen, luyden ofte bewind
 „ sich eeniger maeten te zullen in-dringen, maer
 „ met dit sijn aangeweefen lot te vreedten wesen
 „ (ten waere hem sijn Heer goed-willigh meerder
 „ toe-liet) ook noyt eenigen in-val in Gelderland
 „ te doen, noch daer over te beraedslaegen ofte toe
 „ te helpen.

1460. 85. Dit besteck nam eensdeels de wonde wel
 wegh, maer niet de lid-stede; alzo *Arnald* in 't
 begin van de Lente noodigh vond eene nieuwe
 vergaderingh naer Kuyk te beschrijven, om by
 de Ridderfchap en zyne Raeds-vrienden etlijke
 verschillen, op-gekoemen na 't verdragh van
 Batenburgh, te laeten af-handelen. Die van
Ruermond lieten sich mede verluijden, dat sy in
 de vorige handelingh niet te wel waren in-ge-
 voeghd ende bedocht. Om haer de maet vol te
 meeten, spraken die van Nymegen met *Adolf*
 van eendagh van by-een-komste, ende gingen
 hier over alleen met hem te raed. Nadien de
 Vorst op het vorige iaer aen die van † *Arnhem*
 had verleent een iaerlijxe vee-markt zullende op
 Lucas avond binnen des Stads vryheyd gehou-
 den worden; waren op desentijd de Burgemees-
 ters, Schepenen en Raeden van de gedachte
 Stad, pochende op dese vryheyd, over-bezigh
 met booden en brieven af te vaerdigen zoo naer
 Groningen als verscheydene Steden van Vrief-
 land, Over-Yffel, Gelderland, Utrecht, Kleve,
 Westfaelen, Braband en Luyk, ende daer mede
 te verzoeken, dat men dese haere nieuws-ver-
 kreegene rechten aldaer ende aen de nabuyrenen
 om-zaeten wilde verkondigen, op dat een yege-
 lijk dese markt moght bezoeken ende sich wach-
 ten van in breuken te vallen. Omtrent desen tijd
 zijn die van Nymegen, op de aenklaght van *Walter*
Smit (die van den Keyser voor een vertrouwd
 vriend zoo van hem als van 't Rijk word ge-
 roemd) in den acht gedaen, ende, after-volgende
 het oordeel des kamer-gerechts van Spier, alle
 Keur-Vorsten, Standen en Vorsten van Duyts-
 land door den Keyser gelast de zelve nergents in
 hunne landen steeden ofte markten te dulden
 ofte te herbergen. *Karel* de achtste, Koningh
 van Frankrijk, insgelijx gequeld zijnde met een
 eygen-zinnigen en ongehoorsaemen zoon den
 Dolsijn *Lodewijk*, die om sich te bergen wt den
 Dolsinaet naer 't Hof van den Hertogh van Bur-
 gondien was gevluht, gaf in den voor-zoemer
 aen *Antoine Danbasson* Heer van Montiel sijn
 Kamerlingh en *Estiene le Faure* Prooft van de
 Iuniaens kerk en meester van de verzoeken van
 sijn Hof, onbepaelde maght, om met de gezanten
 en volmaghtigers van sijn zeer lieven bloed-
 vriend den Hertogh van Gelder, *Willem van*
Vlodorp, knaep, erf-Vooghd van *Ruermond*, ende
 sijn Maerschalk, neffens *Roedolf Bitter* Deken
 van de kerk te Zutveen, te handelen van een tij-
 delijk ofte eeuwigh-duyrend verbond en vriend-
 schap. Torgeen anderen eynde, dan dat hy op
 sijn voor-vluchtigen zoon ende den Burgondier
 geen goed vertrouwen was hebbende. Doch
 wat 'er over en weder in 't byzonder tusschen
 beyde Heeren zy af-gesproken, en vind ick

nieuwaerts wt-gedruckt. Door tusschen-loopen
 van de vorige zeghs-luyden den Heer van *Hens-*
bergh en Grave van *Hoorn*, is de stille-zaet met
Vincent van Moers getroffen, naderhand meer-
 maels, ende in dese dagen tot aen Paessen des
 loopenden iaers verlenghd en op-geschort ge-
 worden.

86. Korts daer na quam onsen Vorst een
 rampzaelige maere verschricken met den schie-
 lyken dood van sijn schoon-zoon *Iacob* den twee-
 den Koningh van Schotland, die tegens *Henrick*
 den seften in den Engelffen oorlogh verstrickt
 zijnde, om sijn herten-leed te wreken, de Stad
Roxburgh, gebouwd, zoo hy zich liet dunken, op
 den Schotfien bodem, bestond in te neemen en
 te verwoesten. Maer ziet, terwijl hy vast doende
 is met het wtermaeten sterke Slot te bevechten,
 ende het een en 't ander aldaer voor-valt, neemt
 hy ten laetsten een ernstelijk op-zet, van de mue-
 ren met yzere en kopere stucken te beschieten,
 die doen al-om gebruykt en gevreesd wierden.
 Ondertusschen dat het geschut speelt, ende de
 Koningh om de syne aen te mennen zelf † over
 al aen en over gaet, koemt eene van de stucken,
 door de over-groote hitte van binnen berstende,
 den Koningh omtrent syne schaemelheyd te
 quetsen, ende strax dood ter aerden te werpen.
 Andere melden, dathy door den houten stamper
 ofte proppe wt den mond van 't geschut vliegen-
 de by geval zy neder-geslaegen. Hy liet by alle
 stands-luyden een ongelooflijk verlangen after;
 te meer, zoo hy op sijn negen en twintighste iaer
 in 't beste van sijn leeven, wanneer daer noch yet
 zonderlinghs van syne deughden was te ver-
 wachten, zoo onvoorfiens wierd wt de wereld
 geruckt. De Koningin dochter van onsen Her-
 togh *Arnald*, ende voor tien iaeren met *Iacob*
 getrouwd, was effen op dien dagh in 't leger ge-
 land; welke de Schotten met een tros van schoo-
 ne kinderen verheugende, ende meer als een
 wijvelijk hert toonende, de Overigheyd in haer
 meeste droeffenis zelve vuyr en moed in-sprack,
 om mannelijken te volvoeren 't geen alreeds zoo
 geluckelijken was aengevangen; sy wilde hen
 in stede van den over-leeden dadelijken een an-
 deren Koningh voor den dagh haelen. De man-
 nen schaemden sich, een vrouw-mens in koelte
 en kleynhertigheyd te over-treffen. Derhalven
 bestormden sy het Block-huys met zulk eene vin-
 nigheyd, dat noch d'eene noch d'andere zijde
 een Koningh scheen te missen. Middeler-wijl
 is des zelfs seven-iaerige zoon *Iacob* de driede
 in 't leger om-gevoerd, ende voor Koningh ge-
 groet en wt-geroepen. De belegerde door hon-
 gers-nood ende door het onophoudelijk geweld
 van buyten genoodzaekt gaven onlanx daer na
 den Burgh over, die by de Schotten, om tot een
 nieuwen krijgh geen aenleydingh te geeven, tot
 den grond toe is gesecht. De Hertogh van
 Gelder van herten droevende over de dood van
 sijns dochters man, bad den Burgondier om
 vry-geleyde voor de gezanten, by hem tot des
 Koninx wt-vaerd naer Schotland af te vaer-
 digen; ende de Staeten met zyne vrienden naer
Arnhem ontbiedende, liet niet na aldaer avond-
 gebeden te houden, tot eer en heugenis van den
 over-leeden.

† Beyde dese brieven met de bygaende voor-waerden
 zullen wy 'eyndens dese Geschied. in 't geheel in-
 voegen.

† Ipse inter medios praestanti corpore Turnus Verti-
 tur, arma tenens, Et toto vertice supra est.

87. Sommige Steden en edel-luyden van Gelderland hadden op desen tijd een eyken te schellen met die van het Sticht van Utrecht. Neffens andere vertoonde *Hubert van Kullenburgh*, dat hy noch onbetaeld was van de leeninge, by hem verdiend in het leger van wijlen Bisschop *Diephold* tegens die van Munster. Die van Wageningen vorderden verftooringe van dat die van 't Sticht t'elkens hunne koopmanschappen en wagenen met bier en andere voor-raed van *Amersfoord* af-koemende by het dorp *Leerssem* hadden genoomen ende naer Utrecht wegh gefleept. De Hertogh zelf hield Bisschop *David* voor ooggen, hoe zeer syne landen waren beschaadighd en afterwaerts gezet omtrent en in de belegeringh van *Deventer*, wanneer hy ende de Hertogh van Burgondien syne stroomen met volk en schepen hadden over-deckt, ende hun ruytery en knechten de heele Velouw met heele zwermen door-liepen. Dese schaede reekende hy op 50000. schilden, behalven de moorden, struyk-rooveryen, ontvoeringen, vrouwenkraght ende andere moedwillen en euvel-daeden aen die van 't platteland weder-vaeren. Hier by quamen eenige klaghten van den Adel in 't byzonder, die ofte in 't leger van *Diephold* ofte anders die van Utrecht hadden gediend, ofte ten tijde van 't beleg van *Deventer* hinder en aenstoot geleeden. Die van Utrecht wisten opelke naeld een draed ende sochten de eene wtylucht op d'andere; 't welk de Hertogh speurende, ende het met zyne onderzaeten zelf quaed genoegh hebbende, te rugge schreef, dat hy des niet te min de gemeene vrede wilde onderhouden, hoewel hy merkte, dat eenige quaed-gunstige de ongelentheyd van die tijden tot hun voordeel naemen, ende niet anders dan het werre-net en wtwegen sochten. Op het vorige iaer was sonder wettige lijfs-erven over-leeden *Iacob Prins* (zoo noemen hem de Schrijvers door mis-verstand ofte verwaende flick-floyery) van *Gaesbeek*, Heer van *Wijk te Duerstede* en *Abkoude*, daer neffens erf-Veld-heer van Henegouw, die voor syne dood de maghtige Sloten van *Wijk* en *Abkoude* met de Stad van *Wijk* (in 't voor-tijden een Gelders leen) op zekere voor-waerden en in erf-koop aen Bisschop *David* over-gaf. Den in-houd van welken brief de Schout en Burge-meesters van Leyden op dit iaer betuygen gehandelt en geleesen te hebben. Hertogh *Arnald* had op sijn Huys te *Rosendael* een Slot-be-waerder met naemen *Diderick Smulling*, die te onrecht, zoo hy meynde, by den Vorst aengedraegen en beklad zijnde, in die daegen wierd ontbooden om syne reekeningh te zuiveren. De heele schillinge wierd vast geknoopt aen de wt-spraak van *Willem van Egmond*, *Willem van Vlodorp*, *Winand van Arnhem*, ende *Iacob van Hackfort* Ridderen, met by-voeginge van *Diderick van Horst*.

† Siet op
deniaere
1340.

1461.

88. Op het volgende iaer waerschouwde de Vorstin *Catarine* die van *Nymegen*, geen boodschappen aen haer zoon *Adolf* te doen, voor dat de Land-dagh te Goch waere ge-eyndighd. De Vorst vergunde de zelve syne by-slaep het Slot en den tol van *Lobed*, volgens het zeggen van haer moeder *Marie* Hertogin van *Kleve*, tot een onder-pand van 17000. goud-guldens. Ende omdat dienthalfen tusschen de getrouwde onrust was ontstaen, beloofde haer beyder moeder de zelve na haer wterfte vermoegen te dempen.

De brieven van de Vorstin *Marie* hadden neffens haer onder-geschreeven *Walraven van Haefsten* haer Hof-meester, *Ian van Alphen*, *Ian van Loe*, ende *Govert van Wylayk* Ridderen. Onder de brieven, waer by *Arnald* syne moeders vonnis gestand doet, stonden de naemen van *Ian van Rossem* Heer van *Zuylen*, en *Dirk van Horst*. Alzoo *Arnalds* deur-waerder *Wichard ten Haeye* onlanx wt Schotland met aengenaem bescheyd, raekende sijn staet en hoogheyd, was weder-gekeerd, ende de Koningh van *Vrankrijk* hier mede aen geleegen was, gaf hem de Hertogh in de *Somer-maend* te verstaen, dat hy het gantse geheymenis (ende, mogelijk, is 'er een bedeckte t'zaemen-zweeringe en nauwer verbond tot af-breuk van de Engelsse tusschen de Schotten en *Fransse*, door toedoen van *Arnalds* dochter de *Koninginne* weduwe te koppelen, voor handen ende op stapel geweest) de *Koninglijke* dienaers *Willem Monypen* en *Patrick Falcart* had mede-gedeelt, verzoeken-de, dat hy der zelve mond als sijn eygen in alles wilde gelooven. Doch of dese brief den *Koningh* by tijds zy behandighd, is onzeker; namael *Karel* een maend daer na is ontslaepen, laetende sijn op-roerigen zoon *Lodewijk* den elfden tot sijn stoel-besitter, die dus langh in het *Burgoensse* Hof was gevoed en wel op-gepalt, hoewel de vader, om hem weder te hebben, Hertogh *Philips* door dese, naderhand vervulde, waerschouwinge had af-geschrickt, dat by een wolf binnen deuren op-hield, die daer na sijn schaepen zoude dood bijten. Hier over droegh *Vrankrijk* niet alleen rouw, maer ook de *Burgondier*, neffens de Vorsten van *Gelder* en *Kleve*, die den over-leeden in geen verre maegschap bestonden. In die daegen is de *Stads-Overigheyd* van *Venloë*, welke in de vorige iaeren ofte af-gezet ofte van zelfs wt-getoogen was, vermoegens de wt-spraak van *Willem van Egmond* en d'andere scheyds-luyden ende wt bevel van den Hertogh, in haer oude waerdigheyd hersteld. Hier toe hadden volmaght *Willem van Vlodorp*, met *Sweer van Warick* Drost van de *Vooghdij* van *Gelder*, ende *Evert van Eyl*. Dan alzoo de roep gingh, dat sy waren gelaft en daer gekoemen, oomok de overige *Schepenen*, die de Stad niet en hadden geruymt, haer kussen t'huyste zenden, trock het grauw wt een onbezuysden yver tegens haer van leer, en krabde, om daer mede te goyen, steenen wt de straeten. Doch zoo haest de gemeente verftond, dat men haer niet dan billijkheyd, en 'tgeen te voeren was beslooten vooren op-leyde, is al dese brand, door de voor-zorge en bescheydenheyd der gezanten, by tijds gesmoord. Op dit iaer is *Adolf* van sijn *Ierusalem* weere weder naer huys gekoemen, daer hy veel eer wt nieuws-gierigheyd, ofte wt spijt en ongeduld dat hem syne vorige aenflaegen waren mis-luckt, ofte om tijd-verdrijf, dan wt een heiligen op-zet, was heen getrocken.

89. Maer alzoo die van *Venloë* daer na op nieuws begonnen te twisten, ofte noch niet en hadden wt-getwift, ontbood *Arnald* sijn Amptman *Henrick van Blitterswijk* eerst by hem binnen de *Grave* ende van daer naer *Arnhem*, dien hy vermaende, om de gebreeken van die van *Venloë* by geschrift en in een bundel te vervatten. Op dezen tijd zijn te *Zurveen*, door de sorg-huldige onder-handelingh van *Gijsbert van Bronckhorst* Heer van *Batenburg*, ende in tegenwoordigheyd van

1462.

van des Hertoghs Raeden, in't geheel beslecht alle verschillen, die tusschen Arnald van Gelder ende Ian Palts-grave, belangende sijn Stift van Munster, tot noch toe hadden steekende gebleeven. Op het iaer 1371. is by ons gewagh gemaekt, hoe Ian van Hattem, een zoon van bastardyen van Reynald den drieden, van sijn vader en moeye Mechteld niet alleen was begiftighd met de Stad en 't Slot van Hattem, maer ook met veele treffelijke erven en op-komsten in de Neder-Betouw. Dan vermits Geeraert van Kleve Grave van der Mark door verdragh aen dese brieven was gekoemen, ende die van Nymegen, Thiel en Bommel voor etlijke iaeren hadden bedongen dat de zelve, voor zoo veel haer aengingh, maghteloos zouden zijn: betuyghden op desen tijd, na Geeraerts dood, Ian Vygh Rechts-geleerde en Schoutet van Nymegen, ende broeder Henrick van Baersdonk meester van het Ians Gast-huys aldaer, die eygene brieven by henlyden gesien ende de zaek zoo als gezeghd gelegen te zijn. In Schotland verhiel sich in die daegen eenige twijffelingh ofte oneenigheyd, om dat de Koninginne moeder, de dochter van den Hertogh van Gelder, na af-lijvigheyd van haer man Iacob den tweeden, de momberschap van den iongen Koningh haer verval meynde te zijn. Etlijke Schotse Heeren oordeelden mede, dat men aen haer, als wel eer, de heerschappy over den Koningh en 't Rijk niet alleen niet en behoorte te benijden, maer zelfs opentliken te beveelen; te meer zoo sy op 't vergangen iaer niet geweldelyker wijze, maer met gemeene over-draght het bewind had aengevaert; ende nu, zonder ergernis ofte buyten over-tuyginge van schuld, niet gevoeghliken konde wt-geslooten en als van de trappen gestooten worden; gemerkt sy des Koninx vleesselyke moeder was, ende, hoewel en wt-beemste, alle andere in maeghschap en sucht tot den onmondigen te boven gingh; ende wt wiens dood ofte ongeval andere eenigen hoop maer de moeder niet dan treurnis en rouw had te verwachten. Niet te min de meeste adel stemde haer tegen, ende vooral was haer in de wegh de redeningh en het ontzagh van Iacob Kennede Opper-Bisschop van S. Andries, die wijd en breed weydende, gingh wt-leggen, dat, volgens de oude keuren en gewoonten, men een ofte meer van de ver-naemste des lands plaght wt te kieser om het Rijk te bedienen, ter tyd de Koningh van lichaem en vernuft bequaem wierd om den stoel te betreedden. Dien volgens wierd aen de Koningin wel geoorlofd over de op-voedinge des Koninx te staen, ende haere andere kinderen (te weeten Sander, Ian ende twee dochteren) zelve op te voeden, maer niet om sich met het stuck van regeeringh ende land-zaeken te bekommeren.

1463.

90. Omtrent de Paes-heylich-daegen bestond Adolf van Egmond, niet tegenstaende de zoo onlanxe vorige † verzoeninge, een onheylich en onloffelijk werk te pleegen, toonende meer en meer dat hy een man van twee woorden ende niet veel eeren waerdigh was. Hertogh Arnald had onder zyne hovelingen twee gebroeders Warner en Arend Prangen. Dese door sijn bestel van de Grave naer Arnhem gaende, koosen haer wegh, om Nymegen immers te mijden, door het gebied van Kleve. Niet te min zijn sy by ongeval van Adolf beiegend, ende van des zelfs gezelschap, schoon sy vry-geleyde van den Vorst

† Siet op het iaer 1459.

zeyden te hebben, aengepackt. De † broeders schendery en geweld verneemende vlooden na de kerk van het dorp Zelle, en grendelden de deuren after haer toe. Maer Adolf liet de kerk op-loopen, ende beyde (zoo sy aen den hoorn van 't outaer stonden, ende haere armen om het H. Cruys hadden geslaegen) met kraght van daer rucken, ende voort naer Nymegen sleepen. Soo haest dit den Vorst ter ooren quam, vermaende hy sijn zoon, hy zoude de onschuldige gevangenen zyne huys-genooten op vrye voeten stellen, noch tegen sijn vader en vaderlijke dienaers yet aenrichten dat een zoon en een Christen mis-stond. Adolf liet de brieven zoo langh ongeopend, tot dat beyde broeders ter dood veroordeeld en bereeds met het stael waren gerecht, ende zulx voort 'sanderen daeghs na haere hechtenis. Arnald konde hier wt lichtelijken merken, wateengroot ontzagh sijn zoon en die van Nymegen hem toe-droegen. Om derhalven door ontijdigh stil-zwijgen geen nieuwen trots en ongelijk over hem te haelen, maekte hy sijn zoon al wederom sijn ampts en des verbonds indachtigh, ende gaf te gelijk last om een Landdagh wt te schrijven. Adolf hier mede verdaghvaerd zijnde, alwaer men ook van andere zwaerwichtige zaeken ende van 't after-stallige † houwelijx-goed van syne zuster de Vorstin van Beyeren zoude spraek houden, braght zoo veel te weegh, dat de aenbestemde vergaedingh wierd op-geschort. Korts daer na is hy met Catharine zyne moeder, die hem tot alle boosheyd den vryen teugel ofte veel eer de spooen gaf, over-treedende de paelen van zyne aangeweefene landschap, op de Velouw ter iaght gegaen, laetende hem van Lobed en Arnhem alle daer toe noodige gereedschap tot in het dorp Ede en Rokel na voeren. 't Welk alles de Hertogh op den landdaghvaert te Zutveen, daer doen de gezanten van de andere Steden waren t'zaemen geschoold, niet zonder mis-noegen te kennen gaf. Adolf die voor eengat niet te vangen was diende hier op, dat men hem, zoo de zaek maer recht wierd geduyd, geen ongelijk en zoude geeven; dan zyn iaegen wilde hy voortaan, om de wille van haer en 't gemeene beste, gaerne staeken.

91. Dit bescheyd droegen de gezanten weder over, ende vermaenden den Hertogh, dat hy, alle hevigheyd en eygen-wraek bezijden zettende, sijn aanspraek tot den naesten Landdagh zoude goed houden. Arnald het guychelspel merkende, zeyde, dat het langer te vergeefs was op zegelen en verbonden te steunen; daer by doende, dat zyne booden aen de Vorstin

† Tessemaker wandelt hier op een verkeerd pad, zeggende dese onlusten verweckt te zijn, om dat Arnold de broeders van Prangen, die by Adolf een witte voet hadden ende een dood-slaght te Niel in de Duiffel begaen, ter dood had gebraght. Wy zijn verzeekerd dat hy hier meer zegt dan hy kan bewijzen. 't En is niet genoegh de leesers door een blind ofte ontrouw verbael niet alleen te verbijstere, maer ook de schuldige vry te spreken ende onschuldige te verdoemen. Een goed Schrijver moet, zoo veel hem moegelyk is, de waerheyd zoeken als wt te baggeren en voor te staen, ende liever dingen daer by den rechten grond niet van en weet verzwijgen en toe-decken, dan daer door sijn eer en goede trouw in twyffel en in de waegh-schuel hangen.

Y

Catharine

† Siet op
het iaer
1453.

Catharine af-gevaerdighd noch onlanx waren gestuyt, ende door de zelve die de *Prangens* om hals hadden geholpen, tot aen de poorten der Stad (hy en maekt de Stad niet naemachtigh, doch meynt moegelijk de *Grave* ofte *Goch*) mede gesleept ende daer eerst los gelaeten: maer dat sy, om hem te verbluffen en spijt te doen, door de Stad ende voorby sijn Hof waeren gereeden. *Adolf* fiende sijns vaders hert tegens hem vergald, is voort naer *Bruyffel* by sijn oud-oom den Hertogh van *Burgondien* geryfd. Aldaer een luttel hebbende gepleystert, gaf sich met gevolg van eenige edelen voor de tweede reys op sijn *Ierusalemfse* reys; van waer hy, Ridder geslaegen zijnde, sich dadelijken weder naer sijn oom heeft gehaest. In het weder-keeren, ontmoetede hem te *Molini* (een Stad in 't gebied van * *Morea*, wefende een deel van *Griekenland*) Hertogh *Willem van Saxen*, ende hield daer mede langen tijd mond-spraek. Korts daer na schiep hem sijn oom Ridder van 't gulde vlies, door wiens aenraeden en voor-spraek hy daer na binnen *Bruyffel* houwelijk aengingh met de dochter van *Karel van Bourbon* † *Catharine*, welkers zuster aen den zoon van *Philips Karel den Stouten* te vooren was getrouwd. De bruyloft wierd zonder sijn vader den Hertogh van *Gelder*, dan in 't bywesen (zoo men gift) van syne moeder *Catharine*, aldaer in 't Hof, geheeten den *Kouderbergh*, gehouden: die hem te goed liet, om daer mede zyne bruyd te beschenken, de * 17000. goud-guldens, waer voor sy *Lobed* en het *Tol-huys* bezat, ofte in stede van dien zoodanige brieven, als sy van haers mans wegen by sich had leggende. *Adolf* naer huys koemende bequam al wederom, op het voor-bidden van sijn oom *Willem van Egmond*, by sijn goed-hertigen vader vergiffenis, als mede de Vorstin *Catharine* syne moeder, welke door groote onduytfheyd en onverstand menighmaelen haer huysheer had vertoornt, met sijn stam-huys te vernederen, ende haere Koninghlyke voor-ouders op te haelen, hoewel *Arnald* (ware het de pijnne waard geweest) geene geringer voor-zaeten had konnen op-reekenen, de *Nassoufse* aen d'eenen zijd, ende aen d'andere zijd de *Rad-bodens* Koningen wel eer van *Vriesland*, ende voortelers van de over-oude Heeren van *Egmond*, die de *Graven* van der *Mark* (want haer vader slechts een gebooren *Grave* was) inde waegh wel konden op-haelen.

92. Maer gelijk een ongeluck zelden alleen koemt, wierd *Arnald* in de *Schrickel*-maend deses iaers door een droevige tijdingh wt *Schotland* wederom verbaefd, dat te weeten zyne dochter de Koninginne *Marie* op het eynd van 't vorige iaer was over-leeden. Sy was op 't laetste half geraekt in een quaed gerucht van ontuchtigheyd, daer nochtans onse schriften en hier-

† *Teffemaker* verdient alhier een plack, alzo hy ze geen *Catharine* maer *Margriet* noemt. Sy was dochter van *Karel den eersten* dies naems Hertogh van *Borbon* ende *Agnes van Burgondien*, ende aldus een spruyt van een Koninglyke en d' alderedelste stam van 't *Christenryk*. Ick moest dit met een woord aentrecken, om dat de Heer *Pontanus* van hare moeder geen vermaen en doet. Sommige willen, dat *Adolf* haer eerst heeft ter kerken geleyt in het iaer 1465. na de gevangenis van sijn vader.

landfse Schrijvers niet een woord van en reppen, ende eenige * *Schorfse* haer te vooren voor eene door-luchtige wt-muntende en over-stemmige Vorstin hadden wt-geroepen. Het lichaem wierd begraeven in het *Koninginnen Gods-huys*, van haer gesticht ende verrijkt. *Arnald* liet daer op van stonden aen bede- en rouw-daegen afkondigen, ook in de Steden en vlekken de klokken luyden, belastende mede syne *Ampt-luyden*, haer wt-vaerd te houden, ende alles te doen na den fleur van die over-geloovige eeuwe. Hy had omtrent den zelve tijd den vier Hoofd-steden t' *Arnhem* een dagh geleght, welken hy om dese reeden liet weder-bieden, op dat sy alle met hem zouden droeven. Maer etlyke Steden-gezanten bereeds t' *Arnhem* zijnde, zeyden, sijnes dochters over-lijden hen van herten leed te zijn; ende dat vorder de schattinge ofte de helfte der zelve, die nu als een gewoonlyke last was in-gesloopen, huns oordeels niet alleen en streed tegens het * verdragh van *Batenburgh*, maer ook tegens den oorber en oude keuren der landen, dat daerom sijne Vorstelijke genade dese ongelden geliefde te staeken, ende sy ook daer toe haer beste zouden doen. In die daegen vermaende de Hertogh den *Vry-heer* van *Kulenburgh*, dat de *Iaer-merkt* van *Kulenburgh* omtrent midden-soemer, tot nadeel en af-breuk van syne burgers en onderzaeten van *Bosfinchem*, wierd gehouden, ende hierom ernstlyken versocht dat die namaels moght op-houden. Heer *Geeraert* gaf tot antwoord, dat 'er geen markt tot sijnent en was welke by sijnner voor-ouderen tijden daer niet en ware geweest; wt-gezondert dat de *Ians merke* alleen een dagh verschoot en laeter quam; eensdeels om dien *Opper-beyligh* te beter te vieren, eensdeels ook om de stichtelijke en voerige vermaeningen van broeder *Brugman*; daer by voegende, dat die van *Boesfinchem* veel meer schuld hadden, die haere kerk-mis (van ouds de *Peters-markt* genoemd) rechtevoort drie ofte vier daegen vroeger hielden dan sy plaghten, tot blijkelijke schade en ongerijf van die van *Kulenburgh*; zijnde niet te min te vreedden, indien 't sijne Hoogheyd zoo goed dochte, sijne *Iaer-markten* op den ouden voet en tijd te houden. Wat voorts *Ian Brugman* belanght (waer van zoo effen vermaend is) dees waseen *Franciscaner Monick*, ofte (zoo andere willen) een van de *Minder-broeders*, een man van een strenghe leven, en driftigh boven maeten in het volk te onderwijfen. Want merkende de verdorvene zeeden in zwangh gaende, ende allerley staeten en geslachten van menschen in der zonden vuyligheyd gewenteld, is meest wtgevaeren tegens de geylheyd overdaed en gierigheyd der *Geestelijken*, tegens de onrechtvaardigheyd der *Overheeden*, en ontallyke boofheeden van de gemeente, zonder met yemant door de vingeren te sien: heeft, als van God bezeeten, de over-hangende rampen, de buyten- en binnen-oorlogen, onmijdelyke neder-laegen, ende 't geen in vijftigh iaeren daer na schier is voor-gevallen, zoo duydelyken voor-gespeelt, dat de nakoemelingen hem als voor een Godlijk waer-zegger beroemden en aenhangen. Ick bevinde, dat hy te *Groningen* eerst heeft geleest, ende dat voor twee iaeren het gezelschap van de *Minre-broeders* binnen *Amsterdam* was in-gevoerd, door *Brugmans* † yverigh aenraeden ende betooverende wel-sprekenheyd,

† *Al kond ghy kallen*, als *Brugman*. *Brugman* zochte zielen, en ick zoek geld.

daer

* *Peloponnesus*.

* Siet op het iaer 1461.

1464.

* *Georg. Buchan.*
1115.

* Siet op het iaer 1459.

1464.

daer de luyden hier rond-om en over-al den mond van vol hadden.

93. Omtrent dien tijd beleed *Ian van Lawijk* Vorstelijke Rent-meester des lands van *Bueren*, in de schuld te wesen van het Dom-heeren Gods-huys binnen Utrecht. Voor hem stonden in als borgen *Henrick van Bronkhorst*, *Arend van Steyn*, en *Ian van Thiel*. De schuld sproot wt seekere erven en in-komsten der kerspelen *Malsen* en *Tricht* in het gebied van *Bueren*, waer van *Laumick* bruyker was geweest. 't Gemelde Gods-huys schreef t'elkens met mis-noegen aen den Hertogh, dat zyne onderzaeten haere goederen in pacht hebbende, sich niet alleen en beriepen aen Hoven welke het Gods-huys niet en kende, maer ook zomtijds met geweld en doodslaen de banken stelden. De waerom was, dat het Gods-huys wt des Paus naem sich de maght aentrock, van haere land-zaeten te verbannen, te vervloeken, ende de zielen tot in de helle te verdoemen. Onder de welke zoo *Ian van Rossen* Vorstelijke Raed en Ampt-man van *Thiel* met meer andere hooge luyden waren, verklaerde *Arnald*, dat sijns oordeels haer doem en dreygementen niet hechten en konden op yemant, die te voren met recht niet waere over-wonnen, ende welken de zaak niet aenenging, ende zoo voorts. De Amersfoorders maekten den Hertogh en sijn zoon mede de ooren warm, over al het ongelijk dat *Hubert van Kuleburgh* hunne burgery en onderzaeten daeghlijx aendeed; ende zochten het voor haer deur schoon te maeken, zoo sy hier ofte daer den Gelderssen wederom een neep hadden gegeven. Het liep ten lesten hier met zoo hoogh, dat de Vorst moest belooven *Hubert* maet te stellen, ende te doen dat recht was.

94. Vermits op desen tijd de twee-draght en over-langh ingekropte haet tusschen *Arnald* ende die van *Nymegen* op het hoogste was gekoemen, die mede *Arnhem* en *Zurveen* hadden op-gheftoekt, ende des Hertoghs geslaegene vyanden, onder andere *Vincent* Grave van *Moers* soo goed als vooghd over Gelderland gestelt, en in spijt van den Hertogh lief-kooften, docht het den Hertogh tijd om zyne tanden weder te laeten blinken, ende het schild en goede vrienden by de hand te neemen. Waer over de Vorsten van Gelder en Kleve sich nauwer dan oyt te voren vereenighden, ende *Vincent* om dit sijn boos en ongoddelijk gepoogh te gelijk vyandschap en oorlogh aenzeyden. Maer *Catharine* en *Adolf*, geene tegen haer man, dees tegen sijn Heer en vader, meer en meer op-staende, stelden rechtevoort het schelm-stuck in 't werk, waer van sy dus langh in 't verborgen zwanger hadden gegaen. Want na dat *Catharine* haer man nu menighmael onwaerdelijken had toe-gefnauwt ende veel smaeds betoont, had echter *Arnald* (acht slaende op der vrouwen knibbeligen aert ende synes gemaelannes eer) een ruymen tijd dese prat-kunst en steegheyd met goede oogen aengesien, op hoop van beterschap. Doch alzo sy haere oude kuere niet en konde af-wennen, ende haer nu volwassen zoon *Adolf* in alle verkeerdheyd, en syne onstuymige driften sterkte, gingh ze *Arnald* eyndelyken van hem wijsen, doch, op het smeeken van syne vrienden, door een onbedachte en schadelyke barmhertigheyd weder aenneemen. Sy hier door meer geargerd dan verbeterd, om haer man onder den voet en *Adolf* op syne stoel te helpen, zagh wel dat sy

daer toe hulpers van nooden hadde. Onder dese waren in 't byzonder die van *Nymegen*, die zonder veel aenporrens van zelfs quamen aengelopen. De vordere Steden met die van *Venloe* lieten sich verleyden door dese bel-haemels; wt-gesondert die van *Ruermond*, die haer eer en eed beter betrachtende, hun Heer en Hertogh tot het wterste en in syne meeste iammeren getrouwe bleeven. Om dit zaligh en loffeljk werk gevoeghlyken ten eynd te brengen, booden ook hun dienst aen de twee gebroeders *Orbo* en *Henrick van Byland* knaepen, ende noch een driede geheeten *Cornelis van Merwijk*. Dese rouwe maets gaven raed, dat men in tegenwoordigheyd ende met wille van den zoon den vader lichtelyken zoude konnengrijpen, ende voor sijn leeven langh in het een ofte 't ander Slot op-stuyten. 't Welk als het onder belofte van stille te zwygen was aengediend, heeft d'een d'ander voort met den duym op den mond en op-geheevene vingeren bystand en trouw gezworen. Dese aenslagh beviel † *Catharine* en *Adolf* zeer wel; te meer alzo de Kerst-heyliche daegen voor handen waren, welk men gewoon is in korts-wijl en dertelheyd over te brengen. Doch om dat *Adolf* over de onthalinge van de * *Prangens* by sijn vader noch in een zwart blaedie stond, vond hy voor al noodigh, door sijn oom *Willem van Egmond* sich al weder den wegh te baenen tot verzoeninge, aen wien hy, als een groot schijn-heylich, ende het hoofd buygende als een bies, sijn innerlijk leedweesen over die daed te kennen gaf, ende vorders van sijn waerden vader genade en geen recht versocht.

95. Den vader door den oom bepraet zijnde, is *Catharine* omtrent de Kerst-mis eerst naer de *Grave* getrocken; ende, nadien sy laet in den nacht aenquam, heeft *Arnald*, hier van verwittighd, sich terstond wt sijn lede-kant op-gelicht, en haer zeer gemeensaemlyken omhelst. Ende alzo liep die nacht ten eynde; de vrouw sich verheugende over haers mans goedertierenheyd, ende den man over syns vrouws onverhoopre beleefdheyd. Daer na is *Adolf* op drie Koningen syne moeder gevolghd, ende insgelix, als een liefen eenigh zoon, met wt-gestreckte armen van den goeden Heer ontfangen, die geen quaed altoos en wist noch quaed en dacht. Ende wie zoude sich voor zulke Duyvelsse strecken en slaegen konnen hoeden? ende sijn naeste bloed, vrienden en vermeynde Christenen zoo een schandigh stuck toe-vertrouwen? gelijk eertijds *Socrates* zeyde, wanneer hem zeeker ondeughd op straet een oor-band had gegeven, dat het iammer was dat men zulke ongevallen voorheen niet en konde weeten, om by tijds daer op vervat te zijn en een storm-hoed op het hoofd te zetten. Alsdoen hield men eenige daegen Vastel-avond en open Hof. 't Was op dien tijd zoo een strenge konde, ende de graften zoo hard met ys toe-getroofen, dat men van buyten een veyligen toegangh had tot op het Slot. Weshalven *Arnald* het ys beval te breeken, en bijtten te maeken, om alzo den overgangh te beletten. *Adolf* overleggende dat met het ys ook sijn verraed zoude gebrooken worden, bad sijn vader een deel

† *Iam non Catharina, sed catharma luesque suorum, Medæa sæculi sui, ut loquitur in alia re & de alio foeminæ monstro Georg. Buchananus.*

* Siet op het iaer 1463.

1465.

1465. van 't ys gaef en ongescheurd te laeten, om aldaer met de Iuffrouwen, zoo hy zeyde, ende 't vrouwen-getimmer sich wat te vermayden. Maer dit spel is haest in treuren veranderd. Want op den vierden dagh daer aen, die tot de wt-werkinge van het opper-schelm-stuck was voor-besteemd, terwijl *Adolf* met sijn neve *Frederick van Egmond* in 't schaek-bert zat en speelde, quam 'er een boode die hem ter zijden afriep ende in 'toor beet, dat die van *Nymegen* na het avond-mael en den dans by de hand zouden wesen. Want sy schaemden haer noch quanzuys om zoo een vuyle daed te bedrijven in 't gesicht van de sonne en van de wereld. *Adolf*, als van geen ergh weetende, hervattede sijn spel, ende sijn vader ootmoedelyken aen den disch leyden- de, nodighde het andere gezelschap na den eeten tot het speelen en dansen; want hy wilde (na sijn zeggen) dien nacht op-blijven ende met haer eens lustigh wesen. Dan de vader een eerlyke verschooninge neemende op sijn vaek en olderdom, verrock naer sijn kamer om te slaepen.

96. Nauwlijx was hy op syne rust, of de opgemaekte moordenaers quamen wt bestel van zyne vrouw en zoon met geweer in de zael springen, ende, alzoo sy wat langhsaem wierden ingelaeten, met kraght in-barsten. Daer na de bloote klingen tegens den Hertogh keerende, liepen na sijn bedde en ruckten hem wt de laekens. Hy niet weetende wat 'er te doen was, vraeghde vast met beduyzelde sinnen na sijn zoon of hy leefde ende hoe 't met hem was geleege; giffende dat (mogelijk) het Slot van den vyand was over-rompeld. Doch *Adolf* hier op voort in de kamer stappende, sprack: *Mijn Vader, het moet nu zoo wesen, wel aen volghet my.* De vader zeyde met traenende oogen, wat hy misdæen had, om zoo gevangen en aengepackt te worden, niet anders dan een moordenaer ofte struyk-roover? Doch alles om niet; men liet hem nauw zoo veel tijds om sijn onder-kleed aen te schieten. Ende aldus wierd de goede Vorst, opeen tijd dat men geene honden zoude wt-geiaeght hebben, half naekt en met de slaep-muts op 't hoofd geleyd over dat ys, 't welk hy te voren sijn zoon te gevalle heel had gelaeten. Over het ys naer de Maes, die insgelijx toe lagh, geselept zijnde, zagh aldaer de andere schenders van *Nymegen* hem in-wachten. Doen had hy goed te begrijpen, dat hem dit bedrogh van sijn zoon en vrouw was gebrouwen; want die sijn slaep-kamer hadden op-gebrooken waren vermomd geweest. Over de Maes wierp men hem opeen paerd om voort naer *Nymegen* gevoerd te worden. Doch op sijn veel-voudigh smeeken braght men hem eerst naer *Lobeth*, ende 'snachts daer aen (misschien wt in-beeldinge dat hem de Vorst van Kleve van daer moght haelen) naer het Slot van *Bueren*. Alhier wierden hem tot wachters besteld zyne bitterste vyanden, die nu lust hadden om met hem den spot te drijven. † Op dat de fieltery zyne volle leeden moght hebben, beval *Adolf* met een sijns ooms zoon *Frederick van Egmond*, die te *Grave* by hem was, aen banden te

† De tijd van dese gevangenis staet wt-gedruckt in dit latijns rymken:
Et do Let Arno LdVs tetto Modò CarCere
CLaVsVs.

leggen. * Soo haest dit gerucht de nabuerige landen ende voorts het geheel Christendom door-liep, verfoeyde yeder een zoo een Turxe wreedheyden verradery. Hertogh *Ian van Kleve* ten hooghsten beschaemd en gestoord, en konde sich niet in-binden van in verwijt en hevighyde tegen syne zuster de Vorstin van Gelder los te barsten, de grouwsaemheyde van dien handel ontleedende, ende haer voor-werpente, dat sy God, de eerbaerheyde, het gemeyn geroep, de eer van haer geslacht en der landen rust voor oogen houden ende haer man syne vryheyde zoude wederom geeven, alzoo hy raed wist de kraekeelen tusschen vader en kind te middelen. *Catharine* gaf tot bericht, dat zoo hem de aenleydende redenen hier van bekend waren, hy wel anders zoude gevoelen, ende ook, bloedshalen, anders behoorde te gevoelen. Vorst *Ian* ontbood wederom, dat hy over-begeerigh was de waerom daer van te weten, teneynde hy sijn naefte bloed ontschuldigen, ende al de wereld den mond moght stoppen.

97. *Adolf* onder dit sijns vaders ampt en de zorgh van 't gantse Vorstendom sich aen-eygende, heeft *Egbert Kruyper* den tol te *Salt-boemel* en *Harwerden* voor drie iaeren verpacht, het verschil tusschen die van *Venloe* en *Thiel* beloofte af te maeken, mede over den tol te *Affelen* aen de Maes gehandelt, welke den Ridder *Willem van Vlodorp*, als een leen der Graven van *Heurn* en *Loon*, van syne ouders was aenge-erfd. Hy ribzackte en dreyghde sijn gevangen vader zoo langh, dat hy t'zaemen met de Vorstin de landen van haeren eed ontsloegen, en last gaeven aen den onderzaeten *Adolf* als hun Heerte gehoorfaemen, betuygende, dit haer ongeveynsde en wterste wille te wesen. Volgende dit snoer is *Adolf* op den 15. van de Louw-maend by die van *Doesburgh* ingelaeten en gehuld. Het hand-vest daer van spreekende was gegeeven ten over-staen van *Ian Heer van Egmond* den iongen, *Heer Oswald van den Berge*, *Mathijs van Eyl* en andere meer. Middeler-wijl spaerden syne oomen de Hertogh van Kleve en Heer *Willem van Egmond* geene moeyten, om *Adolf* tot betere sinnen te beweegen. *Adolf* gaf den Klevenaer de eynden weder in de hand, vraegende wat hem tot alle dese bekomernis en nieuws-gier aenporde, daer doch hy en zyne regeeringe onberispelijk waren; ende hem betijgende, dat hy de ervenis van *Geeraert van Cleve*, welke syne moeder *Catharine* voor de helfte toe-behoorde, in 't geheel naer hem had getrocken en in-gesloct. De Vorst van Kleve met goede redenen sijn doen bekleedende, zeyde onder andere, dat de boedel van *Geeraert* zeer bekommerd was, ende *Catharine* verdaghvaerd zijnde om te sien wat haer te goede moght koomen niemant en had gezonden; dat hy echter al noch dese zaek over-boodigh was te stellen tot het zeggen van de Ridderen *Ian van Gemert* en *Mathijs van Eyl* aen zyne, neffens *Otho* en *Henrick van Byland* aen d'andere zijde. Hy en verzweegh ook niet, hoe *Adolf* onlanx *Vijgh* van sijn Burgh-graefschap verstoeten, *Ian van Heukelom* wt het bedde naer de gevangenis gebraght, neffens

* Tefsemaker slaet hier al weder een mis-slagh, verbaelende dat Ionk-heer *Frederick* als een medepleeger sijn neve *Adolf* in het verzeekeren van den ouden Hertogh zoude hebben geholpen.

1465. andere die van *Nymegen* beter bekend dan hem, ende de Kleeffse boerschappen by *Schulenburg*, in den tijd van 't bestand, door *Philips van Burgondien* t'elkens tusschen beyde gekoppeld ende door *Adolf* zelve bezegeld, onvoorfiens had wtgerooft ende aen koolen geleght; schimpelijken daer mede droelende, dat *Adolf* syne regeeringe loffelijk, ende *Arnald* sijn Heer en lieven vader noemde. De Dekens van *Utrecht* klaegden in die daegen op nieuws over de Geldersse, ende dat hunne thienden in de *Betouw*, zoo wel als de wereldsse goederen, tot het op-maeken en onkosten der dijken t'elkens wierden bezwaerd en aengeslaegen; om welke voor-stellingen te overweegen *Adolf* een zit-dagh liet wt-schrijven. De *Kolenaers* waren mede tegens de Geldersse ofte die van *Nymegen* gekant, de welke, alzoo fy ze vermaenden om door een nieuwen zoen sich van des Keyfers † bante bevrijden, ende niet alleen geen gehoor en kreegen, maer ook hun burgers in vreedige tijden wierden af-gezet, wederom met een ofte twee wt-leggers op den *Rhijn* tegen over *Duyrs* de Geldersse verbooden den stroom op ofte neder te vaeren.

† Siet op
het iaer
1460.

98. *Adolf* middeler-wijl vermoedende dat die van *Ruermond* door sijn oom *Willem van Egmond* wierden verhard, liet alle des zelfs in *Gelderland* geleegene goederen aen slaen, ende mede van hem beteringh verzoeken van de schade, in het bechten van *Venloe* by hem geleeden. Daer behalven vertoonde hy in drie onderscheydene brieven * houdende aen de Overigheyd van *Doesburgh*, dat, nademael Heer *Willem* voor desen vier mannen van leedige leenen wegen zyne Heerlijckheyd van *Baer* had verkoosen en beeedigh, met naemen *Otho Kuser*, *Barend Gruter*, *Ian Veer* en *Herman de Boose*, ende niet te min niet alleen en verzuymde dit sijn leen van 't Vorstendom te verheffen, maer ook sijns *Adolfs* hulde moedwillighlijken had op-geschreeven, sy daerom dese haere Raeds-vrienden wilden onderrichten en daer toe houden om hunne vorige manschap en eed op te zeggen. Welke gewapende beeden zoo veel vermoghten, dat de voorzeyde mannen sich benoodighd zaegen dit voordeel en de vriendschap van Heer *Willem*, ofte anders haere stoelen op het *Stad-huys* te verlaeten. *Vincent* Grave van *Moers* (wiens zufter *Willem* had tot een bed-genoote) om dit loopend vuyrtien te stutten ende desen slaghe te breeken, verwierf by *Adolf* voor sijn zwager zoo veel, dat hy onder zeeckeringh moght naer *Arnhem* koemen. Doch wanneer sy beyde aldaer *Adolf* wilden groeten, keerde hy ze onwaardelijken den neck toe zonder een eenigh woord te spreken. *Vincent* die met *Adolf* een woord in 't vat hadde, ende van hem boven de vorige † wt-stellen noch tien volle iaeren had verworven, vraegde hem in 't byzonder, wat hem deerde. *Wybeoetenhem*, zeyde *Adolf*, in 20000. *Rhijnse gold-guldens*, ofte dat hy in plaets van die de in-komsten van den tol te *Yssel* oord zal betaelen, ofte den tol laeten vaeren. De Heer van *Egmond* wt *Vincent*s mond zulx verstaende; Siet dit is 'er de dank af, sprack hy, dat ick sijn vader zoo dickmaels heb verbeeden; ende de verschillen tusschen sijne Steden beslecht: die my mijn lieven broeder, sijn eygen vader, ende mijn zoon ontroofst heeft, dreyght my ook mijne middelen te ontrooven. Na dese redeningh is *Willem*, last gelaeten hebbende aen *Vincent* om sich van zyne zaeken naerder met *Adolf* te bespreken, met een grijnigh

† Siet op 't
iaer 1458

hoofd op sijn paerd getreden, ende met een eenigh dienaar naer het Slot te *Baer* gereeden: van waer hy aen Hertogh *Ian van Cleve* (ende eenige Steden met naemen *Wageningen*) dit sijn weder-vaeren, ende voort al den meyn-cedigen handel en trotz van *Adolf* in 't breed en omstandelijken over-schreef, biddende den Vorst, hy wilde de gerechticheyd ende de dickwijls met den nu gevangen Hertogh vernieuwde verbonden hand-haeven, ende sijns zwagers deerlijke banden op zyne weder-spannige Steden en eer-vergetenen zoon verhaelen en wreeken. De *Klevenaer* dese brieven in de opentlijke vergaderingh van zyne Raeden en Standen af-leezende, die hem nochtans den oorloghe ontrieden, schickte hem voort tot de wapenen, te meer zoo *Adolf* de werzocht, ende, in stede (zoo hy voor-gaf) van syne moeders houwlijx-goed, daer noch yet aen schortede, de *Duyffel* met het Stedeken *Wachtendonck* gezind was in te houden. By hem verwoegden sich de *Vry-heer* van *Egmond* met sijn zoon *Frederick* (die doch ter tijd wt syne boeyen was ontsloopen) als mede de *Kulenburg*, de Heer van *Bockhoven*, en andere meer, die met een bysonderen ofte algemeynen haet tegens *Adolf* waren ontfteeken. Echter sloot de *Klevenaer* in sijn * ontzeghs-brief buyten alle de geene, die hun eenigen en werlijken Heer Hertogh *Arnald* al noch bestandigh by-bleeven. Derhalven begonde de Vorst van *Kleve* het vlakke land om *Nymegen* af te loopen, ende met damp en dood-slaghe alles te vervullen waer hy heen trock. Daerna † heeft hy sich benaerfticht om *Goch* te belegeren, 't welk hy echter wederom verliet, na dat aldaer door een kogel wt het land der leevende was wegh geruckt sijn spits-broeder *Arnald* Grave van *Bentheim* en Heer van *Steinvoorden*, dien hy op den 16. van de *Schrickel*-maend binnen *Kleve* liet begraven. Op den 18. van de daer aen volgende *Lente*-maend hebben de *Kleeffse* wt *Emmerick*, door een loosen streck van wijn-tonnen die sy met water hadden gevult ende naer *Weel* in de *Lymers* gevoert, de poorters van *Dortchem* verbystert en wt-gelockt, ende der zelve 70. eensdeels geslaegen, eensdeels gevangen mede genoomen. Wijders heeft Hertogh *Ian* de vleck *Wees* by *Goch* in-genoomen, ende die van *Nymegen* in den *Mey*-maend tot een kamp wt-dae-gende, 3000. schaepen wt de weyden gedreeven, ende 400. van de burgers, die daer over wt-val-lende met een dol hoofd en ongeschickte geleeden hem na-ioegen, binnen *Kleef*-stad gebonden gebraght. *Adolf* niet min rap tot de wrack en wapenen, braght in der yl zoo veel volx als mogelijk in 't geweer, waer mede hy het gebied van *Kleve* weder gingh bezoeken, de voor-steden hier en daer in den brand stack, en t'elkens met veel plunderagie en gevangenen naer huys toe keerde. Hy vermaende mede, neffens andere, den *Stad-houder* van *Gelder* Ridder *Ian van Arendael* Heer te *Welle* sijn Raed, over en weder, wat hem te doen stond, ende maekte die van *Nymegen* tot de oorloghs-lasten te graeger, onder beloften van haere gevangenis ende toekoemende schade te zullen af-goeden.

99. Dan vermits by dese gelegentheyd de Geldersse krijghs-luyden de landeryen, koop-luyden en Kloosters van *Brabant* leeden kraght

† Sequimur hic Tefmacherum usque ad finem ferè capitis.

* Literæ
clarigati-
onis.

1466.

1466. aendeeden, waerschouwde Hertogh *Philips van Burgondien* (gelijk de Grootte van haer mindere geen ongelijk willen verdraegen) *Adolf* wel scherpelijken, hy zoude zich wachten van zulx voortaan meer te beginnen. Waer over *Adolf* met een deel van sijn voet- en paerde-volk naer beneeden is gezackt, ende onvoorfiens t'eyndens de Betouw in de Heerlijckheyd van Kulenburgh ingevallen; wt zaek Heer *Geeraert* sich met den Klevenaer verklaert hadde. Maer vermits dese troppen te vuyren te zwaerd alles af-liepen, deden de burgers een moedigen wt-val, ende booden, met haere mede-standers, den Gelderssen moedigen tegenweer, zoo dat veele der zelve in 't gevecht onder de voeten ende de overige op de vlucht wierden gebraght. Onder andere struykelde hier de Tollenaer van Thiel, een wel gesien man, ende die by den Ionk-heer van Gelder een schreef voor wt had. *Adolf* zyne gewackte maght naer Thiel voerende, had een deel van 'theyr onder het beleyd van *Otho van Weeren* naer Holland voor wt gezonden, om aldaer het Slot en Stedeken van *Yffelsteyn*, het erf-goed van sijn oom den Heer van *Egmond*, te schande te maeken; 'twelk als van volk en sterkte quaelijken voorfiens, by *Otho* met kleyn moeyten en weder-stand is over-rompeld; die desen onaengesien de inwoonders niet alleen enplonderde, maer de heele Vestinghe schier over hoop wierp, spaerende zelfs geen Kloosteren ofte Gods-huyfen, ende met den onweerbaeren hoop als kraem-vrouwen en stock-oude-luyden onridderlijken leefde. Dan alzo dese kloeke oorloghs-mannen, rijkelijken met roof behangen, naer *Gorichem* in 't land van *Arkel* het hoofd keerden, zijn aldaer de meeste by den kop gevat ende naer de boeyen geleyd. 't Gebeurde dat eenige wt de stock breekende naer 't *Minderbroeders Klooster*, andere naer de kerk van den *H. Geest* toeliepen, op dat hen de heyligheyd van die plaetsen tot beschuttinge moght dienen. Maer geen outaer en moght haer baeten, die de kerk-schendery voor geneught en kortswijl hadden gehouden. Ende daerom zijn sy te gader wt last van *Philips van Burgondien* door den † *Momber* van 't Hof van Holland naer 's *Gravenhage* geselept, ende op den 26. van de *Grasmaend* opentlijken daer onthalt; behalven op den 29. des volgenden maends noch 25. Aen vier van dese (vernaemde mannen van *Nymegen*, die by de plonderinge van *Yffelsteyn* niet tegenwoordigh, dan alleen aen de *Leck* waren gelaeten om de schepen waer te neemen, op dat het leger van afteren den wegh en over-vaert moght open houden) wierd' op het voor-bidden en ten aensien van hunne maegen, het kerk-hof noch vergund: delichaemen der overige schenders wierden tot schrick en toon op een rad geleght, om dat sy in tijden van vrede met kraght van wapenen Holland in zyne rust hadden gestoort, ofte, zoo ick vermoede, een Heer dienden, die om syne goddeloosheyd by al de wereld verfoeyd en ongeacht was, noch by 't leeven ende in ondank sijns vaders eenigh recht konde hebben om te gebieden ofte oorlogh te voeren. Siet hier bereeds de bittere vruchten van op-roerigheyd ende het wel-verdiend loon van dese herffenloofe en roekeloofe vennooten.

† *Procureur generael, Advocaet fiscael.*

100. Ick bevind, dat *Adolf* op dien tijd (buyten twijffel om het vast houden van sijn vader) aen den Pausselijken doem vast zijnde, alles deede om daer van ontslaegen te worden, ende ook eyndelijken daer van ontslaegen is door bekruypinge en op het versierd te kennen geeven van de *Dom-heeren* van *Santen*: doch vermits dat de vry-brief by de tafel-houders van *Bruggen* langh had geleegen eer sy aen het Gods-huys te *Santen* wierd behandighd, beloofde *Philips Schoon*, een lid van het Gods-huys aldaer, aen *Adolf* dadelijken af-laet, hy zoude slechts (siet hier den aert van de tongh-schraepers) goeden moed scheppen, alzo hy onschuldigh met dien ban was bezwaerd. Na dat *Adolf* † op het vergangen iaer met op-gerechte vingeren alle oude keuren en gewoonten van *Wageningen* had bezwooren, heeft hy op desen tijd noch wijder zyne genade wt-gestreckt en vergoest, dat alle ingezeetene der zelve Stad met haere scheepen have en koopmanschap op de tollensijner stroomen *Rhijn*, *Wael*, *Yffel* en *Maes* gelegeen, vry vaeren keeren en koemen zouden ten eeuwigen daegen; met dese bepaelinge, dat sy zelve ofte hunne dienaers by h' ter goed wesen en dat moesten verantwoorden, ende het zelve ook in geene scheepen mengen onder tol-baer goed, dan byzonder leggen; ende, of de tollenaer daer voor beducht ware, met een eed verklaren wat oir eygen goed ware ende dat daer niemund deel aen en had dan sy, op zwaere breuken zoomen anders konde verneemen: doch dat de burgers en sloop-luyden effenwel aenwaeren, aen den tol-knecht oorlof vraegen, ende tot een oorkondpennings van elken schip zouden betaalen een oud butken ofte de waerde daer voor. Echter behield *Adolf* voor hem en sijne erven het recht, van dese vryheyd ten allen tijden half af te lossen met 500. *Overlandse Rhijnse guldens*; in welk een geval sy voortaan halve vryheyd gebruyken zouden zonder af-lossinge. Gedien by den Hertogh in 't by-zijn van zyne Raeden, *Mathijs van Eyl* knaep en Hof-meester, *Henrick van Byland* Kamerling, *Govert Fromssoyens* van *Nierdonk* keuken-meester, ende *Gijsbert van Randwijk* Land-rent-meester. In dit loopende iaer hebben die van *Doesburgh*, denkende op den quaeden dagh, hunne Stad tegen den *Schijvelweerd* buyten de muiren doen vesten met een wal en byzondere graft, ende tot verval van dese onkosten renten verschreeven. Ende zijn doen mede wt die Stad verhuysd de leer-lingen van de latijnse spraek en vrye konsten, welke tot dien tijd toe aldaer een goed getal plaghten te maeken, ende nu het blinken van de bloote zwaerden en donderen van 't geschut in haer teere oogen en ooren niet en konden verdraegen. *Adolf* om sijn vorigh verlies niet bezwijkende, gingh op het volgende iaer den oorlogh hervatten, ende het *Block-huys* te *Malburgen* tegen over den nieuwen *Yffel* met alle voor-raed verzorgen; ten welken eynde hy eenige malderen roggen van *Doesburgh* deed ontbieden, ende op het Slot te *Rosendael* backen, belastende sijn Rent-meester *Ian van Holthuyfen* op alles het oogh te houden. Daer na is hy na gehoudeney heyr-schouwinge wt de Stad *Goch* op-getrocken tegen die van *Kleve*, ende het dorp *Moerbergen* neffens eenige plaetsen omtrent *Udem* aen hebbende gesteecken, als mede de voorsteden van *Kranenburgh* en *Kalker* wt-geroofd,

† *Decerpta haec quae sequuntur ex archiis utriusque urbis, partim quoque ex adversariis privatorum.*

1467. sloegh sich eyndelijken voor de tweedemaal neder om *Kranenburgh*: na dat effen te vooren * *Au Tor* * de Kleeffse het Block-huys van die van Nymegen, *Put-kup* geheeten, hadden verbrant, daer *Arend Portman*, *Adolfs* kamer-raed, was dood-gebleeven. Maer aengefien die Vestinge van alle nood-durft en volk genoeghsaem was bedaght, is hy na een kort beleggh met groote plunderagie te rugge gegaen naer *Nymegen*, hebbende voor *Kranenburgh* verlooren etlyke edel-luyden, onder andere *Henrick van Appelteren*, Burgemeester tot *Nymegen*.

† *Siet op den iaere 1465.*
101. Daer na is'er over de zaak van † *Kolen* te *Nuys* een daghaengesteld, alwaer, neffens de *Gelderffe*, vier Keur-vorstelijke gezanten verscheenen. Die van *Zutveen* anders verlet zijnde schreeven aen *Adolf* en d'andere Steden, dat sy voorgoed wilden houden 't geen aldaer tot dienft van den Hertogh en 't gemeene beste wierde beraemd. Terstond daer aen in de *Sprockelmaend* wierd'er slechts voor etlyke maenden een stille-zaet getroffen tusschen *Adolf* ende sijn oom den Vorst van *Kleve*, op dese voor-waerden; dat *Adolf* sijn vader *vry maeken*, ende hem *Bueren*, *Lobeth* ofte eenigh ander Slot in 't *Vorstendom* inruymen zoude, ende niet alleen hem rijkelyk onderhoud verschaffen by sijne moeder, *gemaelin* ofte elders, maer ook *vrydom* geeven om te iaegen, vissen, gaen, ende staen waer hy wilde, onder genoeghsaeme wacht hem van *Adolf* by te voegen, op dat hy niet wt den band moght springen ende het land op nieuws ont-roeren. 't Welk alles *Adolf* aennam op het goed dunken van sijn zwager *Karel van Burgondien*. † Hier over sijn brieven gemaekt, waer by *Adolf* alles van waerden hout, ende sijn vader te *Hoewelwijx* tegen over *Lobeth* *vry* beloofd te leveren, om met den Vorst van *Kleve* mond aen mond te spreken. De *Klevenaer* liet dien volgende af-kondigen, hoe de veede tusschen hem ende sijn neve *Adolf*, over het vangen van den ouden Hertogh, het verbranden van *Schulenburg* ende de na-lae-tenschap van *Geeraert* van *Kleve*, was af-gemaekt, ende dat hy aen *Adolf* en syne mede-standers alle schuld had vergeeven. Ick speure dat aen Hertogh *Arnald* iaerlijx waren toe-geleghd 5000. gold-guldens; om yeder half iaer daer van een driede deel te trecken. Korts daer aen in de *Mey*-maend had *Philips van Burgondien* binnen *Sluys* een by-een-komste wt-geschreeven, daer, behalven sijn zoon *Karel* en andere *Nederlandse* Vorsten, de *Klevenaer* en *Adolf* in eygen lichaem waren, om dese verschillen te bevreedigen. Doch *Adolf* voor onraed vreesfende ende diergelijk onthael als hy sijn vader had aengedaen, gaf sich heymelijken aeneen kant; zoo dat de vorige verdragen meer voor-geslaegen als wel in-gewillighd scheenen; vermits *Adolf* 'telkens aertfelde, ende sijn vader als een ledigen kost-ganger en kluyfenaer in eene eeuwige hechtenis zocht te houden; immers ter tijd toe hy met wille van

† *Tessemaker verhaelt*, hoe de vier Keur-Vorsten van den *Palts*, *Ments*, *Trier* en *Kolen*, 's daeghs voor de verheffinghe van 't kruys, door hunne gemaghtighde te 's *Heeren-bergh* waren verzameld geweest, ende, na den om-loop van de vorige wapen-rust, de hier aengetoogene voor-waerden hadden voor-geslaegen, ende op den 16. van de *Wijn*-maend nieuwe en naerdere verdrags-middelen beraemt; welke *Adolf* al mede had af-geslaegen.

hem ende andere Vorsten geheel *Gelderland* onder sijn staf geboogen zagh. Hier op is eer langh gevolghd de dood van *Philips* met recht ofte onrecht gezeyd *den Goeden*, Hertogh van *Burgondien*, *Braband*, *Limburgh*; Grave van *Vlaenderen*, *Artoys*, *Burgondien*, *Henegouw*, *Holland*, *Zeeland*, en *Namen*, die by de Vorsten van *Gelder* en *Kleve* in zonderlinge achttinge plaght te zijn. Want in de *Hoy*-maend van *Namen* op *Bruggen* reysfende, was aldaer in weynige daegen ziek en dood; een man van 72. iaeren, als hy na den af-gangh van sijn vader *Ian den Onvertsaeghden* (den groot-vader van *Catharine* Vorstin van *Gelder*) 48. iaeren had geheerscht, een Vorst van ongemeene maght en deughden, ende teffens zeedigh en groot-moedigh.

102. In 't wt-gaen van de *Soemer*-maend trock *Adolf* de wapenen weder aen, ende ontbood den vierden burger van *Nymegen* (voorsien, behalven hun wt-rustinghe, met allen noodigen voor-raed en eenige kleyne stucken) naer het dorp van *Elst*, alwaer hy ze met zyne ruytery en benden wilde by-koemen, om alsdan het *Praester-Blockhuys* tegens over *Arnhem* in de *Betouw*, 't welk de Hertogh van *Kleve* in-had, te beschie-ten, ende met een *Arnhem* aen te tasten, waer van de Heer van *Egmond* door verrassinghe ofte anders meester was geworden, ende het tegen *Adolf* met geweld verweerde. Hy verwittighde mede sijn Stad-houder te *Gelder* den Heer van *Welle*, hoe hem was voor-gekoemen, dat de ionge Heer van *Nieuwenaeer* en *Willem van Limburgh* een op-zet zouden hebben, de landen van *Gelre* en de aenpaelende ampten van *Goch* en *Krieken-beek* te over-rompelen. By desen toe-stand van rijden wierd'er tusschen den Vorst van *Kleve* en *Willem van Egmond* met zyne zoonen een verbond beraemd tot after-deel van *Adolf*, ende by die van *Arnhem* mede aengenoomen. Want na dat *Adolf* *Arnhem* schier by de 14. daegen zeer vast had beslooten gehouden, moest hy eyndelijken de belegeringhe staeken en sich naer huys begeeven, na dat hy daer omtrent eenige bolwerken op-geworpen ende vol volx had geleght. Insgelijx deed hy rondom *Wachtendonk*, 't welk doen de *Klevenaer* in zyne vuysten had, ende was vast over-besigh met mannen van oorlogh by een te zaemelen die verstand hadden om zoodaenige werken te verwaeren. Het verlies van *Arnhem* en *Wachtendonk* verflaewde *Adolf* zoo zeer, dat hy daerom na eene vrede verlangde, ende aen *Matthijs van Kessel* Drost van *Kessel* te verstaen gaf, dat hy, na verscheyde voor-slaegen van besteck tusschen hem ende sijn oom *Ian* van *Kleve*, de *Ridderschap* van *Nymegen* en *Ruermond* naer de *Grave* had beroepen, ende daer heen *Kessel* mede liet verdaghvaerden. Doch dese vergaederinge is vruchteloos en zonder baet wtgevallen. Dit iaer was vermaerd door de geboorte van dien grooten en ontzaghelijken held *Karel van Egmond*, den achtsten Hertogh naderhand van *Gelder*, van wien *Adolfs* *gemaelin* *Catharine van Bourbon* op den 9. van de *Slaght*-maend ten tien uyren voor noens binnen de *Grave* in de kraem beviel.

103. Maer gelijk de *Pand*-heeren van *Kolen* zich doen ter tijd met den Vorst van *Kleve* vereenighden, zoo sloot *Robert Palts*-grave *Opper-Bisschop* van *Kolen* (wiens broeder *Frederick* de zuster van *Adolf* had tot eene bed-genoote) wederom een eeuwige bond-genootschap met *Adolf* tegen

tegen den Klevenaer; waer van d'een de Steden *Santen*, *Soest* en *Rees* met het kerspel van *Aspel*, ende d'ander *Wachtendonck*, *Emmerick*, de *Lijmers* en 't *Rijx-wald* den Klevenaer wederom poogden af-handigh te maeken. Onder dit verdrag stonden dese namen † aen de zijd van den Keur-Vorst: *Grimprecht* Grave van *Nyenaer*, erf-vooghd van *Kolen*; *Ian van Rifferfcheyt* Grave van *Salme* erf-Maerschalk; *Philips* Grave van *Wyrnenbergh* erf-Schenker; *Ian van Hemberge* erf-Kamerlingh van *Kolen*; *Henrick* Heer van *Drachensfels*; *Frederick van Hülse*, en *Frederick Rut*, Ridderen; *Scheifart van Nieuwrode* Heer te *Henmersbergh* Hofmeester; *Diderick Scherfgen van Moerenhooven* Huys-Maerschalk; neffens de Burgemeesters, *Schepenen* en *Raden* van *Andernach*, *Bon*, *Nuys*, *Arvileren*, *Lins*, *Berk*, *Kempen* en *Urdingen*: mitsgaeders *Ian Haetfeld* Ridder, Heer te *Wildenbergh* Maerschalk van *Westfaelen*: *Diderick* Heer te *Blittenbergh* Ridder; *Ian van Haetfeld* Heer van *Wildenbergh* Land-vooghd van *Isteyn* en *Waldenbergh*; *Godert van Furstenbergh*, te *Nehem*; *Wichard van Ese* Ampt-man te *Walre*; *Heiderick van Wolf* van *Ludickhusen*; *Bernt de Groene*, *Bernt van Westerholts*, en *Ian van Beek*; neffens de Steden *Briloon*, *Geiseken*, *Ruden*, *Werle*, *Atendern*, *Arnsbergh*, *Meenden*, *Reekelinghusen*, en *Dorsten*. Met Hertogh *Adolf* hadden gezegelt *Winand van Arnhem*, *Mathijs van Eyle* Hofmeester; *Walraven van Haesten* Ridderen; *Ian van Rossen*; *Ian* Heer van *Weerdenburgh* Erf-Hofmeester; *Henrick van Bylant* Burgh-grave van *Nymegen*; *Otho van Bylant* Maerschalk en *Droft* van *Bueren*; *Willem van Gent* Ampt-man van de *Over-Betouw*; *Henrick van Rossen* Ampt-man van de *Neder-Betouw*; *Frank Piek* Ampt-man van *Bommel* en *Thieler*-weerden; *Arend Piek* Ampt-man van *Beesd* en *Renoyen*; *Iacob van Rhymsdijk* Ampt-man van *Maes* en *Wael*; *Ian van der Dunk* Ampt-man van de *Grave* en *Kuyk*: Wt de vooghd van *Ruermond*, *Willem van Vladorp* Erf-Vooghd van *Ruermond* en *Droft* te *Montfoord*; *Ian van Arendael* Heer te *Welle* *Droft* van *Gelder*, *Ridderen*; *Eduard* Ampt-man van *Belle*, der landen van *Kriekenbeek* en *Erkelens*, ende *Henrick van Blitterswijk* Ampt-man van *Hattendunk*. Wt het Vierdeel van *Zutveen* *Ian Momme van Kelle* Land-Droft van 't *Graeffschap*. Wt het Vierdeel van *Nymegen* de Steden *Thiel*, *Bommel*, de *Grave*: wt het gewest van *Ruermond*, *Gebre*, *Venloe*, *Goch*, en *Erkelens*: wt het bedrijf van *Zutveen*, *Doesburgh*, *Doetechem*, *Lochem* en *Grol*: wt het Vierdeel van *Velouwen*, *Harderwijk*, *Wageningen*, *Hatterm*, en *Elburgh*. De Kleefse

* Tefma-
berus.

* Schrijvers vertellen, dat Hertogh *Ian* om dese harde rammen van 't lijf te keeren, sich des daegs voor *Lamberts-dagh* ook met den *Bisschop* van *Munster* gingh verbinden, ende, tot aenlokinge van meerder vriendschap, hem *Dulmen* en *Strombergh* weder-gaf.

104. Op den iongften nacht des iaers 1467. is † *Doesburgh* over-gegeeven aen den Hertogh

† *Nomina expressimus, quoniam in memoriis Colonienfium de hoc federe nulla mentio.*

‡ Dit hoofd-stuck en de helft van 't volgende is getrocken wt de *Aenteykeningen* van *Geeraert* van *Nymegen*, ten deel ook wt de *hand-vesten* op het *Raed-huys* van *Doesburgh* berustende, ende door den Heer *Adam Huygen* zorghoudelijken verzameld ende ons toe-geschickt.

van *Kleve* door bedrayinge van *Peter van Boetbergen* ende *Herman* (zommige heeten hem *Ian*) van *Beek*, die wt een vinnigen haet tegen *Adolfs* heerschappy, buyten voor-kennis van hun andere keur-nooten ende burgeren, onder de hand met de *Kleefse* handelden van haer binnen de *Stad* te laeten, doch hen voor heen een sterken eed af-naemen, dat sy sich met het bloot gebied te vreedden houden noch den burgeren in hunne lichaemen en goederen eenighsins zouden bezeeren. Tot wt-werkinge van welk een aenflagh hen de nacht tusschen *Silvester* ende het *Nieuwe* Iaer van 1468. de aller-bequaemfte tijd docht te zijn, als wanneer men gewoen is het oude iaer goeden nacht te zeggen ende het aenkomende met een *Duytssen* dronk wellemekom te heeten, en in te haelen. Als nu de burgers op dien avond passelijken † beschonken, en zonder quaed vermoeden wt bevel van *Boetbergen* en *Beek* naer hunne wooningen vertrocken waren, zijn de *Kleefse* des nachts door de opene poorten binnen gedrongen: die geen heugenis meer hebbende van hun eerste beloften, de handen voort tot plonderen en vangen wt-staeken, ende van de verraders daer over bekeeven zijnde, dit bescheyd gaeven, dat de *Stad* nu in hunne handen * was, ende sy daer mede na haer wel gevallen wilden om-springen. 't En bleef hier noch niet by: Sy hebben het gereede dat sy bekoemen konden na hunne *Steden* vervoert; de in-gezeeten die de maght niet en hadden van sich vry te koopen met groote hoopen t'zaemen gespannen ende door 't *Kleefs-land* in de gevangenissen verdeylt; ook eene menigte van huysen, om brand-hout te hebben, ter aerden geworpen, terwijl sy wt vrees van de *Gelderse* sich buyten de poorten niet en derfden te waegen. Welke schade van burgeren en huysen de *Stad* tot desen dagh toe niet en heeft verwonnen, of schoon de nakoemelingen sich wel in middelen hebben verhaelt. Ende om dat de gemeynte de gedachtenis deser ellenden niet en zoude verliezen, plaght in voor-tijden dit op-schrift te staen aen de *Noord-zijde* van de groote kerk boven den in-gangh:

In 't iaer als men schreef 1467. op † *Silvesters* nacht,

Hebben *Boetbergen* en *Beek* *Doesburgh* om-gebracht.

Dan dese twee, na dat sy haere vader-stad zoo eene groote wonde hadden gegeeven, zijn ofte wt beschaemdheyd ofte wt vermijdinge van straffe dadelijken wt-geweeken, zonder dat men naderhand van haere schuyl-plaetz gehoort heeft; gelijk ook hunne goederen aengeslaegen zijn ende tot de tafel van den Vorst gekeerd.

105. Doch en hebben de *Kleefse* binnen *Doesburgh* geen drie maenden gebankt: aengesien in den iaere 1468. op *Vrydagh* na onser *I. Vrouwen* ontfangenis tusschen *Adolf van Gelder*, gevoeghd met *Robert* *Opper-Bisschop* te *Kolen*, ende den Hertogh van *Kleve*, door aendrijven en

† *Invadunt urbem somno vinoque sepultam.*

‡ Hier van is doen ter tijd gemaekt dit latynse iaer-rijmken: *SILVestri CeCidit doesVrCh In prodCIoneM.* Waer wt onder andere is af te neemen, dat men in die tijden de letter *D*, welke, als ten naesten by over-een komende met het *Romeyns* getal *10* by zommige onweetende naderhand voor *500*. word genoomen, voor geen tal-letter heeft gerekent.

tusschen-

1468.

* *Vae*
victis.

ruffchen-fpreeken van *Vincent van Meurs*, eene vrede gededinghd, ende daerby bevoorwaerd is, dat *Adolf Doesburgh* weder naer zich neemen, ook binnen *Arnhem* zoude werden gehuld, ende de gevangens over en weder quijt gelaeten, mits dat de *Kleeffse* daer voor aen *Adolf* in twee posten binnen 's iaers zouden hebben te betaelen 5000. *Rhijnse guldens*, en daer en boven doen af-breeken zoodaene bol-werken als sy tegens *Gennep* over de *Maes* tot *Vffel* hadden op-geworpen, ende daer tegens aen d'andere zijd geslecht werden de *Block-huyfen* by den *Opperbischoep* en *Adolf* voor *Wachtendonk* en *Schuylenburgh* op-gericht. Te gelijk zouden ook *Willem van Egmond* ende de *Stad van Arnhem*, die sich tegen *Adolf* hadden vergreepen en hem buyten gekeert, met hem zyn verzoend, ende daer mede alle voorgaende onwille, gevangenis en onthoudinge van leenen ofte goederen van d'een tegen d'ander zyn op-gebeeven en quijt-gescholden. Doch dese vrede en heeft ofte geen voort-gangh gehad, ofte *Adolf*, na de weder-besittinge van *Doesburgh* en *Arnhem*, op sijn oom den *Klevenaer* en zyne geloften niet meer gepaft, nemaer, alseen steegh paerd, den toom al weder van den hals geschooven. Want het zeker is, dat korts daer na de *Hertogh van Kleve* zyne wimpels heeft laeten om-zwieren in de gewesten van *Kuyk* en *Kessel*, ende daer met toe-taften en blaeken, vangen en spannen van de land-luyden quaed huys gehouden. *Cornelis van Merwijk* over dien streek gebiedende, heeft zich hier tegens met een vaerdige trop in 't veld getoont, welke hem zoo die van *Nymegen* als andere nabuyren hadden by-gezet, ende met den *Klevenaer* een hevigh gevecht gehouden. Dan om dat de vyand sterker van hoofden was ende feller aendrongh, viel *Merwijk* eyndlijken met de neus in 't zand. De overige hun hoofd missende, hebben den moed laeten zacken en haer leeven op de voeten wegh gedraegen. De *Vorst* is met menigte van roof en gevangens hovelijken binnen *Kleve* gekeerd. Hier over is *Adolf*, brandende van spijt en rouwe, met een versch-op-gelichte maght ende geschat op 8000. koppen al plonderende de *Lymers* in-gevallen, van waer hy sich op den vlacken begaf, ende schier alle boerschappen en wooningen omtrent *Udem*, *Wezel* en *Dinlaeken* in rook en as deede verstuyven. Dan alzoo die van *Kleve* sterck op de been quamen, was hy genoodzaekt sich wegh te maeken. Ick vind by zommige † aengeteykend, dat de *Klevenaer* daer behalven, door hand-leeninge van *Willem van Egmond*, *Wageningen* heeft over-ylt, ende op den seften van de *Wijn-maend* in de *Vooghdy* van *Gelder* over al vuyren laeten op-gaen.

106. *Onder tuffchen* schreef *Iacob* de driede *Koningh van Schotland* heel beweeghlijken wt *Edenburgh* aen die van *Nymegen*, over de vry-lae-tinge van hun erf-Heer ende sijn groot-vader den doorluchtigen *Hertogh van Gelder*, noemende *Adolfs* daed onmenschelijk, ende na de geschre-vene rechten waerdigh en gebruykelijk met een ont-ervinge gestraft te worden, haer ten laetsten biddende, zulk eene god-loofsheyd in hun gebied niet langer te gehengen, noch voor te staen. *Middeler-wijl* zocht de *Vorst* van *Kleve* kans, om de *Stad Wachtendonk*, welke in den wterften nood en door *Adolf* met noch meer bol-werken ende met de hulp-troppen van den *Opperbis-*

† Ita Testmach. qui ad hunc annum refert, nempe 1468.

schop *Robert* rond-om gebreydeld was, met tij- digen voor-raed te versterken. Sijn voor-nee- men geluckte hem. Doch zoo hy de zyne, be- staende in 2000. mannen te paerd en 9000. te voet, pooghde te rugge en in behouden haven te brengen, hadden hem de *Geldersse* den wegh af-gefneeden. De *Klevenaers* door het gedrang wt-worftelende, lieten niet te min veele van de haere in den loop, onder andere *Gumpert Grave* van *Nienaer*, hoewel hem eenige niet onder de dooden maer onder de gevangens stellen, waer onder mede waren de twee *Vry-heeren* ofte *Graven* van *Limburgh* *Everhard* en *Willem*, met meer ridder-maetige luyden. De *Geldersse*, die dit geluck mede duer genoegh hadden gekoft, verlooren hier *Matbijs van Eyl* vaendraeger (die de meeste stooke-brand en aenvoerder was ge- weefd om *Hertogh Arnald* te spannen) als mede *Frederick Schiffart* *Heer van Merode*, die beyde op het oude veld leggen begraven. Sommige diteen iaer laeter stellende, verhaelen, hoe *Adolf* met sijn geheel leger binnen *Stralen* huyzende, ende den *Heere-wegh*, waer door de *Klevenaer* wederom naer huys moest, terstond op-grae- vende, in de naefte graften wachten had geleght, ende een deel vuyr-roers in de by-geleegene struyken verborgen, die de *Klevenaers* onvoor- siens op het lijf vielen, sloegen, ende veriaeghden. *Hertogh Ian* van *Kleve* op een wagen rijdende, wierd door die van *Wezel* wt het gevaer gehol- pen, ende naer *Kolen* gevoerd, en aldaervan de burgers wel ontfangen, welke hem, met toedoen van *Sophie* *Vorstin* van *Gulich* en den *Bergh*, korts daer na weder in zyne landen hebben geleverd. Men zeght, dat *Adolf* voor het aenvangen van den slag met gevouwen knyen en sijn aensight hemel-waerts gewend, in 't by-zijn van de *Vry- heeren* en *Ridderen*, God almachtigh alzoo aen- sprack: *Heer Iesu, die met een knick alles bestiert, ghy die een herten-kenner zijt; u en is niet verbor- gen met wat eene meeninge ick mijn vader gevangen heb gezet, ende noch gevangen houde; te weeten we geen nyd ofte † eer-zucht; maer ten besten vande schaemele Gemeente, die van hem grootlyx wierd beleedighd en verkort: waere het anders, ick en zoude u strenge hand niet kunnen ontgaen. Strijt dan voor uwen knecht, op dat dit volk niet verlooren en gae. Geeft dat ick mijn oom den Hertogh van Kleve*

† *Wt wat een grond dese zuchten zyn voort-gekoe- men, heeft sijn na-handel genoegh geopenbaert, ende voor al het heus en eerlyk bescheyd by hem aen de Borgoensse volmaghtigers gegeeven, waer van men leesē magh op het 112. hoofd-stuck. Het waeren rechte Crocodils traenen die de arme luyden beschreyt die hy op-vreet en onder de klau- wen heeft; een gebed op de tongh ende niet in 't hert gebooren, gelijk van den geen die in gevaer van schip-breuk zynde onse l. *Vrouw* voor sijne behoudenis een wassen-kaers beloofde zoo groot als de mast van 't schip, ende daer na voor den dagh quam met een kaersken niet dicker dan een vinger; een gebed van zulke die noyt op God en denken ofte hem aenroepen, dan wanneer hen het mes op de keel staet, ende het gemoed als met duyzend tangen geneepen begint op te wackeren; een gebed van straet-roovers 't welk sy doen om de zwaerigheeden te boven te koemen die haer in de wtvoeringe van hun boose aenlaegen moghten ontmoeten. — sancta Laverna, Da mihi fallere, da justum sanctumque videri.*

magh

magh over-winnen, die by mijns vaders tijden onse landen zoo veel heeft ontrocken. Soo ick mijns wenschs machtrigh word, doe ick aen u, levendige en waere God, een gelofte, dat ick mijn vader op het spoedighste zal los-laeten, als wel weetende, dat dit mijn bestaen niet anders en kan gerechtvaerdighd worden. Dese slagh † duyrde een heelen dagh ende is geschied daeghs na Aller-heyiligen 1468. tusschen *Wachtendonck* en *Sralen* omtrent het Klooster in 't Sand (in 't iær 1452. by de echte-luyden *Ian van Broekhuysen* en *Anne van Straten* gesticht) alwaer ook de wapenen van de gevallene Ridder zijn op-gehangen. Men doet 'er by, dat *Adolf*, die met een bout in sijn voet was verwond, zyne zuster *Catharine* en zoon *Karel*, neffens *Ian van Eyl* in *Gastendonck*, *Ian van Rossom*, *Evert van Honsteyn*, *Ian van Arendael*, *Ian van Donk*, *Orho* en *Henrick van Byland*, *Dirk van Horst*, *Geeraert van Vladorp*, *Winand van Arnhem*, *Reimer van Oy*, *Ian Schenk*, *Reyner van Broekhuysen*, *Ian van Hemmerden*, *Evert van Wellep*, *Henrick van Homoet* met sijn wijf, *Ian van Boetbergh*, en *Arend van Middacht*, waer van ook veele desen slagh hadden helpen winnen, tot heugenis van zoo een treffelijken zeegen, dit Klooster naderhand iaerlijx plaghten te bezoeken ende met rijke geschenken hebben verheerlijkt.

107. Dit verlosdeed den Klevenaer na vrede luyfteren; alzoohy daedelijken daer na neffens den Heer van *Egmond* en *Bokhoven* met *Adolf* in verdingh trad, door tusschen-koemen van Hertogh *Karel van Burgondien*, op deeze voor-waerden, dat de Vorst van *Kleve* het Stedeken met het Slot van *Wachtendonck* zoude weder-geeven, ende *Adolf* sijne vordere goederen wederom voor zeecker geld lueten in-lossen, die sich sijns ooms van *Egmonds* landeryen binnen *Gelderland* ook niet zoude bemoeien. Dese beloften zijn over en weder te *Gent* geschied aen de hand van Hertogh *Karel*, op verbeurte vaneen groote breuke, zoo wie sijn woord weder-quam. Middeler-wijl is 'er, doormakelaery van *Reynald van Broekhuysen* en *Arend van Blijterswijk*, onder de kinderen van Ridder *Matthijs van Eyl* (die voor *Wachtendonck* was gesneuveld) zoo een maegh-gescheyd getroffen, dat *Adriaen van Broekhuysen* neffens zyne broeders *Ian* en *Siber van Eyl* met hunne erven te gelijk zouden besittin de Huysen en landen van *Geysteren* en *Spraland*. *Adolf* van *Gent* naer huys koemende, sloot met *Gijsbert van Bronckhorst* Heer van *Borkeloe* een verbond, dat d'een den ander in allen geval zoude by-staen, ende de op-staende oorlogen gemeener hand wtvoeren, 't welk binnen *Zutveen* van de Steeden des *Graeffschaps*, van den Land-droft ende een deel wt de *Ridderschap* mede is bezegeld. Onlanx daer aen liet hy zyner voor-zaeten *Plackaet t'Arnhem* vernieuwen, dat te weten geene *Geeftelijke* in zyne landen erf-goederen moghten aen-koopen ofte aen-erven: 't welk sijn zoon *Karel* naderhand zoo engh nam, dat hy ze zoodaenige goederen beval af te neemen. Maer *Adolf* weynigh passende op de gedwongene vrede van *Gent*, betoonde sich tegens sijn oom van *Egmond* al wederom driefstigh en meyneedigh. Want na dat *Egmond* op een sterk Slot by hem ontbooden ende wt quaed after-denken was te rugge gebleeven, liet hem *Adolf* daer over van hardneekigheyd aenklagen, om alzoohy quanzuys met recht zyne goederen aen te taffen, ende den naem en 't Huys van *Egmond* allenxkens in *Gelderland* dood te

doen. *Willem* hier voor beducht en lout ruykende gingh de heele zaek aen *Karel van Burgondien* wt-leggen, en hem bidden, dat hy de *Burgondisse veld-teykens*, tot meerder ontzag en verzeekeringh, voor zyne Sloten moghte oprichten. Doch die van *Nymegen* alseen deel woedende honden met *Adolf* wt de *Stad* loopende, hebben sijn Slot *Prenensteyn* met de vlucht ingenoomen, neder gefmeeten, ende de vaendels van *Karel* met voeten getrapt, dreygende zyne boden en heerouten noch met de dood, zoo sijn namaels een voet in *Gelderland* onder-stonden te zetten, ofte daer heen brieven te brengen. Met sijn anderen oom den Hertogh van *Kleve* had hy geen minder kraekeel over het *Rijx-wald*. Weshalven de *Klevenaer* een ergh vertrouwen op *Adolf* vattende, de *Stad Goch* (om in de voorbaet te wesen en den eersten slagh liever te geeven dan te ontfangen) hoewel van nood-durft en tegen een aenloop genoegh bewaerd, begon te belegeren. Maer vermits hy behalven meer adels den *Grave van Bentheim* aldaer verloor, is hy by tijds weder af-getrocken. De *Kleefse* *laerschrijvers* brengen dit beleigh te passe op het iær 1466. Op dit iær den 21. van de *Mey* is *Adolfs* bed-genoot *Catharine van Bourbon* overleeden, ende te *Nymegen* † in de *Stevens-kerk* heerlijken begraven. Onlanx voor haer dood wierd haer een beleefd verzoek in de *Fransse* tael over-gelanghd door broeder * *Brugman*, om by haer man aen te houden, van een geeftelijke broederschap van *Dom-heeren* in de *Stevenskerk* aen te stellen, te meer, zoo daermede al te vooren voorsien waren de *Steden Zutveen*, *Arnhem*, *Ruermond*, ende, wt de mindere, *Bommel*, *Batenburgh*, en de *Grave*; ja zelfs eenige opene dorpen en boerschappen, als *Elst*, *Haefsten*, en *Rossem*, daer nu *Nymegen* de *Hoofd-stad* der landen was, en over-yverigh voor de eer en welvaert van haer man. Hy verhaelde met een in 't breede de groote zucht niet alleen van haer voorouderen de *Koningen van Vrankrijk* in 't flichten van geeftelijke gemacken, maer ook van de vorige † *Vooghdn*, *Graven*, ende *Vorsten* van *Gelder*. Op 't volgende iær maekte *Adolf* met *Gijsbert van Bronckhorst* en *Borkeloe* een besteck, aengaende het bosch van *Sieuwend* by *Beuringen* en *Vredingen* in 't kerspel van *Ruerloe*, waer by yeder een wierd maet gesteld, die een aendeel in 't bosch hadden.

108. Na dat *Adolf* door *Paus Paul* † den † *Literas* tweeden wel strengelijken was over de bank ge-*papales* haeld wegen zyne ziel-doodende ende zelfs by *habes pag.* de wilde en ontrouwe volken verfoeyelijke zonden, ende met een om sijn vader wt de stank van *535. apud Pontan.* zyne gevangeniste verlossen, ende hem den stoel weder in te ruymen, quam hem mede voor zyne * gelofte tusschen *Sralen* en *Wachtendonck* voortijds gedaen van sijn vader op vrye voeten te stellen, indien hy den *Klevenaer* quam te overwinnen. Over-zulx in sijn gewiffen bezwaerd en gebeeten zijnde, riep de *Ridderschap* en *Steden* van stonden aen naer *Nymegen*, ende verzocht zeer ernstlijken in de volle vergaederinge, dat hy sijn vader van sijne boeyen ende te gelijk sijn gemoed van den dagelijxen pijn-bank on naem van den schandelijken after-klap nu eenmael met haer believen moght ontlaffen. Doch die van *Nymegen* in 't

† Siet op 't eerste boek in de beschrijvinge van *Nymegen*.

byzonder

† Ex Tef-
machero.

* Siet op
het iær
1464.

† Vid.
auctor.
pag. 534.
1470.

* Siet op 't
vorige
iaer.

1470.

byzonder ende de broeders van Byland schreeuden hier tegen ende vielen hem in den mond, zeggende, dat sy hun leeven en goederen nu zoo menighmaelen voor hem hadden gemaecht, om sijn vader tegen te staen, die haer na sijne ontslaginge niet anders dan een kudde beesten by gelegentheyd d'een voor en d'ander na zoude zoeken te vernielen, en sijn moed aen hen allen te koelen. Maer, zeyde Adolf, wy willen hem niet alleen en na sijn eygen hoofd laeten gebieden, maer met voor-waerden en witten wel vast inbinden, ook alle wrask-lust en nieuwigheyden te voeren doen verzwieren. Sy dienden hier op (want de vrees en af-keer by haer zwaerder wouden dan 't gevaer) Soo ghy 't eenmael gezind zijt uwen vader te lossen, willen wy daer niet tegen-worsten, dan alleen bidden, dat wy onder uwe heerschappy en in uw by-weezen onse halven onderden beul moegen neder-bucken, om met een enkelen dood vry te gaen, alzo wy onder u vader honderd pijnlijke dooden zouden hebben te verwachten. Adolf door haer traenen en smeeken heel om-gezet, noch oyt een waer en volstandigh berouw hebbende gevoelt van dese zyne misdaed, stelde de vry-laetinge van sijn vader voor dien tijd noch wt. Voort daer aen wierd hem behandighd het schrijven van Karel van Burgondien, die Adolf ofte een genoeghaemen last-hebber van sijnen 't wegen eyndelijken op Hesdin ontbood, ende met een te kennen gaf de klaghten van zyne oomen den Hertogh van Kleve ende Heer Willem van Egmond, ende dat hy after-volgens het vredes-verdragh van Gent gehouden was den verongelijken de hand te reyen tegens de over-treeders van 't verbond. Adolf het verzoek van zoo een ontzagheijk Vorst geensins dervende bezijden zetten ofte op-schorten, begaf-sich met een tamelijken sloop van Vry-heeren en Ridderen op den wegh naer Hesdin. Buyten de Stad wierd hem Lodewijk Hertogh van Savoyen ende andere Groote in 't gemoet gezonden, die hem met alle wtwendige eerbiedinge onthaelden ende by Karel braghten, van wien hy insgelijx beleefdelijken is gewellekomd. Andere † verschillen een weynigh van dit vertoogh, leerende dat Adolf van Gelder sich op nieuws met den Bisschop van Kolen, de Heeren van Brederode en den Franssen Koningh, had verbonden tegen Karel van Burgondien, den Hertogh van Kleve, en David Bisschop van Utrecht. Dat de Klevenaer hier van gewaerschouwd wt het schrijven van een Kleeffte maeghd te Nymegen by een groote vrouw diende, dese brieven aen den Burgondier had over-geschickt, die daer behalven van de Pauffen Paulus den tweeden en Sixtus den vierden zijnde aengestooten, Adolf door Ian van Kleve en Ian vanden Berge eerst naer Gent, ende, om dat hy voor d'eerste mael daer weygerde te verschijnen, laetstlyken naer Hesdin zoude hebben geroepen.

109. In 't zelve Hof verkeerde doen ter tijd Lucas van Toledo Bisschop van Sabinha, die by den Burgondier hertelyken had aengehouden om de ontbindinge van Hertogh Arnald, gelijk mede eens en andermael door brieven de Paus en Keyser Frederick. 't Gebeurde daer na, dat men over 't mael, in 't by-zijn van Adolf en veele Heeren, met voor-dacht de banden van Arnald op het woord braght Karel hier op voort-varende, begon sijn zwager Adolf in ernstten moed te bidden om sijn Heer vader doch wt de boeyen te haelen, alzo 't hem geensins eerlijck en was, zoo

een achtbaeren Vorst als een gemeen land-zet ofte deuge-niet ende zoo langh beslooten te houden; onder verzeekingh, van hem in alles wederom te believen dat sijn hert eenighsins moghte begeeren, indien hy, hem Karel en dit eerlijcke gezelschap sijne bloed-verwanten te gevalle, sijn vader wilde los maeken. Adolf zeyde, met een hoogen eed aen zyne Steden en Ridderfchap verbonden te wesen, van zulx zonder haer believen niet te zullen beginnen. Karel vraegende met een half lachenden mond, of hy zulke een slaeve was van zyne eygene onderdaenen, en liet niet af van bidden, ende leverde hem den eenen storm op d'anderen; hy wist raed, zoo het daer alleen aen haperde, dien steen van 't graf te stooten. Wanneer de andere Heeren insgelijx hier op zedrongen en hem den mond toe kalden, konde Adolf ten laetsten niet langer weygeren, ende gaf daerom op het verzoek van Karel een letterken over, waer by de Slotwaerder van Bueren gelaft wierd, Hertogh Arnald op staende voet wt zyne hechtenis te ontslaen, ende in handen te stellen van Henrick van Parwis en Philips van Waffenaer. Dese voerden den ouden Vorst van Bueren terstond op Thiel, ende zoo naer 's Hertogen-bos. Aldaer zag men de heele burgery als met zwermen hem tegen rennen, en geluck bieden: men hoorde niet door de Stad dan een bly gewoel, geschreeuw en hand-geklap. De Geestlijcke vertoonden sich met toortzen en was-kaerssen, ende vervulden de lucht met een lieflijken galm van stemmen en snaeren-spel. De Hertogh in de Ians-kerk tredende, deed voor alle dingen sijn gebed tot God, dankende en herdankende hem duyzendmaelen over zyne verlossinge wt de gevangenis, waer in hy nu by de ses iaeren, als in een naere en dompige kouw, veracht en verschooven had moeten zuchten. Van daer op Hesdin reyzende, is van Hertogh Karel ende zyne Hof-gefinde met zonderlinge teykens van vriendelijckheyd ontfangen. Alleen sijn zoon zoude sijn aensight van hem hebben af-gekeert, die ook speurende dat hy om dese daed van yeder een geheekeld wierd en over de tanden gehaald, den Burgondier in sijn hert begon te vervloeken, door wiens vleyery hy sijn vader had ontbonden. Dan merkende, dat de wachten aen de Stad-poorten en op de aankomften wierden verdubbeld, rieden zynen sich van daer heymelijken naer huys te packen, ende een voor een door te druypen.

110. Terwijl sich dese dingen toe-droegen, quam 'er in Gelderland een gerucht overwaeyen, dat Adolf door Hertogh Karel wierd op-ende vast-gehouden. Weshalven de Ridderfchap en Steden te Zutveen land-dagh houdende eenhelliglijken beslooten, de landen van Gelder en Zutveen te willen waeren tot dienst van Adolfs sijnne erven, ende in desen deel buyten gemeen voor-weeten in 't openbaer ofte bedeckelijken niet te beginnen. Sy zonden mede haere klaghten aen Hertogh Karel, hoe haer te weeten voor-gekoemen was dat hun Heer Vorst Adolf van hem ter quaeder trouwen wierd bewaerd. De Burgondier zeyde dit een bloot wt-stroffel te zijn, ende sijn vedder Adolf alleen gebeden te hebben om sijn vader wt de banden te doen ontslaen ende aen hem te verrouwen, onder zeekeringh dat zulx noch Adolf noch sijne kinderen ofte landen tot eenigh after-deel zoude strecken, ende vermaende ze eyndelijken, om Adolf in sijn af-wesen evenwel ende geensins sijn vader aen te hangen. Daer

† Tef-
mach. in
Clivicis.

* Siet op
bet ier
1464.

† Lid.
van adior.
aer pag. 534
1470.

† Literat
papales
habes pag.
535 apud
Pomian.

* Siet op
te vorige
1471.

1470. Daer na lieten de gedachte Staeten, zonderlingh die *Adolf* in 't hert droegen, een langh-teemige * verantwoordinge wt-ftroyen, belangende het * vast-zetten van den ouden Hertogh: Hoe hy te weeten boven den eed op den tijd van zyne inhuldinge gedaen, van de gewesten van Gelder by haere oude keuren en vryheeden te laeten verblijven, zulx niet en had na-gekoemen, maer in de oorlogen tegen die van 't Sticht, Gulich en Kolen zyne onderzaeten grootelijx ten afteren gezet: Waer na de oude verbonden door de Staeten waren vernieuwd, op hoop dat de rechten en landen eenmael tot haer vorige heerlijkheyd en glans moghten raeken. Hier op was gevolghd de onwetlijke handelinge van *Driel*, zoo dat de Vorst door geheel Gelderland, behalven by die van de *Grave*, wt-geslooten zijnde, echter door tusschen-vallen van eenige goede vrienden voort weder in sijn ouden stand was hersteld. Dat 'er naderhand nieuwe Plackaeten en Besluyten, tot vast-ftellinge van de voorgaende, waren gemaekt, ende van *Arnald* bezegeld, dan daer na al weder veronachtfaemd. Ende alzo de zaeken van tijd tot tijd erger en heel in 't wild liepen, was de ionge Prins, door aenraeden en met goed vinden van zyne moeder en 't gemeene land, wt het *Burgoensse Hof* te rugge ontbooden, om den bouwvalligen staet te onder-schooren; wiens verzoek was dat hy, als *Ruwaerd* van sijn vader, slechts eenige gewesten moght in-lossen en beheerffen, mits laetende aen sijn vader het opper-gezagh en de behoorlijke leen-heerschappy: 'twelk alsoo het die van *Ruermond* heel tegen de borst was, had ze *Adolf* daer over met wapenen aengetast; tot dat 'er te *Batenburgh* tusschen de Vorsten een zoen wierd getroffen, de wt-heymsse ruytery, tot verlichtingh der ingezeetenen, af-gedant, ende een algemeene schattinge aengefteld tot weder-vrijdinge van de verpande Heerlijkheeden en eerlijk onderhoud van vader en zoon; welke schattinge *Arnald* echter (wt af-gunstigheid tegens sijn zoon, dien hy ook in sijn Raed niet en woude toe-laeten, en kleynachtige van 't *Batenburgse* verbond) niet en had wtgevordert, maer in plaets van de zelve, op de wijze van eene beede, 300. duyzend goud-guldens, ende ongenadelijken gehandelt zoo wie hem in dit stuck tegen-vielen: dan alzo men hem het in-maenen van dese lasten niet toe en stond, had hy open nieuwe wijze eenige edelen en Steden der *Vierdeelen* in 't vlacke veld ofte in de dorpen by een geroepen, ende haer de helfte van die schattinge af-ge-eyfcht, ende naderhand noch de eerste schattinge; onaengesien ook op den zelve tijd gewerkt wierd om de landen van een te splijten, ende de vernaemdste Sterkten, als *Bueren*, *Montfoord*, en *Hattem* door verkoopingh aen vreemde handen te brengen.

III. Hier om ende om noch wydere zwae-
 righeeden voort te koemen, was de Hertogh van
 het bewind af-geweesen, ende te *Bueren* (buyten
 toedoen nochtans en beleyd van de landen en
 Steden, wt-gezondert van de Raeden van *Adolf*)
 zonder kluyters ofte banden gegijzeld binnen
 een kamer, daer hy sijn gerack had gekreegen,
 ende vande Vorstin en sijne dochter 'elkens wierd
 besocht. Waer na *Adolf* brieven vertoonende
 (by de welke de oude Vorsten sich 'eenmael van
 de land-zorgh ontfloegen ende haer zoon in de
 plaets stelden) van de *Ridderschap* en *Steden* in-
 huldige had verzocht, ende sich te gelijk over-

boodigh getoont, voor den Paus van *Romen*, den
 Keyser, Hertogh van *Burgondien*, en vier Keur-
 Vorsten des Rijx, als mede voor de hooge Schoo-
 len van *Parijs*, *Kolen*, en *Loeven*, ofte andere on-
 zijdige Vorsten sijn bedrijf tegen sijn vader te ver-
 weeren. Defen onaengesien, hadden de Hertogh
 van *Kleve*, de Heer van *Egmond* met sijn zoon, de
 Grave van *Benthem*, ende Heer van *Kulenburgh*,
 sich met buyten-zaeken moeyende, *Adolf* ge-
 pooght wt te stooten, ende met geweld niet op-
 doende, zoo veel als sy wel wenschten, den Her-
 togh van *Burgondien* door veele versierde klagh-
 ten en oor-tuyteryen tegen hem op-gestookt,
 die *Adolf* nu tegen zyne beloften beslooten hield,
 ende zyne tegen-streevers los en vry liet gaen om
 dagelijx in Gelderland knevelaery en dood-slae-
 gen aen te richten. Eyndelijken verzochten sy
 af-doeninge ofte ten minsten verzachtinge van
 de Keyserlijke brieven den *Burgondier* toe-ge-
 schickt, op dat de in-zaeten van Gelderland,
 gelijk die van *Luyk* (welker Stad voor twee iaen-
 ren door *Karel* over hoop gesmeeten en in den
 grond was vernield) den wterften ondergangh
 moghten ontgaen: Dat mede de Paus den *Bur-
 gondier* wilde belasten, om *Adolf* vry naer zyne
 landen te laeten gaen, op dat hy sich voor den
 Paus ofte des zelfs gezanten moght zuiveren,
 ende het mis-bruyk van syne vaderlijke heer-
 schappy naerder wt-leggen: Dat voor 't laetste
 syne Heyligheyd ook geene vordere bannen ofte
 beveelen tegen Gelderland zoude wt-geeven,
 ende syne vorige dreygementen weder-roepen
 en in-treken; te meer gemerkt de oude Vorst
 een quaed en verhoolen gebreck over hem had-
 de, 't welk men niet en moght naemachtigh mae-
 ken, waer mede hy en zyne landen byster waren
 geplaeghd geweest, gelijk ook de Vorstin, die
 daer over niet zeer van hem was geliefkoofd en
 ge-eerd.

III. *Karel* was nu van *Hesdin* op *Dorlens*
 geryfd, alwaer sich ook Hertogh *Arnald* en *Adolf*
 bevonden, en beyde haer recht in 't aenhooren
 van de doortuchtige vergaedingh voor *Karel*
 met de mond zochten staende te houden. De
 zoon, als een tweede *Cham*, met sijns vaders aen-
 geboorene gebreeken spottende, wierp hem
 onder andere lasteren verwijtelyken voor 't geen
 te voren de Staeten in het slot van haer Bericht,
 't welk hy schoon waer zijnde (zoo daer maer
 een droppel schaemte en kennis by hem ware
 geweest) nutter had verzweegen en onder de
 as begraven. Dan de vader deed sijn woord met
 een vryborftigen yver en onvertsaeghtheyd, ende
 tegen sijns zoons kenbaere goddeloosheyd en
 wreedheyd wt-vaerende, bewees aen alle de om-
 standers zyne onschuld, eensdeels met dringende
 redenen, eensdeels door den mond van eerlyke
 getuygen, onder andere van *Geeraert van Rijswijk*
 zyn Kamer-dienaer, die van *Adolf* veel smaeds en
 smerten had wt-geftaen, om dat hy had gewey-
 gert yet tot *Adolfs* voordeel en tegens de waer-
 heyd te belijden. Ick heb gesien (zeght zeker
 * Frans Schrijver) dat beyde haere zaek me-
 nighmael, in 't byweesen van een ontallyke me-
 nighthe, voor *Karel* hebben bepleyt. Ick heb
 gezien, dat de vader den zoon trotste, om voor
 de klingte te koemen. *Karel*, hoewel hy ze zocht
 een vrede op te leggen, was *Adolf* nochtans
 meer goed-gunstigh, dien hy de Stad-houder-
 schap van *Burgondien* en 't bezit van Gelderland
 aenbood, wt-genoomen van de Stad *Grave* aen de
 Maes,

* Philip-
 pus Comi-
 naus.

Maes, welke hy den vader had toe-befcheyden met noch 6000. goud-guldens iaerlijx, ende dan den by-naem van Hertogh van Gelder. Wanneer *Cominés* neffens eenige andere dese voorwaerden wt laft van *Karel Adolf* voor-droegen, gaf *Adolf* dit wt-zinnigh antwoord, † dat hy liever *fijn vader van boven neder in een put wilde werpen, ende hem na-springen, dan zulk een voorflagh aenneemen. Sijn vader had nu beele 44. iaeren aen't roer gezeeten: het was hoogh tijd en billijk, dat hy mede een beurt hadde. Hy moght wel lijden dat hy iaerlijx 3000. goud-guldens genoot, doch met dit bedingh, om wt Gelderland te verhuysen, noch oyt daer weder in te koemen. Dese en meer ongewasschene woorden liet *Adolf* sich ontvallen. Dit gebeurde, ten tijde de Koningh den *Burgondier* de *Stad Amiens* ontnam, die doen met den vader en zoon te *Dorlens* was, ende op dese kondschap dit gekijf liet vaeren, ende sich naer *Hesdin* begaf. *Adolf* giffende, dat *Karel* op desen schielijken donder-flagh meer denken zoude dan op zyne verschillen, packte sich by gelegentheyd in een *Fransse* kleedinge wegh wt *Hesdin*, met gevolgh alleen van twee van sijne *Hovelingen*. Maer zoo hy by *Namen* de *Maes* dacht over te scheepen om onvoorsiens weder in *Gelderland* te treden, wierd hy ter quaeder uyre van zeeker *Priester* gekend en verraeden. Gegrepen zijnde is door den *Burgh-grave* van *Namen*, wt bestel van *Karel*, aldaer op het *Slot verzeekerd*, van *Namen* naer *Vilvorden* ende eyn-delyken naer *Kortrijk* gevoerd, daer hy tot de dood van *Karel*, als een dood-eeter, in een eerlijke gevangenis wierd wegh geslooten.*

113. Terwijl *Adolf* na geene billijkheyd luyfterende, dooreen billijke en van den hemel bescheerde straffe nu't zelve moest lijden dat hy wel eer *fijn vader* had aengedaen, heeft *Hertogh Karel* (behalven andere milde schenkagien) den ouden *Vorst* noodigh geld by-gezet, om daer mede volk te werven, ende zyne bal-hoorige landen sich weder onderdaenigh te maeken. Hy liet mede op *Arnalds* naem ontheet-brieven afvaerdigen, aenden adel en *Steden* van *Gelderland*, om hun wetyken *Heer* op nieuws aen en in te neemen, ende haer voorgaende ongelijken en kregelheeden door een vaerdighe gehoorsamheyd te verbeteren. Wanneer sy schier alle dese beveelen in den wind sloegen, verkreegh *Arnald* na *Paessen* des volgenden iaers *fijn afscheyd* van den *Hertogh* van *Burgondien*, en beloonde hem voor dien tijd met een dankbaere geneegentheyd. Van daer tegen *Gelderland* op-treckende, wierd opstaende voet van die van de *Grave* hoffelijken binnen gehaald. Dan die op het *Slot*, *Ridder Ian van Donk* ende *Claes van Haesten* *Burgh-bewaerder*, wilden hem noch kennen noch in-laeten, ende met swaer geschut ongenaedelijken op de *Stad* spelende, toonden anders van beraed ende over dese daed misnoeghd te wesen. Maer de burgers des *Hertoghs* krijghs-volk te baet neemende, hebben sich ten laetsten tot het stormen vervaerdicht, ende het vernaemdste bol-werk vanden *Burght* gewa-pender hand ingenoomen. Doen beval de *Vorst* aen vier vande belegerde de hoofden voor de

voeten ende hun lichaemen op een rad te leggen, om de andere al zoo vervaernis aen te iaegen. Die het binnenste *Slot* noch in hadden, dit schouw-spel ter herten treckende, leverden, mids het leeven bedingende, zich ende het *Slot* in handen vanden *Hertogh*. Onlangs hier na is *Arnald* mede van de *Steden Ruermond* en *Gelder* aengenoomen. De andere door die van *Nymegen* op-geroekend bleeven als voor heen verhard, op-werpente in plaets en af-wesen van *Adolf*, ende tot de mondige daegen van *fijn zoon Karel*, tot een hoofd-man en *Ruwaerd* der landen *Vincent Grave* van *Moers* en *Sarwerden*, die dit *fijn bewind* daedelijken gingh aenvaerden. Zyne † bedieninge was in deser voegen bepaeld, dat hy de landen waeren en bestuyren zoude by raed en toe-doen der af-gezanten van de *Banner-heeren*, *Ridderen* en *Steden*, ende tegen allen over-laft beschutten, gelijk ook de *Gelderse* op hunne kosten wederom *fijns Vincents* landen, in val van wtheyms geweld, zouden verweeren; blijvende effenwel ongekrenkt de verbintenis tusschen den *Bisschop* van *Kolen* ende *Adolf* voor-tijds gemaekt; ende zoo men daer toe ruyter-kost en vordere gereedschap behoefde, zoude men de ruyteren leggen ende hen voeder bestellen by gemeynen raed, het ware in dese ofte des hoofd-mans gewesten, doch over al op kosten van 't *Vorstendom*. Alle *Ampt-luyden* en onderzaeten zoo binnen als buyten de *Steden* zouden hem niet anders, dan den *Vorst*, onderdaenigh zijn; ook alle groote en kleyne *Rent-meefters* en *Ampt-luyden* van alle breuken, renten en vervallen den *Heer* aentreffende, voor hem en de gemeyne gezanten reekeningh en wt-reykingh doen, ende de onnutte ofte ongehoorsame van haer werden af-gezet. Men zoude hem openen en gebruyken laeten alle *Steden* en *Sloten*, daer en boven verpleegen met 40. mannen en zoo veele paerden, ende hem daer voor elke iaer geeven 4000. *Rhijnsse guldens*, 21. *stuyvers* voor yeder gulden gerekend, te weeten elk vierdeel iaers 1000. gulden, ende 1000. gulden op de hand by het aenneemen van *fijn hoofdmanschap*, ende, zoo hy daer mede niet toe en konde, het loon verbeteren. Hy en zoude binnen den tijd *fijns bewinds* buyten de *Staeten*, nochte de *Staeten* buyten hem eenige veede aenneemen, die ook het opper-gezagh aen sich behielden ende hem gehouden waren weder te reyken 'tgeen hy in 'slands dienst naderhand moght verschieten, mits dat het gewin den landen weder te baet zoude koemen, ende hem daer tegens de *driede penningh* van het toekomend gewin van den vyanden (behalven van *Steden*, *Sloten* en *landschappen* aen het *Vorstendom* behoorende) ende de *vierde penningh* van alle toekomende *Heeren-breuken*. Voorts zoude hy de onderzaeten laeten en houden by hun oude gewoonten, ende een yegelijk leenland-ftad- en dijk-rechten laeten weder-vaeren, ende ook by de verschrijvinge en verzegelingh welke de af-gezanten ende de drie *Hoofd-steden* van *Nymegen*, *Zutveen* en *Arnhem* in *Adolfs* af-wesen tot des *gemeyns lands beste* onder een

† Dese voorwaerden staen inden oorspronkelijken briefberustende op het Raed-huys van *Wageningen*, ende vervaerdighd niet (gelijk de *Heer Pontanus* stelt) in het iaer 1471. maer 's iaers daer na op *Lamberts avond*.

Z

gedaen

† Excidas hic animis sermo, nec postera norint Sacula, nos certè taceamus & obruta longa Nocte tegi propriae patiamur crimina gentis. Lips. responsum non tam impium quam insanum vocat.

„ gedaen hadden; ende voor 't laetst mede de
„ stroomen en straeten na zyne maght veyligh
„ houden.

114. De drie Opper-steden met haere Rid-
derschap troffen mede omtrent midde-soemer te
Nymegen een onderlingh verbond, waer van de
knoop op het volgende iaer noch vaster is aenge-
haeld, beloovende en waerschouwende mal-
kanderen in den nood de hand te leenen ende by
tijds een oog in 't zeyl te houden. Dese brief
was bezegeld by *Gijsbert van Bronkhorst* Heer
van Batenburgh en Anholt, ende Ridder *Hen-
rick van Bylant*, gezant wt het Vierdeel van Nym-
megen, neffens de Burgemeesteren van Nymegen
voor haer zelve, ende wt naem der Steden *Tbiel*,
Salt-boemel, *Bueren*, *Gent*, en *Maes-boemel*. Wt
de Ridderchap van Zutveen *Gijsbert van Bronk-
horst* Heer te Borkeloe, *Oswald* Heer van den
Berge, mitsgaders de Stads-Overigheyd van
Zutveen voor haer zelve, ende voor de Steden
Doesburgh, *Dotechem*, *Lochem*, en *Grol*. De Ve-
louwse gezanten waren *Gijsbert van Wisch*, en
Ridder *Winand van Arnhem* Heer van Limbeek,
als mede de Stad *Arnhem* voor haer en haere
onder-hoorige Steden. Alzoo † *Willem* Heer
tot *Egmond* en *Baer* te kennen had gegeven,
hoe van oude tijden herwaerts de Yffel-stroom
tusschen *Westervoort*, daer des Hertoghs water
van Kleve af-gaet, tot by *Dieren* toe daer dat
H. huys plaght te staen, de Heerlijkheyd van
Baer alle wege had toe-behoort, behalven de
vissery tusschen de zelve bepaelingen voor het
meeste deel, met den zalm, worpen en anders,
ende ook de gemelde Heerlijkheyd wt den veer-
stad tot *Westervoort* iaerlijxe renten en thins
geldende had, om te helpen bewaeren dat daer
geen onrechte ofte andere veer-steeden en quae-
men: Soo beloofde Hertogh *Arnald* op Marcus
dagh 1471. voor hem en zyne na-zaeten den
„ Heeren van *Baer* dese vryheeden zonder hinder
„ ofte in-draght te laeten gebruyken, ende de
„ Heerlijkheyd als haer vry goed; behoudende
„ echter voor hem het geleyde op den stroom met
„ het lijn-pad: ende want sijnl. broeder en zyne
„ zoons *Ian Frederick* en *Willem* hun lijf en goed
„ gewaeght, ende meenige aenstoot en schaedn
„ van veden en andere vervolgingh geleeden had-
„ den om hem wt zyne ses-iaerige gevangnissen
„ te redderen, vergunde hy ze daer behalven, tot
„ verbeteringh van 't leen-goed van *Baer*, de
„ boerschap van *Lathem*, gelijk die geleegen was
„ boven van den Berghsien run-boom aen gaen-
„ de den Yffel-stroom neder tot de *Giesberghse*
„ ofte groote sluysse tusschen *Baer* en *Doesburgh* de
„ zwalge langhs tot aen de *Kleefse* land-weer
„ toe, ende daer van langhs weder op-waerts tot
„ aen den Berghsien land-weer en voor-geschree-
„ ven run-boom: overal met heyden en weyden,
„ hoogh en laegh, luyden en alle nutschap, diepten
„ en drooghten, ende alles daer binnen leggende
„ ofte woonende, om die te bezitten ten Zut-
„ veensien rechten als een vrye Heerlijkheyd, daer
„ hy noch syne erven eenigh gebod, verbod, be-
„ wind ofte toe-zeggen aen hebben zouden dan
„ de bloote beleeninge; met dit voor-recht, dat
„ men de inwoonders van *Lathem* voortaan ook

† Dit hoofd-stuck is wt veele oude band-vesten by
een getrocken, ons behandighd door den Heer
Temmingh Rechts-geleerden en volmaghtiger
der Graven van Bronkhorst.

niet meer beroepen en moght van eenigen von-
niffen aldaer geweest tot Zutveen in de kla-
ringe ofte elders; doch datmen de vonniffen in
de zelve klaringe voor heen geweest vervolgen
en af-doen zoude daer het vanouds gewoonlijk
was; wel-verstaende nochtans, dat de onder-
zaeten eenigh geweld ofte dood-slagh in Gel-
derland koemende te bedriyven, ende hier over
aldaer betreden ofte bevonden werdende tot
gelijke boeten zouden staen als de andere in-
gezeetene ofte wt-heymse luyden. Wijders
bevind ick, dat dese twee Heerlijkheeden iaer-
lijx zijn gewaerdeerd geweest op 160. Rhijnse
guldens, ende verheer-gewaed met een pond
gelds; ende dat *Frederick* Grave van Meurs
aller-eerst in 't iaer 1380. met het Huys te
Baer beleend is geworden, t'zaemen met de
groote en kleyne thienden tot *Ochten* in de Be-
tow, en den drift in de mael-schap van *Ochten*,
met het goed te *Ellekum* en al sijn toe-behoor,
ende eyndelijken met de vissery, wind, en acht
mergen wey-lands tot *Rede*.

115. Daer na vermaende *Arnald* die van
Arnhem tot schuldige gehoorsaemheyd, ende
om sijn eer-vergeeten zoon te begeeven, die hem
in syne gevangenis onbehoorlijke brieven had
af-geperst, onder dreygementen van de dood,
welke hy nu, op vrye voeten staende ende sijn
eygen zijnde, weder-riep. Aen die van Zut-
veen ontbood hy insgelijx, ende beriep sich in
desen op het oordeel van alle geleerden ende
hooge Schoolen, dat daer over de onder-zaten
van sijn eed niet en waren ontbonden: Ende
alzo sy in hunne hals-sterkheyd voort-voeren,
zyne in-komsten en 't recht van gebieden aen
haer trocken, ende hem met alle vlijten geweld
wt sijn eygendom keerden, zulx dat hy tot wt-
heymse Vorsten sijn toevlught moest neemen,
wilde hy ze de schuld daer van toe-geschreeven
hebben, indien hem de nood en wettige gram-
schap drongh zyne landen in 't geheel ofte
eenige Sloten, Steden en Heerlijkheeden aen
andere Vorsten te verkoopen ervelijken ofte by
wijze van pandschap, voor sijn leeven ofte ook
na sijn dood. Op dit iaer is in den Heer gerust
Thomas van Kempen, wijlen Augustijner-Monick
op den Agnieten-bergh buyten *Zwol*; wiens
over-stichtelijk boexken van de Navolginge van
Christus in menigerley taelen is over-gezet,
ende om zyne waerde meermaels herdrukt.
Hy zelve had by sijn leeven zulke een naem, dat
wt nieuws-gierigheyd en verwonderingh van
zyne heyligheyd en hooge gaeven van verre
plaetsen veele luyden quaemen om hem slechts
te sien ende te hooren spreken. Op het vol-
gende iaer waerschouwde Paus *Sixt* de vierde
de Stad van Nymegen op straffe van den geest-
lijken ban, dat sy (niet tegenstaende alle ver-
schooningn, noch ook haer vorigen eed ten
tijde van *Arnalds* gevangenis onwettelijken aen
Adolf gedaen, ende waer van hy ze vry-sprack),
Hertogh *Arnald* op nieuws zouden zweeren en
ghehoorzaemen. Daer behalven had haer tot
beterschap en after-docht behooren te brengen
de vuyrige stert-sterre aen den hemel lichtende,
welke, behalven andere quaelen, aen haere Stad
mede een zeltzaeme veranderingh en schier den
ondergangh heeft voor-beduyder. *Arnald* over-
weegende de moeyelijke gevangenis van sijn
broeders zoon *Frederick van Egmond* Vry-heer
van *Ysselsteyn*, daer na syne kommerlijke oorloghs
dienften,

1472. diensten, ook demerkelijke onkosten welke hy by de sesiaeren om synen t halven had geleeden, vereerde hem voor altoos met het Slot en de Stad van *Bueren*, t'zaemen met zyne tollen, dorpen, in-koemsten en aenkleevende gerechtigheyd. Sijn broeder *Willem van Egmond* beloonde hy daer behalven om zyne veel-voudige trouwigheyd met de tollen van *Yffel-oord* en *Arnhem*. Maer terwijl de Grave van *Moers* dat deel van *Gelderland*, t welk den gevangen *Adolf* aenhingh, als *Stee-houder* bediende, was door t gantse land een geduerige krijghs-loop, scheuringe en oneenigheyd; alzo *Arnald* aen d'eeene kant den vyand daegelijx terghde, ende *Vincent* tegens die van de *Grave* en *Ruermond* wederom gingh moes-koppen: tot dat men eyndelijken, door toe-doen van *Henrick van Meer* Heer te *Weerde*, *Ridder Willem van Vlodorp* Erf-Drost van *Ruermond*, en *Gadert van Vlodorp* Heer te *Lent*, *Burgemeesteren* en *Raeden* van *Ruermond*, over en weder een bestand voor eenige weeken heeft in-gegaen, t welk schier yeder maend ende laetstlijken tot aen t'eynd van t'iaer, ende daer na ook wijder is verlenghd geworden.

* Siet op t vorige iaer.

116. Hertogh *Arnald* speurende hoe langer hoe meer de groote drietigheyd en onverwinlyke hardigheyd van syne oproerige onderzaeten, ende nauwlijx hebbende waer van langer te leven, ofte zyne houwaere dochter *Catharine* aen een man te helpen, volbraght op desen tijd zyne vorige * dreygementen, ende gingh aen *Karel van Burgondien* (ten over-staen van sijn broeder *Willem van Egmond*, *Ian Vorst* van *Kleve* en andere deftige luyden) te *S. Omer* voor 92000. *Rhijnse* goud-guldens niet verkoopen (gelijk tot nu toe alle *Schrijvers* zich zelve en anderen wijs maeken) maer blootelyken bezwaeren en verpandschappen t het Vorstendom van *Gelder* en *Graeffschap Zutveen*, mids behoudende sijn leeven langh de lijf-tocht, het bewind ende den naem der gedachter landen, ende laetende aen *Karel* wt yeder Vierdeel (indien zulx in zyne maght was) een Sterkte ofte Slot tot keur van *Karel* om by des zelfs Ampt-luyden bewaerd te worden; op gelijke ende geen hooger belooninge dan *Arnalds* voorgaende Ampt-luyden tot nu toe daer hadden genoooten, schoon genoomen ook de *Burgondier* goed vond op yedere Sterkte meer dan eenen Vooghd te bestellen; die effenwel den Hertogh van *Gelder*, zoo dickmaels langh als t hem beliefte, aldaer onbespeerd met zyne Hof-houdinge zouden laeten koemen, verkeeren en blijven: wt-gezondert dat *Karel* de Stad en t Slot van de *Grave* buyten de keur zoude laeten, ende beyde aen *Arnald* voor sijn leeven vergunnen; die na t af-zetten ofte versterven van *Frederick van Egmond* ook een anderen Slot-waerder, doch niet buyten voor-kennis van *Karel*, daer over moght stellen, onder eed nochtans van de gezeyde Vestingh, na dood van *Arnald*, in *Karels* ofte zyner erven handen te leveren. Hy liet *Arnald* mede vry, om zyne overige ervenis en roerende goederen na syne geliefte wegh te schenken ofte te vermaeken. Vorder wierd'er besprooken, dat *Karel*, zoo haest hy de landen van *Gelder* en *Zutveen* weder aen sijn neve zoude hebben gebraght (gelijk hy op het spoedighste gehouden was te doen) aldaer een beede van

50000. goud-guldens, ten minsten tien iaeren after een, zoude wt-zetten, onder beyde Vorsten gelijkelijken te verdeelen, zoo langh *Arnald* in levenden lijve was; zullende na *Arnalds* overlijden de over-entfige iaeren in t geheel tot nut koemen van *Karel*, voor-behoudens dat *Arnald*, behalven de voorgaende after-stallen, syne helfte van de twee iaeren ende niet meer na sijn dood moght gunnen en wegh maeken aen wien hy wilde. Tot dese beede zouden alle ende een yegelijk moeten geeven, ende met naemen *Oswald* Heer ten Berge, en *Gijsbert van Bronkborst* Heer van *Batenburgh* t'zaemen met hunne onderzaeten na haer aendeel; wt-genoomen *Willem van Egmond* met zyne drie zoonen *Ian* eerst-geboorne van *Egmond*, *Frederick* Heer van *Yffelsteyn*, en *Willem van Egmond*, neffens *Geeraert* Heer van *Kulenburg* zyne bloed-verwanten: *Henrick* Heer van *Ghemmen*, *Willem van Buckborst*, *Diderick van der Horst*, *Diderick van Oest*, *Reyner* en *Frederick van Obbendorp*, *Everwijn van Kulenburg*, *Reyner van Holthuyssen*, *Herbert van Oey*, *Geeraert van Rijswijk*, *Ian* en *Zweer van Brakel*, *Ian van Arkel*, *Seyn van Broekbuisen*, *Geeraert van der Lauwijk*, *Walter* en *Gijsbert van Isendoorn*, *Albert Middeldorp*, *Cornelis van Aller*, *Sander van der Impel*, *Adriaen Haek*, *Willem van Wye*, *Gijsbert ter Hoeven*, *Peter van Seertaing*, *Ian van Meibren*, *Steven* en *Arend van Lijnden*, *Iande Man*, *Ian Weerchem*, *Steven van Poelwijk*, *Henrick* *Ian* en *Peter Bierwijsch*, *Goblin van den Maesen*, *Ian in Geenschiet*, *Claes van Egbe*, *Henrick van Langelen*, *Ian van den Bergh*, *Henrick bastaerd van Egmond*, meester *Henrick* en *Thomas Lottensoene*, *Marten van Pouderoeyen*, *Walraven van Haesten* en *Arend van Middachten* knaepen, *Ian Piek*, *Geeraert van Kessel*, *Ian van der Lebe*, *Willem van Rijswijk*, *Ian Coster*, Heer *Ian van Boitbergen* en *Egbert van Eyl* krijghs-luyden, *Arend van Wachtendonk*, *Willem Wel van Wevelickhoven*, *Ian van Varick*, *Udo van Boekholt*, *Otho vanden Gruyhuysen*; en *Aernt ter Honne*; alle welke (om hun onvermoeyde diensten aen *Arnald* beweesen) van dese tien-iaerige bede, ende van alle leed, zoo sy in dese oorlogen het Vorstendom moghten hebben aengedaen, en andere breuken wierden vry-gekend, zonder afslag effenwel en minderingh van de bede.

117. *Karel* verbond zich mede, de poorten toorens en vesten der Steden *Nymegen* en *Venlo*, als zijnde de eerste oorzaeken en baker-moeders van dese bloedige oorlogen en zijdigheeden (zoo wanneer hy daer van meester wierd) tot den grond toe te slechten; tot straffe van haer oproerigheyd en tot een spiegel van andere, zonder daer van in gebreek te blijven om eenige bedenkelijke oorzaeken. Ende alzo *Arnald* aen sijn neve den *Burgondier* op-draght gedaen hadde van alle verbeurten van goederen, gaende over de onderzaeten in de drie Vier-deelen van *Nymegen*, *Zutveen*, en *Arnhem*, doch acht luyden alleen tot syne straffe voor hem wt bedongen; zoo vergoft hem *Karel* wederom, om noch acht van de vernaemdfte tegen-strevers en dwars-drijvers daer by te doen, te weeten *Gijsbert van Bronkborst* Heer van *Batenburgh*, *Oswald* Heer ten Berge, *Evert van Wilp*, *Ian van Hemert*, krijghs-luyden; *Ian van Kel*, *Herman van Wye* v'n *Arnhem*; *Wolter van Keppel van Verwolde*, ende *Claes van Aller van Stoutenburg*, voor zoo veel hun lichaemen en gereede goederen aengingh; blyvende haere erfgronden en alle winsten aen *Karel* verbonden

† Vid. literas apud Pont. à pag. 343. ad 349. Nos nucleum erasmus, abjecto putamine.

„ die aen de voorsz. feftiene ook geene vry-geleyde
 „ ofte zeekerheyd beloofde te houden, ofte toe-
 „ laeten gegeeven te worden, tot dat sy met *Arnald*
 „ waren gezoend. *Karel* stond mede toe, dat in
 „ de landen van Gelder en Zurveen, voor *Arnalds*
 „ leeven, een Raed-kamer zoude worden op-ge-
 „ richt, onverminderd nochtans in alle andere
 „ deelen het verdragh van *S. Omair*. *Karel* ins-
 „ gelix bericht zijnde, hoe ftuers en onredelijken
 „ *Catharine* Vorstin van Gelder sich tegens haer
 „ man, zoo in syne gijzelingh als anders had aen-
 „ gestelt, ende het geheele land in roeren ergernis
 „ geholpen brengen, vergoest aen *Arnald*, om met
 „ zynes vrouws goederen zyne wille te doen. Ge-
 „ daen inde Stad Bruggen op den 30. van de
 „ Winter-maend. Dat dit voor een spiegel diene
 „ aen alle wer-geesten, die by veranderingh van
 „ regeeringh sich altoos beterschap belooven; die
 „ met hunner Overheeden gebreeken, die dickwijls
 „ kleyn en kort-wijligh zijn, geen geduld willen
 „ hebben, ende de *Afopisse kock-vorssen* slachten,
 „ welke eertijds een balk tot een Koningh ver-
 „ kreegen hebbende, daer op sprongen en mede
 „ geckten, ende een ander inde plaets begeerden
 „ die meer gezaghs en leevens hadde; welk gebed
 „ *Jupiter* ook verhoorde, ende haer in zynen toorn
 „ een Oyevaer tot een Koningh gaf, die ze, als
 „ een openbaer vyand, aller wegen vervolghde en
 „ dagh op dagh verslond.

1473. 118. Hertogh *Arnald* wt het Hof van Bur-
 „ gondien huys-waerts reyzzende, ende dit alles
 „ zoo beschickt hebbende, terwijl hy 't begin en
 „ wt-komste van dese zeltzaeme dreygementen
 „ vast verwacht, word op Mathijsavond, zijnde
 „ den 23. van de Schrickel-maend, schielyken
 „ binnen de Stad van de *Grave* wt dese na d'an-
 „ dere wereld geroepen, na dat hy nu een weynigh
 „ boven de twee iaeren van zyne banden was ont-
 „ slaegen, ende 51. iaeren zoo in sijn bewind als
 „ in de gevangenis, ende 65. in ouderdom had toe-
 „ gebracht. Zyne wt-vaerd is aldaer zeer staete-
 „ lyken gehouden, ende 't lichaem in de Lijsbets-
 „ kerk neder-geleghd. Dan het hert is op zyne
 „ begeerte naer 's *Hertogen-bos* in 't Geertruden
 „ Beggijne Klooster besteld, ende met een zilveren
 „ kofferken in d'aerde gesteecken: wt oorzaeke

hem voor desen in syne hechtenis te *Bueren* een
 „ Beggijne wt dit Klooster t'elkens had koemen
 „ verzoeken en troosten, daer nevens op zeekeren
 „ tijd aengeboden en geraeden haere kleederen
 „ aen te trecken, ende zyne wachters alzo met
 „ desen vreemden draght te verbyfteren, om wegh
 „ te koemen: 't welk de vroomen Hertogh, vree-
 „ sende dat de onnoosele vrouw het gelagh moght
 „ betaalen ende daer over in 't lijdē koemen, als-
 „ doen weygerde, ende echter in sijn wterste op
 „ dese trouw-hertigheyd aenschouw neemende,
 „ sijn hert binnen den *Bos* beval te begraven.
 „ Een wonderlijke zaak! dat zoo een groot Heer
 „ eens anders leeven liever heeft gehad dan het
 „ zyn, ende zwaerigheyd gemaekt van zyne ey-
 „ gene behoudenis te koopen met het waerschijn-
 „ nelijk gevaer van een arm vrouwken. Sijn af-
 „ keer van alle pracht en hoofse weytsheyd was
 „ niet min gedenkwaerdigh; want hy zeer zelden
 „ met een zijde-gewaed ten voorschijn quam,
 „ ende sijn zijde-fluweele pack, hem van Hertogh
 „ *Philips van Burgondien* te schenk gezonden, niet
 „ boven eens ofte ander-mael in 't iaer aen en
 „ deed, te vreden zijnde met syne slechte en ge-
 „ woonlyke kleedinge. Na hem zijn van zyne
 „ kinderen over-gebleeven sijn zoon *Adolf*, *Catha-
 „ rine* die ongehoud gestorven is, hoewel het
 „ eens in de penne was dat sy met *Frederick* Her-
 „ togh van Brunswijk zoude trouwen; ende *Mari-
 „ griet*, bed-geuoote van *Frederick* Palts-grave aen
 „ den Rhiijn, en Grave van Obrink, die na de dood
 „ van sijn schoon-vader, sijn after-stalligen hou-
 „ lijx-penningh door brieven aen die van Zurveen
 „ (doch te vergeefs by dese gelegentheyd) we-
 „ derom quam vorderen. Dit is het eynd van
 „ *Arnald van Egmond*, een zeer bescheyden en goe-
 „ dertieren Vorst, die met sijn Godvruchtigh en
 „ zeedigh leeven ('twelk yemant met recht
 „ vreemd moght dunken) sich vyanden heeft ge-
 „ maekt, waer onder (behalven zyne eygene on-
 „ derzaeten ende voor al die van Nymegen) de
 „ selste waren, twee in naem en onstuymigheyd
 „ over een koemende, eertijds *Adolf* Hertogh van
 „ den Berge, ende naderhand sijn eygen zoon, een
 „ tweede *Abjalon*, een adder wt sijn boezem ge-
 „ koemen, ende een *Phaëron* van sijn vaderland.

ADOLF VAN EGMOND, de eerste en
laetste van dien naem, ende op de ry

Sevende Hertogh van Gelder en Grave van Zutveen.

Nymegen by een vergaderd, onse vrienden zoo langh als 't duert. Karel en verzuymde mede niet de Stad-houders ende Staeten van Gelderland door gezanten ernstliken te waerschouwen, om sich goeds moeds onder hem ofte sijn gemaghtighden Stad-houder te bucken, ofte hy wilde sijn recht al daedelyken met de wapenen gaen wt-vorderen. Als de af-gezondene wederom boodschapten, dat de Geldersse liever gezind waren het wterste te verwachten dan syne beveelen te voldoen, trock Karel naer Valenchien, om aldaer het broederschap der Ridderen van 't gulden Vlies vol te maeken; waer heen hy met een Adolf van Gelder liet verdaghvaerden, ende (om sijn doen met een eerlyken schijn van recht te bemantelen) in den vollen Nederlandssen Raed door sijn Momber aenklaegen, dat hy sijn vader t'zaemen wt sijn eer en goederen had verstooren, ende tegen het aengebooren en aller volken recht ses iaeren gevangen gehouden: tegen welke beschuldigingen Adolf door zyn voor-spraak alle moegelyke middelen van verweeringen te werk stelde, om in desen strick niet gevangen te worden. De Richters van de zaek (die alle door voordeel eed en ontzagh aen den aenlegger waren gehouden) weesen na een wijl tijds eendragtelyken, dat de handelinghe tusschen de Vorsten Karel en Arnald, aengaende het Hertoghdom van Gelder en Graeffschap Zutveen, duchtigh en bestendigh was, ende Karel de gemelte landen niet alleen en moght bestrijden, ende het bezit daer van aenvaerden, maer ook Adolf, om de godloosheyd tegen sijn vader gepleeghd, straffen met een eeuwige gevangenis.

1473. 119. **N**A dat Arnald ter aerden was besteld, maekte sich Hertogh Karel van Burgondien schrap, om geheel Gelderland, wt kraght van zyne pand-brieven, onder sijn geweld te brengen. De Staeten van 't land ende boven alle die van Nymegen hier voor schroomende, gingen Vorst Ian van Kleve nu met vleyende brieven begroeten en bidden, hy wilde, als een nauw bloed maege van Hertogh Adolf en sijne onmondigen, een woord tot haeren besten spreken, ende sijne Hoogheyd van Burgondien van allen over-last tegen de onschuldige land-zaeten af-maenen. De Klevenaer en zweegh hier op niet stille, dan begon haer oude stijf-zinnigheyd en vuyl bedrijf tegens hun over-leeden Heer op te haelen; ende dat Karel met sijne heyr-kraght tot geen ander oogh-merk in aentocht was, dan om de landen van Gelder en Zutveen in stilligheyd te besitten, ende niet te vernielen ofte om te keeren: op wiens deughdelijk recht en goede vriendschap hy acht neemende, tot gunst van hun sijn mond niet eens en begeerde open te doen, dan haer veel eer bereyd was onder den voet en vanden wal in de stoot te helpen, zoo langh sy na-laetigh bleeven den Vorst van Burgondien gehoor-saembeyd te bewijfen. Het op-schrift was: Aende Burgemeesters der Stad Nymegen, en Raeds-heeren der Steden Zutveen en Arnhem tot

120. Soo haest en was dit vonnis niet gestreeken, ofte Karel heeft sich naer Mastricht ghaest, ende van alle kanten sijn volk by een getrocken. Aldaer beiegende hem sijn maege de Hertogh van Kleve, ende Adolfs oom Willem van Egmond met syne drie zonen, waer van yeder eenetlyke hulp-troppen met braght. Van daer bezocht hy Gelderland; kreegh aller eerst die van Ruermond, daer na ook die van Kuyk en Kessel in sijn geweld, ende voort met een deel van 't leger in het nabuerige gebied van Moers vallende, nam het heele landeken voor de voet in: insgelijx * Sit-tart, Susteren en Vucht, welke Vestingen de Graven van Moers voor heen van Hertogh Reynald in pandschap hadden ontfangen, hoewel hy naderhand het pand-recht hen weder-gaf. Grave Vincent (door de Staeten voor defen tot Vooghd van Gelderland gesteld) was rechtevoort dit sijn ampt moede, ende wt vrees van Karels aenkomst naer Kolen gevlucht. Het sterke Slot van Montfoort heeft na een wijl belegerens, te weeten acht

* Ita Testmacher.

† Vide quae in hanc rem differit incomparabilis Grotius lib. 2. de Iure belli cap. de Pœnis. ubi non vulgaria quaedam observasse visi sumus, quae forsitan cum reliquis in augustum illud opus Commentariis nostris, si quae Fata sinant, aliquando lucem videbunt.

1473. daegen na Pinxteren, na verdragh geluyf-tert. Daerna sijn leger voor *Venloe* neder-slaende, na dat sich de burgers eenige daegen hadden gehouden ende den vyand elke reyse van de wallen af-gekeert, wierd eyndlyken op den 24. des Soemer-maends, onder billyke voor-waerden, meester van die plaets: alwaer hy alleen twee van de belegerde liet richten, die sijn bazuyn-blaeser (welke luyden na't volker-recht niet schendbaer en zijn) geweldelyken hadden aengestooten, ende op den Hertogh te stout gesproken: doch aen alle, die wt de landen van Burgondien aldaer in dienst lagen, liet hy in de Maes de voeten spoelen. Onlanx daer na zijn ook die van *Goch* (die te voren, duerende het belegh van *Venloe*, den Vorst van Kleve haer met sijn heyr dreygende buyten hadden gehouden) met *Antonis Karel's* broeder van bastaerdyen in verspreck en bedingh getreeden. Die van *Gelder*, *Stralen*, *Erkelens*, *de Grave*, *Wachtendonck*, *Thiel*, *Bommel*, *Bueren*, en andere Steden zijn al mede den zelve wegh in-gegaen, ende ofte wt nood ofte wt schrick hem toe-gevallen. *Geeraerd* Hertogh van *Gulich*, die sich zelve mede eenigh recht (t welckchter geen * en was) op *Gelderland* woude in-beelden ofte aenmaetigen, heeft, wt ontzagh van zoo een hard vyand ende om sich en de zyne in geen verderf te brengen, het zeecker voor het onzeecker gekoofen, ende op dien tijd aen den Burgondier al sijn op-spraek voor 80000. goud-guldens over-gezet.

* Siet op
het iaer
1429.

121. Voor't laetste zoude het die van *Nymegen* gelden, die den onweerachtigen hoop, als vrouwen kinderen en oude luyden, wt de Stad weefsen, en alles daer na stelden om lustigen tegenweer te betoonen, onder het gebied van hun aenleyder en bel-hamel *Reyner van Broekhuysen*, een oud en berucht krijghs-man; die by zomige t'onrecht een zoon gezeghd word van *Reynald Heer van Brederode*. Dees heeft Ionkheer *Karel* (zoon van den gevangen *Adolf* ende laetsten Vorst naderhand wt het Huys van *Egmond*, die noch in sijn zevende iaer niet getreeden en was) op een kleyn paerdeken gezet, ende met een boogh en pijl-kooker op zyne schou- ders hangende, alzo om de wallen geleydet, in't gezicht van de krijghs-luyden en burgers, ende haer alle door sijn aenspraek en dit voor- beeld vermaent, om voor huntoekomstigen Vorst met een manlijken moed te vechten. De Burgondier die heet gebakerd was en alle wt-stel voor schade reekende, bestond de Stad met grof geschut ende allerhande oorloghs-tuygh en werken te beoorlogen. Ende hoewel de wallen hier en daer neder-geftort zijnde de Burgondiers tot het stormen lockten, zoo zyn sy nochtans altoos met verlos en bloedige hembden weder-gekeerd, ende op zeecker een tijd ses honderd Engelfse schutters ter neder gehouwen, welker vaendelen die van *Nymegen* van de vesten tot een oogen-trotz lieten af-waeyen. Maer *Karel* door desen af-breuk meer vergrimd dan verflauwd, ende dien het aen geen hulp en konde ontbreeken, deed groter arrebeyd dan te voren om de belegerde haest in zynemaght te hebben. *Willem van Egmond* ende de Vorst van Kleve, die aen de over-zijd van de *Wael* in't dorp *Lent* sijn leger had geslaegen, en waren mede niet zuy- migh. Die van binnen over-slagh maekende, ende wel wetende dat de kloekste onder haer mede waren gestruykeld ofte aen huu quetsuyren

bed-legerigh, ende sy nergens bystand ofte ont- zet dan van den hemel te gemoet zagen, schick- ten aen *Karel* om met hem te verdraegen. Hy met toorn ontfteeken dat sy hem met op-zet zoo veel te doen hadden gemaekt, wilde het alles na sijn hoofd hebben. Dan de Vorst van Kleve sich te gemoet voerende wat'er van *Venloe* † en *Nymegen* wel eer tusschen *Arnald* en *Karel* was beslooten, werkte zoo veel wt, dat de zaek effenwel noch ten besten wt-viel, ende sy na drie weeken belegerens, bedingende haer eygen ende des Stads behoudenis, omtrent den eersten van de Oogst-maend *Karel* binnen-lieten. Doen hy in de Stad reed, baden hem mans en vrouwen onder een met geboogene knyen en over-luyd omgenade, ende om van't plonderen verschoond te worden. † Welk hy ten laetsten op het smeeken van de Groote alzo toe-stond, dat sy de 80000. goud-guldens, waer van effen te vooren gemeld, aen den Vorst van *Gulich* zouden betaelen. Alle wt-landse krijghs-luy- den moesten ook op hunne knyen voor des Her- toghs leger-hut zyne gramfchap af-bidden, het geweer dael werpen, ende met een wit stoxken vertrecken. Daer na is hy van de t'zamentlijke Staeten voor Hertogh van *Gelder* en *Grave* van *Zutveen* * in-gehuld; ende zijn van de overige Steden de sleutels hem tegen-gebraght, welke na de wt-komst van de belegeringe van *Nymegen* zoo langh hadden gewacht en geluyf-tert. De kinderen van Hertogh *Adolf*, *Karel* en *Philippe*, heeft de Burgondier met dat hy in de Stad quam met een kus ontfangen, ende daer na, door een heylzaeme vond en voor-zorge, wt sijn geficht naer *Gent* gezonden, alwaer zy zeer eer- lijken by zyne vrouw *Margriet* en dochter *Marie* eenige iaeren langh zijn op-getrocken; om daer door de Geldersse noch meer in teugel te houden ende na zyne pijpen te doen danssen.

122. Van daer vervoeghde zich *Karel* op *Lobed*, ende over *Rhijn* gaende legerde sich om- trent den *Elter-bergh*, wel eer en al noch berucht door sijn oud en hoogh-verheeven Klooster. Terwijl hy daer hutten op-zettende sich ver- hielt, zonden die van *Zutveen*, *Arnhem*, en an- dere Steden haere last-hebbers, van de welke hy Hertogh van *Gelder* is begroet, onverkort den landen haere oude en tegenwoordige voor- rechten en keuren. Ondertusschen dat hy te *Zutveen* als *Grave* word onthaeld, koemen daer by hem de gemaghtighde van de *Over-Yffelsse* Steden *Deventer* *Campen* en *Zwol*, ende trecken, na verkreegene vergiffenis van dat sy met de Geldersse hadden in-gespannen, weder naer huys. Op den zelve tijd deed *Oswald van den Berge* (wiens Heerlijkheyd een stuck is van't Graef- schap *Zutveen*) aen handen van *Karel* mede den eed. Maer den Vorst van Kleve beloonde hy voor syne menighvoudige diensten en onkosten met het Drost-ampt van *Elten*, ende met het kerspel en broek van *Angerloe*, zijnde wel het vernaemdste gedeelte des *Richter-ampts* van *Doesburgh*: † welk naderhand by Hertogh *Maxi- miliaen van Oostenrijk* is bevestighd. Op dien tijd is ook de Stad en vryheyd van † *Goch* van *Gelderland* af-geruckt: daer Hertogh *Ian*, om dat de burgers noch wat bal-hoorigh en steegh

* PeCCatVM gLadlo CaroLVs CorreXIe
AdoLpbI.

† Ita Tefmach. pag. 282.

waren,

† Siet op
het iaer
1472.

waren, naderhand een steeuwigen tooren liet bouwen, ende hen, behalven de zelf-kiefinge van hunne Raeden, ook vrye wijn, neffens andere vrydommen vereerde; ende het Huys te *Middelaer* aen *Ian Schenk* in pandschap wt-gaf. De morgen-gave van *Catharine* weduwe van *Arnald* deed hy alzoogestand, dat sy in stede van de 4000. goud-guldens, welke sy iaerlijx wt den tol te *Lobed* beurde, alleen 2000. zoude ontfangen, ende de over-entfinge helft wt de *Betouw* en *Velouw* in-maenen: vermits hy dien tol onlanx te vooren aen den *Klevenaer* en zyne erven had geschonken, mits dat daer moesten wt-gaen de gemelte 2000. goud-guldens. Daer na liet hy het geweer der burgeren van *Zutveen* in een plaats verzaemelen, daer neffens alle stucken, die by de hand waren, aen sijn volk van oorlogh verrouwen en wt-deylen. Van *Zurveen* naer *Arnhem* sich keerende, is aldaer insgelijx bezwooren, in't by-weezen van die van *Grol*, *Deutechem*, *Doesburgh*, ende de *Overigheyd* der vier *Velouwsse* Steden. Alle *Vestingen* beval hy zorghvuldighlijken te bezetten, en stelde tot sijn *Ruwaerd* over geheel *Gelderland* *Willem van Egmond*, broeder van wijlen Vorst *Arnald*. De over-heerdelandschap moest tot * vry-koopinge van de ingezeetenen alle iaeren een maghtigh geld wt-beursen, ende wierden, onder andere, in den aenvangh van de winter *Adam Ingenhuls* en *Peter Ponlart*, d'een *Burgoens* Raed en d'ander *Geheim-schrijver*, naer *Wageningen* af-geschickt, met strenge bevelen aen den Raed dezer Stede, om in handen van dese zyne dienaers, zonder wt-stel ofte tegen-spreken, te betaelen hun aendeel in de bedongene schattinge; met by-voevinge van dese *Koninglijke* en hier te land ongehoorde slot-reeden, dat dit sijne wille was. Hier na met een overdadigen pracht en sleep na den Keyser treckende, die zich doen te *Trier* op-hield, deed aldaer den eed over het *Vorstendom* van *Gelder* (t welk de vorige *Hertogen* langen tijd hadden versuymt) ende met een over syne andere landen in den *Kreyts* van't *Rijk* gelegen. De *Hertogh* was over sijn gantse lijf gewapend: sijn rijd-rock glinsterde allenthalven van edele gesteenten, ende wierd ten minsten op 200000. schilden geschat. De Keyser die met sijn zoon † immers zoo kostel en weytz was, wilde den *Burgondier* geen dingh ontzeggen, alzoohy tusschen des zelfs dochter *Marie* ende sijn zoon *Maximiliaen* van *Oostenrijk* een koppelzocht te draeyen, t welk naderhand ook geluckte. *Bisschop David* van *Utrecht* (die met den *Hertogh* van *Kleve*, *Lodewijk* *Bisschop* van *Luyk* en veele *Groote Karel* gezelschap hield) gaf op dit iaer aen zominige *Gelderse*, ende, onder andere, aen *Gijsbert* van *Randwijk* (eertijds *schat-meester* van *Hertogh Arnald* ende sijn zoon) brieven van vergiffenis, van dat sy voor heen sijn *Sticht* met geweld en wapenen hadden befocht.

123. t Volgende iaer was vernaemd door het beleg van *Nuys*. Tot desen krijgh gaf bot en oorzaak *Robert* van *Beyeren* *Bisschop* van *Kolen*, door de gemeente van *Kolen* om syne gierigheyd wt den stoel gestooten. *Karel*, die over het in-neemen van *Gelderland* grooten moed droegh, nam syne zaak by de hand, niet zoo zeer

om dat sy hem rechtmaetigh docht, als wel dat hy verhoopte na de over-winninge van *Nuys* door den *Rhijn* in t hert van *Duytsland* in te dringen, ende alzoogeweldelijker wijze een *Stad-houderschap* ofte onder-rijk in dat rijk op te richten, om welke bedieninge hy by den Keyser had aengehouden. Terwijl hy hier is en den Keyser by sich wacht, geeft hy, onder andere, aen sijn *Stad-houder* van *Gelderland* *Willem van Egmond* bevel, om in de landen van *Gelder* noch meerder volk op te lichten, ende zoo ras als t doenlijk ware over te zenden. Hoewel hem te voren sijn *Stee-waerder* van *Zutveen* *Balduin van Alnette* was by-gekoemen, ende *Reyner* van *Broekhuysen* met 700. ruyteren en 300. knechten; wiens neve *Ian van Broekhuysen* daer mede heen spoedende, dewijl hy met de zyne groot geweld op de *Stad* doet, sijn dood aldaer heeft gehaelt. Dese belegeringh is eerst na *Pinxteren* des volgende iaers gestaekt, wt zaek de *Koningh* van *Vrankrijk* in *Picardyen* alles in roer stelde, zommige Steden door den brand onder den voet wierp, ende het land van *Artoys* ook deerlyken af-liep. Daer behalven was *Koningh Eduard* van *Engeland* met zyne *Oversten* zeer qualyken te vreden, dat hy, op het aenhouden en tot dienst van *Karel*, een leger tegen de *Gelderse* had wtgelevert, ende oneyndige kosten aangewent, ende dat nu door dit ontijdigh en hard-neckigh draelen de beste tijd om *Vrankrijk* af-breuk te doen voor by liep. Waer over eyndelyken, door ontzagh en bemiddelingh van den Keyser en *Pausselyken* gezant, de vrede alzoowierd geslooten, dat de gezant *Nuys* als *middelaer* zoude besitten, tot naerder last van den *Paus* en zyne *Raeden*. *Buyten* dit verlet zouden zich de burgers, wt hongers en andere nooden, binnen weynige dagen van zelfs hebben over-gegeeven. In het leger voor *Nuys* hadden de † *Doesburgse* volmaghtigers *Ian op den Oort* en *Ian van Balen* aen hem geklaeght, hoe hy de *Overigheyd*, beampsten, en dienaers van haere *Stad*, tot in-breuk van de oude vryheeden, hadde verandert: ook effen te vooren hen willen op-dringen eenen *Peter Ingenlaet* voor *Stad-schrijver*; onaengeffen hy in den verleeden oorlogh de zijd van *Hertogh Arnald* had gehouden, ende om wiens ontslaevinge sy een merkelyk getal van penningen hadden moeten opbrengen aen *Karel den Grooten*, die by zyne *Hoogheyd* als *Opperraed* gesteld was over het land van *Zutveen*. Doch maekten de meeste zwaerigheyd wegen het vervreemden des kerspels van *Angerlo*, wiens rechts-bank van onherdenkelyke tijden binnen *Doesburgh* was gehouden, ende wt-wijzens het hand-vest des iaers 1372. by twee *Schepenen* van *Doesburgh* gewaerd en vertreeden. Doch, zoo veel men vernemen kan, heeft de *Hertogh* hun verzoek voor dat pas af-geslaegen ofte in beraed genoomein. Op dien tijd beval *Philips van Croy*, *Grave* van *Chimay* en opperste *Stad-houder* van *Gelderland* wt den naem van den *Burgondier*, den *Amprluyden* van de *Over- en Neder-Betouw* ende elders, volk van oorlogh ende voor al 800. ruyteren in hun gewesten te werven en wt te rusten, ende dat sy de bovenste iacken zouden hebben met witte en *Venetiaensse* streepen door een gemenghd. Na *Karels* vertreck is 'er in *Gelderland* niet byzonders voor-gevallen, dan dat aen

1475.

† Vid.
auctor.
pag. 554.

1474.

* Ducis ipsius autographum servatur inter chartas Vadsensium.

† Ex archiis eiusdem oppidi.

Bisschop *Henrick van Munster*, wt kragt van de Keyserlyke brieven, vergund wierd, om het Block-huys en de Stad van Zutveen in te neemen, ende wt den naem van 't Rijk te bewaeren; onverminderd de burgery haere oude hand-vesten en vryheeden.

124. *Karel van Nuys* af-scheydende, is met een kleyn gevolgh naer den Koningh van Engeland getoogen, voerende sijn af-gemarteld volk naer *Lotringen* ende in 't land van *Bar*, om sich daer wat te ververffen, ende den land-man te verderven. Daer na een wapen-bestand met *Vrankrijk* maekende, schickte zich daer toe om *Lotharingen* te beoorlogen, ende vermeersterde aldaer en in *Barrois* etlyke Steden. Doch *Nancy* de hoofd-stad (hoe groote kragt hy ook daer tegen gebruykte) en konde hy voor dien tijd niet bemaghtigen. Ende alzo die van *Bern* en andere *Switzers* t'zaemen doende met die van *Lotringen*, geduerende het belegh van *Nuys*, in *Burgondien* hadden gestroopt, ende hem 't landken van *Pfirt* van 't hert gebonden, nam hy voor haer al mede te bekrijgen: hoewel hem de Koningh van *Vrankrijk* wijsfelyken ried syn vermoeyd en af-gebraekt heyr liever wat te koestren, dan tusschen de schraele bergen van de *Switzers* een onnooselen buyt te beiaegen. De *Switzers* zelve siende syne bezettinge te roer aen hunne grenzen baden hem om vrede, ook onder beloften van al wat 'er genoomen was wederom te geeven. Maer de *Grave van Rogemont*, die aen 't gebied van *Bern* aenpaelde en grootlijx over de *Switzers* klaeghde, versocht met alle maght, dat hy hem niet wilde verleegeen laeten. Derhalven handelde *Karel* met syn ouden qulegeest *Lodewijk* Koningh van *Vrankrijk*, dat sy om den *Lotringen* oorlogh tegen malkander geen mes en zouden trecken. Na dat hy dan met syn leger wt *Lotringen* naer *Burgondien* was geruckt, quamen hem andere *Switzerse* lasthebbers noch daer en boven aanbieden, dat sy ook alle andere maetschap en verbonden bereyd waren op te zeggen, ia zelfs hem tegen den Koningh volk by te zetten. Dan geen gehooraltoos krygende, namen een noodzaekelijc op-zet van haer te verweeren, ende maekten ten dien eynde een broederschap met de over-buerige Steden aen den *Rhijn*. *Karel* in dat deel van *Savoyen* vallende 't welk sy *Rogemont* hadden ontweldigh, ende etlyke Sloten weder vermeersterende, gingh daerna de Stad *Granzon* belegeren, welke den Heer *Chastillon* door de *Switzers* was af-handigh gemaekt ende met 800. mannen van wt-schot bezet. Wt *Italien* en *Savoyen* kreegh hy sterken toe-loop: ende was van geschut, ende (om by de *Italianen* en *Duytse* te meer gesien en gevreesd te wesen) van allerhande kostel huys-raed meer dan voor de nood-durft voor-sien. Na dat *Granzon* eenige daegen dapper was beschooten, gaven sich die van binnen over, welke hy alle om hals liet brengen. De *Switzers* met een geringe maght (om dat hun bond-vrienden niet zoo ras by de hand konden wesen) sich op den wegh geevende om de Stad te ontzetten, verstonen onder wegens van hun mackers deerlyken dood. *Karel*, die met al sijn raed op een kleyn paerdjen reed ende al sijn geluck sijn eygen beleyd en wijsheyd woude dank geweeten hebben, legerde sich, tegen 't oordeel van veele, aen de engte der bergen, schickte 100. schutters voor wt om de aankomsten tegen over dien

bergh te bewaeren, ende volghde met de overige troppen zelf after aen, om den vyand te stutten en 't hoofd te bieden.

125. De voor-trop gevuld met het meeste volk, noch in de laeghte zijnde, kreegh aldaer den vyand in 't gesicht. Maer zoo die van 't eerste gelid begonnen te ruggelen, ende de gemeyne zoldaeten dit wijken voor vluchten namen, zijn sy alle, wanneer de vyand deun by quam, t'zaemen met den *Burgondier* op de loop geteegen, laetende aen de *Switzers* alle den tros, stucken, hutten, en *Karels* waerdste cieraeden. Daer na dacht *Karel* * *Murtzen* te belegeren, een Stedeken op de grenzen van *Bern*, behoorende aen den *Grave van Rogemont*. Dan de *Switzers* moedigh op haer vorige zeegen, hebben hem, met toe-doen van *René* Hertogh van *Lotringen*, al wederom verstroyt en klop gegeeven. De *Burgondiers* stonden eenige uyren astereen slagh-reed, om den vyand wt zyne werken telocken, druypende vanden geduerigen regen. Maer alzo hy prattende en in sijn voordeel bleef, heeft *Karel* sijn nat en verkloemd volk in 't leger gebraght, ende hier en daer wachten gestelt tot bewaeringe van de weegen, waer door de vyand zoude moegen aankoomen. Doch de *Switzers* een goedendagh weders en een bequaemen tijd raemende, vielen in groot getal en wel-gevlide geleeden wt, ende versloegen de wacht-ridders welke sy onder wegen vonden. Van daer voort-vaerende zijn met een kragtigh gedruys en gehuyt op de binnenste troppen, die onbereyd zijnde sich wat te goed deden, aengestooten, ende gaven ze geen tijd om haer te verzaemelen. Alsdoen gingh het op een neder-hacken en kerven; zoo dat er als in een oogeblick by de 16000. menschen op de plaetz quamen te sneuvelen. Na deze nederlaegh week *Karel* naer *Burgondien*, daer hy eenige weeken, onlustigh van lichaem en gemoed, sich in eenfaemheyd verhiel ende een nieuw leger wierf, hoewel met slappen toe-loop, om den roep van zyne vorige ongelucken. Daer na verstaende *Nancy* door *René* belegerd te zijn, pooghde hem wel tegen te gaen, doch al te laet; want *René* op den 6. van de *Wijn-maend* met een groot krioel in syne Stad weder wierd ontfangen. Dan alzo *Karel* tegen den wt-gangh der zelve maend hem op nieuws aen boord quam, heeft *René* sich wt de Stad verpackt naer *Switzer-land*, om meerder voor-raed van volk op te doen. Nauwlijx was hy aen kant, of *Karel* bestond de Stad voor de tweede reys te besluyten. *René* in den aenvangh des naefsten iaers nu een deel van zyne land-zaeten, *Switzers*, ende 2000. gehuerde *Franssen* by een hebbende, trock daer mede den *Burgondier* onder oogen. Wanneer beyde legers tegen den anderen vaerdigh stonden, is de *Grave van Campobachio* een *Italiaen* (waer op *Karel*, niet tegenstaende de trouwe waerschouwingen des Koninx van *Vrankrijk*, sich meest verliet) met zyne lands-luyden aen den *Lotringer* over-gelooopen, die boven zyne aengeboorene lichtvaerdigheyd, op *Karel* een ouden wrock had, wt zaek hy wel eer een kinneback-slagh van hem had ontfangen. Alsdoen zijn de *Burgondiers*, die ten deele niet wel gewapend, dun gezaeyd, en tweemaal tevooren dapper gerost waren, met den eersten aenval voort verlaegen en onder de voeten gelooopen. Die door de vlucht sich niet bergen en konden, zijn

1476.

* *Mura-*
thum.

1477.

1477. zijn alle ofte gevangen * ofte neder-gehouden, ende onder andere Hertogh Karel, zoo een goed Veld-heer als krijghs-man, wiens lichaem onder de sneeuw langh lagh verborgen. Hier hebt ghy het laetste bedrijf van Karel, Vorst van Burgondien en Nederland, die op desen tijd by de nabuerige Koningen en volken het hoogste ontzagh had. De eergierigheyd was hem een strick en muysse-val; alzoo hy naer een vors vissende een prick heeft verloor, na dat hy negen iaeren en seven maenden had geheerscht, ende in alles 43. geleest.

126. Zyne dood veroorzaekte allenthalven groote veranderingh, oordeelen en geruchten. De Geldersse zoo een maghtigh en vermeedel heerschap van den hals quijt zijnde, hebben van stonden aen te Nymegen een dagh gehouden, ende daer beslooten dat sy *Adolf van Gelder*, met buyten-sluytinge van alle andere, voor haer wettigen Heer kenden, ende, by des zelfs af-sterven ofte ontbreken, zynen aefterverven. Den Bisschop van Munster en andere aengrenzende Vorsten liet men boodschappen, dat de met hen ingegaene verbonden, schoon Karel nu dood was, bondigh zouden blijven. Maer sy verklaerden voor onduchtig alle brieven en beveelen, welke de Hertogh van *Burgondien* by sijn leeven, ofte syne dochter *Marie* na hem, ofte ook de Hertogh van *Oostenrijk*, aengaende haer leeven, goederen, en Heerlijkheden der landen van Gelder, hadden laeten wt-gaen; als mede voor nietigh en maghteloos, al tgeen Hertogh *Arnald* na syne losfinge had toe-gelaeten ofte gehandelt. Derhalven heeft *Adolfs* zuster *Iuffrouw Catharine* doen binnen de *Grave Hof* houdende aen die van *Doesburgh* toe-geftaen, den Raed by haer zelve, wt kragt van des landschaps voorgaende besluyt, op den ouden voet te verzetten, ende de over-blijfzelen van de Burgoensse veranderingh te niet te doen. De Frans-man was mede over de maere van *Karels* neder-laege en dood van blijdschap als wt-gelaeten, om dat nu sijn meeste benijder en stoot-pael aen een zijd was: ende die te voren halfin beraed stond sijn zoon, hoewel noch slap en minder van iaeren, aen des Burgondiers dochter wt te hylijken, ofte te bestellen dat sy met een van de Vorsten van Gelder moght trouwen (om alzoo sijn gebied in rustigheyd en by een te houden, ende met kleyn zwaerigheyd weder in zyne vuyften te krijgen tgeen hy sich meynde toe te koemen) had nu heel andere finnen; voor al wanneer hem voort daer aen *S. Quintin* en *Perone* van zels in den schoot vielen, en de *Cordes* Stad-houder van *Artoys* half weyfelde. Hy had mede *Olivier* sijn Hof-scheerder na *Karels* dochter doen te Gent zijnde afgevaerdicht, met last om haer in't oor te spreken, ende aen des Koninx zijd te trecken; ofte ten minsten binnen Gent (welke Stad hy tot op-roer en wind-gierigheyd wist geneegen te zijn) tweedraght en scheuringe te zaeyen; alzoo de burgery weleer door Hertogh *Philips* en naderhand door *Karel*, na't bedwingen van die van *Luyk*, een bril was op den neus gezet. Maer hy in de vergaderingh koemende om de waerom van zyne boodschap te uyteren, zeyde last te hebben om de Vorstin alleen en onder de roos te spreken. Wanneer de Staeten en over-wesende

Vorsten dit voor onschickelijk hielden, ende *Olivier* vast by sijn eersten teem bleef, gingh hy niet onbespot weder heen, ende kondschap krijgende dat hy gevaer liep van in den stroom geworpen te worden, begaf sich met de vlucht naer *Doornijk*. Hertogh *Ian* van *Kleve*, doen mede te *Gent* en by syne nicht van *Burgondien* tegenwoordigh zijnde, had gaerne gesien, dat sy haer met sijn zoon in echt had verbonden: waer van hem en ook meer anderen eenige hoop was gegeeven.

127. Ondertusschen liet *Marie* in deze bedruckte en dadelyken troost behoevende tijden eenige volmaghtigers afgaen naer den Franssen Koningh, onder andere *Willem Hugonot* Cancellier, een man eertijds groot van vermoegen en aensien by *Karel*, ende *Imbercourt*, beyde driftigh ende van langer hand gesleept tot het onderwind van land-zaeken. Deze drongen voor al op een houwelijk tusschen den *Dolfin* en *Marie*, ende boogen sich geheelyken onder des Koninx believen. Maer die van *Gent* verdrieff door *Karels* overlijden en sines dochters verflauwdheyd, bestonden 26. van de vernaemdste Raeds-heeren het hoofd af te slaen, ende daerna *Marie* te vergen, om haere vryheden op nieuws te stadigen, welke sy van haer vader en groot-vader *Philips* op menigerley wijze zeyden gekrenkt en geschonden te zijn. Zonden daer en boven gemaghtighde naer *Vrankrijk* om te boodschappen, dat *Marie* beraeden was sich te draegen na dien raed van de gemeente. tWelk alzoo tverschilde van het aenbrengen van den Cancellier en *Imbercourt*, liet hen de Koningh zalx aendienen. Wanneer nu dese dingen in den Raed voorkamen, stoordede sich *Marie* hier aen, ende niet weynige van de Raeden. Hier wtsprooten wydere onlusten en oneenigheyd, ende begon de nijdigheyd haer langh-verborgene gal tegens *Hugonot* en *Imbercourt* op te werpen. Die van *Gent* vermoghten ze niet, anders nergens om dan dat sy by *Karel* het anker en roer van't schip waren geweest. Derhalven zijn sy beyde noch op den zelve nacht, die op de vergaderinge is gevolghd, in verzeekingh genoomen, hoewel te voren gewaerschouwd om de aenstaende buyte te onduyken. Ende hoewel sy noch burgers noch onderzaeten waren, hielden dese raesbollen nochtans over haer hals-gericht. De *Iuffrouw* van *Burgondien* hier van verwittighd, verwoeghde sich in den Raed, ende haer hert-zeer zoo met haer rouwigh gewaet als gelaet te kennen geveende, bad wat sy moght voor haer leeven, en verzocht op de gemeente dat sy doch beyde Heeren, haer te gevalle, wilden ontslaen. Veele stemden met *Marie*; dan alzoo de meeste schaer haer tegen-vielen, zijn sy onthalsd. Daerna stelden die van *Gent* nieuwe wetten en een nieuwe Overigheyd, verbannende ofte afzettende op haer eygen hand de oude Raeds-genoooten, ende scheenen *Marie* als heel in haer geweld en eygen te hebben. Maer *Olivier* sich te *Doornijk* verhoudende, en speurende dat die Stad den Franssen zoo wel als den Vlamingen ter hand lagh, ende zeer wel diende om de Gentenaers te brillen en in teugel te houden, zoo ze maer met eenige ruytery bezet was, werkte zoo veel wt, dat hy eenige Fransse benden van *S. Quintin* binnen de poorten kreegh, ende naderhand noch meer volx, die de hoeven en huysen verbernden, ende schier meerder af-breuk aen de burgery deden, dan aen den vyand.

128. Die

* SVVIta BVrgVndos CaLCans doMat
eCCe sVperbos.

1477.

128. Die van Vlaenderen, en zonderlingh de Gentenaers hier door wt den sluymmer geweckt, verlostten *Adolf* Hertogh van Gelder, die wt *Karels* bestel tot nu toe binnen *Cortrijk* in de duysternis en 't yzer had gezeeten, met toe-stemminge van *Marie* wt syne hechtenis, ende droegen hem op de Veld-heerschap over die troppen, welke sy met hunne vennooten tegen die van *Doornijk* hadden wt-geruft. *Adolf* losende in de open lucht zijnde, liet dese maere door vertrouwde vrienden van stonden aen over-draegen aen de Staeten van Gelder, ende bad ze na 't gebied van syne zuster *Catharine* te luyfteren, tot dat hy ofte zyne kinderen wederom in 't Vaderland moghten belanden. Hy middeler-wijl kans een open veld hebbende om syne deughd kenbaer te maeken, was daer op wt, om het hert van *Marie van Burgondien* door minne-koosery en gebuyghsaemheyd te gewinnen; te meer, vermits sy, zoo men voer-geeft, aen *Adolf* vastelyken * belooft had, de landen van Gelder hem wederom in 't geheel te zullen over-laeten, ofte, indien hy af-lyvigh wierd, aen syne kinderen en erfgenaemen. Terwijl hy dan de Doornikers met kleyne troppen t'elkens terght en wt-lockt, ende, dichter en dichter de Stad naderende, op zekeren nacht de huysen be- laest aen te steeken, koemen die van binnen tegens den dagh wt-springen. Dese den ruggelenden vyand na-draevende en op de hacken volgende, dreeven hem op de vlucht, ende drongen met groot geluyt aen op den hinder-tocht. Maer *Adolf* (een man groot van moed en dapperheyd, doch niet genoegh voorspoedigh, ende aen wien, om het mis-bedrijf tegen syn vader, geen langh leeven en was bescheerd) syn paerd om-keerende, om de voortte wt den druck te helpen, wierd zelf wt de zael geworpen, ende van de zyne begeeven zijnde met weynige andere neder-gehouden op den 22. van de Hoy-maend. Men geeft wt, dat hy sich een wijl tijds al staende zoude verdedicht hebben, ende de dood voelende aenkommen twee-maelen over-luyd *Gelder* geroepen. Het lichaem wierd opeen paerd van de Franffen naer *Doornijk* gevoerd, ende aldaer (alzoohet niemant quam zoeken ofte lossen) inde † Marien-kerk, doch zonder Vorstelijken pracht, begraeven, in 't negen en dertighste iaer van sijn ouderdom. Sommige voegen hier by dat wanneer, in 't begin van de Nederlandse binnen-oorlogen, de dol-koppige krijghs-luyden met het grauw de outaers en beelden binnen *Doornijk* bestormden, *Adolfs* graf mede wierd op-gebrooken, ende sijn lichaem wt de kist gehaald, 't welk door de sterkte van den balssem zoo menige iaeren gaef was gebleeven. Ende alzoohet zyne botten (als of hy by sijn leeven niet straffen ofte schanden genoegh had geleeden) noch na syne dood mis-handeld; roepende het volk, dat hy de aerde niet waerd en was, die den geenen geschonden had, door wien hy op de aerde en tot het genot van 't leeven was gekoemen.

129. *Cominés* verhaelt, dat *Karels* dochter *Marie* over dese tijdinge in het hert lachte, alzoohet sprack gingh, dat de Gentenaers hadden op-gezet haer aen *Adolf*, waere hy niet gestorven, wt te houwelijken. Want *Adolf* nu weduenaer was na dood * van *Catharine van Bourbon*, waer by hy verweckt had een eenigen zoon *Karel* sijn na-

* Siet op het iaer 1465.

† *Alij divi Eleutherij adem, alij Capellam divi Ludovici appellant.*

volger, ende een dochter *Philippe*, bed-genoote naderhand van *René* Hertogh van Lotringen, die aen *Karel van Burgondien* den doodelijken neep had gegeven. Maer Iuffrouw *Catharine* overrouwigh over het deerlijk om-koemen van haer lieven en eenigen broeder, verzocht met een tracnende penne op die van *Arnhem* en andere Gelderse Steden, dat men doorgaens in de Kerken en Kloosters de klokken moghte luyden, ende God den Heer met ziel-missen en hertelijke gebeden tegen gaen, dat hy doch syner wilde erbermen, ende zyne voorgaende zonden genadelijken vergeeven en wt-wissen. Hy had tot een zinnebeeld een *Adelaer* staende op een aerdfsen klood, met dit hoovaerdigh op-schrift, *Ick tracht noch naer hooger*. Waer opeen geleerd * man alzoohet * Typo-speelt: *Soo ghy naer den hemel tracht, zoo is 't wel; tius in zoo ghy naer dinzen staet die u te boven gaen, ziet wel toe. Want vele, die te zwaere packen op de schouderen laeden, blijven daer onder leggen, onbedachtsaemer in desen als de kemel-dieren, die niet meer sich laeten opleggen, dan sy draegen en konnen*. Voorts geeft zee-ker † Schrijver van de Hertogen *Karel den Strijd-baeren* en *Adolf* zoo een onzijdigh getuyghenis: *Karel*, zeght hy, *was niet min straf tegens Adolf, wesende in 't Hertogdom van Gelder door sijn onderzaeten ingehuld, sijnnes moeyes zoon, Ridder van 't gulden vlies, ende man van Catharine van Bourbon, sijnnes vrouws zuster; die wel al te bitter en bitz tegen sijn vader was, doch Karels vier-schaer niet onderworpen, als zijnde een Vorst van 't H. Rijk: alzoohet hem onder een lieffelijken schijn naer sijn Hof ontbooden, en eyndelijken bewoogen hebbende om sijn vader Arnald in onwille van sijnne moeder en de gantse gemeente wt het Slot van Bueren te verlossen, te Cortrijk in gijzelingh liet brengen; verstoord en zwaerhoofdigh zijnde, dat hy heymelijken naer Gelderland was verrocken. Waer na hy Adolfs ervenis en bezit (die van hem en de Ridders * van 't gulde Vlies in een eeuwige hechtemis was verdoemd) door het om-koopen van den vader, die tegen sijn stijf-zinnigen zoon met gramschap was ontsteeken, in pandschap heeft ontfangen, en gewa-pender-band onder-gebraght. Adolfs oogh-wit was voor sijn vader in te taften, ende alleen het Heerken te speelen. Maer fiet, hoe dit heck is verhangen geworden, ende, door een godlijke † wrack, zyne boosheyd hem voor de scheenen gesprongen. Want hy by sijnns vaders leeven den naem van Hertogh nieten heeft mogen voeren, hoewel hy voor een kleynen tijd de maght gebruykte; ende na des vaders leeven, doen hy den naem moght voeren, noyt de maght konnen gebruyken. Aldus was hy langh een half ende noyt een volkoemen Hertogh: vermits hy eerst zonder naem, en daer na een Hertogh zonder land was, ja ook zonder die vryheyd die alle luyden is aen-gebooren. Soo hy syne beurt ende sijnns vaders*

† *Iacobus Marchantius in Comment. ad Flan-driam.*

† *Lipius lib. 2. Monit. Polit. cap. 5. ita de Adolpho: Quid tu nunc pater? talionem aliqua parte à justo iudice vides. Carcere te punivit? ipse sustinuit. mortem machinatus est? ipse subivit. Nee sanguis hic multus fusus, aut violentæ caedes: mihi tamen libranti impie impietatis exemplum visum est, & supra omnia infixe & obstinate. Nero, Tullia aut alius aliquis impetu peccaverint & calore: hic meditatam, hic diuturnum scelus est, nec ad-hæsit animo sed insedit.*

kort

* Siet op den iaer 1473.

kort leeven had af-gewacht, hy had zijn land, zyne eer, zyne vryheyd, ende misschijn ook het leeven (want van de ziel en staet my niet toe te oordeelen) niet verlooren. Effen gelijk het gaet met de dochters die haere schaemte op den tuyn hangen, en dooreente vroegen yvereerder moeders willen wesen dan de bruyd, ende eenmael lustigh dan voor altoos eerlijk. Voor een

onbespraekte en langduyrige pangelen sy een haest voor-by-gaende en roekeloofse vreughd; geevende daer door een eeuwige quetzuyr aen haer gemoed niet alleen, maer ook aen haere achtinge, ende sich zelve in het toekomende ontervende van alle minnaers en hoop van echte gemeenschap.

HET TIENDE BOEK

VAN DE

GELDERSCHES GESCHIEDENISSEN,

Vervattende de daeden van

CATHARINE VAN GELDER,

zuster van Hertogh ADOLF,

Ende van

MAXMILIAEN Hertogh van

OOSTENRYK.

I N H O U D.

1. Catharine van Gelder, zuster van Adolf, zoekt ende erlanght troost van den Franssen Koningh.
2. Verbind zich met den Bisschop van Luyc ende Willem van Egmond.
3. Tvert om de verlossingh van haers broeders kinderen, ende verlaet Arnhem, uut vrees van Egmond.
4. Die sich tegens haer ende de Landschap op-stelt. Arge list van den Klevenaer.
5. De Bisschop van Munster vword Pand-heer van Zutveen: daer Catharine en die van Doesburgh eerst tegen zijn.
6. Catharine vverft. Verbond van Maximiliaen met den Klevenaer. Frederick van Brunswyk Veld-heer van de Geldersse.
7. De Brabanders vwinen de Grave. Klaghten tegen den Klevenaer. De Brunswyker met Catharine verloofd word krank-sinnigh.
8. De Fransse Koningh troost de Geldersse, ende de Deensse berispt Maxmiliaen.
9. Oorlogh met de Amsterdammers. Leerdam gewonnen. Catharine bedinght den lijf-toght der Stad Gelder. De Geldersse kloppen den vyand.

De